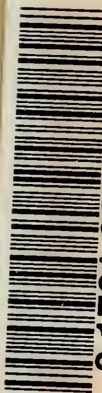
J. ARBES: SEBRANÉ SPISY XIII.

Y NOVEL
ÍDEK III.

TEL J. OTTO
V PRAZE

ARBESOVY

SEBRANÉ SPISY.

J. ARBES:

SEBRANÉ SPISY.

DÍL XIII.

KNIHY NOVEL A POVÍDEK.

III.

NÁKLADEM J. OTTY V PRAZE,
II., KARLOVO NÁMĚSTÍ 34.

KNIHY
NOVEL A POVÍDEK.

NAPSAL

J. ARBES.

III.

NÁKLADEM J. OTTY V PRAZE,
II., KARLOVO NAMĚSTÍ 34.

POSLEDNÍ ŠKAMNA.

OBRAZ ŽIVOTA.

(Psáno a poprvé tištěno 1878; po druhé tištěno 1886.)

Kdož z nás, kterýmž byl dobrotivý osud popřál vzácného štěstí, že seděli jsme jen jednou v životě svém v osudné „poslední škamně“ — na „místě hanby“, nepřipomene sobě aspoň někdy v osamělé chvíli zvláštní pocit trpkosti a lítosti, jenž se nás byl zmocnil, když jsme poprvé zasedli v středu spolužáků nejnedbalejších, nejnezbednějších a nejrozpustilejších, v středu „vyvrhelů společnosti školní“?...

Je tomu sice už více nežli čtvrt století; ale pamatuju se na případ ten, jako by se byl přihodil včera. Byltě jsem se před školou serval s jakýmsi drzým klučíkem z jakési vážené prý rodiny, a kdosi na mne panu učiteli žaloval.

Když pak jsem vstoupil do školní světnice, a pan učitel mne shlédl, svraštil hněvivě čelo a ukázav pravou rukou velitelsky na poslední místo, pravil přísně, jako by byl pronášel ortel smrti:

„Tam — do poslední škamny si sedneš — do prostřed!“

Nevím sice, jak jsem se v okamžiku tom na pana učitele podíval; ale pamatuju se zcela dobře, že oči všech žáků i žaček byly na mne upřeny, že jsem se začervenal a že se mne zmocnil pocit nevýslovné lítosti.

Tenkráte arci jsem ještě neměl ani ponětí o tak zvaných právech státního občana rakouského, kterému trestní řád zaručuje, že nesmí býti nikdy trestán, dokud nebyl řádným soudem souzen a odsouzen, a dokud rozsudek nevešel v moc práva. Ba tenkráte neměl jsem ani ponětí o tom, že trestní řád sice takto zřejmě v theorii předpisuje, ale v praxi že děje se zcela jinak — a podlé dalších paragrafů téhož zákonníku snad i díti se musí; neboť ve vyšetřovací vazbě může se každý, byť i nejnevinnější a nejspravedlivější z nás octnouti každým okamžikem...

Stalo se mi podobně.

Odkázání do poslední škamny nemohu nyní pokládati za trest, nýbrž abych tak řekl, za pouhou „vyšetřovací vazbu," tudíž za cosi, co sice trestem v úřadním slova smyslu není, ale co ve skutečnosti přece ani za mák od pravého trestu se neliší.

Možná také, že jsem tenkráte nebyl ještě za státního občana pokládán, že stál jsem tudíž „mimo zákon", proto mohlo mnou býti nakládáno zcela libovolně.

Nemohl jsem tudíž ani protestovati a musil se oddati osudu rovněž tak jako každý z nás, s kým bylo i v pozdějším věku, když už byl za státního občana pokládán, ve společnosti lidské libovolně nakládáno.

Tenkráte pokládal jsem opatření páně učitelovo za trest nezasloužený — trpkost byla tudíž prvním pocitem, jenž se přihlásil ku svému právu. Ale nemoha se vzpírati silnějšímu a mocnějšímu, musil jsem skloniti dětsky hrdou šíji a — uposlechnouti.

Krokem nejistým ubíral jsem se uličkou, kterou tvořily po obou stranách rozestavené škamny.

Bylo mi v duši, jako bych šel pračaty.

Všickni spolužáci i spolužačky obrátili zraky své za mnou a sledovali chvíli osudnou moji promenádu, ač jsem usedl, kam jsem po učitelově rozkazu zasednouti musil.

Zasedl jsem na „místě hanby" se sklopenýma očima, a když pak jsem poprvé zase nesměle oči pozvedl, spatřil jsem pana učitele, kterak stoje zcela lhostejně před tabulí, opravuje pera tak klidně a spokojeně, jako by byl před chvílí mávnutím ruky odehnal jen mušku, která jej byla svou dotíravostí znepokojovala.

Nyní by mne taková lhostejnost soudcova v pravém slova smyslu rozjitřila.

Ale tenkráte jsem byl rád, že učitel na mne nebo lépe řečeno na mé provinění jaksi pozapomněl. Pozapomenutí to bylo mi zároveň zárukou brzkého prominutí.

Ostatně — soudím-li dle pozdějších zkušeností životních — dobře se mi stalo, že jsem se octnul na „místě hanby".

Nenahlížímť, po jakém právu bych byl mohl žádati, abych byl seděl buď mezi tak zvanými premianty neb aspoň po boku těchto nevyzpytatelných miláčků osudu, kteří bývají po celou dobu svých studií, nechť trvá studium jejich jakkolivěk dlouho, ode všech, kdož s nimi ve styk přicházejí, chváleni, velebeni a hýčkáni jako zázračná zvířátka, určená pro nějaké akvarium, a kteří později v životě skutečném obyčejně mizívají jako pouhé bublinky, po nichž nebývá ani památky.

*

Byltě jsem dítě prachudičkých rodičů a trochu nesnadně jsem chápal... Byl jsem tedy jaksi přihlouplý, neboli jinými slovy: dobrý a poslušný — dle toho, s jakého psychologického stanoviska mne posuzovatel pojímal...

Tehdejší náš učitel neměl také pražádné příčiny, by mně zvláštní nějakou pozornost věnoval, neboť chudé a nehrubě schopné dítě bývalo druhdy vždy již jaksi od přírody určeno k něčemu nižšímu a musilo vždy a ve všem ustoupiti dětem z krve ušlechtilejší...

Byl jsem tenkráte teprve jaksi pouhé embryo „pouhého člověka," a dobře se stalo, že bylo dle toho se mnou nakládáno. Octnul jsem se tak v středu nejbídnějších členů uzoučkého našeho kruhu školního.

Nějaký čas choval jsem se ku svým novým sousedům jaksi apathicky. Založiv ruce, díval jsem se upřeně na pana učitele a trvám, že jsem ještě nikdy před tím nebyl tak pozorliv jako tenkráte.

Avšak poslední škamna, slouží-li za místo hanby, neboli za galeji káranců školních, mívá pro tyto zvláštní své výhody.

Učitel si obyčejně nejvzdálenější škamny tak bedlivě nevšímá jako škamen bližších, v kterých zasedají tak zvané nejhodnější, hodné neb aspoň skoro hodné dětičky, kdežto ve škamně nejposlednější sedí „kreatury", které povšimnutí nějakého vůbec ani nezasluhujou.

Bedlivá pozornost moje však netrvala příliš dlouho.

Asi po čtvrt hodině šťouchnul mne soused po pravé straně a zašeptal:

„Podívej se!"

Podíval jsem se mimoděk pod škamnu a spatřil v ruce sousedově mužskou figuru s obrovským nosem, malou hlavou a nepoměrně velkým biřchem.

„To je on!" šeptal soused.

„Kdo?" optal jsem se zvědavě, ač poněkud nesměle.

„Nu, on — učitel!" zněla odpověď.

V okamžiku tom mi bylo jaksi nevolno.

Vypuštění obvyklého slovíčka „pan" před slovem „učitel" zdálo se mi býti neuctivostí nepromíjitelnou.

Podíval jsem se tedy káravě šourem na svého souseda, jako bych mu chtěl říci, že má býti k učiteli svému uctivější; ale hošík pohledu mému nerozuměl, ušklíbl se škodolibě a podotknul:

„Teď ti namaluju učitelku."

A nežli jsem se nadál, načmáral pod lavicí na koleně na druhé straně papíru nejprimitivnějším způsobem krasavici nejhnusnějšího druhu...

Tenkráte jsem nedával už tak bedlivý pozor na pana učitele, nýbrž nakukoval zvědavě pod škamnu, kde soused čmáral.

„Chceš je na památku?" optal se hoch, když byl se svým „uměleckým výtvorem" hotov.

„Chci," zašeptal jsem, a v mžiknutí oka octly se konterfaje ctěných manželů učitelských v kapse záplatovaných mých spodků.

V nižších i vyšších školách praobyčejná tato nezbednost zbudila ve mně zvláštní sympathii k sousedu, kterýž byl instinktivně svým satirickým „uměním" přispěl ku zmírnění mé duševní bolesti.

Maje v kapse kus chleba, vytáhl jsem jej a ukázav jej sousedovi, zašeptal jsem:

„Chceš?“

„Dáš-li kousek...“ zněla odpověď.

„Tu máš celý,“ dím.

A hošík vztáhnul ruku po chlebě, načež lámaje kousek po kousku pod škamnou, hltavě, ale opatrně, by ho pan učitel neshlédl, jej pojídal.

„Máš hlad?“ optal jsem se hocha.

„Od rána jsem nejeď,“ pravil, „jen dvě hrušky, které po polední tuhle Jeník srazil se stromu v zahradě pana faráře.“

Při tom ukázal na hocha sedícího po levé mé straně.

V tom počal pan učitel nápadněji pohlížeti k poslední škamně.

Nezbylo nám tedy, nežli se tvářiti pozornými... Já aspoň pozorným nebyl; nemohlť jsem pochopiti, jak může jíti někdo hladov do školy...

Bylo mi hošíka líto, a jakmile se pan učitel znovu zase jinam ohlédl, zašeptal jsem:

„Já ti budu nosit každý den kus...“

Nedořekl jsem; pan učitel byl se ruče obrátil, a ostrovidový zrak jeho padl na moji tvář.

Přerušil vyučování a kázal mi vstáti.

Uposlechl jsem.

„Ty's jedl,“ pravil pak hlasem přísným.

„Nejedl jsem, pane učiteli,“ odpovídám.

„Vždyť jsem tě viděl žmoulat!“ zvolal učitel a hned na to dodal: „Vystup ze škamny a pojď sem!“

Uposlechl jsem.

Na to kázal prvnímu premiantu, by mi prohledal kapsy.

Jsa jist, že žádného chleba v kapse více nemám, obrátil jsem sám obě kapsy svých spodků na ruby — ale vypadlo mi kus papíru...

Pan učitel shýbl se po papíru a spatřiv karikatury, svraštil čelo a přísněji nežli kdy jindy, když byl nejrozhněvanější, optal se:

„Kdo to je?“

Začervenal jsem se jako pivoňka a mlčel.

„Kdo to je?“ opakoval učitel, a hlas jeho se třásl.

Pověděl jsem tedy pravdu:

„Pan učitel a paní učitelová.“

Z očí učitelových šlehnul blesk hněvu; smáčknul papír v chumel a hodil mi jej pod nohy.

„A kdo to dělal?“ optal se po malé přestávce, a když jsem mlčel, dodal přesvědčen:

„Kdož jiný nežli ty, nezbedo! Za to budeš po celou hodinu klečet zde u tabule a zůstaneš po škole!“

Jelikož z takového učitelského rozsudku není žádného odvolání k vyšší instanci, musil jsem trest nastoupiti bez odkladu.

Poklekl jsem na povýšeném místě u tabule a sklopiv oči, díval jsem se upřeně před sebe.

Učitel začal obvyklým způsobem dále vykládati a já zůstaven svému osudu. Lítost, která se mne byla po prvním trestu zmocnila, byla nyní ustoupila vzdorovitosti, a daleko dříve nežli poprvé zvedl jsem oči a rozhlédl se po školní světnici.

Zrak můj utkvěl především na poslední škamně, kterou jsem byl právě vyměnil za nové, ještě více pokořující „místo hanby“.

Seděli v ní čtyři hoši.

Znal jsem sice všechny už dávno; ale až posud nebyl jsem si jich nikdy všimnul tak bedlivě a s tak zvláštním pocitem jako tentokráte. —

Nyní po letech, když si tváře ty znovu připomínám, musím vyznati, že to byly obličeje neobyčejně rázovité a originelní. U porovnání s tvářemi kteréhokoli jiného spolužáka lišily se vesměs tak nápadně, že každý, kdo některého z čtyř těchto hochů jen jedinkráte shlédl, na jeho fysiognomii nikdy více nezapomněl.

Všickni čtyři byli více méně škaredí, ba ohyzdní, a pověstný německý frenolog Gall a neméně pověstný fysiognomik Lavater a stoupenci jejich byli by z lebek i tváří těchto hochů vyčetli náklonnosti k nejhnusnějším nectnostem, nejbídnějším hříchům a zločinům.

Byltě to čtverolístek ohyzdův, s jakými jsem se v životě svém zřídka setkal, a myslím, že nečiním sobě právě křivdu, když připomenu, že moje náklonnost a sympathie k rázovité škaredosti má prapůvod svůj v okamžicích, když mi bylo poprvé s místa hanby popřáno pozorovati bedlivěji nejohyzdnější své spolužáky.

Hoch, jenž mi byl nakreslil karikatury učitele a učitelky, byl pihovitý, přizrzlý klacek s nápadně širokou tváří a skoro hranatou lebkou. Sivá malá očka v důlkách jen jen hrála; masitý nos a takové též odulé, takořka krvavé rty dodávaly tváři jeho výrazu zděšené trpkosti.

Jmenoval se Robert Mravenec a byl sirotek; neměltť žádných příbuzných více kromě osmdesátileté babičky, která žebrávala před kostelem.

Druhý hoch, kterýž byl pro Mravence srazil dvě hrušky se stromu farářova, byl tomuto podoben aspoň co do tvaru lebky a tváře. Vlasy a oči jeho byly však černé, čímž výraz tváře byl zcela jiný:

hoch zdál se býti čipernější, ale zároveň mračnější a zádumčivější.

Jmenoval se Jan Kroupa, a otec jeho byl topičem v některé továrně.

Třetí, jenž seděl v poslední škamně na kraji, jmenoval se Václav Honec.

Čím byli jeho rodičové, nevím; ale bohatí nebyli, neboť hoch ten míval na sobě obyčejně více děr nežli záplat. Byl suchoučký jako slaneček a bledý jako mléko; rusý, hebký vlas byla jediná jeho okrasa. Druhdy dle všeho pravidelná a snad i sličná tvář jeho byla od neštovic tak zhyzděna, že člověk jen poněkud útrpný nemohl se do ní podívat, by ho slze nepolily.

Na pohled zdál se býti hoch ten neustále zamračen, ale duše jeho byla veselá a bezstarostná, smích jeho zazníval tak svěže a býval tak nakažlivý, že jakmile se hoch počal smáti, rozesmáli se všickni, kdož smíchu tomu naslouchali.

Čtvrtý káranec seděl u okna poslední v lavici a byl — možno-li tak říci — nejsličnější a nejelegantnější všech.

Otec jeho, jménem Kraft, byl dosti bohatým kupcem, „otcem chudých“ a bůh ví, čím ještě, a miloval svého Arthurečka jako svou zřítelnici.

Vyhovoval mu ve všem; každé, byť sebe smělejší přání hošíkovo bývalo otci pravým rozkazem. Ve škole ptával se otec na chování synáčkovo každý týden dva i třikráte, a pan učitel vždycky dával zprávu uspokojující nebo pochvalnou.

A proto stalo se zajisté jen zázrakem, že octnul se nezbedný Arthurek Kraft nejposlednějším v poslední škamně.

Pan učitel byl totiž skoro po celý rok po jobovsku trpěliv a křesťanštěji nežli kterýkoli z žijících vyznavačů učení lásky k bližnímu milosrden; ale Arthurek, povzbuzován vzornou otcovskou i učitelskou shovívavostí, hromadil jednu nezbednost na druhou, tak že ubohému učiteli na sklonku roku konečně přece nezbylo nežli sáhnouti ku prostředku nejkrajnějšímu.

Arthur byl hošík jako rtuť; veselý, švitorný a žvavý jako straka. Byl to kudrnatý černohlávek s pichlavýma černýma očima.

Na první pohled zdál se býti skoro hezký, ale kdo si ho všimnul bedlivěji, shledal, že ani široké, vypouklé čelo, ani ostrý, velký nos, aniž široká smyslná ústa nejsou v souměru s ostatními tvary tváře a hlavy, které byly pravidelny.

Ani jediná z těchto čtyř školních nestvůreček nebyla starší dvanácti roků, ani jediná kromě Arthura neměla kabát a vestu, nýbrž jen košili a spodky; Mravenec chodíval i bez čepice.

Však nedosti na této poslední škamně chlapecké, v třídě byla také poslední škamna dívčí, v které sedělo tentokráte jen jediné děvčátko, Božena Auerhahnová, asi jedenáctiletá dceruška mýtného.

Bylo to děvče zamračené, zdánlivě urputné a nelítostné. Černý hustý vlas její byl vždy rozcuchán, nehrubě příjemná tvář umouněná a chudobný šat rozedrán.

Když jsem konal svou přehlídku „vyvrhelů školní společnosti naší,“ seděla se sklopenýma očima ve škamně. Zdálo se, že nevšímá si ničeho, co se kolem ní právě dělo.

Takovými byli tedy nejneposlušnější, nejnezbednější moji spolužáci.

Škoda, že jest pero k věrnému vylíčení zvláštních těchto tváří naprosto nedostatečno!

Kleče takměř úplně dvě hodiny, měl jsem dosti času zkoumati tváře všech svých tehdejších spolužáků a spolužaček; ale jak jsem už výše připomenul, žádná mne nezajímala v takové míře, jako tváře právě popsané.

Když bylo po vyučování, propuštěny dítky domů, a jedině já zůstal „po škole“.

Byl jsem zamčen a teprve po hodině propuštěn.

Vylítl jsem z budovy školní jako divoká šelma — však všickni čtyři hoši z poslední škamny na mne čekali opodál školy...

Pozornost ta mi byla milá.

Obklopili mne, vyptávali se mne na to a na ono, slovem chovali se ke mně soucitně.

A tak ubíral jsem se poprvé v životě svém k domovu ve společnosti „vyvrhelů“...

Na štěstí či neštěstí netrvalo káranství moje příliš dlouho. Byloť právě na sklonku roku, a čtvrtý nebo pátý den po nepatrném případu, jejž jsem byl právě vypravoval, byla veřejná zkouška. V tu dobu bývaly v rodišti mém celoroční školní zkoušky polovičními svátky. V předsíni školní světnice umístěny kotle a trouby, a při rozličných vynikajících momentech troubeno a bubnováno, až uši zaléhaly. Pan vikář, hodnostáři všeho druhu a vzácní i nevzácní hosté naplňovali školní světnici.

Zkouška odbyta obvyklým způsobem.

Vyvoláváni jen žáci, kteří vždy uměli. Odříkávali své říkání, byli pochváleni, a posléze za vřeštění trub a dunění kotlů premianti a premiantky odměněni.

Divnou náhodou byl se však den před zkouškou Arthurek Kraft tak dalece polepšil, že pan učitel uznal za dobré, posaditi jej mezi žáky nejlepší; zbyli jsme tedy v poslední škamně čtyři. Auerhahnová ku zkoušce nepřišla.

Jak nám po celou zkoušku bylo, netřeba dokládat.

S nevýslovnou radostí vítali jsme konec zkoušky.

Avšak pro nás bylo uchystáno překvapení nejvzácnější.

Po obvyklém tehdá vyslovení díků školnímu dozorci a všem dobrodincům i hostům ujal se slova pan učitel. Žádal za prominutí, že radostnou, povznášející slavnost musí pokaziti nutným pokáráním nepolepšitelných.

Musili jsme vystoupiti ze škamny, a když jsme se byli všickni čtyři postavili na podium u tabule do jedné řady, představil nás pan učitel shromážděným hostům každého zvlášť s přiměřenou poznámkou. —

Uvedlť vždy úplné jméno, stav otcův a provinění i zlozvyky každého z nás. Při mně na příklad děl: „Největší rváč celé třídy — posměváček nenapravitelný a tupec . . .“

Jako vše ve světě skončilo i toto tragikomické zakončení slavnosti školní.

Sestoupili jsme s pranýře a zvláštní náhodou zazněly v okamžiku tom kotle i trouby, jako by hlásaly, že sestupujou nejvzornější žáci s trůnu, jejž si byli pilností, poslušností a vůbec všemi ctnostmi i přednostmi ducha zbudovali . . .

Bylo po zkoušce a tím také po našem káranství. Bylať to v rodišti mém poslední třída, kterou

jsme mohli navštěvovati; následujícího školního roku nebylo z nás pokáraných v třídě té ani jediného.

*   *
*

Mnohý z čtenářů zajisté buď zná neb aspoň někdy četl o příkré vršině, vypínající se těsně nad malostranským hřbitovem u Košíř.

Vršina ta sama o sobě nemá sice pražádné zvláštní důležitosti. Je to osamělé, zřídka kdy navštěvované místo, s něhož jest krásná vyhlídka na část Prahy a zvláště na bojiště bělohorské.

Také se zde neudálo ani za dávných dob nic památného; ale na jižním svahu vršiny té, jenž jest od jiné vršiny, na které před nějakým časem vznikla celá osada dělnických domků, oddělen hlubokým skalnatým úvozem, nalézá se vinice „Bertramka“ čili „Petránka,“ v kteréž byl Mozart napsal část své nesmrtelné zpěvohry „Don Juan.“

V době, kdy udál se příběh, jejž počínám vypravovati, arci ani já, aniž kterýkoli „z vyvrhelů školní společnosti“, o nichž jsem se byl zmínil, neměli jsme o Mozartovi a jeho umění ani ponětí.

Stinná zahrada a celá vinice Bertramka, v kteréž byl tvůrčí talent Mozartův aspoň krátký čas v činnosti, zajímala nás všechny vůbec jen co vhodné rejdiště ku skotačení.

Přístup do vinice býval a jest podnes cizím zakázán.

Jelikož však vinice ta není než podél připomenutého ouvozu zdí ohraničena, a přístup k ní s jiných stran, obzvláště od malostranského hřbitova, úplně volný, nebývalo nám nikdy nesnadno, dostati se do vinice a obzvláště na vršinu nad vinicí, kde

bývalo a posud jest příjemné místečko pro snílky a samotáře, a nám tehdá sloužívalo za kolbiště odvážných gymnastických produkcí, na jakové ani jediný z nás pod dozorem rodičů nebo starších bratrů a sester nesměl ani pomysliti.

Meškávaliť jsme v místech těch velmi často; zvláště z jara a v letě, kdy ptačí hnízda dráždívala naši zlomyslnost, a lézti po stromech nebývalo zcela bezúčelné.

Asi deset měsíců po poslední zkoušce, o kteréž jsme byli my „vyvrhelové společnosti školní" tak exemplárně pokáráni a zahanbeni, odbývána na vršině té porada o odvetě.

Stalo se to právě v osudný den, o němž se tehdá nejen všechny časopisy pražské, nýbrž i mnohé jiné dosti obšírně rozpisovaly, a sice buď před nebo po svatém Janu Křtiteli roku 1847.

Navštěvoval jsem tehdá maltézskou školu na Malé Straně, a kdysi odpoledne čekal na mne u Oujezdské brány — Mravenec.

Sotva mne spatřil přicházet, běžel mi vstříc a vzav mne důvěrně pod paží, pošeptal mi tajemně do ucha:

„Pojď! Povím ti něco."

„A co?" ptám se.

„Pojď! Uslyšíš!"

Po té mne vedl do kaštanového stromořadí, jež se táhlo před branou podél hradebního příkopu.

Na konci stromořadí, kde nebylo živé duše, se zastavil.

„Nu — co?" ptám se.

„Přijď zejtra odpoledne na Petránku."

„Co tam?"

„Uslyšíš a uvidíš!"

Chvíli jsem mlčel, jako bych se rozmýšlel, kdežto přece nebylo žádné příčiny k rozmýšlení se, poněvadž jsem býval na Bertramce nebo na její blízku takměř každodenně.

Mravenec se nejspíš domníval, že váhám; vzal mne za ruku a podíval se mi upřeně do očí.

„Proč se na mne koukáš?" ptám se.

„Proč?" opáčil hoch, upřev na mne jaksi nedůvěřivě sivá svá očka a dodal poněkud rozpačitě: „Poněvadž ti trochu nevěřím."

„A proč bys nevěřil?"

„Bojím se — abys — na nás neprozradil..."

„Což bych moh' prozradit, když nic nevím?" připomenul jsem jaksi hrdě, že se mohu opříti o důkaz tak nezvratný.

„Ale dozvíš se!" děl na to Mravenec.

„Od koho?"

„Nu, od nás — od Krafta, od Honce, od Kroupy i ode mne."

„A co se dovím?"

„Uslyšíš a uvidíš!" opakoval Mravenec s tajemným důrazem, klada významně prst na čelo.

Věděl jsem tudíž rovněž tolik jako před chvílí; ale zdálo se mi, že jde tu skutečně o něco neobyčejně důležitého, zajímavého, ba nutného, při čemž moje nepatrnost musela se stůj co stůj zaskvíti svou vzácnou přítomností.

Přes to však jsem se musil dle všeho tvářit přece ještě jaksi neodhodlaně; neboť Mravenec uznal za dobré dodati mi trochu kuráže.

„Budu tam já i ti ostatní... a žádný jiný," pravil s přídechem nucené bezstarostnosti; „nemusíš se pranic bát!"

„Proč bych se bál?" opáčil jsem sebevědomě.

Nebylť jsem sice nikdy výbojný a odvážný; ale spoléhal jsem se vždy jako výborný běhoun na své nohy.

„Nu, vždyť pak povídám, že se bát nemusíš," pravil Mravenec; „já se taky nebojím a jsem slabší než ty."

Slovy těmi patrně narážel na svou hranatost, kteráž mu ve rvačce a při výboji i obraně spíše překážela nežli prospívala.

Uznal jsem důvod ten platným již proto, poněvadž jsem ani v onom věku nezapřel, že jako člověk pocházím z ženy, tudíž tvora křehkébo a lichocení vždy přístupného.

„Ale co budem na Petránce dělat, Roberte?" počal jsem se vyptávati.

„Uvidíš i uslyšíš!" odpověděl po třetí Mravenec významně a s výrazem tajemnůstkářství v pihovité tváři. Sivá očka jeho zablikala, a odulé, krvavě červené rty jaksi křečovitě se sevřely.

Nerozuměl jsem mimické této řeči ani za mák; ale pozoruje, že nechce Mravenec s barvou ven, uznal jsem za dobré nedotírati na něj.

„Ale něco bys mi mohl přece napovědít," podotknul jsem ještě jen tak mimochodem.

Mravenec se plaše rozhlédl kolem sebe a nespatřiv nikde ani živé duše, přistoupil těsně ke mně a zašeptal mi do ucha:

„Musíme potrestat — učitele."

„Učitele!" vyrazil jsem ze sebe.

„Pst! Nemluv tak nahlas!" varoval Mravenec, opět kolem sebe se rozhlížeje, jako by radil k nějaké vraždě. Po chvíli dodal:

„Přijdeš?"

Vše to dráždilo moji zvědavost; odpověděl jsem tudíž beze všech rozpaků pevně a určitě:

„Přijdu!“

„Dobře tedy — nezapomeň!“ pravil Mravenec a odvrátiv se ode mne, dal se do útěku.

Chvíli jsem se díval za utíkajícím přizrzlým klackem, jenž se v běhu klátil jako úprkem uhánějící žirafa.

Na to jsem se i já obrátil k domovu, kam jsem se asi za čtvrt hodiny doloudal.

Musím se přiznati, že v životě svém byl jsem málo kdy tak netrpěliv a zvědav jako tentokráte.

Po mém náhledu nezasloužené pokárání, jakého se mi bylo před desíti měsíci dostalo od učitele, kterého jsem byl až do onoho okamžiku, když mne byl bez vyslechnutí odsoudil k ponižujícímu trestu, opravdu miloval, vřelo v mé duši doposud ještě jako vzpomínka na utrpené bezpráví.

Učitel onen byl mi nyní osobností v nejvyšší míře nesympathickou, a poprvé v životě svém pocítil jsem démonickou slast odvety na člověku, kterýž nám byl ublížil, maje nad námi neobmezenou moc, a kterýž pozbyv této moci, jest nám nyní úplně na milost a nemilost vydán.

Nevěděl, ba netušil jsem ani, jakým způsobem možno učitele potrestati; ale pouhá myšlenka, že má býti potrestán, rozplameňovala mladistvou moji obraznost, kteráž pak v neskrocené bujnosti své připravovala pro ubožáka muka v pravém slova smyslu ukrutná.

V noci jsem takřka ani nespal; neustále jsem se probouzel z nepokojných snů, jež mi každou chvíli předváděly vysokou, kostnatou postavu učitelovu s nevlídným, přísným výrazem v tváři.

Učitel onen v mém rodišti sice už nevyučoval, nýbrž v Praze, ale bydlil tu ještě, tak že jsem jej vídal skoro každodenně.

Obraz jeho nebyl se mi tudíž z paměti vytratil; ale ve snu viděl jsem jej ohyzdnějším, přísnějším než býval, ba zdálo se mi, že tvář jeho prozrazuje zřejmě zvířeckou ukrutnost.

Z různých obrazů, jež mi byla rozpálená obraznost ve snu předvedla, pamatuju se již jen na jeden: Viděltʼ jsem učitele uvázaného ku stromu jako svatého Šebastiána, a my — „vyvrhelové školní společnosti“ — házeli po něm ze vzdálenosti třiceti až čtyřiceti kroků z praků.

Jeť sice cosi děsně ukrutného ve významu těchto několika, zdánlivě nepatrných řádků, jež jsem byl nyní i po čtvrt století napsal s jakousi trpkostí; ale líče případ ze života, nemohu jinak, nežli věrně sledovati i pocity, jež bylo v prosté mysli dětské zbudilo jediné bezpráví, spáchané ve vědomí moci a síly na stvořeníčku málomocném a úplně bezbranném.

Procitl jsem neobyčejně záhy, takměř současně s vycházejícím sluncem, a trapně dlouhá chvíle mučila mne po celé dopoledne.

Konečně nadešla hodina, kdy jsem chodíval odpoledne do školy.

Ještě nikdy před tím nebyl jsem se vypravil tak kvapně a radostně jako tentokráte; ale místo do školy zabočil jsem u brány ku Kinské zahradě a dostal se tak asi po půl hodině přes malostranský hřbitov a po příkré stráni na umluvené místo nad vinicí Bertramkou.

Již po několik dní panující vedro bylo se stalo

téměř nesnesitelným. Vzduch byl dusný, skoro žhavý.

Po celé hodiny nezavál ani nejnepatrnější větřík; i nejjemnější lístky a traviny, které se zachvívají nejmírnějším zvlněním vzduchu, stály nepohnutě, ba zdálo se, jako by lístek v stínu lístku se kryl před palčivými paprsky červnového slunce, jež stojíc zdánlivě nepohnutě na bezoblačné, špinavě šedé, nevlídné obloze, žhoucíma rtoma usmívalo se na vyprahlou zemi.

Octnuv se na místě, kde jsem se měl setkati s kamarády svými, byl jsem k smrti unaven.

Pot řinul se mi po tváři v potůčkách; hrdlo jsem měl vyprahlé a žízeň nesnesitelnou.

Z kamarádů nebylo tu však ještě ani jediného; zbylo mi tedy času poněkud si oddechnouti.

Chvíli jsem přecházel po vyprahlé, zažloutlé trávě v stínu několika košatých stromů, jež v půlkole ohraničovaly místo, na kterémž měl býti vyřknut ortel nad učitelem — pak jsem ulehl do trávy a klidně, vlastně jaksi líně díval jsem se s vršiny.

První pohled můj utkvěl na několika chatrných domkách, které stojí pod vršinou tou u silnice, a kterýmž — bůh ví z jaké příčiny — říká se podnes ještě „Poslova chaloupka" neboli zkráceně „Poslovina".

Po jedné straně rozprostírala se velká zahrada, kterouž od silnice dělila chatrná zeď, a na rohu zdi té nalézala se tenkráte tabáčnická bouda.

Dlouho díval jsem se na tuto boudu, aniž bych byl věděl proč, až pak náhle vynořila se z mých zpomínek zpomínka zvláštní a vzhledem ku plánu, o kterémž mělo býti jednáno, velmi důležitá. Připomenulť jsem si, že bylo kdysi doma vypravováno,

že bouda ta náleží sestře nebo sestřenici páně učitelově... a hned jsem si usmyslil, že — dojde-li skutečně k potrestání učitele — budu naléhati i na to, by byla potrestána také učitelova příbuzná, stará Bláhová.

Znal jsem ženštinu tu velmi dobře. Věděltť jsem, že je dobrá a tichá a že obzvláště dětem nikdy neublíží...

Ale jakž možno bráti ohled na podobné vlastnosti, když je příbuznou člověka, kterého nenávidíme?

Tenkráte arci jsem neměl ani zdání o povinnostech člověka, jenž má své vášně a náruživosti krotiti.

Až dosud nebyl mne tomu žádný učitel přiučil, ba naopak jeden z nich byl je bezohledností svou přímo rozdmychal; oddával jsem se tudíž rozvášněnému citu svému s rozkoší divocha, kochajícího se v primitivních svých názorech o odvetě a pomstě.

Asi po půl hodině dostavili se Mravenec, Kroupa, Honec i Kraft.

Všickni čtyři, ačkoli si byli zvolili na temeno vršiny cestu schůdnější než já, byli taktéž v nejvyšší míře unaveni. Leč unavenost ta jim pranic nevadila v bezodkladném zahájení porady, jak má býti učitel potrestán.

Kraft ujal se první slova.

Veselý, švitořivý a jako rtuť pohyblivý hoch zdál se býti v okamžiku tom vážným, ba přímo asketicky zelotickým.

Mluvil z počátku pomalu a klidně; později však, když v něm vzpomínky na školní trest budily trpkost, rychleji a skoro vášnivě.

„Řek' jsem Mravencovi," pravil mimo jiné, „aby vás sem přived'. Musíme se umluvit, musíme ho potrestat. Proč jsme byli trestáni my čtyři, víme; ale proč byl trestán tenhle!" — při tom ukázal prstem významně na mne — „nevíme a nedovíme se."

Ze slov těch jsem vyrozuměl, že zavdal jsem k odvetě hlavně příčinu já.

„Nu, co na tom?" ozval se synek topičův Kroupa.

„Co na tom?" opakoval Kraft. „Moc, tuze moc. Mne může trestat; mne může mrskat, já se jen otřesu a je dobře. Ale když trestá takovéhle!" — při tom zase ukázal prstem významně na mne — „když trestá takové, kteří jsou po celý rok hodni a poslušni — —"

„Nu, my byli taky někdy hodni a poslušni," vpadl Honec, a vedrem poněkud zarudlou jeho tvář přelétl stín nevole.

„Někdy, někdy," opakoval poněkud posměšně Kraft; „ale tenhle" — při tom ukázal po třetí významně na mne — „byl vždycky hodný a poslušný, a proto, že se jednou serval..."

„A pro nic za nic!" dodal Mravenec, zamžourav malýma očima.

„Co tedy uděláme?" optal se Honec.

„Něco, co ho bude mrzet," děl Kraft.

„Co ho bude do smrti mrzet!" dodal Mravenec.

„Ale co?" ptal se Honec.

„Potrestáme ho," pravil klidně a vážně Arthurek. —

„A jak?" vyptával se Honec.

„O tom se musíme dohodnout," ozval se Kraft. „Musíme si něco vymyslit; ale něco — lážného."

Poslední slovo, nám všem známý lokalismus,

znamenající tolik jako něco důkladného nebo výborného, pronesl s neobyčejným důrazem.

Všickni jsme chvíli mlčeli; přemítaliť jsme s nejvážnějším, nejopravdovějším výrazem v tvářích.

„On chodívá skoro každý den odpoledne na Malvazínku," přerušil posléze mlčení suchoučký Honec; „počíhejme na něho, povalme ho, svažme do do kozelce a utecme!"

„A on překouše provazy a uteče!" rozesmál se Mravenec, mžouraje chytrácky malýma očima.

Vyčouhlý sucháček vjel si bledou rukou do hebkého vlasu a jevil po několik okamžiků zjevné rozpaky; ale po chvíli dal se i on do smíchu tak veselého, že jsme se všickni srdečně rozesmáli.

Náhle však jsme utichli. Kudrnatý Arthurek byltě se vztyčil a káravým hlasem připomenul:

„Nebuďme děti!"

Slova jeho nezůstala bez účinku.

Několik okamžiků jsme skutečně dětmi nebyli; chápaliť jsme důležitost rozhodného okamžiku a také jsme se podlé toho aspoň tvářili.

Počali jsme jeden po druhém navrhovati rozličné tresty, vesměs více méně dětinské, ale zároveň také dosti citelné, ba ukrutné.

Tak navrhl Kraft, abychom zapálili dům, v němž delinkvent bydlil; ale návrh ten setkal se s odporem Honcovým, kterýž namítal, že by mohl učitel prostě utéci, a tak že bychom měli po radosti.

Za to navrhl Honec trest jiný.

Po jeho mínění měli jsme učitele vlákat do háje cibulského a tam jej přivázat ku stromu, pod nímž je velké mraveniště. Honec byl si už dávno takové místo vyhlídl a chtěl nám je třeba hned ukázati.

Také tento druh pokárání se nám nelíbil.

Kraft aspoň namítal, že by nebylo dobře zanechat delinkventa beze svědků; on prý nás pokáral veřejně a proto prý musí také pocítit, co je veřejné zahanbení.

Mravenec tudíž navrhl, abychom učitele přepadli ve škole při vyučování; ale návrh ten zamítnut jednohlasně, byv uznán naprosto nepraktickým.

Tak a podobně radili jsme se asi půl hodiny.

Každý z nás přičinil se, seč byl, vymysliti něco kromobyčejného; ale ani jednomu z nás nepodařilo se vymysliti trest jednak úplně vhodný, jednak pak také takový, aby se jako odveta vyrovnal veřejnému pokárání, jakého se bylo dostalo nám.

V této tísni vzpomněl jsem si na svůj sen a pověděl jej.

Sotva jsem pronesl slova: „Viděl jsem jej přivázaného ku stromu jako svatého Šebastiána," zatleskal Kraft radostně v ruce a vzkřikl: „A hlavou dolů!"

A když pak jsem se zmínil o pracích, dodal Mravenec: „Musíme házet oblázky, abychom mohli házet dýl!"

Kromě Kroupy souhlasili všickni s mým návrhem, a Honec navrhl také místo, kde měl býti trest ten vykonán: cibulecký háj.

Vše bylo už skoro úplně v pořádku, a šlo již jen o dobu, kdy měla býti exekuce provedena.

Kraft k tomu navrhoval následující den, Mravenec příští týden, Honec příští měsíc, Kroupa však — příští rok...

Návrh Kroupův byl nám všem tak nápadný, že optali jsme se na příčinu.

Kroupa nechtěl z počátku s barvou ven; když však jsme na něj naléhali, aby pověděl, počal z po-

čátku upozorňovati, jak nesnadno, ba nebezpečno jest úmysl náš provésti, a když jsme důvody jeho vyvrátili, jal se učitelovo jednání omlouvati a počal nás snažně prositi, abychom učiteli neubližovali, že prý jest přece jen také člověk jako my a že se snad polepší atd.

„Výmluvnost“ Kroupova však neměla na nás pražádného účinku. Kroupa namáhal se, seč byl; napomínal, varoval, vyhrožoval, ale nic naplat, zůstali jsme neoblomnými.

Když to Kroupa zpozoroval, ustoupil zádumčivý výraz jeho tváře výrazu nevýslovné úzkosti.

Nevzdávaje se však úplně naděje, jal se prositi poznovu, ba poklekl před námi, sepjal ruce a prosil nás se slzami v očích, hlasem tak dojemným, že jsme byli již skoro na rozpacích, máme-li exekuci skutečně provésti čili nic.

Z nenadání však příroda další poradu překazila.

Kroupa ještě klečel, an tu náhle zavál tak prudký vichr, že husté koruny stromů, pod kterýmiž jsme se radili, divoce se rozhoupaly.

Hukot vichru byl tak mocný a prudký, že jsme několik okamžiků neslyšeli ani vlastního slova. Byltě to první symptom blížící se bouřky červnové.

Mimovolně jsme se všickni přikrčili za kmeny stromů.

Když pak se vichr po několika okamžicích utišil, vystoupil Mravenec ze stínu stromů, které nám až posud zamezovaly vyhlídku na západ a jih, aby se podíval, zdali a odkud se bouřka blíží.

Ale sotva se rozhlédl na západ, vzkřikl:

„Pojďte se podívat!“

Následovali jsme Mravencova příkladu a vystoupili ze stínu.

Slunce sice ještě svítilo, ale obzor na jihu a západu a částečně i na severu byl již zatažen šedými, místy zarudlými mraky, které se s úžasnou rychlostí valily k východu.

V několika okamžicích zahalily slunce, a nad krajinou rozlétlo se náhle zarudlé šero.

Pohled na západ ku Košířům a k severozápadu směrem k Bílé Hoře byl v okamžiku tom velkolepý. Pozorovalť jsme zcela zřejmě jednotlivé proudy vichru, jenž tu a tam rozvířiv ohromné kotouče prachu silničního, hnal je v rozličných podobách a směrech k východu.

Některé menší mráčky, které byly již dříve hlavní mraky předstihly, aniž by byly slunce zahalily, byly nám už v zenithu.

Počalo krápati. Kapky dešťové byly velké a padaly prudce k zemi jako kroupy.

Nad Prahou a nad místem, kde jsme stáli, panovalo ještě skoro úplné bezvětří; ale na západě slavil již vichr v divoké zběsilosti své orgie. Hnaltě mraky, které se zdály býti tak nízko nad zemí, že bys k nim kamenem dohodil, s úžasnou rychlostí ku předu.

Občas šlehnul z mraků těch slabý, zdánlivě málomocný blesk, a v dáli již temně hřímalo.

Mraky valily se ku předu jak obrovské vlny mořské, a pohled na západ a severozápad byl rovněž tak děsný jako velkolepý.

Dívali jsme se však jen malou chvíli.

Vichr k nám zadul poznovu tak mocně a prudce, že uznali jsme za dobré couvnouti na místo, kde jsme se byli radili, a kde husté koruny v půlkole stojících stromů, které na západ, na jih a severozápad byly z části chráněny svahem vršiny a hustými

i vysokými keři, tvořily jaksi přirozenou besídku, v kteréž jsme byli jednak před vichrem od západu, jednak pak neobyčejně hustými korunami stromů aspoň částečně také před deštěm chráněni.

Sotva však jsme se octli pod stromy, rozzuřil se vichr i v bezprostředním našem okolí a nad Prahou.

Ohromné kotouče prachu vznášely se nad domy nebo se valily jako smrště po silnicích. Kolkolem vichr sviště a kvíle, ohýbal stromy a keře; prach a písek zalétal i k nám, a každou chvíli zavířil vichr i v přirozené naší besídce do kola, jako by nás chtěl smésti s vršiny.

Prudkost vichru byla tak strašná, že jsme na opuštění úkrytu svého nemohli ani pomysliti; bylť by nás při sestupování s vršiny jistě smetl bez obrany dolů.

Přikrčivše se tedy za kmeny stromů, čekali jsme, až se první nával bouře přežene.

Dlouho jsme nečekali.

Bouře se přihnala s bezpříkladnou rychlostí.

Spustil se liják. Ale nebyl to liják obyčejný; z mraků v pravém slova smyslu se lilo.

Hned na to vichr poněkud ochabl; ale když zavál prudčeji a rozhrnul větve křoví, jež nám zakrývalo pohled na západ, mohli jsme chvíli pozorovat velkolepé, strašné divadlo.

Zdáloť se, jakoby se mraky dotýkaly temen Bílé Hory a vršin, tvořících údolí košířské, ba zdálo se, jako by se i po úbočích vršin těch šouraly.

Proudy vody valily se z výše, tak že v první době celou krajinu na západě a severozápadě nebylo takměř lze rozeznati.

Za nedlouho zpozorovali jsme, že valí se po stráních vršin proudy vod. Také s vršiny, na které jsme se nalezali, valily se potoky kalné, žluté vody, která odnášela vše, co mohla strhnouti.

Mezi tím blýskalo se a hřmělo; ale blesky i hřímání nebyly daleko tak strašny jako rozpoutané vody.

Bouře trvala jen asi půl hodiny.

Byli jsme všickni na kůži promoklí, a když pak posléze vichr se zmírnil, odvážili jsme se z částečného úkrytu. Pršelo posud, ale kam oko dohlédlo na vršiny a zvláště do nížin, všady valily se spousty žluté vody.

Silnice, vedoucí od Košíř podlé hřbitova malostranského, pokud jsme ji viděli, pak zahrady podlé silnice té, ba i hřbitov byly částečně pod vodou. Zahrada, rozprostírající se pod vršinou, na které jsme stáli, podobala se jezeru, a my zcela zřejmě pozorovali, že voda rychle — stoupá...

Nechápali jsme sice úplný dosah všeho toho, čeho jsme byli právě svědky, a na následky, jež byly v zápětí, ani jsme nepomyslili; ale všech nás zmocnila se mimovolně neobyčejná úzkost.

Uznali jsme za dobré opustiti vršinu a zapomenuvše na učitele i na další poradu, kdy má býti exekuce provedena, snažili jsme se dostati s vršiny.

Byla to cesta, na kterou, co živ budu, nezapomenu. Půda byla kluzká, potoky vody hrnuly se ze všech stran.

Chytajíce se stromů a keřů, slézali jsme dolů. Každou chvíli některý z nás padl a svezl se několik kroků níže.

Po neobyčejném namáhání dostali jsme se konečně přece s vršiny dolů do dvora vinice Bertramky.

Mohliť jsme se zde ukryti, ale úzkost naše hnala nás dále. Dali jsme se do útěku po vozové cestě, vedoucí ze vrat vinice dolů k Poslovině.

Musili jsme se brodit vodou. Místy dosahovala nám po kotníky, místy po kolena, ba i výše...

Před Poslovinou spatřili jsme strašné divadlo.

Voda byla vnikla do příbytků. Lidé vybíhali z bytů a zase se vraceli.

Všady panoval zmatek; na všech tvářích jevilo se zděšení. Voláno a křičeno ze všech stran.

Silnice byla úplně pod vodou, a voda dosahovala až po kolena. Pamatuju se jen na jediný výkřik zděšení, jenž zazněl odkudsi z půdy; zvolal tam kdosi: „Ježíš Maria — stržení mračen!...“

My běželi, jak bylo možno, dále, až jsme se octli u tabáčnické boudy staré Bláhové, o jejímž potrestání jsem byl před krátkým časem přemítal.

Bouda ta stála na rohu a těsně u zdi, dělící zahradu pod svahem vršiny, s kteréž jsme byli právě seběhli, od silnice.

Zahrada byla už skoro plná vody, která si byla na některých místech i zdí proklestila cestu a každým okamžikem hrozila zeď povaliti. Bouda byla ve vodě, a proud vody nadzvedával boudu, hroze ji překotiti...

Spatřil jsem i starou Bláhovou.

Měla dvéře do boudy pootevřené a jsouc obklopena ze všech stran vodou, nevěděla, co počíti; mělať patrně na zřeteli své zboží.

Spatřivši nás blížiti se k boudě, vykřikla na nás prosebně zoufalým hlasem:

„Ježíš, Maria — hoši, pomozte mi — zadržte mi chvíli boudu!“

Slova ta nás zastavila, a bez odkladu obklopili jsme všickni boudu.

Mravenec a Kroupa opřeli se o boudu od silnice, my ostatní pak po straně pootevřených dveří.

Mezi tím stará Bláhová sbírala své zboží do zástěry a sukně, chtějíc patrně aspoň zboží zachrániti...

Minulo několik minut.

Nikdo z nás nepromluvil ani slova.

Pršelo posud; vody na silnici i v zahradě vždy více přibývalo, a k udržení boudy bylo již potřebí síly nadlidské.

Voda ze zahrady valila se již chvíli přes zeď, a proud jeden dosahoval až na Kroupu, jenž byl zdi nejblíže. On toho však nedbal, ačkoli byl po kolena ve vodě, a voda tekla mu na rameno a záda.

Stará Bláhová byla už skoro hotova.

„Hned, hned bude dobře,“ zvolala ještě...

V tom zaslechl jsem — v tomto dni po třetí — slova: „Ježíš, Maria!...“

Tentokráte vyšla slova ta z úst Kroupových, kterýž ještě dodal:

„Já už boudu neudržím!“

Řekl-li ještě něco nevím; ohromný hukot, jenž následoval, přehlušil každé volání. Současně s hukotem tím, nahnula se bouda k silnici.

Mravenec odskočil, a bouda se překotila na silnici.

Voda ze zahrady byla prolomila zeď, a část zdi převrhla boudu, která se překotila do vody na sil-

nici, tak že dvířkami padla na zem a srazila i Kroupu, jenž přišel pod boudu...

Bláhová byla v boudě. —

Ohromný proud vody valil se ze zahrady průlomem stržené zdi, a takměř v mžiknutí oka byla bouda skoro úplně pod vodou.

Zděšení naše bylo strašné. Byliť jsme jen náhodou ušli záhubě; ale Kroupa byl ztracen...

Nalezajíce se na místě, kde nám hrozilo největší nebezpečí, nedbali jsme toho v strašném svém zmatku ani dost málo; avšak zeď prolomila se z části i nad námi, a proud vody srazil nás dolů na silnici...

Zde dosahovala voda už až po pás a hnala nás s ohromnou prudkostí po silnici dále takměř asi čtyři sta kroků...

A právě to bylo naší spásou.

U továrny Kinzelbergrovy srazil nás proud na levo za dům známý pod jménem „Kajlova", a zde přebrodili jsme se přes dřevěný můstek, vedoucí přes motolský potok na místo povýšenější.

Ale sotva jsme se octli za můstkem, smetl jej proud vody.

Byli jsme zachráněni...

Co dále se dělo, nevím.

Pamatuju se jen, že dostal jsem se šťastně domů, a že voda po silnici, po které jsme byli hnáni, dostoupila za několik okamžiků výše asi tří sáhů... Několik osob a koní přišlo tu o život...

Zděšení, jež panovalo na blízku míst, kudy se vody hrnuly, bylo strašné. Ze všech stran sbíhali se odvážní muži, by pomáhali lidem, jejichž životy a majetek byly ohroženy.

U Posloviny podařilo se také vyloviti starou Bláhovou i Kroupu... Oba byli mrtví...

Pamatuju se na to, jako dnes.

Přinesli mrtvého Kroupu do školy a položili jej na totéž podium před tabulí, kde jsem byl asi před desíti měsíci skoro po dvě hodiny klečel na místě hanby...

Několik zvědavých lidí a několik dětí bylo ve školní světnici. Pan učitel, jenž sice ve škole více nevyučoval, ale na blízku školy bydlil, přišel se také podívat.

Poznal Kroupu na první pohled, a ještě podnes zní mi v duchu jeho slova, když pohlédl na mrtvolu:

„Ah, to je Kroupa! Mohl to býti řádný hoch — měl nadání; ale nezbeda zůstane nezbedou — trest boží ho nemine...“

V okamžiku tom ani ještě nevěděl, že zahynul „nezbeda“ ten smrtí závidění hodnou, ba nevěděl, že zahynul právě v okamžiku, když snažil se přispěti ku pomoci jeho příbuzné...

Strašná živelní pohroma, jejíž očitými svědky jsme byli, zůstavila v nás ostatních „nezbedech“ dojem hluboký a trvalý. Na vykonání odvety, o kteréž jsme se byli dohodli, ani jediný z nás více nepomyslil.

* *
*

Minulo asi deset roků...

V tu dobu arci jsem ještě ani netušil, jak rychle leta ubíhají, jak rychle, ba úžasně rychle člověk dospívá a stárne, aniž by mu napadlo klásti sobě účty ze života minulého.

Studoval jsem.

Vedl jsem známý, v románech a novellách nesčíslněkráte podrobně vylíčený život chudého stu-

denta, kterýž skoro v ničem nemohl se spolehnouti na své rodiče nebo příbuzné, který již od svého dvanáctého roku musil se mučiti soukromým vyučováním vlastních některých spolužáků nebo mladších jejich bratrů a sester.

Není tudíž divu, že přes všechnu pilnost, svou nemohl jsem ve všem tak prospívati, jak bylo žádoucno; ale přes to vše byl jsem přece pokládán za žáka pilného, svědomitého, ba vzorného.

K tak zvanému „premiantství" nepřivedl jsem to sice ani ve školách nižších, tím méně k nějakému obzvláštnímu vyznamenání ve školách vyšších, kdy životní poměry moje nedovolovaly, bych se byl věnoval studiu všech předmětů s onou bezstarostností, jakou studium vůbec vyžaduje, kdy musil jsem se spokojiti, že zbylo mi aspoň poměrně času ku svědomitému studiu předmětů, ku kterýmž mne přirozená náklonnost vábila.

Navštěvoval jsem z počátku malostranskou maltézskou školu, potom školy realní na Starém městě.

S dřívějšími svými spolužáky stýkal jsem se zřídka kdy a se „spiklenci z poslední škamny," s kterýmiž jsem se byl v den osudné průtrže mračen r. 1847 radil o potrestání pana učitele, nemluvil jsem prodlením desíti roků snad ani jednou.

Někdy jsem sice toho neb onoho z nich buď potkal nebo zdaleka viděl, někdy jsem se také o tom neb onom prostřednictvím jiných něco dověděl, co však nemělo takměř pražádné důležitosti; ale v bližší styk nepřišel jsem se žádným z nich.

Arthur Kraft studoval soukromé nižší gymnasium a později německou obchodní školu. V tu dobu byl právě se svými studiemi hotov.

Otec jeho, jenž byl už valně sestárnul a kromě toho neustále všemi možnými odrůdami hostce churavěl, přiměl Arthura k tomu, že převzal vedení otcova obchodu.

Otec arci při tom ani dost málo nedbal synovy těkavé, nestálé povahy; nebo lépe řečeno soudil, že právě tento druh povahy může se velmi dobře snésti s vedením obchodu. Ale zmýlil se.

Arthur, kterýž byl po celých deset roků svých studií uvykl životu bezstarostnému, pohyblivému, ba skoro hýřivému, záhy nabyl sám přesvědčení, že se mu z hlubin duše příčí přihlížeti k tomu, zdali ten neb onen druh zboží je na skladě, zdali ta neb ona firma může dnes nebo zejtra presentovati nějakou směnku, zdali tu neb onde je to neb ono zboží laci nější nebo lepší atd.

A byly-li mu už protivny tyto a podobné obchod ní záležitosti hlavní a důležité, tím více protivilo se mu to nesčíslné množství nepatrných, ba začasto i malicherných podrobností, kterýchž musí každý chef menšího obchodu dbáti, chce-li, aby bylo kupujícím ve všem vyhověno, a tak dobrá pověst firmy zachována.

Po celý den na nic jiného nemysliti nežli na věci obchodní, ztráviti větší část dne ve skladě vlastním nebo na potulce po skladech velkoobchodníků, ostatní část dne pak prodlíti v dusné, zasklené kanceláři v krámě a neustále zapisovati, počítati, kalkulovati nebo k tomu neb k onomu při prodávání v krámě dohlížeti jest samo o sobě i pro člověka staršího, usedlého a trpělivého zaměstnáním unavujícím a nehrubě příjemným, tím více pak jím musilo býti pro povahu tak čilou, pružnou a nestálou, jakou byla Arthurova, pro mladíka, kterýž až posud nebyl

k žádné pravidelné práci přidržován, tím pak méně k zaměstnání tak jednotvárnému, jakému se musil nyní věnovati.

Arthur si otci svému často stěžoval; mnohdy jen tak jako mimochodem, mnohdy však dosti trpce a patrně v úmyslu, by jej otec zbavil nějakým způsobem okovů, kterýmiž jej byl připoutal k životu, po náhledu Arthurově bezradostnému a nudnému.

Otec však stesků těch z počátků nedbal; teprv když se počali množiti, a Arthur závod zanedbával, nezbylo mu, nežli synkovi domluvit a zároveň přemýšleti o prostředcích, jakýmiž by jej nejsnadněji k obchodu upoutal.

Přemýšleje o tom, rozhodnul se konečně, že požádá starého učitele o radu, a nemoha se sám z lenošky takměř ani hnouti, dal učitele k sobě povolati.

Učitel se dostavil.

Byl to muž asi šedesátiletý.

Vysoká vychrtlá postava jeho zdála se býti vychrtlejší nežli před desíti lety, když byl v plné mužné síle. Hlavu měl nakloněnou k prsoum, záda už valně shrbena; ale přece se snažil choditi zpřímen a jaksi sebevědomě. Tvář a hluboko zapadlé oči jeho však svědčily o hoři, jež duši jeho skličovalo.

Trvám, že v době té už nevyučoval, a pranepatrné výslužné že sotva stačilo na potřeby nejnutnější, asi v té míře, aby právě nezemřel hlady.

Vešel do salonu bohatého kupce nesměle, skoro bázlivě.

Muž, jenž býval druhdy ve škole pánem neobmezeným, jenž dovedl rozkazovati tak přísně, že jen zřídka kdy odvážil se někdo rozkazu jeho se opříti, choval se v životě vůbec ostýchavě jako člověk, kterýž se neustále obává, by slovem, posunkem

nebo pouhým pohledem nevyvolal nějaké pohoršení.

Tím nesmělejším pak byl v stáří pokročilém, když nabyl přesvědčení, že po mnoholetých službách, jež byl společnosti lidské prokazoval, odbyla jej tato skyvou suchého chleba z milosti.

Starý Kraft přivítal učitele vlídně, přátelsky a nabídl mu místo naproti lenošce, v kteréž seděl sám.

Učitel se posadil, a Kraft jej oslovil:

„Odpusťte, pane učiteli, že jsem vás dal zavolati; ale jak vidíte, nemohu se skoro ani hnouti."

„Ó prosím, prosím, pane Krafte," vpadl učitel; „já vždy s největší ochotou..."

„Jsem o tom přesvědčen," ujal se opět slova Kraft; „chci vás požádati pouze o radu."

Pan učitel se mlčky uklonil a Kraft dodal:

„O radu, jak se mám zachovati v příčině budoucnosti mého syna Arthura."

„Nemýlím-li se," podotknul učitel, „převzal váš pan syn obchod, pane Krafte."

„Pravda; ale zaměstnání to se mu nelíbí, a poněvadž jste mně vy, pane učiteli, vždy byl dobrým rádcem a povahu mého synka už od nejútlejšího jeho mládí znáte, uznal jsem za dobré..."

„Prosím, prosím," opakoval učitel, snaže se zakrýti své rozpaky; neboť věděl velmi dobře, jak nesnadno jest raditi otci, jenž rozmazleného synka miluje jako svou zřítelnici, když „zřítelnice" tato jest neposlušnou nebo docela odbojnou.

Po té Kraft starému učiteli podrobně vypověděl vše, co po jeho mínění bylo třeba věděti člověku, jenž má dáti radu v záležitosti tak závažné a důležité, a skončil svůj výklad v tento smysl:

*

„Jak jste z toho, pane učiteli, vyrozuměl, jde mi především o štěstí a spokojenost mého synka; ale zároveň také o udržení výnosného závodu, kterýž synu mému zabezpečuje budoucnost. Jsem člověk praktický.

Sestárnul jsem v obchodě a neznám jiných radostí nad radosti z dobrého obchodu a zdárných i šťastných dítek. Mám jen jediné a proto mi tím více záleží na jeho štěstí.

Kdybych nebyl churav a mohl obchod vésti sám, nebo kdyby byla živa aspoň Arthurova matka, která byla ženou rovněž tak praktickou jako já, byl bych úplně bez starosti a ponechal bych Arthurovi úplnou volnost.

Ale v poměrech, v kterých se nalezáme, není to možné. Musím syna svého buď při obchodě udržeti nebo mu dopomoci k takovému zaměstnání, jež by jej nejen těšilo, nýbrž zároveň také budoucnost jeho zabezpečovalo.“

Pan učitel, jenž byl slova Kraftova vyslechl mlčky, nalezal se tentokráte skutečně jako na skřipci.

Uznával pravdivost slov Kraftových úplně; ale raditi bylo rovněž tak nesnadno, jako vymknouti se ze skřipce.

Nejraději by byl odpověděl prostě: „Račte jednati po vlastním uznání;“ ale odpověď taková nebyla by žádnou radou, za kterouž Kraft žádal.

Panu učiteli tudíž nezbylo nežli poraditi aspoň něco; pronesl se tedy v tato slova:

„Nemýlím-li se, ctěný pane Krafte, nemůžete sobě v jiném ohledu na svého syna naříkati; působte tedy na něj jakožto otec — domlouvejte mu, raďte mu, ba po případě můžete použíti i mírné a v pravdě otcovské vyhrůžky . . .“

„Vy tedy míníte, abych se snažil přiměti jej ku setrvání při obchodu,“ vpadl Kraft, a učitel hned poznal, že chtěje se vysloviti jen všeobecně, byl v pravdě poradil cosi positivního.

Starý Kraft však pokračoval:

„Ale vše to, co mi právě radíte, učinil jsem již dříve; ale nic naplat. Arthur počíná býti den ode dne nevrlejší, mrzutější, ba nedbalejší; nezbývá nežli se rozhodnouti rychle.“

„Zakročte tedy přísně po otcovsku,“ vyklouzlo učiteli z úst; „rozkažte přísně a uvidíte, jaký účinek bude vaše přísnost míti.“

„Přísným býti, milý pane učiteli,“ odpověděl Kraft, „vůbec ani nedovedu, a Arthur by na první pohled poznal, že je to přísnost jen líčená, a synovská jeho příchylnost byla by tím nemálo ohrožena. Musím se k němu i na dále zachovati, jako jsem se k němu choval až po dnešní den. Přísnost, nechť druhu sebe ušlechtilejšího, musí býti vyloučena.“

„V tomto případu arci nezbývá,“ pravil na to učitel, „než ponechati panu Arthurovi úplně na vůli. Optal jste se jej už, k jakému zaměstnání má náklonnost?“

„Ba arci, a právě to mne mýlí,“ vece Kraft; „chceť se mermomocí státi vojákem.“

„Vojákem?!“ zvolal učitel, a vážná jeho tvář se zachmuřila, jako by si byl náhle připamatoval trudný nějaký případ.

„Ano, vojákem!“ opakoval Kraft a dodal: „Kdyby chtěl býti čímkoli jiným, byl bych aspoň klidným, ale tato jeho náklonnost mne znepokojuje. Nemohuť pochopiti, že by mladík jeho letory, jenž po celý svůj život takměř ani nepoznal, co je rozkaz, jenž vždy a ve všem řídil se dle vlastní vůle, ba

často i pouhým svým rozmarem — mohl se cítiti šťastným v stavu, o němž napřed ví, že mu bude ukládati jako první povinnost: poslušnost na komando.“

„Právě proto musíte, pane Krafte, ze všech sil pracovati k tomu, by se váš pan syn vojákem nestal,“ pravil učitel. „Mámť za to, že nemůže býti nešťastnějšího stavu nad stav vojenský. Jednotvárnost života garnisonního, svízele a nebezpečí v poli v čas války, slovem celá ta spousta různých, malých i velkých nepříjemností, s kterýmiž jest stav ten spojen, a zejména věčná supernace, která nestrpí omluvy, tím méně odporu, musí časem svým život vojenský každému znechutiti.“

Při tom sobě pan učitel arci nepřipomenul život svůj vlastní, kterýž jsa jednotvárnější života vojenského, spojen byl s rovněž takovou spoustou nepříjemností všeho druhu jako kterýkoli jiný stav.

Chtěl pokračovati, ale náhodou obrátil hlavu a spatřil na prahu dveří, vedoucích do vedlejší jizby, Arthura, kterýž byl nepozorovaně vstoupil a poslední slova učitelova vyslechl.

„A vám se učitelský stav nikdy neznechutil, pane učiteli?“ optal se Arthur starého paedagoga, v jehož tváři jevily se rozpaky.

Učitel neodpověděl; ale Arthur popošel ku předu, a podávaje učiteli ruku, pravil vlídně a přívětivě:

„Nic naplat, milý pane učiteli! Odpusťte, že musím vám odmlouvati; ale stav kupecký nenávidím a nestanu-li se vojákem, nezbude mi nežli vzíti útočiště — k revolveru... Můj otec mne zná a snažil se ze všech sil, aby mi úmysl můj vymluvil. Není však možno. Posavadní život můj se mi již znechutil.

Mám jej vésti dále, když je možná změna? Možná, že se mi časem svým i vojenský stav znechutí. Vím také, že nebude pak změna tak snadná jako nyní; ale těch několik let vojančiny netrvá věčně... Můj úmysl jest tedy pevný a nezvratný.“

Slova ta pronešena byla tak určitě, že zdála se býti každá odmluva marnou.

Pan učitel pokusil se však ještě naposledy; důvody jeho byly pádny, a zejména důvod poslední, ačkoli nesubjektivnější, byl nad míru tklivý.

Vypravovalť o svém vlastním nejmladším synu, jenž byl už po tři roky vojákem a po celou tu dobu se záložním praporem pěšího pluku Dom Miguel ležel posádkou v Pešti. Každý jeho list byl trpkým steskem; v každém litoval, že nemůže navštíviti svého stařičkého otce, že nemůže mu býti oporou ve stáří...

A při slovech těch zalily se oči učitelovy slzami...

Když skončil své vypravování, nastalo v komnatě chvíli trapné ticho, jež přerušil starý Kraft otázkou:

„Nuže, milý Arthure, trváš posud na svém úmyslu?“

Arthur, jenž byl upíral oči své k zemi, podíval se nyní mlčky na otce, a pohled ten byl výmluvnější slov.

Otec porozuměl, že synovo předsevzetí jest pevné a nezvratné. Nezbylo mu nežli svoliti — podal tedy ruku učiteli, poděkoval mu za upřímnou radu a pravil pak k synovi:

„Buďsi! Nebudu ti překážeti. Zvol si pluk, ku kterémuž máš největší sympathie a přihlas se ještě dnes... Povedu obchod, pokud bude možno, sám,

abys později, až se snad vrátíš, nalezl doma aspoň útulek.“

Arthur byl slovy těmi dojat, a nechybělo mnoho, že by byl pronesl: „Ne, ne, otče! Já tě neopustím!“ Ale předsevzetí jeho bylo pevné, a dojem přátelských slov povolného otce v několika okamžicích ustoupil zase dřívějšímu rozpoložení mysli...

A za několik dní byl Arthur Kraft kadetem u pěšího pluku maďarského Dom Miguel, jenž ležel tehdáž v Praze posádkou.

* *
*

Nadešlo leto roku 1859; v Italii zuřila válka rakousko-italská.

Starý Kraft a starý učitel, vědouce, že i pluk Dom Miguel, u něhož jejich synové sloužili, účastní se polního tažení, trávili dny v trapné nejistotě a úzkosti.

Starý Kraft sice dům svůj už dávno neopouštěl, na nejvýše že sešel namáhavě z prvního patra do krámu, a zřídka kdy s někým obcoval; ale nyní každý den nejméně dvakrát posýlal k učitelovi, zdali snad nedostal z Italie od svého syna nějaký list, a učitel zase každý den dva i třikráte se stavěl u Krafta v témž úmyslu, zdali snad mladý Kraft neposlal o sobě a o pluku svém nějakou zprávu.

Ale od vypuknutí války minuly dva měsíce, aniž by se byli oba otcové o osudu svých synů něco dověděli.

Kdysi dopoledne, když byl učitel starého Krafta jak obyčejně navštívil a usedl na židli naproti lenošce, v kteréž Kraft skoro bez ustání sedával, otevřely se dvéře a vešel listonoš.

Tvář Kraftova se vyjasnila; ale listonoš, drže v ruce list pravil:

„Odpusťte, pane Krafte, že vyrušuju. Viděl jsem k vám vejíti pana učitele, pro kterého došel list z Italie.“

„Z Italie?!“ opáčil učitel, a hlas jeho se chvěl radostí, a třesoucí se ruka sáhla po listu.

Na první pohled poznal na adrese rukopis synův... Byl tudíž přesvědčen, že je syn jeho živ...

Výraz radosti v tváři Kraftově však ustoupil výrazu truchlivosti, ale hned na to jevila tvář starého kupce úzkostlivou zvědavost.

„Čtěte, pane učiteli — prosím, čtěte, čtěte!“ vybízel učitele, kterýž drže list v třesoucí se ruce, díval se upřeně na adresu, jako by se bál list otevříti.

Listonoš odešel.

Učitel k vyzvání Kraftovu list rozpečetil a počal čísti.

List zněl takto:

Předrahý otče!

Odpusťte, že jsem Vám tak dlouho nepodal o sobě žádné zprávy. Jsem nyní úplně zdráv a vynahradím Vám, co jsem byl proti své vůli zanedbal.

Za několik dní opustím nemocnici, kde jsem byl strávil sedm neděl; byltě jsem v první šrůtce předních stráží poraněn — ale nyní už jsem skoro úplně zdráv, tak že můžete býti o mne zcela bez starosti.

O průběhu polního tažení ovšem Vám nemohu pověděti takměř pranic z vlastního názoru, ačkoliv náš pluk Dom Miguel první překročil hranice italské a tak polní tažení zahájil.

Pod ochranou k palbě připravených baterií položen v noci přes řeku Mincio lodní most, a dobrovolníci, kteří se byli před tím k vyzvání velitelů praporů přihlásili, že první překročí hranice, dali se na dané znamení na pochod.

Byl jsem v první četě, která se ubírala přes most, a náhodou první, jenž vkročil s mostu na půdu italskou.

Utěšená krajina, která se před námi rozkládala, byla pustá. Obyvatelstvo vesnic bylo buď ukryto neb uprchlo; nikde nebylo viděti ani živé duše. Také po vojsku nepřátelském nebylo nikde ani památky.

První čety, které byly lodní most překročily, utvořily hned „řetěz", a tak postupovali jsme pomalu v polokruhu, kterýž se vždy víc a více šířil, ku předu.

Zatím táhla přes lodní most četa za četou, prapor za praporem, a v půl hodině byl celý náš pluk, dvě baterie polních děl a škadrona jízdy na druhém břehu Mincia.

Přední stráže dobrovolníků pěchoty byly se v době té pošinuly asi čtvrt hodiny cesty od břehu, a když pak přešla přes lodní most i jízda, sesílen řetěz náš v krátké době přiměřeným počtem vedet.

Postupovali jsme pomalu a opatrně dále, a po čtvrt hodině zazněl rozkaz: „Stůj!"

Celý řetěz se zastavil.

Nalezali jsme se právě před velkou nějakou vesnicí na úpatí nevysoké, ale na pravo i na levo se táhnoucí pahořiny, na které se rozkládal hustý citrýnový háj. Zdálo se, že jest háj obsazen vojskem nepřátelským, čekajícím, až se přiblížíme na dostřel.

Kolkolem panoval hluboký klid.

Žhavé paprsky italského slunce v pravém slova smyslu pražily; nebylo ani kde se ukrýti, neboť celý řetěz byl se právě octnul v rýžových a kukuřicových polích.

Postáli jsme však jen asi deset minut, načež dán opět rozkaz k postupu.

Po třech nebo čtyřech minutách padla z vesnice první rána z pušky, a hned na to po celé obloučité čáře proti nám padala rána za ranou, a náš řetěz rovněž tak živě palbu opětoval.

Byla to první srážka prvních předních stráží. Stříleno však z přílišné vzdálenosti, tudíž bezúčelně.

Po několika minutách dán s naší strany rozkaz k rychlému postupu a k palbě neustálé.

Četové zálohy řetězu našeho byly za námi ve vzdálenosti asi čtyřiceti kroků, a jakmile jsme počali proti nepříteli rychleji postupovati, utvořily zálohy ty řetěz k sesílení řetězu našeho, a nové zálohy pošinuly se blíže k nám.

Páleno prudce přes čtvrt hodiny, aniž by byl někdo z našich poraněn nebo padl.

Náhle vyřítilo se z vesnice asi půl škadrony nepřátelské jízdy. Nastal boj muže proti muži, a jenom tu a tam srazilo se několik mužů.

Proti mně hnal se jezdec s napřaženým palašem.

Vystřeliv, chybil jsem. Nezbylo mi než odrážeti sečné rány puškou a dorážeti na jezdce bodákem.

Boj ten netrval však nežli několik vteřin. Jezdcův palaš byl mne zasáhl do pravého ramene, puška mi vypadla z ruky, a já sklesl na jedno koleno.

Jezdec zatočil koně a napřáhl proti mně poznovu palaš, ale nežli ťal — padla těsně podle mne rána z revolveru, a jezdec sklesl s koně...

Byl jsem zachráněn.

Ohlédl jsem se a spatřil nadporučíka Arthura Krafta, kterýž byl teprve den před tím nadporučíkem jmenován, a kteréhož, milý otče, zajisté i Vy znáte, an jste býval jeho učitelem..."

„Ustaňte, pane učiteli!" přerušil starý Kraft čtoucího starce. „Rozuměl jsem dobře?... Můj syn že by byl..."

„Ano, váš pan syn, pane Krafte, zachránil život mému synovi," dotvrzoval učitel.

„Prosím, čtěte dále, pane učiteli, čtěte dále!" zvolal Kraft. „Možná, že je v listě o mém synu ještě zmínka..."

A učitel četl pak následující:

„Nadporučík Kraft odvedl mne sám nazad, kde mne odevzdal prvnímu muži sboru zdravotního, jejž jsme potkali, a pospíšil pak zase do bitevního šiku..."

Při těchto slovech tvář starého Krafta jevila nevýslovnou úzkost, která však v několika okamžicích ustoupila výrazu radosti, neboť list končil těmito slovy:

„Byl jsem dopraven do nemocnice a o svém ochránci Arthurovi Kraftovi dověděl jsem se právě dnes, že je živ a zdráv a že byl před několika dny jmenován setníkem... Odpusťte, milý otče, že list svůj končím. Příště Vám budu psáti, jak se mi vedlo v nemocnici.

Váš věrný syn

Edmund."

Učitel dokončil.

V tvářích obou starců jevilo se radostné uspokojení. Starý Kraft nahnul se k učiteli a podal mu mlčky ruku. Učitel ji taktéž mlčky stiskl...

Mlčení obou starců bylo výmluvnějším slov; neboť v očích leskly se slzy radosti...

* *
*

Praví-li ryzí pravdu písmo svaté, že i nejspravedlivější člověk každodenně několikráte hřešívá, není divu, když marně se ohlížíme ve světě po ideálu člověka, po člověku naprosto cnostném a poctivém, jemuž by nebylo možno vytknouti ani poklésku nejnepatrnějšího.

A přece se mnohým hříšným smrtelníkům podařilo zachovati sobě pověst nejen dobrou a neúhonnou, nýbrž mnohdy i pověst lidí vzorných.

Mnozí z nás arci toho docílili jen opatrným a chytrým ukrýváním svých vad, necností, pošetilostí a všech podobných, úcty nehrubě hodných vlastností a skutků; ale mnozí dobrou, neúhonnou pověst svou přece právem zasloužili.

Takových je prý sice ve světě velmi po řídku; ale existujou přece...

A učitel, kteréhož jsme chtěli před více nežli třiceti lety tak originelním způsobem potrestati, náležel mezi vzácný druh hříšných smrtelníků, kteří se těšili pověsti nejchvalnější.

Muž ten dovedl dobrou svou pověst zachovati až do svého stáří a na sklonku roku 1868, když už byl kmetem více nežli sedmdesátiletým, pokládán byl všeobecně za muže neúhonného a vzorně poctivého.

Však náhle roznesla se pověst, že — klesl...

A pověsti následovaly v zápětí i následky poklesnutí: stařičký učitel byl předvolán k zemskému,

jinak trestnímu soudu, a po prvním výslechu podržán ve vazbě vyšetřovací pro zločin podvodu...

Zpráva o tom vyslechnuta ode všech, kdož muže toho znali, z počátku s nedůvěrou; ale když později zjištěno, že jest pravdiva, nevěřil zase nikdo ve vinu stařičkého učitele, a každý byl pevně přesvědčen, že stihl krutý osud ten kmeta nezaslouženě.

O provinění učitelově arci skoro každý jinak soudil, a žádný nemohl se dopíditi pravdy; a po dlouhém dotazování se zjistilo, že podržán byl ve vazbě pro padělání směnky.

Pravda sice, že ubohý muž ten neměl nikdy nadbytku; pravda také, že pranepatrná pensička asi dvou set a několika zlatých ročně stačila pouze, by nezemřel právě hlady; ale že by muž, kterýž byl po sedmdesát roků zůstal poctivým a po celý svůj život raději nedostatek trpěl, než by se byl od někoho jen nepatrnou částku vydlužil, mohl na stará kolena padělati směnky, jež znal jen dle jména — toho se přece nikdo nenadál.

A přece tomu bylo tak.

Obžaloba zněla na tento zločin, a vyšetřování protáhlo se takměř po dva měsíce, ačkoli se byl obžalovaný hned o prvním výslechu svém ze své viny úplně vyznal.

Konečně nadešel den závěrečného přelíčení.

Velká soudní síň byla zvědavým obecenstvem, zejména z kruhů učitelských, takměř přeplněna.

Každý, kdo obžalovaného znal, byl dychtiv posléze zvěděti, co vlastně a jakým způsobem stařičký učitel byl spáchal.

Byl jsem taktéž mezi zvědavými, kteří se byli k přelíčení dostavili.

Ale posud nikdy jsem nebyl tak dojat jako tenkráte, když otevřely se postranní dvéře, a do sálu, v němž už soudní dvůr, veřejný žalobník i obhájce a četné obecenstvo obžalovaného očekávali — vstoupil stříbrovlasý, shrbený kmet a sotva se vleka belhal se k vyzvání předsedovu k lavici obžalovaných...

Mimovolně připomenul jsem si — místo hanby, poslední škamnu, do kteréž muž ten, dokud byl ještě svrchovaným pánem, tak rád posýlával každého ze svých žáků, jehož jednání nezdálo se mu býti právě po chuti.

Však jaký to rozdíl — před jedenadvaceti lety a nyní!...

Tenkráte ještě muž v plné síle a vědom sobě svého práva i moci — a nyní chvějící se stařeček, jenž sotva nohy vleka plíží se bázlivě k lavici, na kterouž takměř bez vlády klesá...

Mimoděk zalilo se mi oko slzou, a prsa má sevřela se mi lítostí...

V okamžiku tom byl bych stařečkovi prominul více nežli pouhý přehmat, jediné jeho provinění proti mně...

Zraky všech přítomných utkvěly na tváři starcově. Pouvadlá pleť vráskovité tváře byla takměř zsinalá; oči hluboko zapadlé a neustále k zemi sklopené.

Byloť zřejmo, že dvouměsíční vazba byla starce v pravém slova smyslu duševně i tělesně schvátila.

Zda připomenul sobě v okamžiku tom i on tresty, kterýmiž druhdy své žáky a žákyně obmýšlel? Zda připomenul sobě, kolikráte byl toho onoho poslal na místo hanby, vydav jej takto v šanc posměchu spolužáků?...

Pochybuju, že si to připomenul.

Člověk zahanbený — nechť už po právu nebo bezprávně — zřídka kdy si připomíná okamžiky, kdy byl sám někoho zahanbil...

Tím méně si to připomenul vetchý stařeček, sedící právě na lavici obžalovaných zdrcen a takměř bez ducha...

Po několika okamžicích zahájil předseda soudního dvoru líčení pře obvyklými formálnostmi.

Obžalovaný, jsa tázán na své jméno, stáří atd., povstal jako stín a nepozvednuv očí svých, odpovídal hlasem tak slabým, že jej sotva soudní dvůr slyšel.

Po té přednesl veřejný žalobník obžalobu.

Byla jako obyčejně rozvlečena a nehrubě jasna; ale vina obžalovaného byla dle znění zákona očividna.

Tresť obžaloby byla tato:

Jistý obchodník Jan Weissmann, na jehož jmění měl býti konkurs prohlášen, přišel v měsíci říjnu 1867 k obžalovanému a přiměl jej k tomu, že akceptoval Weissmannovi na oko jakožto věřitel směnku, znějící na dva tisíce zlatých, k tomu účelu, by se mohl přihlásiti jako věřitel a tak aspoň poměrné percento jmění Weissmannova pro tohoto podvodným způsobem zachránil.

Obžalovaný nezapírá atd., a proto žaluje jej státní zastupitelstvo pro zločin podvodu atd.

Po přednešení obžaloby vyzván obžalovaný, by se hájil. Povstal sice, ale nohy se mu třásly, tak že mu předseda dovolil, aby mohl své ospravedlnění přednésti sedě.

Bylo prosté a stručné.

Chvějícím se a sotva slyšitelným hlasem vypravoval stařeček, že Weissmann, jenž býval asi před dvaceti lety nejlepším jeho žákem a vždycky premiantem, navštívil jej kdysi a hořce se rozplakal, že jsa otcem četné rodiny, octnul se na mizině, tak že mu nezbývá nežli — vzíti si život a zůstaviti rodinu svou bídě.

Obžalovaný jej těšil, seč byl, dodávaje mu všemožným způsobem zmužilosti; leč Weissmann, muž prchlivý a náruživý, hořekoval dále a konečně padl před obžalovaným na kolena a sepjatýma rukama prosil úpěnlivým hlasem, aby se nad ním, vlastně nad nešťastnou a nevinnou rodinou jeho smiloval.

Obžalovaný nevěděl sice rady, ni pomoci; ale Weissmann jakožto obchodník pověděl, co a jak možno učiniti.

Obžalovaný sice jaktěživ žádné směnky nepodpisoval, ba o právu směnečném a výpomocných manipulacích obchodních neměl ani zdání, nicméně Weissmann vylíčil mu případ, o který šlo, barvami tak nevinnými, že obžalovaný posléze, nic zlého netuše, přání jeho vyhověl a akceptovav směnku, zachránil tak, po svém domnění, život nešťastného kupce a zachoval zároveň nešťastné rodině živitele jejího.

Však za několik týdnů byl předvolán k soudu, kde mu zvěstováno, že Weissmann, jenž byl před tím uprchl do Ameriky, sám podvod ten prozradil...

K omluvě své neměl ubohý stařec ani slůvka. Poznalť poklések svůj teprv u soudu, když mu byl vyšetřovacím soudcem vyložen — a nyní stál před soudním dvorem, aby vyslechl jen výměr trestu... Nedoufalť ani, že jest možno, by byl prohlášen za

nevinna, když mu byl spáchaný zločin objasněn, a on sám se byl ze všeho upřímně vyznal.

Obžalovaný usedl.

Po obvyklých formálnostech prohlásil předseda soudního dvoru průvodní líčení za ukončené a udělil slovo veřejnému žalobníku, kterýž obžalobu reprodukoval a ke konci navrhnul, aby byl obžalovaný uznán za vinna zločinem podvodu a odsouzen — v tu dobu navrhoval veřejný žalobník ještě i výměr trestu — do těžkého žaláře na dobu pěti roků.

Obžalovaný stařec, vyslechnuv konečný návrh veřejného žalobníka, počal se na celém těle třásti; hlava jeho sklesla k prsoum...

Na to povstal obhájce.

Byl to muž asi pětatřicetiletý, štíhlý, ba skoro vyčouhlý, ale přece statný. Dlouhý plavý vlas splýval mu až na ramena, hustý, taktéž plavý plnovous zakrýval z větší části tahy bledého obličeje.

Kdo si muže toho všimnul bedlivěji, shledal, že bouře života byly jej naladily ku smýšlení vážnému. V tváři jeho aspoň jevila se zádumčivost, ba skoro truchlivost.

Povstal pomalu a jaksi nesměle; skoro se zdálo, že bojí se pozvednouti zraků svých k soudnímu dvoru.

V soudní síni nastalo hrobové ticho.

Každý byl dychtiv, jakým způsobem zahájí nový obhájce svou obhajovací řeč, když bylo z průběhu líčení pře nade vši pochybnost zřejmo, že jest obžalovaný ztracen.

Mladý obhájce zahájil řeč svou několika nehrubě vybranými frásemi; ale ton hlasu jeho učinil na soudní dvůr i na posluchačstvo zvláštní dojem.

Vážná, nevlídná, ba zasmušilá přísnost úřadní,

kteráž byla až dosud nad celým líčením pře vládla, ustoupila náhle jakési vlídné mírnosti.

Hned po prvních slovech obhájcových takměř všem se zdálo, jako by nemeškali v soudní síni, kde panuje neúprosná Nemesis se zavázanýma očima, nýbrž kdesi, kde provinění lidská, nechť už druhu jakéhokoli, pokládají se spíše za neštěstí nežli za skutky trestuhodné.

V hlase obhájcově spočívalo tolik mírné laskavosti, tolik lahodné lidskosti, že byl soudní dvůr v pravém toho slova smyslu překvapen. Zachvívaloť se v hlase tom cosi tak sympathického, cosi tak přesvědčujícího, že nebylo takměř ani možno oslyšeti nějakou žádost, tímto tonem a způsobem pronesenou.

Takměř zázračnému účinku hlasu následoval v zápětí účinek formy i obsahu závěrečné řeči.

Obhájce mluvil z počátku hravě, jako by šlo o věc naprosto nedůležitou, ba malichernou; mluvil však vážně a důstojně.

Za nedlouho však uklouzlo rtům jeho rychle za sebou několik neviňoučkých vtipů, a tvář jeho přelétl na okamžik lehký úsměv.

Odlesk úsměvu toho zračil se v tvářích všech přítomných i později, když přešel obhájce k meritorní části obžaloby a s řídkou důkladností probíral odstavec za odstavcem se stanoviska výlučně právnického.

Osvědčil se býti výborným právníkem, aniž by se vědomostmi svými chlubil.

Důkaz jeho byl rovněž tak přesně logický, jako právnický a svědčil o nevšedním důmyslu.

Soudní dvůr naslouchal slovům obhájcovým napjatě; neboť prvopočáteční frásovitost řeči byla znenáhla přešla ve věcný důkaz přesvědčující síly.

*

Myšlenka stíhala myšlenku, a přece byl proud řeči prostý, přirozený, nenucený — a teprve když byl proveden důkaz právnický, přešel obhájce k momentu ryze lidskému.

Kladl důraz na kardinální zásadu trestní praxe, že vždy a ve všem musí býti zřetel brán k tomu, zdali obžalovaný spáchal trestný skutek vědomě, zdali úmysl jeho byl skutečně zlým, a s toho stanoviska nedovolával se pro svého klienta spravedlnosti ve smyslu zřejmého znění trestního zákonníku, nýbrž útrpnosti a lidskosti, na kteréž trestní zákon i trestní řád při každém trestním skutku béře s hlediště všeobecného přiměřený zřetel.

A právě v této části obhajovací řeči slavila výmluvnost obhájcova pravý triumf. Byloť to ryzou lidskostí prodchnuté zakončení obhajovací řeči, jaká zřídka kdy proslovena byla v síních trestního soudu pražského — účinek její nemohl býti pochybný.

Mezi řečí obhájcovou byl jsem si všimnul i obžalovaného.

V pouvadlé tváři jeho jevila se z počátku beznadějnost; leč v průběhu řeči znenáhla mizela, a když obhájce skončil, zářila tvář stařečkova skoro vítězně.

Zdáloť se, jako by býval stařec teprv obhájcovou řečí o své vlastní nevině přesvědčen.

Nastala přestávka pro jistý druh obžalovaných nejtrapnější.

Obžalovaní, kteří byli z průběhu přelíčení nabyli přesvědčení, že všechny jejich omluvy a veškeré hájení jsou vůči provedenému důkazu viny marny, vyčkávají prohlášení rozsudku obyčejně buď vzdorovitě nebo s resignací; obžalovaní však, kteří jsou přesvědčeni o své nevině, nebo kteří z průběhu líčení

pře čerpali naději, že věc jejich přece snad není úplně ztracena, že snad přece jest možno, že budou prohlášeni nevinnými, prožijou v přestávce té obyčejně největší duševní muka.

Pan učitel náležel k tomuto poslednějšímu druhu obžalovaných.

Když obhájce končil výmluvnou a přesvědčující svou obhajovací řeč, byl obžalovaný přesvědčen, že není ani jinak možno, nežli že bude prohlášen nevinným; ale jakmile obhájce umlkl, a soudní dvůr odebral se k osudné poradě, vznikla v duši stracově poznovu trapná pochybnost. Sedělť na stolici obžalovaných po několik minut sklíčen, ba zdrcen; v tváři jeho jevila se úplná beznadějnost.

Obhájce sám nebyl jist vítězstvím své výmluvnosti a seděl za svým stolkem naproti obžalovanému klidně sice, ale přece s výrazem mírné dychtivosti.

Na štěstí netrvala porada soudního dvoru než několik minut.

Soudcové se vrátili, a předseda za obvyklých formalit prohlásil rozsudek, znějící v ten smysl, že obžalovaný uznává se nevinným...

Při slově tom vyhrkly obžalovanému slzy z očí. Povstal a chtěl pospíšit k obhájci svému, by mu poděkoval, ale soudní sluha, jenž stál vedle lavice obžalovaných, jej zadržel.

Jelikož veřejný žalobník neohlásil, že se z rozsudku odvolá, prohlásil předseda soudního dvoru, že propouští se obžalovaný zároveň z vyšetřovací vazby, čímž líčení pře skončeno.

Teprve nyní mohl obžalovaný ku svému obhájci. Třesa se na celém těle, vrávoral k jeho stolku a nevěda radostí, co činí, uchopil ruku obhájcovu, by ji políbil.

Tento však ruku svou mírně odtáhl a vlídně podotknul:

„Nikoli, pane učiteli! Konal jsem toliko svou povinnost.“

„Čím se vám odměním? Čím se vám odměním?“ šeptal stařeček tklivě, a slza za slzou kanula mu po vráskovité tváři.

„Již jste se mi odměnil — a sice před více nežli dvaceti lety,“ podotknul obhájce.

„Že jsem se odměnil — vám, vám, pane doktore — a před dvaceti lety?“ vyrazil ze sebe stařec, nemoha slov obhájcových pochopiti.

„Ba arci,“ odvětil s úsměvem obhájce. „Vy ovšem se už na podobné nepamatujete; ale mně utkvělo to v paměti a nikdy, nikdy nezapomenu...“

„Nepamatuju se, věřte, pane doktore,“ připomenul stařec, stíraje si slzy s tváře a dívaje se nyní obhájci upřeně do očí.

„Nuže, povím vám to, pane učiteli,“ odpověděl obhájce. „Ale dříve dovolte, abych se k vám zachoval jako syn k otci svému.“

Po těchto slovech stařečka objal a políbil v čelo...

V auditoriu, jež bylo neobyčejné této scéně v soudní síni přítomno, nastalo hnutí.

Stál jsem obhájci i klientu jeho nejblíže a mohl jsem tudíž zřetelně slyšeti i další, přitlumeným hlasem pronešená slova obhájcova.

„Býval jsem vaším žákem, pane učiteli,“ pravil měkce, skoro elegicky, jako by v myšlenkách zalétal v dávné doby bezstarostného mládí, „a byl jsem podobně jako dnes vy — na lavici káranců — v poslední škamně.“

„Vy, vy?“ vyrazil ze sebe zmateně stařec, nevěda, co počíti.

„Nečiním vám výčitky, milý pane učiteli,“ pokračoval obhájce; „připomínám případ ten jen proto, byste se, možno-li, snáze upamatoval na zamračeného a přece veselého, suchoučkého slanečka s plavým vlasem a od neštovic poďobanou tváří, jehož jméno bylo a jest Václav Honec.“

„Václav Honec!“ opakoval jsem, připomenuv sobě dávného spolužáka.

„Vy Honec?!“ zvolal učitel. „Ah, už se pamatuju — bylo to krátce před stržením mračen roku 1847 — není-li pravda?“...

Obhájce však stařečka neposlouchal; byltě mými slovy upozorněn a obrátil se ke mně.

Chvíli se na mne díval zkoumavě, pak rychle ke mně popošel a podávaje mi ruku pravil:

„Aj, vždyť pak tě přece poznávám!“

Na to obrátiv se k učiteli připomenul:

„Považte, pane učiteli — jaké shledání! — Zde jest taktéž jeden, jenž byl před více nežli dvaceti lety aspoň jednou seděl mezi námi — školními vyvrheli v poslední škamně.“

Stařec upřel na mne zrak a poznal mne.

Chtěl něco pronésti, ale Honec děl:

„Teď prosím, pane učiteli, jen rychle — seberte si své věci a opusťte co možná brzo osudný tento dům!“

Kmet obrátil se k odchodu; soudní sluha jej ještě jednou doprovodil do separace, by jej pak propustili na svobodu.

Rozhovořil jsem se s Honcem.

Několik slov z jeho úst dostačilo, bych se domyslil celého jeho posavadního života, jenž byl sice

na vlas podoben životu tisícův chudých studentů, kteří o hladu a v bídě snaží se usilovnou prací a vzornou pilností na osudu aspoň špetku poklidu a štěstí pro budoucnost vyvzdorovati, ale přece se lišil tím, že Honec musil zápasiti s útrapami, k jichž překonání bylo potřebí síly takměř nadlidské.

Překonal však je přece.

Studovalť z počátku na gymnasiu budějovickém, poněvadž měl v Budějovicích jakési vzdálenější příbuzné, kteří se ho byli v první době ujali; později studoval universitu ve Vídni, kde sobě také odbyl aspoň z části advokátní praxi.

Před několika týdny byl zavítal do Prahy, kde se zamýšlel usadit a kde také s rozhodným úspěchem provedl první svou samostatnou při.

Na vzájem musil jsem doktůrčeti vypravovati v stručnosti nehrubě zajímavý, spíše nudný nežli zábavný průběh vlastního života.

Tak bavili jsme se asi půl hodiny, procházejíce se v hlavní chodbě trestního soudu a čekajíce, až bude stařec na svobodu propuštěn.

Když však dlouho nepřicházel, optal se obhájce dozorce chodby, na které byl stařičký učitel ve vyšetřovací vazbě, na příčinu; dozorce odvětil, že jest inkvisit již u žalářníka v tak zvané přijímací kanceláři.

Pospíšili jsme do kanceláře té; ale tam nám bylo zvěstováno, že byl inkvisit na svobodu propuštěn a s malým svým raněčkem, že už před čtvrt hodinou opustil budovu.

Úřadník, jenž nám to zvěstoval, dodal, že jevil stařec neobyčejné, ba skoro zoufalé pohnutí mysli.

„Oh, já nešťastník,“ vzlykal prý; „jsem sice ne-

vinen — ale jakž možno objeviti se zase mezi lidmi!? Shořím hanbou!... Ne, ne! Já nemohu déle žíti...“

S těmito slovy prý opustil kancelář.

Honec vyslovil obavu, že si může stařeček v rozechvění mysli sáhnouti na život.

Z té příčiny pospíšili jsme za ním, abychom jej vyhledali; ale veškeré dotazování naše bylo marné.

Dověděli jsme se jen tolik, že ubíral se stařec přes řetězový most a Oujezdskou branou, načež se dal podlé Kinské zahrady směrem ku Košířům.

Ustali jsme tedy prozatím od dalšího pátrání.

Třetího dne po závěrečném přelíčení navštívil mne Honec. Vypravoval, že jej osud stařičkého učitele dojímá, že ptal se po něm v jeho bytu, kde však mu děli, že stařec posud se nevrátil.

Vydali jsme se tedy společně na cestu ku Košířům, abychom vypátrali, kam se byl kmet obrátil, a co se s ním stalo.

Osobnost starcova byla takového druhu, že kdožkoli jej potkal, musil si ji pamatovati; nebylo tudíž nesnadno doptati se, kudy se ubíral. Byloť jej před třemi dny několik osob potkalo, a tak sledovali jsme stopu zmizelého až k posledním domkům Košíř, k tak zvaným Buďánkám, kde od císařské silnice, vedoucí dále k Motolu, odbočuje poboční cesta do vrchu směrem k cibuleckému háji.

Zde byl stařec viděn naposledy. Ale kam se obrátil, nikdo nám nemohl udati.

Pátrali jsme tudíž dále ve dvoře cibuleckého háje a v okolních vesnicích; ale všady marně. Stařec byl zmizel beze stopy.

* *
*

Minulo pět roků.

Život můj vlékl se bezpříkladně nudně v robotné práci, a po celou tu dobu nezměnilo se v životě mém pranic, leda že jsem se z tiché postranní ulice svého rodiště odstěhoval do domu na hlavní silnici nedaleko Oujezdské brány, kde jsem byl z počátku po nějaký čas pouličním hlukem a lomozem v pravém slova smyslu duševně týrán.

Ale jako přivyká člověk prodlením času i týrání, přivyknul jsem i já občasnému hřmotu, jenž mne obyčejně z rána budíval, a po dvou, třech měsících spával jsem i z rána, když povozy všeho druhu drnčely po dláždění, zase tak klidně, jako když jsem bydlíval v zátiší odlehlé ulice, kam zřídka kdy nějaký povoz zabloudil.

Však kdysi na podzim časně z rána byl jsem ze spánku přece vyrušen neobyčejným hlukem.

Otevřev oči, naslouchám chvíli. Zdá se mi, že slyším drkotavý hluk, jaký působívají po dláždění rychle ujíždějící stříkačky a voznice. V mžiknutí oka seskočil jsem s lože a pospíšil k oknu; leč místo stříkaček a voznic spatřil jsem baterii děl, ujíždějících poklusem od Oujezdské brány po hlavní silnici . . .

Ujížděla k polnímu cvičení podzimnímu, kteréhož — jak jsem byl den před tím v novinách četl — měla se súčastniti celá vojenská obsádka pražská, čítající tenkráte úhrnem asi deset tisíc mužů.

Pohled na baterii zbudil v mé duši dávné vzpomínky z let, kdy bos a bez čepice vykračoval jsem si tak často před vojenskou hudbou, když táhla z cvičení . . .

A jak už mnohdy i u lidí jinak zcela střízlivých bývá — rozhodl jsem se, že půjdu se zase jednou

po dvaceti neb docela už pětadvaceti letech podívati na manévr...

Oblékl jsem se rychleji nežli kdy jindy a pospíšil za vojskem.

Šel jsem, jako jsem chodíval před lety — po stopě; neboť vojsko bylo mne už dávno předešlo, tak že jsem se musil tu a tam zeptati, kterým směrem se obrátilo.

Dověděl jsem se, že oddělení, která vyšla Oujezdskou branou, dala se směrem k Motolu, kdežto prý větší část posádky vytáhla Strahovskou branou...

Jakožto zkušený „strateg", kterýž byl před lety, dokud chodil ještě bos a bez čepice, nevynechal ani jediného manévru, ba o každém sepsal si pro vlastní poučení podrobnou zprávu, jako by byl oním přeubohým členem generálního štábu, jehož povinností jest podávati raport o průběhu bitvy vládě — soudil jsem z této kusé zprávičky, kde asi musí dojíti ku srážce; neboť „terrain" jsem znal, a na „takovém terrainu, nebyla se stanoviska „strategického" jiná srážka možná, nežli jaká se tu dála od mnoha let každoročně aspoň jednou, nechť už v ohledu „taktickém" ten neb onen oddíl „přátelské" neb „nepřátelské" armády zachoval se způsobem jakýmkoli.

Dal jsem se tedy směrem k — cibuleckému háji, odkud — jak jsem ze zkušenosti věděl — bylo možno „bojiště" nejlíp přehlédnouti.

Na cestě připomenul jsem si opět jednou po delší době své spolužáky z „poslední škamny" a staříčkého učitele, jenž byl po svém procesu tak zvláštním způsobem zmizel.

Avšak hned na to zaslechl jsem z dáli hřímání děl.

Nalezal jsem se právě na výšině u cibuleckého háje... Ký div, že můj „talent strategický" přihlásil se ku svému právu, a že zapomenuv na vše, co kdy bylo nebo snad někdy ještě bude, sledoval jsem s napjatou pozorností kotouče bílého kouře, jež na vršinách nad Motolem naznačovaly stanoviska „nepřátelských" batterií.

V několika okamžicích přehlédl jsem „bojiště".

Z rozestavení obou „armád" jsem seznal, že jde dle všeho o útok na cibulecký háj, v němž a kolem něhož soustředěno bylo jádro „přátel".

Nemýlil jsem se.

Asi po čtvrt hodině spatřil jsem, kterak s výšin nad Motolem sestupují celé prapory pěchoty. Blížily se k háji — a teprve nyní zahájen boj...

Trval bez mála půl hodiny, načež útočníci odraženi počali ustupovati.

Z háje vyrojila se přesila myslivců a pěchoty, a po silnici od Košíř k Motolu, kam „nepřátelé" couvali, ujížděli již dvě škadrony jízdy, by prchající stíhaly...

„Proklatý manévr!" zahučel za mnou známý hlas.

Ohlédnuv se, spatřil jsem doktora Honce.

„Eh, kde jsi se tu vzal?" tážu se, podávaje mu ruku.

„Pomysli!" odpovídá mrzutě. „Zmeškal jsem z rána vlak západní dráhy a poněvadž musím býti o jedenácté v Berouně, najal jsem si povoz; ale na konci Košíř mne vojenské vedetty zastavily, že nesmím dál, dokud nebude po cvičení. Protestoval jsem, připomínaje, že podobného něco posud o žád-

ném manévru se nestalo; ale nic na plat. Odpověděno mi prostě, že to rozkaz — a tak mi nezbylo nežli vylézti z povozu a vydrápati se sem na stráň, kde snad budu třeba hodinu neb i déle čekat.

„Nemusíš-li, nejeď tedy,“ dím.

„Nevyhnutelně tam právě býti nemusím,“ odpovídá Honec, „a v pravý čas tam sotva už dorazím — zůstanu tedy.“

Přítel kývnul na výrostka, jenž stoje nedaleko nás, zevloval kolem sebe, a dav mu něco drobných, poslal jej se stráně, by řekl čekajícímu kočímu, že doktor dále nepojede, aby se tedy vrátil nazpět.

Zatím pokračováno „v boji“, jenž se táhl jednak po hlavní silnici, jednak po obou stráních nad silnicí tou směrem k Motolu.

Cibulecký háj byl dle všeho takměř úplně prost vojska; jen jedna batterie, která byla až dosud s výšiny nad hájem pálila, popojela těsně k háji a zahájila s dvojnásobnou prudkostí palbu asi dvacet kroků od nás.

Po třech nebo čtyřech minutách však náhle zazněla trouba štábního trubače, velící zastaviti palbu.

Se všech stran známý zvuk ten opětován, a palba zastavena.

Bylo po cvičení.

„Vida, teď jsem mohl dále jeti,“ podotknul Honec, „a byl bych snad přece dorazil v čas.“

„Povoz je už pryč — nezbývá tedy, než...“ těšil jsem přítele.

„Pravda,“ odpověděl nevrle přítel. „Eh, což!“ dodal, „bez toho jsem nebyl už skoro čtvrt století v cibuleckém háji. Pojďme se tam zase jednou podívat — snad najdeme místo, kde jsme chtěli

učitele našeho přivázat ku stromu jako svatého Šebastiana — pamatuješ se?"

„Jakž bych se nepamatoval!" dím, načež jsme zabočili na cestu, vedoucí do háje.

Byl krásný, teplý podzimní den, a v háji panoval hluboký klid a mír. Tu a tam sice bylo listoví ranních stromů už sežloutlo a z části také opadalo, ale přece tu bylo ještě dosti zelena a stínu, slovem celá příroda působila veškerým svým polozádumčivým kouzlem podzimním.

Mlčky sešli jsme se stráně dolů do údolíčka, kterým se vine malý potůček, a ubírali se ve stínu vysokých a košatých stromů zcela bezúčelně dále.

Náhle se přítel zastavil a ukázav rukou směrem před nás na stráň, pravil přitlumeným hlasem:

„Pohlédni!"

Spatřil jsem osamělý košatý jasan a pod ním stříbrovlasého kmeta. Seděl, o kmen stromu se opíraje, jako by dřímal.

Zlaté paprsky slunce, prorážejíce korunou stromu, ozařovaly mdle a zároveň nevýslovně poeticky vráskovitou a přece klidnou tvář starcovu.

Poznal jsem kmeta na první pohled — byl to stařičký náš učitel, jejž byl Honec před pěti lety tak skvělým způsobem před soudem hájil.

„Znáš jej?" optal jsem se přítele.

„Jakž bych ho neznal. Ale jak sem přichází?" odtušil Honec.

„Prohlasme se mu — bude mít radost," připomínám.

Přítel souhlasil.

Přiblížili jsme se k starci na tři nebo čtyři kroky a teprve nyní jsme zpozorovali, že klidně spí.

Zůstali jsme státi, ale stařec byl patrně už ze svého spánku vyrušen. Otevřel oči a upřel je na nás.

„Probůh, pane učiteli, jak sem přicházíte?“ optal se Honec.

Stařec chvíli mlčel, načež pravil chvějícím se hlasem:

„Kdo to? Hlas je mi povědom, ale zrak můj jest už mdlý, a nemohu rozeznat podobu.“

„Jsem doktor Honec,“ děl přítel.

„Ježíš Maria!“ vykřikl stařeček, a v jediném výkřiku tom zachvěla se neskonalá radost, jakou může lidské srdce zajásat.

Kmet se chtěl vztyčit, ale slabost mu nedovolovala.

Přítel k němu poklekl.

„Ale jak jste se octnul zde?“ optal se vlídně.

„Odpusťte pro vše, co vám drahého, odpusťte, pane doktore, že jsem byl tak nevděčen,“ pravil stařec. „Zahnal mne sem stud — a byl bych tu nejspíš zahynul.“

„Jak to?“ optal se Honec.

„Když jsem byl propuštěn z vazby, ubíral jsem se na zdařbůh směrem ke Košířům a potom dále sem do háje. A zde, jsa rozčilením, žalem a studem k smrti unaven, sklesl jsem a byl bych dle všeho zahynul, kdyby se mne nebyl ujal zdejší šafář... Nalezl mne už skoro stuhlého, a sám mne dovlékl do dvora, kde mne on i jeho žínka ošetřovali po celou tu dobu, co tu meškám — jako vlastního otce.“

„Znáte toho muže? Jste s ním snad spřízněn?“ ptal se Honec dále.

„Nejsem s ním nijak spřízněn, ba jaktěživ jsem

ho před tím neviděl. Ujal se mne — člověka, vlastně starce zcela neznámého.“

„Víte, jak se jmenuje, milý pane učiteli?“ tázal se Honec dále.

„Mravenec,“ odvětil stařičký učitel.

„Mravenec Robert — není-liž pravda, pane učiteli?“ vpadl kvapně Honec.

„Ano, Robert — Robert Mravenec — se jmenuje — — Ale — což pak vy jej také znáte?“

„Jakž bych neznal, vždyť jest můj a zde přítele mého“ — při tom ukázal na mne a dodal moje jméno — „spolužák a tudíž, pane učiteli — bývalý váš žák... My všickni tři seděli jsme kdysi současně na místě hanby — v poslední škamně.“

„Můj bývalý žák — můj bývalý žák!“ opakoval stařeček, vrtě nedůvěřivě hlavou. „A přece se mi nikdy neprohlásil... nikdy — „nikdy!“ Po malé pomlčce dodal: „Ó teď teprve chápu toho souvislost! Proto tedy mi tak často vypravoval o vás, pánové... Znal vás tedy — a já ani netušil, že od útlého mládí... Oh, ten bude mít radost, až vás k němu přivedu... Prosím, pojďme, pojďme!“

Stařeček byl jako proměněn. Chtěl zase rychle vstáti, ale nemohl.

Pomohli jsme mu, a tak, podpírajíce starce každý s jedné strany, ubírali jsme se do dvora cibuleckého.

K nemalému překvapení svému spatřili jsme tu celý generální štáb.

Odbývánať právě „vojenská porada“ na základě výsledku posavadního „boje“.

Dustojníci přijížděli a podávali zprávy o postavení rozličných oddělení vojska, jež byla nyní zaujala, o síle „nepřátel“ o terrainu atd.

Ve dvoře panoval ruch v pravdě válečný, ačkoli vše dálo se klidně, odměřeně a vážně, ba přísně, jako by šlo o boj opravdový. Dvůr byl takměř přeplněn koňstvem. Štábní důstojníci stáli v prostřed dvoře kolem malého stolku, na němž byla rozložena velká mapa.

Právě v okamžiku, když jsme se stařičkým učitelem vcházeli do dvora, byla „válečná porada" dle všeho ukončena.

Někteří z vyšších důstojníků sedali již na koně, jiní sem tam popocházejíce, narovnávali své údy jako po namáhavé práci — všady jevil se účinek pro rakouského vojína nejkouzelnějšího slova „ruht."

My musili skrze koňstvo.

Jeden z koní, v jehož blízku jsme se byli právě octli, počal se vzpínati.

Honec odtrhl rychle stařičkého učitele, by nepřišel k úrazu — a já octnul se na druhé straně komoně.

„Vrať se tudy!" vzkřikl na mne Honec a vysloviv moje jméno, mávnul rukou směrem, kterýmž jsem měl jíti.

„Jak že se jmenujete?" oslovil mne důstojník, jenž se byl právě vyhoupnul vedle mne do sedla pěkného vraníka.

Pověděl jsem.

„A jste odtud — z Prahy — nebo..."

Nedořekl; kůň se vzepnul — leč důstojník — v němž jsem poznal majora — utišiv koně, zabočil ke mně...

Odpověděl jsem na jeho otázku.

Major střelhbitě seskočil zase s koně.

„Věru, větší náhody snad ani nemůže býti,“ pravil, podávaje mi ruku — „já jsem Arthur Kraft“.

— — — — — —

Měl pravdu!

Náhodou byli jsme se tu setkali všickni, kdož jsme se byli před více než čtvrt stoletím zanášeli myšlénkou, že pomstíme se na učiteli, který nás byl posadil na místo hanby...

Mám vypravovati, co se dále dělo?

Bylo to srdečné shledání po více nežli čtvrt století v prosté jizbě šafáře Mravence, jenž k žádosti majora Krafta opatřil v úžasně rychlé době několik láhví dobrého vína od jakéhosi kupce, jenž měl v tu dobu se svou rodinou v cibuleckém háji najatý letní byt.

Strávili jsme v důvěrném přátelském hovoru asi tři hodiny.

Každý z nás vypravoval, jak se mu dařilo.

Posledním z vypravujících byl Mravenec.

Život jeho byl řadou svízelů a útrap. Nádeničilť déle patnácti roků a po celou tu dobu skoro neustále hladověl; byl týrán — a přece s úžasnou vytrvalostí střádal krejcar ku krejcaru, až uspořil několik set zlatých, aby si mohl koupit chaloupku s malým políčkem na blízku cibuleckého háje.

A zde se nuzoval zase nějaký čas — až kdysi náhodou setkal se se správcem vlastníka Cibulek a stal se šafářem...

Neměl sice ničeho nazbyt, nejméně z nás všech, kteří jsme se byli sešli; ale byl přece spokojen — a prokázal z nás všech stařičkému učiteli služby největší...

A stařičký kmet?

Teprve nyní se dověděl o dětinském našem

plánu, že jsme jej chtěli přivázat ku stromu jako svatého Šebastiána a kamenovat oblázky...

Usmíval se, když mu to major Kraft vypravoval, tak mile a spokojeně, jako když někdo vypravuje otci, že nejmilejší jeho dítě bylo osvědčilo řídké jakési nadání, jež může nejen jemu, nýbrž i otci býti zdrojem štěstí a blaha.

Když však vypravoval Kraft o strašném stržení mračen roku 1847, kdy jsme byli na vršině nad Bertramkou sosnovali strašný plán pomsty, a připomenul smrt Kroupovu, kterýž byl zahynul závidění hodnou smrtí, pomáhaje příbuzné učitelově v nebezpečí života — zaleskly se v očích kmetových slzy...

Kraft však rychle odbočil ku předmětu jinému, veselejšímu, a za nedlouho zařinčely sklenky — připíjeli jsme „poslední škamně“.

„Podivno,“ ozval se na to stařičký učitel, „že teprve nyní na sklonku svého života poznal jsem pravou podstatu mladosti. Náhodou četl jsem kdesi životopis slavného botanika Linnéa a dočetl se, že i on býval z mládí pokládán od svých učitelů skoro za tupce a že teprve v letech jinošských dostal od jednoho ze svých učitelů, kterýž byl nadání jeho poznal i ocenil, následující paměti hodné vysvědčení:

„Mládež ve škole může býti porovnávána školce mladých stromů, kde se časem, ale zřídka kdy, stane, že mladé stromky, ačkoli jim byla věnována největší péče, nechtějí se dařiti a pravým pláňatům se podobají. Když však bývají později přesazeny, změní divoký svůj způsob a vzrostou v krásné stromy, jež nesou chutné plody.“

*

„A proto ještě jednou: Sláva poslední škamně!“ zvolal major Kraft po těchto slovech učitelových, zvedaje sklenku poznovu.

Přiťukli jsme všickni.

V tom okamžiku otevřely se dvéře a vstoupila žínka Mravencova.

Mravenec nám ji představil, a dodal:

„Nezbude nám, nežli připíti „poslední škamně“ do třetice — neboť moje žena, rozená Auerhahnova, seděla téhož roku jako my na místě hanby — v poslední škamně...“

Připili jsme po třetí a naposled... Byltě čas k odchodu.

Rozloučili jsme se se stařičkým učitelem, s Mravencem a jeho žínkou...

*   *
*

Od té doby — končil přítel, jenž mi byl tento příběh ze svého života vypravoval — nespatřil jsem více ani jediné osoby, o nichž jsem se byl zmínil.

Život lidský bývá vrtkavý a takovým osvědčil se býti i ke mně. Vím jen, že stařičký učitel před několika měsíci zemřel.

Žel, že já byl jediný, jenž mu po celý život jeho neprokázal ani nejnepatrnější úslužnosti.

Možná, že nebyl jsem toho vůbec ani hoden; možná, že jsem byl horším všech ostatních, kteří byli se mnou seděli v „poslední škamně“, ačkoli jsem byl tenkráte i později „přesvědčen“, že jsem trestu toho ze všech zasloužil nejméně.

A podivno!

Po celý můj život pronásledovala mne fixní myšlenka. Zdáloť se mi, že může každou chvíli někdo

vystoupit a rozkázat rovněž tak kategoricky jako před více nežli čtvrt stoletím pan učitel: „Tamo na místo hanby zasedneš!“

Možná, že bych i dnes uposlechl bez odmluvy; ale pousmál bych se při tom spokojeněji nežli člověk, jemuž se prokazuje ostentativně čest nejvyšší.

ZPUCHŘELÁ NITKA.

PRAŽSKÁ IDYLKA.

(Psáno a poprvé tištěno 1888; po druhé tištěno 1890.)

Chci vypravovati charakteristickou příhodu ze života dvou velkých, ale vetchých dětí: starce a stařenky.

Vstupme především do jejich bytu!

Úzkou, ale světlou kuchyňkou — v které na první pohled poznáš, že v ní vládne hospodyně, jejímž heslem jest úzkostlivě vzorná čistota — vejdeme do čtverhranného pokojíku o dvou oknech, kterýmiž viděti jest do malého, úzkého a v pozadí nějakými domy ohraničeného dvorečku.

Vyhlednuv kterýmkoli oknem nenalezl bys ničeho, na čem by oko tvé ať již s potěšením, nelibostí nebo docela s odporem spočinulo; dvorek jest úplně prázdný a nevábí praničím.

Za to první rozhlédnutí po pokojíku mile tě překvapí.

Nábytek jest sice prostý a staromodní, ale nikoli chudobný.

Přes to že koná služby již přes půl století, zdá se býti zánovní. Nikde nepostřehneš odporného odření nebo jakéhokoli porouchání.

Nábytku není ostatně mnoho: velká dubová postel, dvě almary, skříň na prádlo, větší kulatý stůl o jedné noze a menší stůl čtverhranný, tři dřevěné stolice a některé jiné drobotiny jest vše, čeho si po prvním rozhlédnutí povšimneš.

Avšak rozestavení nábytku toho není náhodné, nýbrž beze všech rozpaků pověděno: přímo vzorné. Trvám, že nepřepínám, dím-li, že není ve světě hospodyně, která by dovedla kdekoli a jakýkoli nábytek s větší úsporou místa a zároveň výhodněji, praktičtěji a vkusněji rozestaviti, nežli jest rozestaven zde.

Ovšem nutno nám věřiti na slovo, neboť kdybychom se chtěli pokusiti o věrné, názorné a podrobné popsání pokojíku toho, nestačilo by několik těsně potištěných archův.

Nám však nejde nežli o charakteristiku povrchní a proto dodáváme, že octnuv se v pokojíku tom prohlásil by jej každý za útulné hnízdečko — tiché, čisté, v němž nelze sice žíti po velkopansku, ale nečiní-li prostoduchý člověk připjatých nároků na život, přece dosti spokojeně a pohodlně.

Koberců, třásní, záslon a jiných zbytečných a polozbytečných okras zde není.

Podlaha však jest čistě vydrhnuta. V oknech stojí několik hrnků bazalky a myrty. Na stěnách visí několik primitivních obrazů svatých a světic.

Na prádelníku stojí pod baňatým sklem soška Panny Marie a u dveří visí staré „schwarzwaldovky“ s dlouhým perpendinklem, jenž táhlým, zádumčivým svým pohybem, provázeným dutým, ale doposud energickým tikotem, pokojík oživuje.

Před mnoha lety visívala v jednom okně také

klícka s kanárem, který ohlušujícím svým vřískotem „bavíval“ obyvatele pokojíku přes sedmnáct roků, až mu přerostly drápky, že nemohl se již na bidélku udržeti a po několikaměsíčním vláčení marastického těla svého po „podlaze“ klícky konečně zahynul.

Klícka odnesena na půdu, kde visí u vikýře pro „všecky možné případy.“

Přes všecku prostotu činí však pokojík ten dojem zvláštní. Panujeť v něm skoro až poetický přísvit; slunce do něho doposud ještě nikdy přímo nevniklo — a ze všad zeje na tebe úctyhodná, skoro bychom řekli, posvátná patriarchálnost.

Jediný krok přes práh a jediné rozhlédnutí se kolem — a člověku zdá se, jakoby jej byl ovanul vzduch z první čtvrti našeho století...

A v tomto pokojíku, jejž právě již na šedesátý a první rok obývají dva lidé — domácí pán a paní nehrubě výnosného jednopatrového domku na Pohořelci — udál se před nedávnem případ, jenž snad zasluhuje, aby byl vypravován...

* *
*

Po dlouhé zimě, po kterou byla letos, jak známo i obloha nad Prahou ve dne v noci skoro neustále zakaboněna, nadešel před nedávnem také večer, kdy svěží větřík jarní rozvál jednotvárný mrak a na obloze prokmitly hvězdy.

Pro staré lidi nebývá to sice nic zvláštního, a poetové, kteří rádi líčívají vetchost stáří jako svrchovanou poesii konečného smíru s protivenstvími života, dopouštívají se buď vědomě nebo nevědomě poklesku proti životní pravdě.

Leč tentokráte zdá se, že naskytl se pro poety případ nad míru vhodný: pan domácí stál totiž již přes čtvrt hodiny u jednoho z obou oken a díval se upřeně do prázdna...

V pokojíku byla čirá tma.

Nebylo tudíž možno rozeznati, jakým směrem se dívá; ale poněkud vztyčená hlava zdála se nasvědčovati, že dívá se na oblohu.

Myslil-li nebo cítil-li něco při tom, nelze udati; ale stál nepohnutě a neslyšel ani, jak paní domácí v kuchyňce, kde upravovala právě večeři, šuká a kutí.

Náhle sebou pohnul.

Poněkud vztyčená hlava sklesla v normální polohu a otočila se líně ke dveřím do kuchyňky.

Chvíli se zdálo, jakoby naslouchal, jak v kuchyňce talíře cinkají.

„Kačenko, Kačenko!" zvolal z nenadání přitlumeným hlasem, v němž zachvívala se laskavá prosba.

Cinkání talířů v kuchyňce umlklo a ozvala se odpověď hlasem dosti energickým, ale přece měkkým, skoro dětinsky laskavým:

„Voláš mne, Martínku?"

„Volám," odtušil Martínek nezměniv posice.

Hned na to bylo za dveřmi slyšeti šoupavé krůčky, dvéře se zlehka otevřely, a na prahu objevila se paní domácí.

„Pojď a podívej se, Kačenko!" vyzývá pan domácí poslušnou svou „polovici" a otáčí se pomalu zase k oknu.

„Co pak — prosím tě?!" míní Kačenka a přistupujíc k manželu dívá se oknem ven.

„Nevidíš?“ ptá se on.
„Co pak?“ opakuje ona.
„Tamhle!“ dokládá on, při čemž nadzvedá ruku a prstem ukazuje na oblohu.
„Hvězdy?“ táže se tónem udivení ona.
„Ne, — jen tu jednu — vidíš?... Tamhle nad protějším domem!... Zrovna nad komínem.“
„Tu zarudlou?“
„Ano — tu zarudlou.“
Paní domácí zarudlou hvězdu sice vidí, ale nechápe, proč ji manžel ukazuje.
Neodpovídá...
„Nemyslíš, milá Kačenko,“ ujímá se slova manžel hlasem skoro elegickým, „že je to zrovna ta hvězda, na kterou jsme se před šedesáti a několika lety dívali, když jsem tě poprvé doprovázel od muziky domů?“
Udivení paní domácí se vzmáhá. Po šedesát a několik roků, co Martínka zná, nikdy ho nenapadlo mluviti o hvězdách, neřku-li o hvězdě jediné.
Mlčí...
„Nemyslíš?“ opakuje pan domácí netrpělivě.
Tón hlasu jeho přiměl paní domácí k odpovědi.
„Ty hloupej!“ pravila rázně. „Kdo pak si takové hlouposti pamatuje?!“
A nečekajíc odpovědi obrátila se a šoupavými krůčky zmizela za dveřmi kuchyňky, jež za sebou prudce přirazila.
Pan domácí zůstal — řekněme to vulgárně — „jako opařen“. Neboť „takto“ nebyla mu manželská polovice doposud ještě nikdy odpověděla — —
Leč pardon!
Laskavý čtenář odpustí, že odchýlivše se od

obvyklého způsobu vypravovati neseznámili jsme ho předem s osobnostmi.

Napravíme chybu tu okamžitě!

*   *
*

Pan Martínek, a jeho Kačenka byli vzorní, ba směle možno říci nejvzornější manželé na Pohořelci.

Neméně než osmdesát roků bylo již „přeletělo přes jejich hlavy", neméně nežli šedesát roků a několik měsíců žijí už spolu svorně v míru, aniž jen mráček nevole zakalil závidění hodnou shodu dvou duši a srdcí, které — řekněme to jedinou větou — neměly téměř pro nic jiného smyslu nežli — pro sebe...

K neuvěření a přece pravda: nevystihlý osud byl na těchto dvou lidech spáchal zločin přímo nepochopitelný.

Byliť dobří, skoro možno říci idealně dobrodušní.

Po celý dlouhý život svůj nikomu neublížili, ba ani stébla na příč nepoložili — ale na popraží hrobu byli doposud ještě tak prostí a naivní jako za dob mládí. Dovedliť se přímo rekovně ubrániti všem útokům kultury, která na ně se všech stran dorážela, a zůstali patriarchálně neúhonni, ale zároveň nevědomi.

Světem bylo jim bezprostřední okolí. Mohliť pamatovati mnohé, přemnohé, co bylo se událo na světě; ale nepamatuji téměř praničeho.

I nejvelkolepější události světové přešly přes ně nebo mimo ně jako jarní pršky. Mysli jejich nebyly

nikdy ničím vzrušeny kromě událostmi, vlastně nejprostšími, nejvšednějšími příhodami, které se týkaly jich samých.

Nyní již sami ani nevědí, jak se stalo, že nepoznali školy, že nenaučili se psáti, ani čísti a že jen stěží spočítají peníze, které dostávají nebo vydávají.

I tak zvané životní zkušenosti, které se vtírají člověku proti jeho vůli, nenalezly u nich dostatečně kypré půdy. Dovedliť se jim ubrániti s přímo rekovnou statečností.

Přes to vše nebo správněji řečeno: právě proto nebyl životní zápas jejich nikterak snadný.

Naopak — byl to krutý boj o uhájení pouhé existence, a jenom neuvěřitelné téměř vytrvalosti děkují, že domohli se po nadlidském napínání a přepínání sil konečně útulku, v němž mohou bezstarostně vyčkati, až na ně neodvratná smrt zakývá.

Když Napoleon I. na ostrově sv. Heleny umíral, byl náš pan domácí řeznickým učněm ve svém rodišti v Střešovicích, a kamarádi mu jinak neříkali nežli „pitomý Martin".

Kačenka byla v tu dobu sirotek a sloužila na Pohořelci jako chůva u „nějakých pánů", o kterých podnes neví, „jací páni" to vlastně byli. Pamatuje se jen, že paní říkala pánovi „Franc" a pán paní „Madlenko", že měli rozpustilé děti, s kterými byl pravý kříž, a že se Kačenka v rodině té vždycky do syta najedla.

Po několika letech stal se z Martina chasník, z Kačenky švarná holčina, a když se jednou náhodou potkali, stalo se atd. atd. — — —

Když roku 1836. císař Ferdinand korunován za krále českého, byl Martin již mistrem, měl na

Pohořelci malý krámek a „řezničil“ za vytrvalé výpomoci své Kačenky — jak doposud někdy, ovšem nepřípadně říkává — „jen to prášilo...“

Jinak v životě obou v podstatě pranic se nezměnilo.

Pracovali jako jindy od nejčasnějšího rána do pozdní noci začasté do úpadu. Bylo-li možno, „popřáli si“, to jest pojedli, co jim chutnalo; po případě si také poodpočinuli a nestarali se o nic kromě o sebe.

Když jim počalo štěstí aspoň tak přáti, že mohli týdně nějaký groš uložiti, ukládali si.

Roku 1848., když vypukla v Praze revoluce, měli již skoro tři sta zlatých v samých stříbrných dvacetníkách uspořeno. Ze strachu, aby o ně nepřišli, zakopali je v noci, když hořely staroměstské mlýny, v krámě hluboko pod dlaždice; ale nemohli pak po několik nocí spáti, až peníze zase z úkrytu vyzvedli a doma „bezpečně“ do skříně uložili.

Po roce 1848. ovšem začala osvěta na oba mocněji doražeti. Slýchávalit tak ledacos, o čem se jim doposud ani nesnilo. Ale co slyšeli, šlo z pravidla „jedním uchem tam a druhým ven“.

Vše, co snad přece vyzískali, bylo utvrzení prostinké jejich mravouky:

„Pracuj a žij poctivě! Nikomu neubližuj! Nikoho nezarmucuj! Nikomu v ničem nepřekážej! A pamatuj na „stará kolena“!

Jedině poslednímu heslu děkovali, že po dalších dvaceti letech mohli si koupiti chatrný domek, v němž živnost svou provozovali, a že po dalších

desíti letech mohli i živnosti zanechati a žíti na dále „z hotového“.

Dům po splacení všech výloh ovšem vynáší necelých tisíc zlatých, hotovost ve spořitelně uložená pak něco přes sto zlatých úroků. Není to tedy mnoho; leč pro bezdětné skromné manžely stačí...

Vše, co jsme byli právě uvedli, není však přece tak pamětihodné jako vzájemný poměr obou manželův.

Bylit a zůstali, jak běžná fráse dí, „jednou duší ve dvou tělech“.

Paní Kačenka stala se nejen vzornou hospodyní, nýbrž — abychom tak řekli, „strážným andělem“ svého manžela. Znát ho, jak tvrdívá, „od kosti“ a „vidí prý mu i do žaludku“. Zná všechny jeho zvyky, i některé, ovšem nečetné zlozvyky a od šedesáti roků mu ve všem s nejvzornějším sebezapřením vyhovuje.

Nikdy se naň nezamračila, a tím méně aby se byla ušklíbla.

Každé jeho mimořádné přání uhodla „od jakživa“, nežli je vůbec pronesl — krátce byla a jest muži svému opatrovnicí v nejvlastnějším slova toho smyslu.

A on — k jeho cti budiž to připomenuto — ačkoli muž, jehož zaměstnání nesrovnává se zrovna s mravy jemnými, byl a zůstal v domácnosti berouškem nebo, jak Kačenka tvrdívá, „pařezem, na němž by mohla dubové suky štípat.“

Mezi oběma stařičkými manžely panovala tudíž vzorná harmonie.

Přirozenoť, že jest i domácnost těchto dvou lidí ve všem všudy téměř nedostižitelná.

Všechno má své odvěké místo, o všechno jest postaráno, na všechno pamatováno. Nikdy nic se nehledá. Manžel i manželka o všem vědí. Nikdy ničeho se nepohřešuje. Všechno, nač vůbec jen může býti pomyšleno, jest po ruce.

A tak tomu bylo i tentokráte, když pan Martin zavolal svou Kačenku, nepoznává-li hvězdičku, na kterou se právě díval — —

V tu chvíli panu Martinovi pranic nescházelo. Nic nechtěl, po ničem netoužil, ba snad pranic nemyslil — —

A jediná vzpomínka — —

Eh! Proto mu Kačenka snad přece nemusila říci: „Ty hloupej!"

Napadlo ho to však jen jaksi přeletmo; v bezprostředně následujícím okamžiku na to pozapomněl.

Po památné hvězdě se již neotočil, nýbrž popošel ve tmě ke kulatému stolu a usednuv podepřel hlavu o obě dlaně...

* *
*

Minulo asi deset minut.

Paní Kačenka kutila zatím v kuchyňce, pan Martin seděl v pokoji.

Konečně otevřely se dvéře.

Paní Kačenka přinesla světlo, postavila je na velký stůl — prostřela malý stolek a přinesla večeři: trochu polévky, dva kousky řízků a dva skroječky chleba.

Vše stalo se mlčky.

Pan Martin pomalu vstal od stolu kulatého a usedl ke stolku čtverhrannému na své místo. Paní

Kačenka učinila po jeho příkladu a usedla jako vždy jindy manželu svému naproti.

Teprve nyní možno nám zadívati se také oběma do tváře.

Bezvousá, mělkými vráskami rozbrázděná tvář páně Martinova jeví klidnou, vlastně flegmatickou dobrodušnost.

Na první pohled poznáš, že to člověk, „který si nikdy nelámal hlavy", kterému byly všecky záhady světa úplně lhostejny, který jaktěživ o nic jiného se nestaral než o věci nejnutnější, nejbližší, a to vždy jen se stanoviska nejobmezenějšího.

Tvář ta mluví k tobě zcela srozumitelně: „Chceš-li býti tak šťasten jako pan Martin, jednej ve všem všudy jako on!"

V podrobnostech ovšem jest tvář ta skoro až všední; oblá, skoro možno říci vypasená a nesvěží pleti. Čelo jest úzké, nos tupý, brada úměrná; za to ústa jsou široká, uši nápadně odchlípeny. Krátce přistřížený, skoro úplně šedivý vlas je ježatý, a šedé oči tak malé, že jich pod sádelnatými víčky hrubě ani nepozoruješ.

Za to v obličeji paní Kačenky přede vším jiným pozoruješ hnědé oči: bystré jiskrné, číhavě neklidné, skoro možno říci baziliščí.

Podlouhlá tvář s tučnými, skoro karmínovými lícemi jeví doposud někdejší živost, ba ohnivost temperamentu. Jeť samá vráska; pěkně vyklenuté čelo jako varhánky, okolí koutků úst jako části pavučinových sítí. Plavý, nad skráněmi prořídlý vlas jest jen nepatrně prošedivělý.

Postavy jest paní Kačenka prostřední; sedí a chodí doposud vzpřímeně jako mladice; pan Martin

naproti tomu jest postavy hřmotné, ale nápadně již přihrben, jako se sraženým krkem...

Večeře zahájena obvyklým u těchto dvou lidí způsobem.

Pan Martin poznamenal se ledabylo křížem, vzal lžíci, projel jí několikrát polévkou, načež nabral, profoukl a zvedal lžíci k ústům.

Paní Kačenka naproti tomu sepjala ruce a pomodlila se tiše krátkou modlitbičku, nežli vzala lžíci do ruky.

Sotva však pozřela první lok, nadzvedla hlavu a optala se (jako činívala již déle půl století vždy, kdykoli společně něco pojídali), úsečně, ale významně:

„Dobrá?"

Pan Martin odpovídal obyčejně hned; tentokráte si dal na čas.

„Nu — dobrá?" opakovala ona.

„Dobrá," zamumlal pan Martin mezi sedm neb osm svých zubů, které mu byly zbyly ze závidění hodného druhdy hryzu, kdežto paní Kačenka se doposud těšila zubům skoro všem.

„Nu, tak vidíš!" bylo vše, čím dala paní Kačenka na jevo úplné uspokojení, že umí doposud ještě vařiti po libosti svého muže.

Polévka snědena jak obyčejně mlčky. Teprve když přišel na řadu řízek, rozpoutal se jazyk paní Kačenky.

„Rozkrájej si! Rozkrájej, Martínku!" vybízela, když už měl pan Martin rozkrájeno.

„Přisol si! Přisol, dušinko!" upozornila, když sáhal po slánce.

„A dej pozor, abys se nezakuckal!" napomínala, když mu byl první kousek zaskočil.

Pan Martin obyčejně na každou poznámku své „drahá polovice" odpovídal; tentokráte — buď že náhodou nebo z jiné příčiny ani nehlesl.

S počátku si toho paní Kačenka nevšímala; ale asi po desíti minutách se ozvala:

„A což pak ty? — He?"

Pan Martin něco zabručel.

„Nemluvíš!" doložila paní Kačenka přízvukem dobrodušné výčitky.

Pan Martin neodpověděl, nýbrž položil vidličku vedle talíře a upřel zrak na paní Kačenku.

„Co na mne tak koukáš?" ozvala se tato po krátké chvíli a doložila: „Jez, hloupej!"

Pan Martin vypoulil na ženu oči.

Osudné poslední slovo, kterým ho byla dnes večer již po druhé poctila, učinilo naň tentokráte nepoměrně hlubší dojem nežli poprvé. Zakabonil čelo, ušklíbl se, ale nehlesnuv sáhl po vidličce a jedl dále.

„Nu — vidíš!" ozvala se po několika vteřinách paní Kačenka. „Proč pyk bys nejed', když máš co a když ti ještě chutná?"

Tentokráte chtěl pan Martin odpovědít; ale zaskočilo mu — zakuckal se.

„Proč pak nedáš pozor!" kárala paní Kačenka a osudnou náhodou dodala po třetí: „Ty hloupej!"

Pan Martin kuckaje prudce vstal; zrudlá jeho tvář jevila hněv.

„Co je ti?" ptá se úzkostlivě paní Kačenka.

Pan Martin chtěl vzdorovitě říci: „Nic!" ale rozkuckal se.

V bezprostředně následující chvíli utrhl se mu však následkem naparování se malý knoflíček od

košile pod krkem a odletěv na poloprázdný talíř na stole nápadně cinkl.

„Co to?“ vzkřikla paní Kačenka vyskočivši.

„Vidíš přec!“ odpovídá zlostně kuckající pan Martin ukazuje na knoflíček. „To jsi — pěkná — hospodyně... Ani knoflíček — neumíš pořádně —“

A bezděky nebo zúmyslně udeřil pěstí na stůl, až talíře a příbory poskočily.

Ustrašená paní Kačenka přiskočila.

„Hned ti knoflíček zase přišiju!“ konejší muže.

I béře knoflíček a zatím, co muž dokuckává, otvírá paní Kačenka zásuvku stolu, kde má ve vzorném pořádku uložené náčiní k šití — béře jehlu; ale — běda! — nitě jsou černé; po bílé niti ani památky.

Pan Martin sleduje úzkostlivě šukající paní Kačenku s mračným výrazem ve tváři. Snad poprvé v životě jeho bouří se v něm hněv, aniž vlastně ví proč; leda by si připomínal, že něco podobného — jako utržení knoflíčku — nebylo se mu přihodilo posud ještě nikdy...

Paní Kačenka bílých nití v zásuvce nenalezla. I jala se hledati jinde — ve skříni, v almarách, v kuchyni, vůbec všady, kde se domnívala, že může míti uloženo neb pohozeno, co právě hledá.

Pan Martin se zatím úplně utišil; ale neusedl, nýbrž sledoval ženu svou zrakem nevěštícím nic příjemného. Šukání její ho vždy více dráždí...

Však víme, co znamená, když člověk uvyklý přes půl století na nejvzornější pořádek, náhle pozoruje, že — — —

Pan Martin znova udeřil zlostně pěstí na stůl.

V tom vrací se paní Kačenka z kuchyně.

„Už mám, už mám!“ volá vítězoslavně, ukazujíc malé klubíčko bílých nití. „Bylo založeno!... Hned, hned ti knoflíček přišiju, milý Martínku.“

Pan Martin chtěl se sice ušklíbnout a říci: „Ne, nechci;“ ale ochota ženina jej odzbrojila.

Stoje doposud s mračným výrazem v tváři díval se, jak žena vytahuje velké kostěné brejle, jak si je nasazuje a namáhá se třesoucí rukou navlíknouti nit do ouška jehly.

V tu chvíli bylo mu ženy skoro až líto...

Po dvou nebo třech minutách podařilo se paní Kačence navlíknouti, načež s nejlaskavější ochotou přistoupila k muži se vším, čeho bylo potřebí, aby na něm vykonala potřebnou hospodářskou operaci.

Když se ho dotkla, aby mu dala na jevo, že má usednouti, on sebou poněkud škubl; ale usedl přece.

Žena mu porozepla vestu a švadroníc po svém způsobu úryvkovitě nejvšednější fráse přišila knoflíček co možná nejrychleji a nejpevněji.

„Tak, tak!“ libovala si, když ustřihovala nit. „Teď je zase všechno v pořádku, milý Martínku, není-liž pravda?“

Ale Martínek mlčí a dívá se zamračeně před sebe.

„Nu, tak dojez přece, dojez!“ vybízí paní Kačenka. „Řízeček zatím vystydl — nechtěl bys, abych jej přihřála? Ohníček ještě nevyhasl. — Chceš?“

„Nechci!“ zamručel pan Martin úsečně a chápal se vidličky, aby vystydlý zbytek řízku dojedl.

Paní Kačenka domnívajíc se, že byla svou lichotnou ochotou zaplašila mráček mužovy nevole, usedla na své místo a chvatně dojídala.

Pan Martin naproti tomu dojídal pomalu, jako nechtě a s odporem, až posléze dojedl i on a poodstrčil talíř do prostřed stolu.

Možná, že se při tom příliš prudce pohnul nebo — — krátce cítil, že košile u krku znova povolila. Ruče sáhl si pod krk a shledal, že je knoflíček zase ten tam a že mu nejspíše zapadl za ňadra.

„Ale teď toho mám po krk!“ vyrazil prudce ze sebe a udeřil pěstí na stůl po třetí.

Paní Kačenka nevědouc, co se stalo, vyskočila.

V duši páně Martinově bouří se tentokráte hněv s bezpříkladnou u něho prudkostí.

Chce něco pronésti, ale hlas mu vypovídá službu. Mručí cosi, ale mručení podobá se vrčení podrážděného hafana.

Z bezvýrazných očí srší blesky podráždění — krátce, co děje se právě v duši jeho, nedělo se v ní doposud ještě nikdy.

Paní Kačenka snaží se i tentokráte užiti svého nesčetněkráte se osvědčivšího umění chlácholení; ale sotva se k panu Martinovi přiblížila, odstrčil ji — načež vyskočil tak prudce, že buď náhodou nebo zúmyslně — převrhl i stůl.

Výkřik zděšení vydral se z prsou paní Kačenky.

Po několik vteřin zůstala jako ve ztrnutí; na to se obrátila a beze slova odkvapila do kuchyňky.

Pan Martin zůstal v jizbě sám — —

Něco podobného nebylo se ve vzorné rodině té doposud ještě nikdy stalo.

Dobří lidé ti nebyli se pohněvali ani z příčin závažných a důležitých; tentokráte došlo však ke hněvu z důvodů přímo malicherných . . .

K neuvěření a přece v jisté míře aspoň poněkud vysvětlitelno. Organismus páně Martinův byl patrně rozrušen; nějaká choroba ohlašovala se prvními svými příznaky.

* * *

Co následovalo jest svou smutnou pravdou dojemné.

Paní Kačenka přirazivši za sebou dvéře chvěla se strachy na celém těle. Bylo jí nevýslovně úzko. Nevěděla, co počíti, až když jí vstoupily slzy do očí — —

I přiblížila se ke dveřím a naslouchala.

Dlouho neslyšela pranic; po té se jí zdálo, jakoby pan Martin mumlaje přecházel po jizbě; pak jakoby se byl zastavil a po chvíli — jakoby se svlékal a sám si odestýlal postel.

Po chvíli ticha zazněl z pokojíku temný zvuk, jakoby se byl pan Martin prudce převalil do peřin — a zase bylo ticho...

Paní Kačenka napjatě naslouchá u dveří, až pak posléze — asi po čtvrt hodině se jí zdálo, že muž usnul — slyšelať mírné chrápání...

I pootevřela pomalu a opatrně dvéře a vplížila se do jizby. Však sotva zrak její zakroužil kolem, vzkřikla zděšením.

Pan Martin ležel na polo vysvlečen vedle lože, z pola na velké peřině, kterou byl patrně pádem stáhl z postele.

Přiskočila a poklekla k němu — byl bez sebe — z ňader dral se chroptivý dech...

Nepozbyla duchapřítomnosti. Vyskočivši pospíšila k sousedce a prosila, by došel někdo pro lékaře. Vrátila se a jala se muže křísiti...

Nepodařilo se jí to, až když po půl hodině přišel lékař, jenž zjistil nával mrtvice.

Učiněno vše, co předpisuje věda.

Bezpříkladně houževnaté ústrojí páně Martinovo oddolalo — k ránu se mu ulehčilo a ve třech dnech mohl opustiti zase lože...

Po celou tu dobu nepromluvil srozumitelného slova; blábolil jen...

Teprve třetího dne k večeru, když přecházeje chvíli po jizbě usedl na židli k oknu a zadíval se na hvězdnatou oblohu, kde kmitala se zase zarudlá hvězda, promluvil první srozumitlná slova.

„Vi-vi-díš?“ pravil namáhavě ke své Kačence, která stála podle něho.

„Tu zarudlou hvězdičku? Vidím, vidím,“ odpověděla ochotně a po chvíli smutně dodala: „A všechno, — všechno stalo se pro zpuchřelou nitku.“

On pak namáhavě a bolestně doložil:

„Náš život — také už — visí jen — na zpu — zpuchřelé nitce...“

A v jeho i v jejích očích zaleskly se slzy... Zarudlé hvězdy, na kterou se dívali, neviděli — — — — —

Kdy přetrhne se zpuchřelá již nitka jejich života, ovšem nelze ani nyní předvídati.

Možná, že za několik let, ale možná také, že za několik týdnů nebo snad i dní...

JEDNA Z TĚCH, KTERÉ MĚ ZAJÍMALY.

NOVELLETA VZPOMÍNKOVÁ.

(Psáno a poprvé tištěno 1883; po druhé tištěno 1887.)

Budiž mi prominuto, že proti všem pravidlům v beletrii obvyklým vedu čtenáře velkou oklikou k místu, na kterém se pranic zvláštního nesběhlo, a které má, nebo správněji řečeno, mívalo před lety pro mne přítažlivost výlučně jen subjektivní.

Vzpomínámť právě zvláštních dob: slunných a přece zádumčivých, klidných a přece jemně mučivě vzrušujících, jež poetové nazývají „bolně sladkými“...

Vzpomínám dob, kdy počíná mladého člověka ovládati mlhavý posud pocit čehosi naprosto neznámého a posud ještě netušeného; čehosi, co nezdá se míti žádné podstaty a přece již hlásí se ku svému suverennímu právu — pro co nemá člověk ještě ani jména a přece již cítí, že bezpředmětné nebo mlhavé toto cosi začíná již vrhati také stíny do jeho duše...

Slovem vzpomínám doby, kdy počaly v duši mé zjevněji klíčiti první zárodky samostatné snahy, ovšem ještě mlhavé a neurčité — doby, vlastně „sladce mučivých“ okamžiků, kdy před čtvrtstoletím pokusil jsem se zdánlivě beze všeho impulsu o první verš v jazyku českém.

Probíraje se ondy v starých zápiskách a no-

tátech nalezl jsem zvláštní toto nedochůdče své mladistvé muzy.

Zadumal jsem se...

V duši mé počaly se vyhupovati podivné, dávno již více méně zapomenuté obrazy. Znenáhla ocítil jsem se ve zcela jiném duševním ovzduší, nežli jakému jsem byl prodlením let uvyknul...

Zdálo se mi, že jsem v podstatě přece jen týž, jakým jsem býval; že jsem se nezměnil, že cítím a myslím právě jen tak, jako jsem cítíval a myslíval.

Avšak když jsem později své první veršované klikyháky na rubní straně sežloutlé staré „krasopisné úlohy" pozorně pročetl, zděsil jsem se sama sebe, vlastně své ubohé, ba přeubohé duše, jak jevila se před čtvrt věkem v rouše slovním.

Nejprimitivnější naivně poetické blábolení o růži rozkvetlé na pokraji lesa — libou vůni dýchající a o „uštknutí hadem" ani netušící... „Dechem slunce" poupě rozkvetlo pod jarým dubem — zpěv slavíka probudil v rozkvetlé růži lásku — dub sklonil k ní své zelené ratolesti a ssál sladkou vůni růže milené.

Však „zrádný had" kořen růže ohlodal, by zničil „blaho blažených"... Růžový keř uvadnul a jarý doubek vyprávěl mu krásnou báji o paprsku slunce, jenž byl růži jen jednou políbil a zaniknul...

Statný doubek smutně k nebi ční a o milené růži sní — zádumčivým šelestem svým po ni touží... Nevzdoruje více jako druhdy prudkým bouřím — klesá — —

Toť obsah vyloupnutý nyní namáhavě z nejnemotornější slupky nejkostrbatějších pseudoveršů, jaké kdy vyplynuly z péra, nemajícího o gramatice,

neřku-li o poetické fraseologii ani ponětí, slovem toť moje první samostatná, dokumentem zjištěná „poetická myšlenka", za jejíž přímo žebrácký háv skoro bych se styděl, kdybych nebyl skoro přesvědčen, že v hávu cizáckém, německém totiž, byla by „tvůrce svého" nyní nepoměrně příjemněji potěšila.

Vzniklať, jak na pravopise svědomitě udáno — dne 26. července 1858 — — a já byl přece již tři roky před tím „sveršoval" drobný naivní článeček „Vergissmeinnicht" z Vernalekennovy čítanky, při kterém jest s nevšední svědomitostí udáno netoliko jméno „autorovo", nýbrž i rok sepsání (1855) a tehdejší „společenské postavení" mé: Schüler der zweiten Unterrealschule bei Skt. Jakob in Prag.

Na vznik tohoto, bez odporu prvního pokusu veršem německým, nepamatuju se. Vím jen, že napsal jsem jej ve škole pod škamnou při přednášce.

Za to vznik prvního pokusu veršem českým i nyní po letech živě mi tane na mysli. Vzniknulť zdánlivě na nejvšednějším a nejnepoetičtějším místě — na půdě domu, který by neměl pro širší kruhy nižádné zajímavosti, kdyby nebyl před nedávnem označen pamětní deskou, že narodil se v něm první český poeta žid, Siegfried Kapper.

Po původním domě, jakož i po „poetické půdě" není už dávno památky. Vystavenť na jeho místě dům nový, nepoměrně úhlednější, praktičtější a výnosnější, ale zároveň jako skoro všechny činžovní domy nové doby zcela prosaicky fádní.

Asi před desíti nebo více lety byl to starý, šindelem krytý jednopatrový dům, jakých nyní na Smíchově již jen několik.

Průčelí jeho bylo jednotvárné. V prvním patře sedm oken, v přízemí — od levé strany počítaje — jedno okno, pak široká vrata, dále kram s bytem o dvou oknech, pak ještě jedno okno.

Nad novými, temně zeleně natřenými vraty byl primitivní rukou vymalován zelený věnec se žlutými a růžovými květy neurčitých forem.

Malba byla již vybledlá, tu a tam i malta z části oprýskaná.

Podle označení toho říkali tu „u věnců"; ale starší pojmenování „u Leváků" bylo běžnější a obvyklejší.

Vraty, za kterými se nalézal po pravé straně zděný výklenek s okovem a rumpálem místo pumpy, vešlo se dosti prostranným průjezdem do dvora.

Zde objevil se oku po pravé straně nový přístavek — dům taktéž jednopatrový, tvořící se starým domem pravý úhel. Po levé straně dvora byly prejzy kryté kůlničky na dříví a uhlí, v pozadí pak velká žlutě natřená vrata vedoucí za „humna", jak tehdá říkáváno, poněvadž hned za domy rozprostírala se samá pole.

Dvůr, tvořící pravoúhelný, asi dvacet kroků široký a pětadvacet kroků dlouhý obdélník, byl pečlivě upěchován, říčným pískem posypán a vždy ve vzorné čistotě držán.

Ze dvora měl starý původní dům vzezření rozhodně úcty hodné — vše nasvědčovalo ctihodnému stáří, které zde nebylo jako v průčelí obílením nebo opravami maskováno.

Dřevěná pavlač se zpola zpukřelými, z hruba otesanými zčernalými a červotočinou prožranými sloupky — prkenné její pažení a podlaha: pouhá prkna na zčernalých trámech — dále staré jedno-

křídlé, nenatřené a věkem již zahnědlé dvéře (až na jedny bez zámků a toliko s petlicemi), zčernalá, místy mechem porostlá šindelová střecha — vše vybízelo skoro k útrpnosti, zvláště u porovnání s úhledným traktem novým.

Na pavlač starého domu — pod kterouž byla zpola prkny zahražená kůlnička, z pola pak prázdný výklenek, v němž byl špalek ku štípání dříví — vcházelo se po kamenných schodech nového traktu.

V domě samém bylo celkem sedmero bytů.

V přízemí, jak už výše připomenuto, byl krám s pokojíčkem a šerou kuchyňkou, jediný to byt, do něhož se vcházelo z ulice; dále po levé straně vrat podlouhlý pokojík o jednom okně s temnou kuchyní a pološerou komorou, se vchodem z průjezdu a konečně malý podlouhlý pokojík s úplně tmavou kuchyňkou, do které se vcházelo skrze šerou chodbičku pod schody.

Jediné okno bytečku toho šlo na ulici a bylo posledním oknem po pravé straně průčelí domu.

V prvním patře bylo čtvero bytů.

První o dvou pokojích, jeden s dvěma okny, druhý s jedním oknem na ulici, a šerou kuchyní byl nejpostranější.

Druhý, s tímto sousedící, byl o jednom pokojíku s jediným oknem na ulici a kuchynkou s malým okénkem do dvora.

Ostatní dva byty měly společnou, čtverhrannou, dosti prostornou, světlou kuchyni s oknem na pavlač — první byl čtverhranný pokojík o dvou oknech, druhý podlouhlý pokojíček o jednom okně — vesměs na ulici.

Kuchyně všech bytů byly vydlážděny dlaždi-

čkami, dvéře všech pokojů jednokřídlé se železnými, podivně stočenými klikami oblých forem.

V kterém z těchto sedmi bytů Siegfried Kapper se narodil, ovšem udati nemohu; ale soudíme-li, že byl synem rodičů aspoň tak mohovitých, že mohli jej dáti na studie, a připomeneme-li si, že v domě tom žili skoro vesměs lidé nehrubě majetní, ba chudičtí, možno s největší pravdě podobností souditi, že narodil se v bytě nejprostrannějším, který ovšem neposkytoval žádného zvláštního pohodlí a z kterého za oněch dob, v první čtvrti tohoto století, platilo se ročně sotva více nežli čtyřicet zlatých vídeňské měny, tudíž asi tolik jako nynějších patnáct, šestnáct zlatých.

V takovém tedy „paláci“ narozen první český poeta žid — a já v něm skomolil první své české verše.

Zvláštním sběhem okolností bydlili rodičové moji v domě tom neméně nežli třikráte.

Poprvé krátce po roce 1848 v zadním novém traktu s vyhlídkou „za humna“, později v domě starém s vyhlídkou na ulici a sice jednou v bytě s krámkem a po třetí v prvním patře.

Již pouhé tyto byty znamenají jakousi skálu ubývajícího „blahobytu“ v naší rodině, možno-li totiž u malého řemeslníka o nějakém blahobytu vůbec jen mluviti. Stěhovaliť jsme se z bytu nepoměrně výhodnějšího vždy do těsnějšího, až octli jsme se v druhé polovici let padesátých konečně v bytě pouze o jediném pokojíku s dvěma okny a kuchyňkou, vlastně jen pouhou prostrannější předsíní, se sousedem společnou.

Jakým jsem v tu dobu býval, čím jsem se zanášel, jaké plány kul atd. bylo by nyní po čtvrt

století zajisté nad míru nesnadné věrohodně konstatovati, kdybych neměl náhodou po ruce spolehlivý materiál: četné zápisky, notata a různé památky, z kterýchž mohu aspoň s poměrnou pravděpodobností na tehdejší svůj duševní stav souditi.

Byl jsem tehdá — chci-li v stručnosti sama sebe charakterisovati — silný, svalovitý, zdravím kypící hoch — s duší, abych tak řekl, sentimentální, ba sentitivní.

Byltě jsem smělý a neurvalý a přece zase ostýchavý a citlivý, spíše opravdový a vážný nežli lehkomyslný — — dumavý, snivý a sám s sebou v nejvyšší míře — nespokojen.

V jazyku německém psané své denníky z let 1857 a 1858, jež jsem teprve v posledně udaném ruce začal psáti po česku, jsou plny stesků, že „nepracuju, jak bych si přál", že chci a musím napnouti všechny své síly atd. atd.

Nemohu si sice vytýkati, že bych byl tehdá časem plýtval.

Studoval jsem pilně a zabýval se privátně všemi možnými věcmi.

Četl jsem a psal nepoměrně více, nežli kdykoli později; při tom všem měl jsem několik kondic a nevyhýbal se společnosti přátel a známých, s kterými jsem se den co den stýkával — slovem nyní, kdy žiju zcela prosaicky jednotvárně, sám sobě se divím, kde nabral jsem tehdá ku všemu času, co jsem dle svých zápisků konal a podnikal.

A přece mi vše to nestačilo.

Ku zkouškám nebyl jsem nikdy náležitě připřipraven a se žádnou svou prací, nechť jakoukoli, spokojen.

Zdálo se mi, že ku všemu potřebuju více času,

větší, pilnější a svědomitější průpravy, krátce duše má vřela neukojitelnou touhou po něčem, co by mne aspoň poměrně uspokojilo.

Původně více méně mechanické zaměstnání dětské a skoro výhradně jen reelní studium věcné, ustupovalo vždy více samostatnější činnosti duševní — slovem přestával jsem pohlížeti na svět dle starých, naučených šablon a tradic a počal samostatněji mysliti, tudíž i tímto způsobem sníti a dumati. Čilá, svěží, ba skoro bych řekl bujná obraznost počínala se vždy houževnatěji domáhati svého práva.

Pamatuju se, že jsem se nesčetněkráte zamyslil a zadumal nad školní nebo jinou knihou, z které jsem se chtěl učiti, a měl nejpevnější úmysl naučiti se aspoň jedinému odstavci.

Pamatuju se, že jsem po starostudentském zvyku, kterého jsem druhdy neznal, vycházel časně z rána do blízkých vinic, abych o samotě lépe „studoval"; ale pamatuju se také, že jsem se nikdy tímto způsobem ničemu nenaučil, že mne čarokrásné jitro, krajina a jiné daleko více zajímaly; pamatuju se, že ležíval jsem po celé hodiny v trávě sám a sám — knihu podle sebe, ruce pod hlavou, oči a myšlenky bůh ví kde...

Nejpříjemnější doba mládí — doba aspoň poměrně již uvědomělého snění a více méně předmětného dumání byla se právě dostavila se všemi svými luznými obrazy, klamy a mamy.

Miloval jsem samotu a často, vůbec kdykoli jen bylo možno, uchyloval jsem se do ní mnohdy beze vší podstatné příčiny. —

Za takových poměrů není divu, že vyhledával jsem ji i jinde nežli pod širým nebem a pamatuju se, že po celou dobu svých studií neměl jsem vře-

lejšího a zároveň skromnějšího přání, nežli míti svůj vlastní, ovšem co možná malý pokojík v úplném zátiší, v němž bych nikým nevyrušován, mohl se oddati svým snům.

Urputný „osud“ však mi byl vždycky otčímem. Nejvřelejší přání mé zůstalo pouhým přáním — až pak konečně roku 1857, kdy s rodičemi, bratrem, sestrou a dvěma chasníky obýval jsem jen jediný pokojík, donutila mne i praktická potřeba studijní vyhledati si zátiší takového stůj co stůj.

Tak octnul jsem se kdysi za jasného letního odpoledne zcela přirozeně s explikami a knihou v zátiší nejbližším, ku kterému se vcházelo s pavlače dveřmi hned vedle dveří naší předsíně — na půdě...

Byla to sice půda jako statisíce jiných, v starých, šindelem krytých domech — se zčernalým a špinavě hnědým krovem, mnoholetým prachem a zaprášenými pavučinami, — se svými temnými kouty a přede vším světelnými efekty, jež tvořilo vikýři, skulinami a štěrbinami střechy do vnitř vnikající denní světlo, zvláště když širší a užší prouhy vzdmutého prachu ve všech možných směrech zcela zřejmě označovaly stopy do vnitř vnikajících slunečních paprsků.

V takových chvílích panoval tu přísvit přímo poetický. Z nejzazších koutů zející černo splývalo s šerostí vždy jasnější — tu a tam buď vikýřem nebo vylomeným šindelem vnikal široký zlatý pruh světla intensivního, onde pak různotvarými, úzkými nebo širšími štěrbinami prodíraly se paprsky přímo žhavé...

Není tudíž divu, že hned o první návštěvě stalo se mi více méně profanované toto místo tím, čím

snad — co existovalo, nebylo nikomu — nejmilejším zákoutím.

Nalezl jsem v něm starý dubový stůl, jejž jsem si přišoupnul těsně pod jeden vikýř, abych měl aspoň obstojné světlo, i když se slunce skryje za hustý mrak — nalézl jsem tu dvě staré židle a za komínem několik otepí slámy — nic více.

Byl jsem spokojen.

A první můj skutek: pohodiv expliky a knihu vyskočil jsem na stůl a rozhlédl se vikýřem po „světě“ ...

Neobvyklé stanovisko, náhlý přechod z pološera v jasno a překvapující pohled nezůstaly na mne bez dojmu. Přes nízké nebo na nejvýš jednopatrové domky protější viděl jsem část Nového města — Emauze, Karlov a z části i Vyšehrad...

A dole pode mnou zdáli se mi býti lidé nápadně malými, pitvorně směšnými a titěrnými...

Dlouho jsem se díval nemoha se neobvyklým pohledem nabažiti.

Konečně jsem seskočil.

Ale místo, bych byl zasedl ku stolu k explikám nebo knize, počal jsem přecházeti s místa na místo, až mne konečně i přecházení omrzelo.

Urovnav si několik otepí slámy před komínem ulehl jsem na znak a podepřev si hlavu oběma rukama díval jsem se vzhůru do podkroví.

Přímo přede mnou a toliko asi dvě nebo tři stopy ve výši houpalo se na dlouhé pavučině dlouhonohé pavouče jako nejzručnější akrobat na visuté hrazdě.

Okrouhlou skulinou ve střeše vnikající paprsek sluneční ozařoval náhodou toliko pavouka a jenom

hořejší část pavučiny, tak že se zdálo, jakoby se pavouk vznášel ve vzduchu.

Po chvíli vniklo několik paprsků jinými skulinami a ozářilo pavučinu tím způsobem, že zdála se býti na několik částí přetržena a přece kolmo napnuta.

Možná, že bych byl pavouka déle pozoroval. Náhodou zavál mírný větřík, zasvištěl v podkroví a rozhoupal pavučinu. Pavouk střelhbitě vysoukal se nejvýše do své sítě, rozpínající se skoro majestátně nad mojí hlavou. Opakuju: majestátně; neboť v zlatém jasu nesčetných paprsků slunečních leskla se síť v nevylíčitelně půvabných barvách duhových.

V tom cosi nad mojí hlavou zasvištělo.

Vrabčík vlétnuv jedním vikýřem a prolétnuv půdou usedl na vikýř protější. Neposedně sebou vrtě začimčaral a pokukuje chvíli po stole pod vikýřem zdál se míti stero chutí slítnouti na stůl. Ale rozmyslil se — po několika vteřinách odletěl...

Po vrabci přilítnul holub — pak dva, tři vrabci — a vlaštovice.

Každou chvíli mihly se podle vikýřů nebo proletěvše jako blesk půdou zmizely jako se byly objevily.

A to vše a nesčetné jiné malichernosti měly ve zvláštním, každou čtvrt hodiny a mnohdy dříve se měnícím přísvitu půvab nevýslovně milý.

Zadumal jsem se...

„Myšlenky mé rozprchly se do všech úhlů světa," jak jsem ve svém denníku zaznamenal.

Počal jsem vzpomínati. Čilá obraznost doplňovala si mlhavé a kusé obrazy v zaokrouhlenější, živější a barvitější, tak že mnohý, polo již zapomenutý

obraz vyhoupnul se před duševním zrakem mým takořka v původní své svěžesti a bezprostřednosti.

Avšak tím vším původní účel mého pobytu v místě tom zcela přirozeně zmařen.

Pamatuju se, že hned prvního dne překvapil mne večerní soumrak neobyčejně brzy, že rozmrzen vzal jsem své expliky a knihu, do nichž jsem byl ani nenahlédl, a že opustil jsem půdu s trpkým pocitem člověka prohřešivšího se nepromijitelným způsobem na sobě samém.

Nicméně následujícího dne byl jsem na půdě poznovu. Vábilť mně tam divuplný poetický přísvit a vše, co mi byla obraznost má v zadumání předvedla.

Octnul jsem se tam sice zase s původním úmyslem studovati a také jsem se asi hodinu v explikách probíral; ale za nedlouho stalo se mi totéž, co den před tím: vyskočil jsem na stůl a nasytiv se pohledem z vikýře seskočil jsem se stolu a ulehl na improvisované sláměné lože a setrval zde v zadumání, až mne vyhnal večerní soumrak...

Tak míjel den po dni — vlastní jedno odpoledne po druhém.

Později uvyknul jsem v místech těch i studiu a studoval denně aspoň hodinu nebo déle; ale vždy skončila exkurse má na půdu tímže nebo podobným způsobem jako poprvé.

A kdysi, právě když už jsem se byl „do syta“ nadumal a chtěl již své zákoutí mimo svůj obyčej dříve nežli jindy opustiti, vyskočil jsem ještě jednou na stůl, abych se rozhlédl „po svém světě“.

Slunce právě zapadalo a vrhalo již dlouhé stíny. Některý z protějších domů byl již úplně ve stínu, jiný, mezi nímž a zapadajícím sluncem nebylo žádné

překážky, nalézal se v plné zlaté záři zapadajícího slunce.

Zrak můj těkal bezúčelně s domu na dům, s okna na okno... Náhle utkvěl na jednom okně jednopatrového taktéž starého, šindelem krytého domu přímo proti vikýři, z kterého jsem se díval. Dům ten byl již zpola ve stínu a toliko hořenní polovice nalézala se v plné záři slunce.

Avšak jeden komín protějšího jednoho domu vrhal náhodou stín svůj takovým způsobem, že nalézalo se ve stínu i okno, na němž byl zrak můj mimoděk utkvěl.

Okno to bylo otevřeno a plničké květin. Rozeznal jsem oleandry, rhododendrony a bazalky — vesměs v šedých kamenných kařenáčích.

Ani nevím, proč vlastně oko mé na tomto okně utkvělo; ale po několika vteřinách kmitla se v zelených bazalkách sněhobílá ruka, odstrčila je a pod zeleným baldachýnem objevila se dívčí hlava.

Ve zvláštním osvětlení, v jakém se právě uprostřed zelena nalézala, měla tvář ta výraz nad míru poetický.

Byla to sličná, plná, bledoučká tvář dívky na nejvýše šestnáctileté. Hladká líčka, svěží rty, pěkně klenuté čílko, vábně modelovaná brada, kaštanový vlas, modré oko — každý rys souměrný — — a přece se mi zdálo, jakoby tvář tu obestíral nevylíčitelný zármutek.

Zdálo se mi, že kolem rtů pohrává úsměv nevystihlé, neukojitelné touhy; z oka že zírá zádumčivost, která může každým okamžikem v trpkou slzu se rozplynouti — a přece činil výraz ten tvář tu nad míru půvabnou, nejinak nežli jako cypřišový věnec ovinutý kolem jasného čela mramorové sochy.

Chvíli dívala se dívka dolů na ulici, pak mimoděk zvedla hlavu; zrak její zakroužil po protějších domech a střechách a utkvěl i na vikýři, z něhož jsem se díval.

Usmála se — sladce, čtveračivě — a zmizela...

Znal jsem ji dávno.

Byla to židovka a bydlela tam s rodičemi svými již od nějakého času; ale posud ještě nikdy neupoutala pozornost moji jako tentokráte.

Dlouho stál jsem na stole upíraje zrak svůj na okno, v němž byla zmizela.

Stál jsem tu, když už bylo slunce dávno zapadlo, stál jsem tu, když už večerní šero zavládlo — a teprve, když začalo se nápadně stmívati, seskočil jsem a opustil své zátiší. — —

Všední, ba nejvšednější snad případ; ale obraz spanilé židovky obletoval mne i ve snu...

Přiznám se, že nebyl, abych tak řekl, „mým tehdejším ideálem"; milovalť jsem, a každá vzpomínka na bytost jinou zdála se mi býti nepromíjitelným hříchem.... Ale obraz její obletoval mne v duchu se sladce mučivou neústupností zamilovaných obrazů po mnoha týdnů, ba měsíců...

Kdykoli jsem se později octnul ve svém zátiší a na stole u vikýře, vždy pohlédl jsem přede vším k onomu oknu, a kdykoli jsem zátiší své opouštěl, utkvěl zrak můj vždy ještě naposledy na tomto okně.

Ale po čem jsem práhnul, **nikdy** více jsem odtud nespatřil.

Buď náhodou, buď z úmyslně — dívka nikdy více v okně se neobjevila...

Za to vídal jsem ji v duchu, jak už připomenuto, častěji nežli jsem si sám přál — — — a jedna

z mých prvních, ne-li nejprvnějších prací prosaických v jazyku českém zosnována na základě tohoto prostinkého případu.

Obraznost má sepředla si první poetický románek, založený aspoň co do hlavní osoby na skutečnosti.

V starých svých zápiskách nalézl jsem stručný plán, při kterém jest svědomitě připsáno i datum (1. srpna 1858) a začátek podrobného vypracování. Mohu se tudíž i nyní po letech aspoň poněkud vpraviti v tehdejší svůj duševní stav, ve své názory a spíše instinktivní než uvědomělé cíle.

Novellistický tento pokus jest nadepsán „Křesťan a židovka“ — a založen, jak se samo sebou rozumí, na konfliktu náboženském.

Vypracování jest v pravém slova smyslu primitivně hyperpoetické — sloh obrazně a květnatě bombastický, samý superlativ krásy, lahody a sladkosti — gramatika však pod vší kritikou.

První své „rekyni“ ze skutečného života dal jsem také poetické jméno — Viola — a „učinil ji“, jak běžná fráze dí, dcerou rabína, „ve víře svých otců sešedivělého“.

Krátce před tím, nežli jsem byl dívku z vikýře spatřil, vypukl nedaleko našeho domu v noci požár, při kterémž jsem pomáhal hasiti.

I této příhody užil jsem ku své práci — vzav tedy hned poprvé útočiště k líčení z vlastního názoru.

Plán sosnoval jsem v hlavních rysech takto:

I. Vylíčiv krásný večer letní popsal jsem prostou komnatu a v ní jinocha — rozumí se studujícího, při kterém jsem myslil na sebe. Jinoch přemýšlí a vzpomíná minulých dob a „sní o vezdej-

ším ráji..." Jest opuštěn a „v širém světě žádné srdce proň netluče..."

V tom zazní z ulice poplach, že hoří. Jinoch vyskočí a pospíšiv k oknu spatří, že hoří protější dům.

Slyší volati o pomoc, vyběhne, pospíší k hořícímu domu a vysvobodí z plamenů krásnou dívku, která mu v náručí padne do mdlob. Odnese ji na louku za domem a odevzdá pak polekané a ustrašené matce.

Po té vrátí se jinoch do své jizby — načež, jak se samo sebou rozumí, neopomenul jsem vylíčiti „city, jež v jeho srdci byrácely"...

Vše ostatní zbylo v pouhém plánu.

II. Jinoch se dozví, koho vysvobodil: Violu, dceru rabínovu.

Podzim. V nádherné komnatě sedí rodina rabínova — i dcera Viola. Stařičký otec tona v blaženosti vypravuje orientálskou pověst s posvátného Libanonu. Jakýsi učenec nasytiv se evropského života uchýlí se na Libanon, kde vede život poustevnický.

I seznámí se zde s jiným neznámým, který jej konečně vyzve, by vyslovil jakékoli přání, že bude vyplněno. Evropan přeje si nejslíčnější ženštinu světa za ženu. Neznámý uvede jej do „daleké země", kde ji nalezne — je to dcera indického knížete...

Mladistvá kněžna prchne s Evropanem — jsou pronásledováni, ale šťastně uniknou na Libánon, kde v míru a klidu o samotě žijou. — Jejich štěstí...

Když byl otec vypravování své ukončil, odebéře se Viola do své ložnice. Křesťanský jinoch, jenž ji miluje, připlíží se k oknu její ložnice —

dívá se do vnitř, vytlačí tabuli v okně — uleknutá dívka jej pozná,, a poněvadž jej i ona tajně miluje, vyznají si horoucí láskou opojeni obapolně své city. V tom stoupí rabín a kletba z jeho úst. —

III. Jinochův sen, jejž později Viole vypravuje.

IV. Viola odebéře se k vykládačce snů, od které se dozví, „že jí z lásky její růže nepokvetou".

V. „Dlouhý den". Jinoch spatří Violu v synagoze; doprovází ji domů a vyjeví jí, že odejde do ciziny. Rozloučí se...

VI. Viola zasnoubena... Vadne a chřadne však, až zemře. — Pohřeb její. Pohřbu súčastní se i jinoch „v plášť zahalený", a nikým nepoznán ubírá se v průvodu až na hřbitov, kde klesnuv na hrob, do nějž byly nejmilejší bytost jeho právě uložili, hořem a zármutkem — umírá...

Toť osnova primitivního pokusu novellistického, o němž právem lze říci, že by nebyl nikdy vznikl, kdyby nebývalo „poetické půdy" a kdybych náhodou s vikýře nebyl spatřil v poetickém osvětlení sličnou tvář mladistvé židovky. — —

Originál první své novellistické „rekyně" ze života po delší čas jsem více nespatřil.

Ostatně já vůbec ani netoužil přiblížiti se mu, ani když jsem svou novellu začal psáti — ba více, já ani nevěděl, kdo byli jeho rodičové... Dostačilať mi tehdá zcela a úplně pouhá fantasie.

Teprve po několika týdnech jsem se náhodou dověděl, že druhého nebo třetího dne po té, kdy jsem byl „Violu" z vikýře spatřil, odejela se svou matkou do lázní a že se více do starého bytu nevrátí, nýbrž že odstěhuje se přímo do nového bytu v Praze.

Však ani po té jsem se nikoho ni slovem ne-

zeptal, kdo jsou její rodiče, a přiznám se, že nevím to po dnešní den...

* *
*

Minulo několik měsíců.

Stráviv část prázdnin r. 1858 na venkově vrátil jsem se osvěžen, ale zádumčiv. Nová černooká a černobrvá vidina byla mne „očarovala" tou měrou, že obraz sličné Violy netanul mi více tak živě a tak často na mysli jako dříve.

Počal jsem pilně studovati a zároveň také skoro až vášnivě veršovati. Na podzim arci „poetická půda" pozbyla své přítažlivosti — páchal jsem první své literární hříchy obyčejně pozdě večer nebo v noci, když už doma všichni spali...

Samotu jsem sice i nyní vyhledával; ale na podzim a v zimě nebylo přece možno dlíti tak často o samotě jako z jara a v letě — a tak vyhledával jsem častěji nežli kdy jindy kruhy přátel a známých.

Tak octnul jsem se také kdysi pozdě večer s několika přátely v židovském městě pražském...

Byl purim...

V tu dobu — roku 1859 — policie pražská počínala sice již býti k pouličním kratochvílím masopustním přísnější nežli jindy, ale přece ještě nebyla tak přísnou jako nyní, kdy jsou všechny pouliční zábavy toho druhu přísně zakázány, a často ještě aspoň „jedno oko zamhuřovala".

V křivolakých, těsných uličkách pražského města židovského bylo tehdá nad míru živo a veselo.

Ze všech konců Prahy sešlo se tam diváků a zvědavců všech možných stavů.

Maškary a polomaškary, mnohé s lampionky proháněly se z počátku volně uličkami — davy výrostků za nimi... Později sice policisté každou chvíli některou maškaru zastavili a přiměli k návratu domů; přes to objevovaly se maškary ještě pozdě večer na ulici a za každou hnal se povykující dav...

Jedním takovým davem od svých přátel odtržen octnul jsem se v Rabínské ulici před pošmurným domem a zastaviv se díval jsem se apathicky na hemžící se přede mnou davy.

V tom vyskočila z protějšího domu ženská maškara a náhodou zaměřila přes ulici přímo ke mně.

Byla oblečena v šat španělské selky a měla černou škrabošku. Mihnuvši podle mne chtěla zaskočiti do sousedního domu, ale zůstavši na práhu státi zadívala se na mne.

Po chvíli pospíšila ke mně a dívajíc se mi upřeně do očí pravila sípavým a přece žertovným hlasem:

„Tebe, masko, znám!“

„Jakž bys neznala!“ odpovídám v smíchu. „Nejsem maskován.“

„Není pravda!“ maska na to resolutně. „Máš škrabošku — ohyzdnou, hnusnou, protivnou.“

A nečekajíc odpovědi přidržela mi malé kulaté zrcadlo před oči dodavši skoro velitelsky:

„Podívej se!“

Podíval jsem se.

Přes nehrubě jasné světlo nedaleké svítilny viděl jsem v zrcadle tvář svou zohyzdčnou: ohnutý baňatý nos, široké odulé rty, nápadně vypouklé čelo...

Chtěl jsem originelní žertík vysvětliti připomenutím, že dívám se do zrcadla vydutého; ale dříve

nežli jsem odpověděl, rozesmála se maska zvonivým hlasem:

„Však tě znám, a poznala bych tě, kdybys tvář svou zhyzdil třeba jako — —“

„Ale já tě neznám!“ vpadl jsem.

Opět se zvonivě rozesmála.

„Pojď se mnou — chceš-li,“ pravila.

A vzavši mne za ruku táhla mne za sebou.

Šel jsem...

Zavedla mne k domu, do kterého měla původně namířeno. Úzkou, těsnou předsíní vešli jsme do pološerého dvorku a stoupali po rupavých, příkrých, skoro bych řekl krkolomných schodech do druhého patra.

Na schodech panovalo přítmí. Světlo malé lampičky v třetím patře ozařovalo toliko nejvyšší část schodů.

Octnuvše se v prostrannější předsíni, zůstali jsme před staromodními dveřmi státi.

Maska otevřela dvéře.

„Vejdi!“ pravila, skoro šeptem.

Vešel jsem nic zlého netuše.

Sotva však jsem překročil práh, přirazila maska za mnou prudce dvéře a slyšel jsem zcela zřejmě, že otočila ve dveřích klíčem.

Byl jsem vězněm, nevěda koho a proč.

Přiznám se, že mi bylo v prvním okamžiku nevolno, jakoby mně byl náhle ovanul mrazivý vzduch.

Skoro tajemné přivábení a neočekávané zavření neznámou osobou v cizím bytě bylo mi v nejvyšší míře podezřelé. Na štěstí nebyl jsem ve věku, kdy mají reflexe převahu. Obrátiv se rozhlédnul jsem se kolem.

Nalézal jsem se v jakémsi podlouhlém předpokoji o dvou oknech a beze všeho nábytku.

Se stropu visící lampa osvětlovala místnost jen tak spoře, že panovalo v ní pološero. Ve stěně po levé straně nalézaly se dubové dvéře, na stěně po pravé mé ruce rozvěšeny byly na věšákách ženské a mužské pláště, svrchníky a klobouky.

Dle všeho byla zde kdesi shromážděná dosti četná společnost.

Zůstav chvíli státi naslouchal jsem.

Kolem panovalo hluboké ticho, rušené jen občas ruchem a šumem dorážejícím sem z ulice. Okna předpokoje patrně šla na ulici.

Mimoděk učinil jsem dva kroky ku předu směrem k oknům a teprve nyní jsem zpozoroval, žeť mezi okny umístěn velký podlouhlý obraz dosahující skoro ode stropu bezmála nad kolena od podlahy.

Učiniv rychle ještě tři kroky ku předu mimoděk jsem se zastavil a upřel zrak svůj na obraz, jenž mimo nadání veškerou moji pozornost upoutal.

Stál jsem jen asi pět kroků před pošmourným, zčernalým olejovým obrazem, představujícím sedícího Mojžíše — a nikdy nezapomenu na dojem, jaký na mne obraz ten v tajemném pološeru učinil.

Na první pohled se mi zdálo, že to kopie proslavené sochy Michel Angelovy — tak mužně uvědoměle, tak mračně velitelsky díval se na mne z obrazu první mudřec starého věku.

Charakteristická hlava s mužně drsnými a přece skoro klidnými rysy, dlouhý, skoro po pás splývající plný vous, hustý vlas, široké, vráskami rozryté čelo, energický nos a skoro bych řekl, smyslně mravokárné rty, s kterýchž mohla, jak se zdálo, každým okamžikem splynouti slova hřímající přís-

nosti — vše to působilo na mne s hrozivostí blížící se bouře.

Pamatuju se, že zůstal jsem jako přimrazen a nemohl zraků svých od podivného a přece tak prostého obrazu odvrátiti.

Výrazné, ohnivé a přece tak přísně káravě z obrazu přímo na mne upřené oči zdály se vždy více oživovati — slovem bylo mi, jakoby mohl tento Mojžíš každým okamžikem z obrazu vystoupiti a hromovým hlasem zahouknouti mi do duše kletbu na rozmařilé, titěrné, sybaritské pokolení našich dob...

Podobně — napadlo mi — ba právě jen takto asi mohl vyhlížeti Mojžíš, když za blesku a hromu sestupoval s hory Sinai nesa vyvolenému národu zákon boží...

V tom jsem byl vyrušen.

Dubové dvéře zavrzly a pootevřely se. Do předpokoje vniknul proud světla z jasně osvětlené sousední místnosti, a na prahu objevila se tajemná maska.

„Promiňte, prosím, že jsem vás tak podivným způsobem uvedla. Ale slavíme purim a tu jest mnohé dovoleno, co příčilo by se jindy dobrému mravu — odpusťte tedy, prosím ještě jedenkráte...“

„Již jest odpuštěno,“ připomenul jsem nemaje hned jiných slov.

„Však už jsem za to byla matkou pokárána,“ pokračovala maska překročivši práh a učinivši několik kroků blíže. „A za trest za můj nepředložený žert bylo mi uloženo pozvati vás k naší hostině.“

„Ale já posud nevím, s kým —“ zakoktal jsem.

„Staří známí — sousedé,“ odvětila maska zvonivým svým hlasem sejmuvši škrabošku.

Poznal jsem „svou“ Violu — „rekyni“ prvního svého pokusu novellistického v jazyku českém — —

— — —

Přijal jsem pozvání a byl jsem „Violou“ uveden do jídelny, oddělené od předpokoje prázdnou jednou komnatou.

Nalezl jsem zde otce a matku její, kteří mne přátelsky uvítali; pak několik příbuzných — mužů, žen a dívek — a pobavil jsem se, jak v kruhu neznámých skoro lidí vůbec jen možno.

Úplně neznámým, aspoň rodičům „Violy“ arci jsem nebyl. Znaliť mne z mých „vyhlídek“ vikýřem — znali mé rodiče — a já sám poznal v matce Violy ženu, posud ještě statnou a skoro sličnou, která byla na mne asi před desíti a snad i více lety, kdy jsem byl ještě hošík asi sedmi nebo osmiletý, učinila zvláštní dojem.

Připomenul jsem si a po dnes ještě se dobře pamatuju, že před rokem 1848 nebo po roce tom, kdy bydlili jsme nedaleko Oujezdské brány, sedávala žena ta v malém krámku mydlářském, podle kterého — když jsem šel do školy — musil jsem tehdá jíti...

Pamatuju se, že tehdá skoro nikdy jsem neopomenul podívati se kradmo do krámku, kde sedávala za pultem modrooká bledá paní se svěžími, kyprými rty a lahodným úsměvem...

Vše to arci vznáší se před duševním zrakem mým již jen jako v mlze; ale ve vzpomínkách svých vídám ji i nyní začasté dosti živě... Bylať dle všeho jednou z prvních bytostí ženských, které byly na čas upoutaly pozornost neuvědomělé ještě duše dětské — — —

Asi po hodině opustil jsem společnost. Od té doby nezvěděl jsem o „své“ Viole ničeho více...

Nevím tudíž, co bych ještě dodal...

Mnohé, začasté všední, ba nejvšednější příhody z mládí mívají na rozvoj povahy lidské podstatný vliv. A tak zdá se mi, že neodchýlím se příliš od pravdy, dím-li, že právě jen tomu, co jsem byl právě vypravoval, děkuju, že po celý můj pozdější život neuklouzlo péru mému ani slůvka — proti židovstvu...

BÍLÉ SVATEBNÍ ŠATY.

ARABESKA.

(Psáno 1881; poprvé tištěno 1883, po druhé 1886.)

Ještě jednou zadívala se pozorně do velkého stojatého zrcadla, v němž obrážela se ztepilá postava její od hlavy k patě...

Pravou ručkou urovnala několik hebkých rusých kadeří, jež se byly ze zpod myrtového věnečku zrádně vymkly, levou rukou podkasala poněkud sněhobílé vkusné šaty s dlouhou vlečkou — potom se pomalu obrátila...

Stála tváří v tvář věrné družce, mnoholeté přítelkyni, která jí byla pomáhala upraviti toilettu.

Zlaté paprsky ranního slunce letního, prodírajíce se hustými záclonami elegantního budoirku, oblévají zjemnělým jasem kyprou postavu modrooké blondýnky.

Svěží, smavá tvářinka s růžovými líčky, purpurovými rtíky, jasným, pěkně vyklenutým čílkem, řeckým nosem a cudně sklopenýma očima s dlouhými řasami a hustými brvami jeví v okamžiku tom onen druh nevylíčitelné blaženosti, která by tak ráda vypukla v jásot, a přece se úzkostlivě tlumí, jakoby bylo nepromíjitelným hříchem chtít býti svrchovaně šťastným...

Milovati a býti milovánu!

Tušiti, že nejsladší snové konečně se vyplňujou — věděti, že v několika okamžicích budeme na vždy spojeni s bytostí, která nám jest idolem!

Čí srdce nebylo by rozechvěno? V čí tváři nejevil by se odlesk řídkého pocitu svrchované blaženosti?...

„Jak jsi krásná, milá Emilie!“ zvolala věrná družka, dívajíc se v tvář sličné přítelkyni.

„A jak šťastna, Růženo, má drahá, drahá!“ zašeptala Emilie, jakoby se bála, by slov těch kromě věrné družky nikdo jiný nezaslechl.

A cudně sklopený zrak její se zvedl.

Zraky obou se setkaly...

V jasných, modrých očích Emilie zaleskly se dvě slzy a skanuly po růžových líčkách do záňadří...

„Jak ti ty slzy závidím!“ ozvala se po chvíli přítelkyně.

„Oh, nikoli, milá Růženo!“ odvětila chvatně Emilie. „Vím, že mi nezávidíš, ty mi záviděti nemůžeš!“

„A přece závidím!...“

„Není možno! Což pak jsi nebyla před dvěma lety podobně šťastnou jako já? A nejsi snad šťastna po dnes?“

„Štěstí jest vrtkavo...“

„A proto, že jest štěstí vrtkavo, můžeš někomu — slzy radosti záviděti?“

„Nezávidím tak slzy radosti, jako slzy vůbec. Já nikdy radostí neplakala a bojím se, — až někdy štěstí ode mne se odvrátí, že nebudu moci zaplakati, že nenaleznu v slzách úlevy...“

„Snad se netrápíš bláhovou nějakou předtuchou?“

„Naopak! Zdá se mi, že nešťastnou vůbec ani býti nemohu!... Ale neštěstí neptá se, chce-li někdo býti i na dále ještě šťastným; přichází mnohdy neočekávaně a potom je třeba..."

„Aby se člověk vyplakal, není-liž pravda?" vpadla Emilie. „A ty se domníváš, že dovedu potom plakati, že ulevím bolesti své slzami?..."

„Právě tak jako jsi nyní uronila mimoděk slzy radosti, ulevíš si časem svým proudem slz, kdežto já ubohá..."

Nedořekla. Temné oko její zalesklo se zvláštním výrazem, jako když náhlá bolest srdce křečovitě sevře.

„Ah, tys přece jen bláhová, milá Růženko," ozvala se po malé přestávce Emilie. „Avšak rci, co tě přivádí na tyto myšlenky?!"

„Tvůj řasnatý, sněhobílý svatební šat..."

„Jak to?"

„I já měla podobný, i já si na něj po léta střádala krejcar ke krejcaru, i já si jej sama šila, ale i já ho, jako ty, skropila svou krví..."

„Krví? Svou krví?" opakovala Emilie zaraženě prohlížejíc svůj šat; ale hned na to zvolala chvatně a radostně:

„Snad nemíníš tuto malinkou skvrnku zde, kterou jsem tak opatrně zakřidovala, že nelze ji ani z blízka rozeznati?"

Při tom ukázala zarůžovělým prstíčkem na malou, sotva pozorovatelnou skvrnku pod svým srdcem.

Růžena přikývla smutně hlavou.

Emilie chvíli mlčela dívajíc se přítelkyni upřeně v tvář, v které se v okamžiku tom jevila zřejmá opravdovost.

„Ale já nechápu," pravila pak klidně a vážně, „v jaké souvislosti může býti podobná skvrnka s mým nebo tvým budoucím štěstím!"

„Což pak jsi nikdy neslyšela, co očekává nevěstu, která šijíc si svatební šaty, potřísní je svou krví?" optala se Růžena tónem vážně tajemným. —

„Nikdy! Ale vždyť já je nepotřísnila! Píchla jsem se jen nepatrně jehlou do prstu a jediná kapka krve skanula na šat..."

„A jediná ta kapka stane se ti rovněž tak jako mně osudnou, milá Emilie," ujala se slova Růžena. „I já jsem jen jedinou kapkou své krve potřísnila svatební svůj šat. Mne i tebe očekává dříve nebo později neštěstí... Ty však nalezneš úlevy v slzách, kdežto já ubohá..."

Opět nedořekla; zdálo se, jakoby jí byla trapná předtucha náhle slova přervala.

Emilie nemohla se ubrániti zvláštnímu pocitu tesknosti.

„Jdižiž, milá duše!" pravila po chvilce s rozvahou. „Tys přece jen bláhová, že přikládáš víry podobným pověrám a předsudkům..."

Růžena zavrtěla nedůvěřivě hlavou, a pokrčivši ramenoma odvětila tónem zcela opravdovým:

„Podivno! Vím, že to pouhá pověra a přece se nemohu zbaviti trapné předtuchy. Znám pověru tu od nejútlejšího mládí, a proto šijíc svůj svatební šat, šila jsem tak opatrně jako nikdy jindy... A přece jsem se píchla jako ty, milá Emilie, přece skanula jediná krůpěj na šat... V okamžiku onom zmocnila se mne úzkost bezměrná a — —"

„Bezúčelná!" dodala Emilie s rozvahou a ji-

stotou. „Neboť vše to nemůže přece býti nežli následek rozohněné obraznosti...“

„Budiž,“ pokračovala Růžena; „ale mne zmocňuje se úzkost ta vždy, kdykoli si osudnou nehodu tu připomenu —“

Jisto, že byly by obě přítelkyně v naivní, nahodilé a bezúčelné rozmluvě pokračovaly — však kdosi náhle tiše na dvéře zaklepal.

„Toť on, toť on!“ zajásala šeptmo rozechvělým hlasem Emilie.

„Dále!“ zvolala Růžena.

Dvéře se otevřely, na prahu objevil se mladý, švarný muž v elegantním obleku plesovém.

Emilie vrhla se mu v náručí...

Co následovalo, jest prostší nežli co jsme byli právě vypravovali; asi v půl hodině klečela Emilie po jeho boku u oltáře...

* *
*

Štěstí!

Podivné, přepodivné slovo! Co všechno již v ně vkládáno!...

A přece neznamená v podstatě více nežli spokojenost. Vše ostatní jest pouze pomíjející pel...

Emilie byla spokojena — tudíž svrchovaně šťastna...

Nepřálať si jiného, než aby zůstalo vše tak, jak právě bylo: prosté, klidné, příjemné, bez duševních bouří, bez útrap a svízelů...

Po prvním roce stala se ze šťastné žínky nevýslovně šťastná matka.

A opět si nepřála více, než aby zůstalo vše tak, jak právě bylo...

Ale štěstí je vrtkavo. Nezávisíť na člověku a jeho vůli nebo přání — —

Náhle — pouhou nešťastnou náhodou zvrtlo se v opak.

Na sklonku třetího roku milovaný, ba zbožňovaný muž zemřel.

Zahynul jako tisíce jiných všední, ba nejvšednější nehodou.

Vraceje se kdysi po polední domu z kanceláře, kde byl rovněž tak pilným a svědomitým pracovníkem, jako vzorným kolegou, sklouznul na kluzkém dláždění a zlomil nohu.

Z počátku pouhá nehoda změnila se v neštěstí.

Několik dní postonával. Náhle však vzala choroba nebezpečný obrat a ve třech dnech dokonal.

Mladistvá vdova div si nezoufala.

Poprvé v životě svém poznala pravý zármutek, a to hned zármutek nejděsnějšího, nejzoufalejšího druhu.

Plakala, až jí srdce usedalo — rvala si vlasy... Ale nic naplat! Příroda jest i v nejvšednějších zjevech svých neúprosna, bezcitna...

V první době se jí zdálo, že bezměrné hoře vůbec ani nesnese, že musí podlehnouti... Ale nejdražší zástava manželova, dvouletý rusovlasý andělíček — byl jí oporou v okamžicích nejtrpčí, nejpalčivější bolesti.

Nemajíc o dosahu krutého neštěstí rodinného ani tušení, zůstalo dítko strašnou ranou osudu nedotknuto. Smavá tvářinka při pohledu na matku, v křečovitém pláči se rozplývající, na chvílí se sice mimoděk zachmuřila, leč v následujícím okamžiku pohrával již kolem růžových rtíků nevylíčitelně slad-

ký úsměv bezstarostnosti a v jasných modrých očkách kmitaly jiskrinky čtveračivosti.

Z počátku bylo ubohé matce nevýslovně teskno a bolestno. Nechápajíc věc nejpřirozenější dívala se na svého jedináčka s výrazem trpkosti. Bylo jí, jakoby si vlastní dítko tropilo posměch z její bolesti — a srdce se jí křečovitě svíralo...

Náhle šlehlo duší její porozumění.

Prudce přivinula dítě ku svým rozvlněným ňadrům a vášnivě je zulíbala...

Pochopila, že nesmí zoufati — že musí žíti svému dítěti...

A od toho okamžiku bylo jí volněji...

Žila — vlastně živořila, jak dovedou jen vdovy živořiti.

Nepatrné úspory a malé dědictví po rodičích, již za útlého mládí jejího zemřelých, umožnily jí z počátku život aspoň poměrně snesitelný. Ale výtěžek ruční práce, kterou se živila, k výživě nestačil — úspor ubývalo a po dvou letech zaklepal na dvéře prostého příbytku nedostatek...

Vše tak prosté — tak všední — —

Napínala sice i nyní jako před tím veškeré své síly; pracujíc ve dne v noci s pilností neúmornou, nesvedla více, nežli že se aspoň ubránila smrti hlady — — —

Ký div, že odprodávala pomalu vše, co jí z dob štěstí zbylo: tu drobný nějaký skvost, tu kus lepšího postrádatelného šatu nebo nábytku, až konečně bylo skoro vše nejlepší a nejcennější prodáno...

A podivno! Co by byla na jejím místě snad každá jiná žena učinila, Emilie opominula. Bílé atlasové šaty svatební, jež by byla snad každá jiná

vdova ve stísněných poměrech především prodala, zůstaly v kufru pečlivě uschovány.

Ubohá sice často na ně vzpomenula, a začasté, obzvláště v první době nesnází jí napadlo, že by je mohla lépe zpeněžiti nežli kteroukoli jinou zlatou nebo stříbrnou tretku; ale kdykoli kufr otevřela a na pečlivě uložené šaty pohlédla, bylo jí nevýslovně teskno a bolestno.

Zdálo se jí, že není vůbec ani možno, by se od památky té odloučila. Šetřilať šatů těch i za dob svého štěstí; neměla jich na sobě nežli několikráte — o vzácných několika návštěvách, pak v několika plesích, jež byla se svým chotěm navštívila. Od té doby ležely v kufru nedotknuty — —

Posléze, když už nebylo praničeho více k prodání, došlo i na tuto památku.

Bylo čarokrásné letní jitro, když ubohá vdova, nemajíc zač uvařiti prostý oběd, vzpomněla si na poslední památku dřívějšího štěstí.

Váhavě poklekla ke kufru, otevřela jej a chvějící se rukou vyňala šaty. Rozloživši je před sebe na stůl, zadívala se v myšlenkách před sebe — —

Byla v nuzné sedničce samotinká.

Dítko, její miláček, sedělo venku na dvorečku, hrajíc si s hrstkou písku a několika oblázky.

Matka je mohla viděti oknem; ale neviděla — dívalať se upřeně před sebe, hroužíc se v vzpomínky.

Dlouho stála bez pohnutí. Roztruchlenou duší její táhly vzpomínky; z počátku trpké, bolestné, později vždy jasnější a milejší, až si připomenula okamžiky nejblažší . . .

I zdálo se jí, žeť zase podobně šťastnou jako byla, když si vlastnoručně své svatební šaty šila;

zdálo se jí, že sladká touha znova rozechvívá její duši a nevylíčitelně blahá tesknota že jí svírá srdce...

Mimoděk sáhla po šatech na stole.

Chvíli je držela v ruce, načež — nevědouc patrně proč — jala se je oblékati.

Počínala si při tom sice poněkud nemotorně; ale oblékla se přece dosti rychle a zručně.

A opět zůstala nerozhodně a v myšlenkách pohřížena bez pohnutí státi, upírajíc zrak svůj v neurčité prázdno.

Blahé a sladké vzpomínky, jež byly před chvílí duší její táhly, postoupily zase místa vzpomínkám chmurnějším a trpčím, ba bolestným. Bledá, ustaraná, ale posud ještě sličná tvář její jevila zádumčivost.

Náhle byla ze zadumání vyrušena.

Na dvoře ozval se drsný, odporný hlas vetešníkův — a zvuk ten probudil v duši ubohé vdovy nejtrpčí ozvěnu.

Prudce přikročila k oknu a kývla na vetešníka. Zrak její zaletěl i k dítku a dvé slzí zalesklo se jí v krásných očích.

Rychle je setřela — vetešník právě vstupoval.

A opět vše tak prosté, tak všední — —

Chvějícím se hlasem nabídla vetešníkovi šaty ku koupi.

Byl ochoten koupi uzavříti — prohlížel šaty, obcházel ženu... V tom zahlédl u srdce temnou, druhdy zakřídovanou skvrnu.

„Aj! co to?“ zvolal ukazuje k srdci. „Nějaká skvrna...“

Mladá vdova se zachvěla...

Osudné slovo to připamatovalo jí teprve nyní — po tolika letech zvláštní proroctví přítelkyně,

která byla již po dva roky mrtva — a vzpomínka ta působila takořka omračujíc.

Mimoděk sáhla si k srdci a s výkřikem zděšení zavrávorala.

Vetešník ji přispěl ku pomoci.

„Prosím, zítra — možno-li vám, zastavte se zde zítra nebo dnes odpoledne!“ zablábolila zajíkavě, nevědouc co počíti...

Tvář její hořela, srdce prudce tlouklo, ňadra mocně se vlnila.

Starý vetešník váhá — ba více, nabízí se přispěti ku pomoci — dojíti pro lékaře, pro sousedku.

„Ne, ne — děkuju!“ blábolí zajíkavě žena. „Jen prosím zítra — nic více — přijďte zítra!“

Váhavě vetešník odchází.

Však sotva byl za sebou zavřel dvéře, klesá ubohá žena jako v mrákotách na rozviklanou židli.

Zlaté paprsky ranního slunce oblévají růžovým jasem štíhlou postavu modrooké blondýnky v sněhobílých, náhodou poněkud podkasaných šatech s dlouhou vlečkou.

Před chvíli ještě bledá tvář jest ruměná, rty takořka rozžhaveny, oko — to hluboké modré oko sálá zpod dlouhých hustých řas nevylíčitelným ohněm.

V okamžiku tom jest rovněž tak vábná a svůdná, jako když byla svatební šaty své poprvé oblékla — ale duše její jest rozechvěna, srdce takořka zdrceno...

A dlouho, dlouho sedí s hlavou k prsům nachýlenou jako beze smyslů — jen rozžhavené rty občas se zachvějou, jakoby chtěla něco promluviti a slova jí odumírala na rtech...

V tom kdosi zlehka na dvéře zaklepal.

Neslyšela — neozvala se.

Klepání opakováno — a když ani nyní se neozvala, dvéře pomalu se otevřely, a na prahu objevil se asi třicetiletý, elegantně oblečený muž příjemného vzezření.

Zrak jeho zakroužil po chudičké, ba nuzné sedničce a utkvěl na blondýnce, sedící ve skvostných bálových šatech uprostřed nejbídnějšího nábytku v nejluznějším osvětlení.

Dojem nahodilého obrazu toho na mladého muže byl tak mocný, že mimoděk couvnul... Leč po chvíli učinil ještě jednou krok ku předu a skromným tónem cosi pronesl.

Teprve nyní zvedla mladá vdova hlavu.

Zraky obou se setkaly.

Vdova s napjetím veškerých sil vstala. Podkasavši si řasnaté šaty chtěla popojíti ku dveřím; ale zavrávorala, a zachytivši se za lenoch židle stanula.

Neznámý opakoval svůj dotaz.

Teprve nyní vyrozuměla, že ptá se, bydlí-li kdosi v domě...

Odpověděla namáhavě: „Ne — ne — nebydlí," a hlas její chvěl se nevýslovným kouzlem.

Neznámý odešel.

Ubohá vdova opět klesla na židli — a dlouho, dlouho setrvala v nejtrapnějším, nejbolestnějším zadumání...

Teprve když dítko, miláček její vrátilo se — vyjasnila se opět její tvář...

Svlékla své svatební šaty, uložila je opět do kufru — a byla zas ubohou, chudičkou vdovou...

* *
*

Ještě téhož dne odpoledne byl jí dodán list nejvšednějšího obsahu.

Zněl takto:

„Vážená paní!

Promiňte, prosím, že odvažuju se bráti útočiště k písemnému vyjádření.

Hledaje dnes v domě, v němž bydlíte, dávného přítele, setkal jsem se náhodou s Vámi a — přiznávám se Vám upřímně, že učinila jste na mne dojem nevyhladitelný.

Promiňte však i mé upřímnosti, když dodám, že vyptal jsem se hned na Vaše poměry a zvěděv aspoň nejhlavnější, že odvažuju se prositi Vás o laskavou odpověď — možno-li mezi námi nějaké sblížení..."

Přečtla list s největším udivením.

Z počátku se jí zdálo, že tropí si z ní někdo pouhý žert — ale později — —

Váhala s odpovědí.

Když druhého dne dostavil se vetešník, odmítla zdvořile jeho nabídnutí — a posléze — po několika dnech odepsala na list odpověď — neodmítavou...

A za několik týdnů klečela v těchže sněhobílých svatebních šatech před oltářem po boku muže, jenž stal se jí milujícím chotěm a dítku jejímu vzorným otcem...

BLÍŽENCI.

POVÍDKA PAEDAGOGICKÁ.

(Psáno a poprvé tištěno 1888; po druhé tištěno 1890.)

*

Už tomu více nežli půl století, co sběhla se na osamělém statečku v Podšumaví zcela všední událost.

Hospodář byl totiž odejel do Prahy a nežli se vrátil, přinesla mu „vrána“ nebo jak jinde v Čechách zvědavost dětí se konejšívá — „čáp“ — dva zdravé hochy.

„Přinesení“ to lišilo se od obvyklosti jen tím, že bylo potřebí pomoci lékařské.

Jinak nesběhlo se při tom pranic zvláštního, leda že porodní bába, jakmile se narodil hoch první, spěchala s ním k oknu, by se po přání matky podívala, jaké má dítě oči.

Lékař ji okřikl a pokáral, že není radno vystavovati novorozeně jasnému světlu slunečnímu — a bylo dobře.

Hned po prvních dnech pozorováno, že jsou si oba hoši téměř k nerozeznání podobni.

Později shledáno, že mají oba hnědé oči, černé vlasy a že jsou tělesně stejně vyvinuti.

Od narození život dvojčátek v nejmenším se nelišil. Žiliť nerozlučně v stejných poměrech a pod stejnými vlivy.

Spali v jednom loži, jedli jednu krmi. Co slyšel nebo viděl jeden, slyšel i viděl také druhý; a později druh bez druha nikdy ničeho nepodnikl. Přirozený následek toho byl, že rozvíjeli se oba nejen tělesně, ale i duševně nápadně stejnoměrně.

Když začali choditi do školy, byli, ana je matka také stejně šatila, netoliko co do ústrojí tělesného, nýbrž i co do povah téměř k nerozeznání — tudíž blíženci v nejvlastnějším slova toho smyslu.

Ochuravěl-li jeden, ochuravěl stejnou nemocí i druhý, a jenom jednou se stalo, že mladší běžev se starším o závod, upadl a naraziv hlavou do plochého kamene, lišil se po několik dní od bratra boulí na čele poblíž pravého spánku.

Jinak neudálo se v životě jejich až asi do osmého roku pranic, co by bylo mohlo míti na některého z nich zvláštní nějaký vliv v té míře, aby se nápadněji lišil od druhého.

A přece vyvíjeli se povahy obou různě a nabývaly, ovšem nenápadně, rázu téměř diametrálně se lišícího.

První příznaky bylo lze pozorovati, ačkoli si jich nikdo z bezprostředního okolí nevšimnul, když slyšeli vypravovati první pohádku — —

— — —

Vpravme se na chvíli v ovzduší pohádkové!

V pološeru nízké jizby s hambálkovým stropem sedí kolem krbu seskupeno několik osob.

Louč v krbu popraskávajíc dohořívá. Zarudlý plamínek plápolavě vyšlehuje — podivné stíny míhají se po stropě — a přitlumený hlas, znějící jako z hrobu, vypravuje matohlavý výtvor bezuzdné obraznosti.

Všichni přítomní zdají se naslouchati napjatě. Zraky všech jsou obráceny k vypravujícímu, jenž prostý a přece v nejvyšší míře rozčilující příšerný příběh líčí s demonickým klidem neúprosné nutnosti.

Avšak — jak různý jest dojem na každého zvlášť!

Hospodář, zkušený muž s klidným ustáleným názorem o světě, naslouchá, opřen jsa o veřeje dveří, jakoby v duši jeho nevznikal žádný obraz. Slyšel pohádku tu již nesčetněkráte. V drsné, osmahlé tváři jeho nyní již ani sval se nezachvěje, a jenom občas se zdá, jakoby kolem rtů pohrával pohrdlivý úsměv.

Matka hospodářova, přisleplá a přihluchlá stařena, sedící opodál na truhle, slyší jen úryvkovité věty. I ona pohádku zná, a pouvadlé rty sešpulují se každou chvíli k úsměvu, jakoby chtěla i nechtěla říci: „Aj! To už známe — dávno víme a přece posloucháme.“

Hospodářova sestra, kypré boubelaté děvče, sotva dvamecítmaleté, sedící těsně podle vypravujícího pohádkáře, naslouchá pozorně. I ona byla pohádku již slyšela, a vypravování ji nyní baví jen jako vzpomínka na přestálý strach za dob mládí: mírně vzrušujíc.

Za to přihluchlý čeledín, sedící po druhé straně pohádkářově — statný to jonák s bezvýrazným šedým okem — nezdá se míti ani pro hrůzu, tím méně pro radostné momenty skoro ani smyslu.

Dívá se sice na vypravujícího s vypoulenýma očima a pootevřenými ústy, zdá se lapati každé slůvko; nicméně účinek vypravování jest tak ne-

patrný, jakoby čeledín vůbec ani dostatečně nechápal, co právě slyší.

Nejnepozornější jest hospodyně, obstarožná žena s výrazem starostlivosti v nehrubě sličné tváři. Sedí na nízké stoličce těsně pod krbem a přímo proti vypravujícímu. Dívá se sice na pohádkáře jako ostatní, ale naslouchá jen „na půl ucha".

Věnujeť pozornost také svým hochům, dvojčatům, z nichž starší (ovšem jen asi o hodinu) sedí po její pravém boku, mladší pak po straně levé.

Oba jsou vtělenou pozorností, vlastně napjatostí — a přece jest účinek na každého jiný.

Vypravující pohádkář, starý vysloužilý voják s drsným, odporným výrazem ve tváři, zarostlé prošedivělým plnovousem, nalézá se právě v mihotavém osvětlení dohořívající louče.

Oběma hochům zdá se býti příšerou, s které nemohou spustiti zraků, která je odpuzuje, ale přece vábí, které se bojí a přece by byli neradi, kdyby zmizela nebo třeba jen umlkla.

Mladší hoch sedí vzpřímen bez jakékoli opory s hlavou vztyčenou a pootevřenými ústy. Tvář jeho jeví odhodlanost, ba skoro smělost; oči jsou trochu vypouleny, drobné zřítelnice bez pohnutí.

Starší hoch choulí se naproti tomu časem bázlivě k matce.

Před duševním zrakem jeho vyhupuje se obraz zcela určitý, jasný a plastický, jakoby vypravovaný rozčilující děj odehrával se bezprostředně před zrakem jeho.

Tvář hochova mění kaleidoskopicky svůj výraz: nepozornost, nepokoj, úzkostlivost, strach a hrůza střídají se s klidem, pozorností, napjetím a blahým uspokojením.

Hoch rozumí, jak se zdá, všemu, každé větě, každému odstínu, každé záhadě — cítí vše, ať potěšení a radost, ať utrpení, bolest nebo hrůzu.

Každý záblesk jasu nebo stínu obráží se ve výrazném oku; všechny odstíny blahého uspokojení, hrůzy a příšernosti zračí se v jeho tváři — — krátce: dojem pohádky jest úplný — — —

A když pak posléze pohádkář hrobovým hlasem příšerné vypravování své ukončil — mladší hoch zaťal pěst, kdežto starší na celém těle se chvěje, skryl tvář svou v matčině klíně. — —

* *
*

Od toho večera bylo nápadno, že povaha obou hochů různě se vyvíjí.

Hoch starší stával se vždy bázlivějším, pravým „strašpytlem", jak mu později, když si této vlastnosti povšimnuto, říkávali.

Nejmenší šelest jej vzrušil, ba postrašil. V noci nebo jen za večerního šera nebyl by za nic na světě vyšel sám na dvůr nebo do komory, tím méně do chléva nebo na půdu, vůbec kamkoli, kde nebylo světla a lidí.

Hoch mladší naproti tomu nezdál se míti o bázni tohoto druhu téměř ani ponětí.

Noc nenoc, tma netma — vše jedno, šel, kamkoli byl poslán — vyběhl pozdě večer nebo v noci na dvůr, kdykoli ho napadlo.

Různost povah jevila se však znenáhla i jinak.

Starší začal pomalu žíti více pro sebe, mladší pro své okolí. Onen podnikal vše opatrně, ba jaksi

úzkostlivě, tento pak vždy odhodlaně, směle, ba rázně.

Vše, co tuto naznačeno, vyvíjelo a stupňovalo se znenáhla, tudíž skoro nepozorovaně a mělo také, jak přirozeno, své následky.

Úspěch ve škole především jiným byl nápadně nestejný.

Starší býval, jak učitel sám dosvědčoval, vtělenou pozorností.

Sedával jako socha nepohnutě, naslouchal výkladům s napjetím, a přece, když byl vyvolán, zdálo se, jakoby se probouzel ze sna — odpovídal nesměle, bázlivě; zajikal se, vůbec činil dojem hocha nehrubě nadaného.

Mladší naproti tomu, jak se zdálo, napjaté pozornosti ani nepotřeboval.

Nechť byl vyvolán kdykoli, třeba když byl překvapen právě ve chvíli zřejmé nepozornosti, nejevil nikdy nejnepatrnější rozpačitosti. Zrak jeho zakroužil po jizbě — hoch v mžiknutí stav věcí pochopil a odpovídal na vše, nač byl tázán, bez zajikání, začasté třeba nesprávně, chybně, ale vždy s nemalou jistotou, jako žáček nadaný, pozorný a pilný.

Přirozenoť, že různost ta, ze které plynuly nesčetné rozdíly jiné, činila rodičům nemalé starosti.

Školní neúspěch, vlastně jak se zdálo, přirozená nenadanost staršího hocha zavdávala často podnět k starostlivým rozjímáním.

Každého dne nabádán hošík k větší pozornosti a pilnosti a vyhrožováno mu i trestem.

Ale nic naplat!

Nechť pilnost třeba strojnásobnil, úspěch byl vždycky stejně neutěšený: nepřítomnost ducha, roz-

tržitost, nejapnost vyjadřování se, krátce — kdykoli měl dáti na jevo, co umí, zná a ví, vždy jevil nejistotu a rozpačitost.

Mladšího naproti tomu nebylo nikdy třeba k čemukoli nabádati.

Nebylť ani zpola tak pozorný a pilný jako starší; nikdy se nenamáhal, tím méně aby byl síly své přepínal — a přece vždy všechno věděl, všechno znal a o všem dovedl promluviti.

Nikdy nepřišel do rozpaků, nikdy se nezajikl, nikdy se zkoušky neb čehokoli jiného nebál.

Neobyčejná bystrost ducha jeho lišila se tak nápadně od duševní malomocnosti bratrovi, že nadání přiznáváno vlastně jen jemu, kdežto staršímu všeobecně odpíráno.

Původně měli rodičové v úmyslu dáti oba hochy na studie a věnovati na jejich vychování ze skrovného jmění svého, co vůbec bylo možno.

Nicméně když ve dvanáctém roce věku svého hoši měli býti posláni do Plzně na gymnasium, bylo věru nesnadno rozhodnouti, mají-li býti dáni na studie oba nebo jen mladší, nepoměrně nadanější.

Ze staršího byl se totiž stal nesmělý, úzkostlivě opatrný váhavec, který nemohl býti nikdy s ničím hotov. Vyhýbaje se kamarádům sedával nejraději kdesi o samotě ve snivém zadumání, jakoby svět kolem něho neměl proň nižádných vnad a půvabův.

Bázlivost ho doposud neopustila. Ve tmě chvěl se na celém těle... Při hrůzném nebo příšerném vypravování naskakovala mu husí kůže. Vyhýbal se všemu, co by mu mohlo způsobiti nepříjemnost — nejvíce pak hluku, ať již jakéhokoli druhu.

Býval oť zřejmo, že vrzání, skřípání a podobné neladné zvuky působí naň nepříjemně. Bouchnutí

dveřmi jej lekalo. V čas bouře, když se hrom rozburácel, zalézal do nejzazšího kouta jizby a nevylezl, až bouře minula.

Mladší hoch byl naproti tomu již v tomto věku „každý coul hrdina".

Bujný, veselý, ba rozpustilý kamarád, dívající se na svět směle a skoro vyzývavě, jakoby byl sám středem jeho. Hoch bez bázně, smělý, odhodlaný, rázný, všechno rychle chápající, bystře pozorující a bez dlouhých rozpaků vše možné podnikající.

Hluk a vřava, byť sebe větší, nebyly mu nikdy na závadu, naopak začasté se zdálo, že jsou vlastně jeho živlem, že cítí se v hluku a ve vřavě, byť pro jiné, zejména pro bratra, sebe nepříjemnější, nejvolnějším.

Za takových okolností není divu, že rodičové, najmě opatrný a povahy svých hochů znající otec, dlouho váhal, nežli se rozhodnul dáti oba hochy na studie: mladšího definitivně, staršího pak jen jaksi na zkoušku...

* * *

Minul rok — parva absolvována; hoši vrátili se na prázdniny.

Změna v povahách a úspěchu školním nebyla však pražádná. Mladší absolvoval s vyznamenáním, starší jen „proklouznul".

Nicméně i druhý, třetí, ba i čtvrtý rok studií ukončeny podobně jako první, leda že povahy obou hochů se ustálily a rozlišující vlastnosti jejich ještě více se přiostřily.

Z mladšího stal se bujný světák, ze staršího skoro až chorobný samotář a snílek; — z onoho mladík se všemi vlastnostmi muže, z tohoto, abychom tak řekli, snivomřivý, zženštilý jinoch, jenž vznětlivou úzkostlivostí, nesmělostí a bázlivostí vyrovnal se nejhysteričtější ženštině.

Nápadně podobni byli si doposud; ale starší nosil již od parvy brejle, kdežto mladší měl doposud bystrý zrak jako sokol.

Různost ta připisována, jak se zdálo, zcela přirozeně okolnosti, že méně nadaný starší hoch skoro neustále byl nucen „vězeti v knihách" a studovati nepoměrně pilněji, kdežto mladší, nadanější, začasté po celé neděle a měsíce o knihu nezavadil.

Jiná různost začala se v tu dobu jeviti v náklonnostech jejich.

Mladší miloval veselou společnost, hluk a vřavu, zábavy a vyražení všeho druhu; starší pak uzavřenost a především jiným hudbu.

Kdy a kde vznikla v něm náklonnost poslední, sám nemohl udati; ale zdálo se mu, jakoby se byla vyvíjela znenáhla a nepozorovaně po celý život jeho.

Z náklonnosti vyklíčilo za nedlouho zcela přirozené rozhodnutí. Začal se v prázdných chvílích učiti hře na housle a prospíval za nedlouho nepoměrně líp nežli v ostatních studiích — —

Tak míjel rok po roce zdánlivě bez nápadných změn, až ukončeny šťastně i další studie gymnasijní, a oba mladíci měli se rozhodnouti pro obor studia universitního.

Avšak ani ten, ani onen neměli k dalšímu studiu valné chuti.

Mladší, rázný a odhodlaný mladík se sokolím zrakem, rozhodně prohlásil, že dále studovati nebude, nýbrž že dá se na vojnu; starší pak, nesmělý a bázlivý, z něhož byl se stal zatím nadšený ctitel hudby, rozhodnul se pro konservatoř.

Otec ničeho nenamítal; stalo se tudíž po vůli obou synův.

* *
*

Minulo přes třicet roků.

V době té zajisté starší i mladší prožili každý svůj román života — se všemi radostmi i strastmi, jaké poskytuje životní úkol, jejž si byli po vlastní náklonnosti a z vlastního popudu zvolili.

Po celou tu dobu žili od sebe odloučeni. Mladší ve všech možných městech Rakouska, starší pak ve všech možných městech Evropy; první jako dělostřelecký důstojník, postupující zcela pravidelně v hodnostech, až stal se plukovníkem, druhý jako vynikající houslista, jenž vyzískav uměním svým slávy i jmění, vrátil se před rokem do vlasti a usídlil se trvale v Praze, kde žije i bratr jeho ve výslužbě.

Seznámil jsem se s oběma před nějakým časem, a v brzku stali jsme se důvěrnými přátely.

Není divu, že v rozmluvách našich často se stala zmínka o zvláštním rozvoji jejich povah, o němž byli oba po mnoho let přemýšleli, aby se dopídili prvopočátků příčin, kterýmiž byla nápadná tato různost znenáhla přivoděna.

Poznal jsem v obou bratřích muže vzdělané a různící se nápadně povahami, jak bylo výše vylíčeno, i nyní v pozdním věku mužnosti.

V podstatě neliší se, jak sami tvrdí, od sebe v ničem, v čem nelišili se před třiceti lety.

Starší však jest povaha nepoměrně hlubší, muž citu a vzácných vědomostí ze všech oborů lidského vědění — hloubavý myslitel, kterýž věnoval bedlivou pozornost i věcem, jimiž se lidé jeho zaměstnání zřídka kdy zabývají.

Jak dalece srovnávají se výsledky jeho pozorování a přemýšlení s povšechnými nezměnitelnými zákony přírody, nechť rozsoudí čtenář sám z vlastních jeho slov, kterými snažil se kdysi vysvětliti různost povah dvou, abychom tak řekli skoro shodných bytostí, jež se byly pod stejnými vlivy vyvíjely.

„Přemýšlel jsem,“ pravil prostě, „o záhadě té po léta a dospěl k vsýledku tak prostinkému, že obyčejností a všedností svou skoro až zaráží. Jsem totiž pevně přesvědčen, že téměř všechny význačnější vlastnosti, kterými se povaha má nápadněji lišila a liší od povahy bratrovy, vznikly a vyvíjely se zcela přirozeně následkem — různosti zrakových a sluchových nervů. Bratrův sokolí zrak a moje krátkozrakost, ku které položen nepochybně základ již v prvních vteřinách mého života, když mně bez přechodu vystavili jasnému světlu dennímu, zdá se mi, vysvětluje domnělou záhadu ve směru jednom, kdežto bratrova nedoslýchavost, patrně následkem úrazu z mládí, jenž se jevil zevně po nějaký čas pouhou boulí na čele, vysvětluje aspoň poněkud záhadu ve směru druhém.“

Po té na chvíli se odmlčel, načež jakoby chtěl zaplašiti i poslední pochybnosti — klidně doložil:

„Nezapomeňte, prosím, že my lidé věnujeme pozornost všemu možnému, ale nejřídčeji všímáme

si sebe samých. Panuje-li vůbec nějaká obdoba mezi ústrojím zvířecím a lidským, stačí upozorniti, že ucho nebo-li sluchový nerv jest orgánem bázně. Zvířata, jež mají nejbystřejší sluch, jsou nejbázlivější nebo chcete-li nejopatrnější, kdežto zvířata s nejbystřejším zrakem jsou nejsmělejší.“

RODINNÉ DRAMA.

(Psáno a poprvé tištěno 1888; po druhé tištěno pod jiným titulem 1896.)

V široké, mělké kotlině, kterouž vede železná dráha, před nedávnem vystavěná, rozkládá se malá, nenápadná víska.

Kdyby v ní nebylo velkého statku, k němuž byl před rokem přistavěn vkusný letohrádek a velká zahrada upravena v park, nelišila by se víska ta skoro ničím od nejchudších dědin českých.

Velkou náves s rybníčkem obklopují samé baráky a chatrče, a kolem vísky rozkládají se malé i větší zahrady. Prostý kostelík uprostřed malého hřbitůvku, jednoduchá farní budova a taková též škola — toť vše, co možno nazvati výstavnějšími budovami.

Ostatně ani letohrádek neliší se v podstatě od stavení toho druhu.

Nalézá se na mírném návrší a je z něho volná vyhlídka do kraje.

Jinak jest v něm postaráno o všechno možné pohodlí obyvatelů, aniž by bylo plýtváno prostředky. Vše jeví vkusnou jednoduchost, nikde není ani stopy po okázalé nádheře.

Za to působí nejen budova se svým okolím, nýbrž i vnitřní její zařízení jako příjemný útulek

*

šťastných lidí, kteří žijí jen sami sobě, nestarajíce se o svět a rozčilující snahy nespokojených lidí.

Na všem jest pozorovati, že zde hlučné zábavy, jakýmiž bohatí statkáři snažívají se aspoň ob čas zapuzovati démona dlouhé chvíle, buď nikdy nebo zřídka kdy rušívají příjemný klid.

Bez mála na dvě hodiny v okruhu není totiž dědiny, v níž by žil někdo, kdo by měl dosti času a zároveň i dosti dobré nebo zlé vůle, aby obyvatele letohrádku obtěžoval návštěvami.

A přece právě v den, kdy naše vypravování počíná, očekávají zde návštěvu z nejbližšího, jen jedinou stanici vzdáleného okolí.

Přes to neučiněno v letohrádku téměř pražádných příprav, leda že krátce před příjezdem vlaku do nejbližší, as půl hodiny cesty vzdálené stanice poslán kočár, aby hosty, kteří byli před několika dny písemně ohlásili, kdy přijedou, dovezl až před letohrádek.

V saloně, jenž bývá před každou návštěvou z pravidla hlavním předmětem starostlivé péče, nebylo učiněno pranic, nežli v kterýkoli jiný praobyčejný den.

Salon jest dosti prostorná místnost s dvojími dveřmi. Jedny — velké, zasklené a žaluziemi opatřené, jsou právě do kořán a vedou do parku, do něhož se schází po několika pohodlných schůdkách. Druhé dvéře, malé, jsou zavřeny a vedou na chodbu — především ku komnatám domácí paní a ostatních členů rodiny.

Čtyřmi vysokými okny, která jsou taktéž žaluziemi opatřena a jimiž jest viděti do parku, vniká světlo do salonu pouze se strany východní. Jiným menším oknem, nalézajícím se naproti malým dve-

řím a obráceným směrem k severu, viděti jest do krajiny až k nádraží a dále, jakož i na celou cestu vedoucí ve velkém oblouku od nádraží ku vjezdu do parku.

Nábytek v saloně jest vkusný, ale nikoli drahocenný. V koutě poblíž osamělého okna stojí piano; o něco dále dva stojany s exotickými květinami, v koutě na druhé straně je stolek s alby, několika knihami a příručním zvonkem.

O něco dále před stolkem tím, skoro uprostřed salonu stojí veliký kulatý stůl o jediné vyřezávané noze. Kolem stolu jest několik židlí a poněkud do popředí pošinuté křeslo.

Přimyslíme-li si k tomu nehrubě drahocenné koberce a obvyklé okrasy po stěnách, jako velké kyvadlové hodiny, několik nevalně vzácných obrazů, sošek atd., můžeme si aspoň přibližně učiniti představu o místnosti.

Do salonu toho vešla asi padesátiletá dáma, provázená mužem jen o něco málo starším.

Dáma jest vysoké, statné, skoro možno říci majestátní postavy. Pravidelná tvář téměř antických rysů jeví sice doposud stopy někdejší sličnosti, ale zároveň nevylíčitelnou unavenost — neklamný to symptom choroby.

Na první pohled lze poznati, že to žena, která se do nedávna těšila závidění hodnému zdraví. Líce i rty zdají se býti doposud svěží; ale pleť a přede vším matný lesk černých očí, z nichž jen občas šlehne horečný blesk, prozrazují mírné záchvaty apoplektické.

Přes to jeví tvář její něžnou, ale zároveň snivě starostlivou laskavost, cosi, co bychom snad mohli nazvati odleskem nejněžnější duše, která o jiném

nesní, nežli jak by oblažila bytosti, s nimiž ji osud sloučil. Oblečena jest dáma ta v prostý, ale elegantní šedý šat staršího střihu. Také účes havranních vlasů jest prostý, nemodní, ale vkusný.

Provázející ji muž jest rovněž vysoké, statné, martiální postavy a takového též vzezření.

Avšak souměrná, sluncem do hněda ožehnutá tvář jeví klid skoro až mrazivý. Pěkně vyklenuté čelo, šedé oči s drobnými pupillami, orličí nos, úzké rty, hnědé kníry a takový též krátce přistřižený vlas — vůbec celá fysiognomie prozrazuje povahu neoblomnou, přísnou a ráznou.

A přece — kdybys chladnou, skoro možno říci mramorovou tvář tu pozoroval bedlivě déle, postřehl bys v ní občas odlesk vzácného srdce.

Každý, ovšem řídký a z pravidla sotva pozorovatelný úsměv jeho byl důkazem, že muž ten dovede milovati, jako málo kdo: vřele, ba něžně — ba že jest nejen mužem v pravém toho slova smyslu, nýbrž i nejlaskavějším manželem, vzorným otcem a lidumilem vůbec.

Dáma popošla několik kroků ode dveří a rozhlédla se po saloně, jakoby se chtěla přesvědčiti, je-li vše v pořádku.

Muž ji mlčky následoval, ale nevěnoval ničemu pozornosti.

Náhle zaznělo z dáli táhlé zapísknutí lokomotivy.

Dáma pohlédla k hodinám na stěně, kde rafije ukazovaly právě sedm minut po jedenácté hodině, a přerušila mlčení poznámkou:

„Vlak vjíždí právě do nádraží.“

Muž pravil na to ledabyle, ale přece s mírným důrazem na posledních slovech:

„Host do domu," praví přísloví — „štěstí do domu."

„A nebo z domu," odpověděla živě dáma. „Bojímť se, aby nám nepřišla návštěva ta draze."

„Ale vždyť to přece jen někdejší věrná a upřímná přítelkyně z mládí," namítl muž.

„Pravda, ale já se domnívám, že jest návštěva její účelná."

„Já naopak soudím," ujímá se slova muž, „že to pouhý akt zdvořilosti. Vždyť pak se teprve před nedávnem jako vdova v sousedství zakoupila."

„Nic nevadí," míní dáma. „Má však dvě dcery, krásné a svůdné prý jako sirény. Není tudíž vyloučena možnost, že má namířeno na našeho Mansveta."

„O Mansveta buď, milá Marie, bez starosti!" zvolal muž přitlumeným tónem a přece jaksi hrdě. „Jako matka znáš přece srdce Mansvetovo nepoměrně líp, nežli já — otec."

„Zdá se," namítla starostlivě Marie, „že podceňuješ rafinované úklady na srdce mladíka."

„Neboj se ničeho!" chlácholí manžel. „Mansvet jest povahou, náklonnostmi a vůbec ve všem podoben mně. Jeť klidný, chladnokrevný, rozvážlivý — —"

„A přece snivý, hloubavý," vpadla matka o svého syna starostlivá. „A proto schopen vášně — snad tiché, ale zžíravé a nezkrotitelné."

„Ne, ne, duše milá!" ozval se rozhodně otec. „Tys přece jen zbytečně tak úzkostlivě starostlivá. Trvám, že by se náš Mansvet dovedl chladnokrevně dívati i v ústí revolveru."

„Svůdné oči dívčí však bývají nebezpečnější," namítla paní.

V tom veběhlo otevřenými dveřmi z parku do

salonu asi dvanáctileté černooké a černovlasé děvčátko v krátkých sukýnkách — radostně volajíc:

„Už jedou, matinko! Už jedou!“

I kdyby nebylo dítě svým voláním prozradilo, kdo je jeho matkou, byl by to každý poznal na první pohled z podoby.

Je to zdravím kypící děvčátko jako diblíček a patrně matčin miláček.

Matka sleduje je mlčky nejlaskavějším, nejněžnějším pohledem.

Dítě však, nedbajíc matky, běží jako laňka k oknu a dívá se upřeně k nádraží.

V něžné, poněkud osmahlé, smavé tvářince s kyprými rtíky a sněhobílými zoubky zračí se právě dětinská napjatost a radostné vzrušení mysli. Pro okamžik nemá dítě pro jiného smyslu nežli pro přijíždějící hosty, jež bylo právě ohlásilo. Dívá se oknem do dálky tak napjatě, jakoby odtamtud očekávalo nejradostnější překvapení.

Matka upírala chvíli zrak svůj na dítě s vroucí zálibou, pak otázala se manžela:

„Nevyjdeš hostům v ústrety?“

„Není ani jinak možná,“ odtušil manžel a pohlédnuv na hodiny dodal: „Ale posud je dosti času. I úprkem ujíždějící povoz potřebuje k nám nejméně deset minut.“

„Ale kde pak je Mansvet?“ optal se po chvíli.

„Patrně ještě ve studovně,“ odpověděla paní.

„Možná že přeslechl zapísknutí lokomotivy,“ podotknul ledabylo muž. „Musíme jej dát zavolat.“

Zazvoniv zvoncem na stolku, obrátil se znovu k manželce:

„Já uvítám hosty u vjezdu do parku, ty pak je s Mansvetem uvítej před salonem!“

Paní dívající se snivě k oknu, u něhož stojí její dítě, jen lehynce hlavou přikývla; ale dítě zaslechnuvši poslední slova otcova, obrátilo se ruče od okna a upřevši tázavě jiskrná očka na matku, zvonivým hláskem zvolalo:

„A co pak já mám dělat, matinko?"

Tvář matčinu přelétl lehynký úsměv.

„Ty jen zůstaň tichá, Anuško, a buď — až hosté přijdou — způsobná!" poučuje matka nejlaskavějším tónem své dítě, jež se k ní dívá s výrazem úplné oddanosti. „Chceš-li, dívej se zatím oknem! Až uvidíš kočár zahýbat k parku — —"

Slova její přerušil příchod obstarožného sluhy. Pán domu poslal jej pro Mansveta a vyšel zvolna ze salonu.

Marie sledovala jej zrakem, až zmizel. Po té popošla ku křeslu, usedla a zastřela si oběma rukama tvář.

Po několika vteřinách otevřely se postranní dvéře poznovu a na prahu stanul asi pětadvacetiletý mladík, štíhlé a přece statné postavy.

Jediný pohled poučuje, že to Mansvet. Jeť nápadně podoben otci. Rysy tváře jsou pravidelny, skoro možno říci bezvadny. Pěkně vyklenuté čelo, řecký, u kořene poněkud zahnutý nos, ušlechtile modelované rty a především temně modré oči dodávají mužně klidné tváři výraz skoro až snivé ženskosti.

Kaštanový, krátce přistřižený vlas jest nad skráněmi trochu přikudrnatělý, ale nedodává tváři ani dost málo výrazu šelmovského — nejspíše z té příčiny, že svaly kolem úst zřídka kdy se stahují k úsměvu. Z pravidla mívá tvář výraz snivě zádumčivý, někdy i vážný, ba přísný.

Celý zjev mladíkův prozrazuje onen druh ušlechtilé mužnosti, jakou dívky i ženy pokládají za ideál muže i tenkráte, když představitel její jest nepoměrně méně sličný nežli Mansvet.

Podobně jako otec jest i syn oblečen v prostý, ale elegantní šat, lišící se od šatu otcova, kterýž jest hnědě kávové barvy, toliko světlosti barvy a nejmodernějším střihem.

Stanuv na prahu, rozhlédl se mladík po salonu. Spatřiv Anušku u okna a matku se zastřenou tváří v křesle, popošel po špičkách několik kroků a šeptmo pronesl jen jediné slůvko: „Matinko!“

Matka spustila obě ruce, nadzvedla k prsům nakloněnou hlavu a zadívala se vážně, ba skoro smutně synovi do očí.

„Proč jsi tak smutna, matinko?“ optal se syn tónem starostlivým.

„Ani sama nevím,“ odtušila krčíc rameny. „Pobolívá mne hlava; nespalať jsem již po dvě noci.“

„Vím, vím,“ syn na to. „Stěžuješ si již po několik týdnů, žes rozčilena. Proč nepošleš pro lékaře?“

„Však to zase přejde jako vždy jindy. Dle všeho jest to jen čivní afekce. Patrně si připouštím příliš mnoho starostí.“

„Naopak, matinko!“ vykládá syn. „Úzkostlivá starostlivost, nepokoj, dráždivost a vůbec všechny symptomy mimořádného duševního stavu jsou následkem, nikoli příčinou.“

„Možná,“ vzdychla matka smutně. „Někdy se mi zdá, jakoby předtucha nějaké nehody, nějakého neštěstí — —“

„Ach, toť pouhý přelud podrážděných, citlivých čivů,“ vpadl syn.

„Obzvláště když si připomenu,“ pokračuje ma-

tka, „jak směle a odvážlivě otec spekuluje. Poslední koupě Rybařovského statku — před týdnem — —“

„V tom vzhledě můžeš býti, matinko, úplně bez starosti,“ konejšil syn. „Otcův klid, jeho rozvaha a chladnokrevná vypočítavost — —“

„Pravda, pravda,“ přerušila zase matka syna. „Ale což naplat, když mu jednou může přece selhati. Sázíť, jak víš, začasté všechno na jednu kartu. Přes noc můžeme se jednou probuditi jako žebráci.“

„Ach, tak zle asi nebude!“ konejšil syn. „Zapomínáš ostatně, milá matko, že — dokud otec i ty budete na živě, nebudeme žebráky nikdy, poněvadž výslužné otcovo i tvoje vždy ještě stačí na slušný život. Nicméně i vzhledem ke spekulacím otcovým můžeš býti úplně klidna. Pravda — otec je smělý, ale zároveň nadmíru opatrný a obezřelý. Jakmile byla koupě Rybařovského statku uzavřena, pravil, že dá stavení a zásoby bez odkladu pojistit.“

„Toť ovšem obezřelé,“ přikývla matka sledujíc zrakem Anušku, která nevšímajíc si, co se mluví, od okna se odvrátila a salon opustila.

I Mansvet sledoval zrakem odcházející sestřičku, až v parku zmizela. Po té obrátil se zase k matce, řka:

„Věru, před lety jsi se zajisté, milá matko, nenadála, že stane se z otce — vojáka — —“

„Tak vzorný hospodář a ještě vzornější otec, není-liž pravda?“ vpadla matka a po malé pomlčce pokračovala:

„A přece se povaha jeho v podstatě valně nezměnila. Klid jeho působí sice i nyní ještě skoro mrazivě. Leč kdo mu zvykne, musí vyznati, že to muž s klidným, začasté mračným čelem, ale že muž

ten má zlaté srdce; neboli jinými slovy: muž, jenž klid a spokojenost svou na nepříznivém osudu přímo vyvzdoroval... Ach, kdybys, milý Mansvete, věděl," končila s příznakem zádumčivé trpkosti, „jak často posměch a úšklebky brousívaly si s nestoudnou drzostí své zuby o otcovo srdce a hlavu!"

„Jsem však jist, že stoický klid s tváře jeho nikdy nezmizel," připomenul syn hrdě.

„Pokud vím, ani na okamžik," dotvrdila matka. „I když před lety pukalo mně srdce hořem, stál otec tvůj u chladnoucí mrtvoly mladšího bratra tvého v němém hoři a oko jeho ani nezvlhlo."

Matka sklonila hlavu, jakoby se hroužila v nejbolestnější vzpomínky.

Mansvet na ni chvíli soucitně pohlížel, po té se sklonil a políbil jí ruku.

Matka, hladíc syna po tváři, ujala se po chvíli slova:

„Duševní rovnováha otcova nebyla nikdy nápadně vzrušena. Byl a zůstal laskavým k jiným, ale přísným na sebe — neoblomným, nezdrtitelným."

„Jinak by přestal býti vzorem muže," doložil Mansvet. „A proto — milá matinko, zapuď veškeré starosti!"

V tom veběhla Anuška opět do salonu, jásavě volajíc:

„Už, matinko, vystupujou z kočáru!"

Matka za přispění Mansvetova namáhavě vstala.

„Snad ještě nikdy nebyla mi návštěva nějaká tak nemilá jako tato," připomenula šeptem.

„Jen trochu trpělivosti, trochu sebezapření!" povzbuzoval Mansvet. „Možná, že se dlouho nezdrží!"

„Kdož ví?" pokrčila matka ramenoma. „Pří-

telkyně z mládí — dlouholetá spolužačka, kterou jsem po celé čtvrt století neviděla — —"

Nedořekla, jakoby další za dopovědění vůbec nestálo a popošla pomalu až na prah dveří, vedoucích do parku, kde se zastavila.

Mansvet ji váhavě následoval. U dveří opřel se o veřeje a díval se jako matka do parku. I Anuška přišourala se ku dveřím a na polo za Mansvetem ukryta pohlížela zvědavě týmže směrem jako matka a bratr.

Z pozadí parku zaznívá již rupavý šum, jejž působí po písčitých stezkách blížící se lidé.

Po chvíli zahnul v dáli asi třiceti kroků kolem hustého křoví hostitel, jenž byl, jak víme, hosty u vjezdu do parku uvítal, s obstarožnou damou téhož asi stáří jako jest jeho choť a s dvěma mladistvými damami.

Všechny tři dámy jsou oblečeny co nejelegantněji dle nejnovější módy.

Chování jejich nasvědčuje, abychom tak řekli, vzorné „salonní dresuře". Uhlazená nenucenost jest znakem hlavním.

Každý krok, každý posuněk, každé slovo, ba každý pohled jest důkazem, že pohybovaly se nepoměrně častěji v parfumovaném ovzduší salonů, nežli ve zdravém, svěžím vzduchu pod širým nebem — že jsou na hladkých, začasté i kluzkých parketách a měkkých kobercích zdomácnělejší, nežli na podlaze, cestách a stezkách, po kterýchž tak zvaní obyčejní smrtelníci chodívají nejčastěji.

Na pohled mohlo by se skoro říci, že jsou to tvorové exotičtí, kteří strávili větší část života v umělých společenských sklenníkách, v kterýchž s obdivuhodnou rafinovaností pěstují se duševní a tě-

lesní nedochůdčata, by přes osvěžující a začasté uzdravující vlivy přírody zůstala navždy tím, čím je nerozum míti chce: politování hodnými ubožáky, kterýmž jest hladce vypulérovaná slupka nepoměrně milejší zdravého jádra, kteří nejraději žijí v ovzduší konvencionelní frásovitosti a kterýmž myšlenka a bezprostřední cit naprosto neimponují.

Opakujeme však s důrazem, že tomu bylo tak — pouze na pohled.

V pravdě byly to, jak se v brzku přesvědčíme, dámy zcela jiné, nežli jakými se býti zdály.

Obstarožná dáma byla oblečena v černý hedvábný šat, ovroubený kolem šíje a rukávů drahocennými bruselskými krajkami.

Postavy jest prostřední, kostnaté. Tvář jest podlouhlá a ostrých rysů; vlas kaštanový, ale silně již prokvètalý; oči sivé, nazelenalé a pohled bystrý, sebevědomý.

Celek prozrazuje ženu ráznou, i v intrice nikoli neobratnou. Kolem pouvadlých rtů pohrává skoro neustále onen zvláštní úsměv, o němž nikdy nelze uhodnouti, znamená-li laskavost či impertinenci.

Jinak není tvář její nesličná; naopak — z mládí, jak se zdá, bývala to najisto kráska, která mnohým popletla hlavy.

Nyní ovšem již musí bráti útočiště k prostředkům kosmetickým, aby zahladila stopy pokročilosti věku, vždy více ku svému právu se hlásící.

Obě mladistvé dámy naproti tomu jsou skutečné krásky salonní: štíhlá, libellovitá tílka, drobné tvářinky, hladká, přirozeně svěží pleť, žhavé rtíky a především okouzlující úsměv činí je v pravdě ne-

bezpečnými každému mladému muži, jenž nedovede ještě hnutí srdce svého ovládati.

Obě jsou oblečeny v jasně modré atlasové šaty s drahocennými krajkami bledě žluté barvy. Náušnice a ostatní šperky, jimiž dámy jejich rázu zpravidla se ozdobují, svědčí o závidění hodném vkusu.

První pohled sice poučuje, že jsou to dcery obstarožné dámy, a přece se jedna od druhé nápadně liší.

Která jest starší, nelze na pohled uhodnouti. Ale jedna jest modrooká blondynka s nyjícím výrazem ve tváři skoro až dětinské, druhá černovlasá brunetka s výrazem zádumčivé, ale přece jaksi trpké něhy.

Za hostitelem a damami ubírá se ještě dívka téhož asi stáří jako obě slečny, asi dva nebo třiadvacetiletá, v prostých, světle žlutých kartonových šatech a s jemně pruhovaným modrým hedvábným šátečkem na hlavě.

V ruce nese příruční vak cestovní — dle všeho tedy služebná.

Postavy jest dívka ta prostřední, štíhlé a přece statné. Podlouhlá tvář její poněkud přihnědlé pleti jest ostrých tahů a připomíná trochu podobu obstarožné dámy, ale liší se od dámy té klidným pohledem jasnomodrého oka a havranním vlasem, jenž ze spod šátečku jen povykukuje.

Dívka ta ubírá se několik kroků za damami a nevěnuje ničemu kolem sebe pozornosti.

Všichni blíží se chvatným krokem k otevřeným dveřím salonu, kde je domácí paní se svým synem a dceruškou očekává.

Když se přiblížili asi na deset kroků, obstarožná

dáma rychle popošla a s radostným výkřikem: „Marie — drahá Marie! Jaké to shledání!“ — otevřela náruč.

Domácí paní nezbylo, nežli sejíti se schůdků a dáti se obejmouti.

Učinila tak s přátelskou srdečností.

Obě dámy se objaly a políbily; po té vzala cizí dáma domácí paní důvěrně pod paží a vedla ji do salonu.

Ostatní: hostitel i obě mladší dámy, jakož i dívka s příručním vakem je následovali.

Jakmile obě starší dámy postoupily směrem k salonu, Anuška ode dveří odskočila a šourala se podle stěny až do kouta k menšímu stolu, kde usedla, vzala se stolu jedno album a tvářila se, jakoby je prohlížela.

Zatím však pokukovala zvědavě po příchozích.

Mansvet ustoupil však jen o krok na levo, by měli vstupující hosté volnou cestu, a každé dámě, když se ubírala podle něho, mlčky se uklonil.

„Budiž mi srdečně vítána, milá Klementino,“ ujala se slova domácí paní, když s přítelkyní přestoupila práh salonu. „Odpusť však, že nevyšla jsem ti dále v ústrety.“

„Ah, to přece nevadí!“ odpovídá paní Klementina s přízvukem salonní nonchalance. „Kdož pak by, prosím tě, milá Marie, dbal v našem věku etikety úzkoprsých kruhů společenských.“

A po chvíli dodala:

„Leč, jak se pořád vedlo, dobrá, předobrá Marie?“

Zároveň zadívala se jí zkoumavě do tváře a připomenula:

„Pozoruji, že jsi se přece jen změnila — nápadně změnila.“

„Čtvrt století, co jsme se neviděly, jest slušná řada let,“ odvětila domácí paní.

„Ale šťastna, blažena jsi byla, jak pozoruji,“ pokračovala paní Klementina.

„Poslední dobou poněkud churavím,“ posteskla si Marie.

„Ah, to přejde,“ těší Klementina živě. „Zajisté jen lehynká indisposice... Patrně nervy — nervy! Bývalas přece druhdy příliš živého temperamentu, než abys nyní v pokročilejším věku nepocítila přirozené následky.“

Za této řeči byly obě dámy došly až do prostřed salonu.

Také ostatní vešli: obě dcery postoupily do popředí, kdežto hostitel, vešed za nimi, zůstal v pozadí státi.

Dívka s vakem vešla poslední. Rozhlédnuvši se plaše po salonu, jakoby byla vešla do místnosti, do které nepatří, zastavila se těsně u dveří po pravé straně.

Po chvíli zahlédla Anušku u stolu v koutě a vidouc, jak vážně a opravdově se tváří, lehynce se pousmála — a od toho okamžiku věnovala pozornost skoro výlučně jen dítěti.

Mansvet, stojící na druhé straně dveří, taktéž nevěnoval pozornosti skoro ničemu, co se v saloně dělo. Jen občas pohlédl k dívce s vakem; ale dívka si ho nevšímala.

Obě obstarožné dámy v rozmluvě pokračovaly.

„Máš pravdu, milá Klementino,“ dotvrdila do-

mácí paní. „Bývala jsem druhdy povahy skutečně skoro prudké — —“

„Slovem cholerického temperamentu,“ vpadla živě Klementina, načež s jemným sarkasmem podotkla:

„Za jiných poměrů mohla z tebe býti pravá amazonka.“

Po té, jakoby si byla náhle připomenula věc nadmíru důležitou, pravila tónem srdečně omlouvavým:

„Odpusť však, prosím tě snažně, že opomenula jsem ti představiti své dcery.“

A nečekajíc odpovědi, jala se ihned představovati:

„Zde Adela, mladší,“ pravila něžně, ukázavši na blondynu blíže stojící, „a tamo starší — Arnoštka!“ ukázala na brunetku, stojící o několik kroků dále.

„Andělské bytosti!“ zašeptala domácí paní, uklánějíc se zdvořile mladým damám, které úklony s vzornou elegancí opětovaly.

Ale hned po té poohlédla se domácí paní poněkud na zad a tvář její jevila zdvořilou zvědavost.

Přítelkyně porozuměla.

Pohodivši ledabylo hlavou směrem k dívce v pozadí, pravila suše:

„A tamo Eliška — dcera po nebožce sestře — naše společnice. Jela s námi, aby se jí doma nestýskalo. Odpusť!“

„Jste mi všechny srdečně vítány,“ odpověděla domácí paní s nelíčenou upřímnosti, načež se obě dámy na několik okamžiků odmlčely.

Pomlčky té užila paní Klementina k rozhlédnutí se po saloně.

Učinila tak s nonchalancí vznešené dámy; ale výsledku svého pozorování dala přece jen výraz tónem obyčejné měštky, řkouc:

„Tys, milá Marie, prakticky — chci říci, vkusně zařízena.“

Leč hned po té, ajkoby žádný myšlenkový záblesk nedovedla rozpřádati, optala se se srdečnou a zároveň nápadnou zvědavostí:

„A což dětičky? Kde pak ty máš své andělíčky? Prosím, promiň, že se ptám.“

Domácí paní otočila pomalu hlavu na zad a se rtů splynulo jí skoro šeptmo slovo „Anuško!“

Anuška, sledujíc každé hnutí a každé slovo, vyskočila jako laňka od stolu a pospíšila k matce.

„Přeješ si, milá matinko?“ řekla tiše Anuška zvonivým hlasem a tulila se k matce.

Matka však neměla z příčin etiketních času zabývati se svým dítětem. Hladila mu jen vlásky a dívala se na přítelkyni, která s líčenou něžností dítě chvíli bedlivě pozorovala.

„Roztomilé děvčátko! Učiněný andělíček!“ pochlebuje paní Klementina matce; ale hned po té obrací zase pozornost k vlastní své rodině.

„Nemyslíš, Adelo,“ oslovuje svou plavovlasou dceru, „při pohledu na toto roztomilé děťátko na některého andělíčka od nesmrtelného Quida Reniho!“

Blondynka pokynu tomu porozuměla.

„Připomínám si právě jeden z nejkrásnějších obrazů,“ odpověděla s nejsladším, vlastně nejkoketnějším úsměvem; „ale nemohu se právě upomenouti, kde jsme jej viděli: zda v Římě nebo ve Florenci.“

Paní Klementina však zase odbočuje od původní řeči.

„Moje Adela,“ vykládá chlubně, „zabývá se totiž vášnivě uměním a především malířstvím. Letošní zimu strávili jsme na cestách po Italii. Adela — —“

A opět přerušuje svou řeč a obtěžuje domácí paní novým dotazem, ačkoli dobře ví, co jí bude odpověděno.

„Odpusť však, že se ptám,“ praví s líčenou dychtivostí. „Jen jedno — jediné děťátko máš?“

„Mám ještě syna,“ odpovídá domácí paní s přízvukem mateřské pýchy a obrací poněkud hlavu na zad.

Mansvet, zaslechnuv navzdor své nevšímavosti, o čem je řeč, byl již před chvílí postoupil trochu do popředí a učinil nyní jen ještě několik kroků, načež se nejen matčině přítelkyni, nýbrž i oběma jejím dcerám mlčky uklonil.

Všechny tři opětovaly úklony s graciesností dam na parketách úplně zdomácnělých.

„Račte, milostivá paní, prominouti,“ ozval se Mansvet omlouvavým tónem, „že neodvážil jsem se dříve vyrušiti. Matčino přátelství ukládalo okovy i etiketě.“

„Jak to míníte? Nerozumím vám úplně,“ vpadla paní Klementina pozapomenuvši na úkol salonní dámy, jejž uměla jinak výborně hráti; ale nečekajíc odpovědi nahnula se trošku k domácí paní a zašeptala jí do ucha:

„Věru — švarný to mladík! Závidím ti!“

Tvář matčinu přelétl lehynký úsměv uspokojení, kdežto Mansvet pozoruje, že věnuje matčina přítelkyně pozornost svou zase jen matce, couvnul uctivě do pozadí.

Zatím byla jedna z dcer paní Klementiny — brunetka — postoupila ku stojanu s květinami a utrhnuvši jeden květ, oškubává lístek po lístku. Druhá dcera — blondynka — poodstoupila k oknu, kterýmž se byla před příjezdem hostí Anuška dívala, a jevíc nonchalanci salonní nudy pohlíží občas koketně k Mansvetovi, který si jí však nevšímá.

A teprve nyní si domácí paní připamatovala, že opomenula přítelkyni nabídnouti židli.

„Prosím!" pravila k ní ukázavši na židli proti křeslu a sama vsedajíc do křesla, dodala:

„Odpusť, milá Klementino, že jsem tak neučinila hned. My jsme zde uvykli životu naprosto jednoduchému."

„Věřím, věřím," odtušila Klementina, usedajíc schválně později, nežli domácí paní. „Není také jinak ani možno. Venkov není Praha, tím méně Paříž..."

„Ah, Paříž!" dodala po kratinké pomlčce s koketním přídechem na citoslovci „ah". „Tam zase — my tam byly předloni — měla největší potěšení Arnoštka... Mysli si, milá Marie — zahrady Tuillerií, Palais royalu — Bois de Boulogne..."

Náhle se zarazila a pohlédla na Arnoštku, oškubávající právě již poslední sněhobílé lístky květu.

„Jakou pak květinu právě rozškubáváš, Arnoštko?" oslovila dceru s líčenou zvědavostí.

Arnoštka pohlédla významně k matce a pronesla pološeptmo botanický nějaký název, kterému však nikdo z přítomných nerozuměl.

Matka však již opět nedbá dcery a ostatních; pokračujeť v řeči k domácí paní:

„A především Jardin des Plantes!... Pozo-

ruješ přec, milá Marie, co tím míním? Arnoštka totiž vášnivě botanisuje."

Na to se poznovu zarazila a upírajíc zrak svůj pátravě na tvář domácí paní, váhavě připomenula:

„Ale dovol — tys nějak zachmuřena?..."

„Ah, to nic neznamená, milá Klementino," odpověděla Marie stísněným hlasem, přemáhajíc se. „Zdá se mi, jakoby na mne šly mrákoty."

Na ta slova paní Klementina se vztyčila a jevíc úzkostlivou starostlivost, zvolala:

„Arnoštko, Arnoštko! Podej mi, prosím, svou lahvičku s „eau de Cologne!"

„Ne, ne — díky!" brání se domácí paní. „Však to přejde — jako vždy — —"

Arnoštka však vyzvání matčina přece uposlechla. Postoupila blíže, ale náhle bolestně vzkřikla, zkřivila tvář a rozhlíží se po podlaze.

„Co to?" optala se prudce matka.

„Ah — já na něco šlápla," odtušila dcera couvajíc a pátravě před sebe pohlížejíc.

„Rozšláplas třešňovou pecku!" vyložila matka, jejíž bystré oko postřehlo na podlaze příčinu dceřina bolestného vzkřiknutí. Nedbajíc však více dcery, obrátila se s dalším výkladem k přítelkyni.

„S Arnoštkou mám, milá Marie, potíž. Máť na chodidle nepatrné kuří očko, jako hrášíček a musí nosit botky s podešvy jako papír tenkými, tak že každé zrnéčko... Ale proto přece tančí jako libella — lehce, graciésně, jako když zefír vane."

Usedajíc pak opět na své místo, pokračovala, jakoby byla na indisposici přítelkyně úplně zapomenula:

„Ah, ano, ano, tys druhdy také ráda tančívala — pamatuješ se? Také ti to slušívalo... Ale teď

zavládla i v Praze jiná móda. Je-li mladík tak něco přes čtyřiadvacet roků stár, netančí již... A po tancích tak poetických jako byla „Varsovienka“ nebo „Esmeralda“ — pamatuješ se ještě? — není už ani památky. Teď panuje nenáviděný druhdy valčík, jejž nazývá nynější mládež opojným...“

Ale domácí paní žvatlající přítelkyni již dávno neposlouchala. Tvář její zbledla, ba zesinala, rty se jí konvulsivně chvěly, oči byly upřeny do prázdna.

Přítelkyně si toho všimla teprve, když byla pronesla poslední slova.

„Probůh, co to?“ vzkřikla ustrašeně.

Domácí paní však neodpovídá, nýbrž namáhavě vstává a obrací se ku dveřím, vedoucím do parku.

„Vzduch — vzduch mne osvěží,“ vydralo se jí temně ze stísněných ňader.

Nenadálé vzrušení mělo na každého z přítomných jiný účinek.

Ve tvářích paní Klementiny a její dcer jevil se onen druh pseudosoucitu, jakýmž se v salonech maskují nepříjemné a odporné pocity.

Tvář Mansvetova jevila zděšení; Anuška pronikavě vzkřikla a jenom manžel ubohé paní nejevil nejnepatrnějšího hnutí mysli. Tvář jeho byla jako z mramoru.

Však dříve, nežli se kdokoli z připomenutých osob jen pohnul, přiskočila ruče z pozadí Eliška, aby přispěla ubohé domácí paní ku pomoci.

„Račte dovolit, milostivá paní,“ zašeptala tiše, berouc ji ostýchavě a opatrně pod jedno paží.

V bezprostředně následujícím okamžiku přiskočil i Mansvet a pomohl vrávorající matku vyvésti do parku.

Manžel i Anuška následovali.

V saloně zůstaly jen cizí dámy.

Sledovaly odcházející s označeným již výrazem ve tvářích, až zmizeli.

Hned na to však se fysiognomie i veškeré chování jejich změnilo.

„Kam's nás to, matko, zavlékla?“ zahučela nevrle Adela.

„Do útulného hnízda, v němž může býti některá z vás výhodně zaopatřena,“ odpověděla matka se schytralým úsměvem. „Vždyť jsme v tom až —“

Při tom učinila rukou významný vulgární posuněk, kterýmž se dává na jevo, že vězí člověk po krk v dluzích.

Po té rozpředl se mezi matkou a dcerami následující charakteristický dialog.

„Mohovití, jak se zdá, jsou v pravdě,“ připomenula Arnoštka.

„Ale nebyli, nebyli,“ jala se vykládati matka. „Starý byl jako dítě chuďas — sirotek — a sám bůh ví čemu děkuje kariéru svou u vojště.“

„Z pouhé gáže však nezbohatli,“ ozvala se Adela.

„Toť se rozumí,“ šeptala matka. „Jinak by byla stará složila kauci a nebyla by si dala po dvacet roků líbit úšklebky, že žije s vojákem v divokém manželství.“

„Ale jak tedy — prosím tě?“ optala se Adela.

Matka pokrčila rameny.

„Nesnadno říci,“ pravila pak tajemně. „Jedni praví, že starý vyhrál v loterii, jiní že v kartách... Jakmile byl jmenován plukovníkem, šel do výslužby,

dal se se svou starou legalním způsobem oddat, koupil tento statek a teď — —"

Adela se při posledních slovech matčiných ušklíbla.

„Nu — peníze snad mají, ale nóbl nejsou," podotkla opovržlivě. „Já bych byla raději už zase doma."

„A přece jsi sama vinna, že jsme sem jeli," odtrumfla s výčitkou Arnoštka. „Tys matku nabádala."

Matka opět pokrčila rameny.

„Není pomoci," vyložila s trpkostí, provázejíc další slova svá sarkastickým úsměvem. „Musíme komedii dohrát. Sama pozoruji, že tu dlouho nevydržíme. Podívejte se jen — to že je salon!"

Po té se s úšklebným opovržením rozhlédla kolem sebe.

„Ani nezametou!" ušklíbla se po ní Arnoštka. „Pecky se válejí po zemi. Kuří oko mne teď pání, jakoby mi je někdo žhavým železem vypaloval."

„A vítají člověka jako Kamčadalové," doložila rovněž úšklebně Adela sedajíc k pianu.

„Pošlou nám naproti starého medvěda — —"

„Kdežto mladý tu civí," převzala slovo Arnoštka, „jako spleenem churavící anglický sportsman, nežli si připne brusle nebo se líně vhoupne nějaké herce do sedla."

„Ještě dost, že se umí aspoň jako pagoda uklánět," podotkla s mírným uspokojením Adela a prsty její dotkly se kláves piana.

Chtěla začít hráti. Matka to zpozorovala.

„Adelo!" zvolala prudce. „To ne! Co ti napadá?"

„Proč pak ne?“ ozvala se zpurně Adela a nedbajíc matčina napomenutí, břinkla do kláves.

Matka k ní přiskočila a chopivši ji za obě ruce, zasípěla:

„Ne, ne! Domácí paní — jak jen můžeš zapomenout!“

„Eh!“ ušklíbla se Adela. „Schumannovou ukolébavkou snad ji nezabiju.“

V matce vzplanul oprávněný hněv. Tvář její zahořela, když dupnuvši nohou, přísně zasyčela:

„Ani slova více — nebo — —“

A při tom napřáhla poněkud ruku.

Adela rozdurděna vyskočila od piana a mrzutě odsekla:

„No, no — pro takovou hloupost —“

„Doma si trop, co ti libo!“ ujala se slova matka mírněji. „V cizím domě však —“

„Eh, cizí dům — necizí, vše jedno,“ odsekla popuzená Adela. „Co je mi po tom, kdyby třeba tu starou — —“

„Ďas vzal — viď?“ vpadla s impertinentním přízvukem Arnoštka. „Jinak nás tu matka ještě spoličkuje.“

Tvář paní Klementiny hněvem zbrunatněla, z očí sršely blesky rozjitření, když opět zasyčela:

„Teď dost! Nebo ztropím skandál, že vás obě bude do smrti mrzet. Já jsem matka a vím, co se sluší — co se může a co nesmí... Chcete-li bohatého ženicha...“

„Kdo pak ho chce?“ přerušila Arnoštka proud matčina výkladu. „Já o něho nestojím, a chce-li ho Adela, proč mám trpět já?“

Matka chtěla pronésti něco nesalonního, ale na štěstí se poohlédla ku dveřím do parku a zpo-

zorovala, že vzpamatovavši se domácí paní s ostatními se vrací. Oblažila tudíž dcery jen ještě káravým pohledem a položila ukazovák pravé ruky na rty.

Dcery i ona sama v několika vteřinách zase se tvářily, jako když byly do salonu vešly. Mírné rozčilení, jež se ve tvářích jejich zračilo a jež při nejlepší vůli nemohly úplně potlačiti, ovšem mohlo býti snadno vykládáno účastenstvím na nehodě, jež byla domácí paní stihla.

Paní Klementina popošla vracející se Marii, kterouž nyní jen Mansvet po jedné straně podporoval, v ústrety.

„Ah, díky bohu, že je zase lépe!" zašveholila s úlisnou něžností. „Odpusť, milá duše, že jsem tě nedoprovodila! Jsem příliš citliva, sensitivní — nesnesu pohledu na trpícího."

„Na štěstí byl to jen pomíjející nával," odpověděla domácí paní matným hlasem, usedajíc zase do křesla, k němuž ji Mansvet dovedl.

Zatím vrátili se z parku i ostatní a v několika vteřinách jevil salon podobnou fisiognomii, jako před nemilým vyrušením.

Anuška, kterouž byl otec za ruku přivedl, zasedla zase v koutku ke stolu, vzala album a začala je prohlížeti. Společnice cizích dam zaujala totéž místo jako dříve a jenom chvílemi pohlížela soucitně na dítě. Mansvet zůstal po boku matčině, otec jeho pak se postavil za křeslo.

Po několik minut panovala v saloně trapná nucenost. Teprve když domácí paní přítelkyni i její dcery vybídla, by usedly, ozvala se paní Klementina upejpavým tónem:

„Díky, díky, milá Marie! Ani nevím, mám-li, či nemám-li — v takovém okamžení — —"

„Jen zůstaň, milá Klementino!" vybízela Marie svěžejším tónem.

Paní Klementina usedla poblíž Marie, kdežto obě dcery se posadily opodál.

„Totě jako po živelní pohromě," začala po opětné trapné přestávce paní Klementina. „A přece, milá Marie, když se tak porozhlédnu, musím ti znovu gratulovat."

„K čemu, prosím?" optala se Marie nuceně.

„K tak švarnému panu synovi!" zašeptala paní Klementina, nedbajíc, že stojí mladý muž, jehož se slova ta týkala, těsně vedle matky. „Mně nebe podobného štěstí nedopřálo. Žel! Život můj byl by i nyní ve vdovském stavu nepoměrně blaženější, nežli právě jest, kdybych měla syna. Zajisté že pan syn studia dokončil?"

„Před rokem, milostivá paní," odpověděl manžel Mariin, na slova až dosud skoupý.

„Studoval práva — není-liž pravda?" podotkla paní Klementina s jistotou, že jí bude přisvědčeno; ale dověděla se, že odbyl studia technická, odbor inženýrství.

„Tedy mohu gratulovat k nadějnému vynálezci!" snažila se zalichotiti marnivosti rodičů; ale i tentokráte byla zklamána.

„Pouhé studium — pouhá vědecká průprava k tomu nestačí," připomenul suše otec.

„Ovšem, ovšem," přisvědčila paní Klementina; leč ihned zase odbočila: „Ale což pak neměl pan syn chuti k právnictví? Skvělá kariera v právnictví jest nyní sice stížena; ale — má-li někdo protekci,

jest přece nejen možna, nýbrž začasté překvapující."

„Náš Mansvet vyhověl prostě otcovu přání," ozvala se Marie.

„Škoda!" obrátila se nyní paní Klementina přímo k Marii. „Mysli si, kdyby tak stál před soudem jako veřejný žalobník a pádnými důvody obžalovaného doháněl ku přiznání se — —"

„K tomu můj syn není," vpadl chladně otec.

Paní Klementina však toho nedbala a pokračovala k Marii:

„Anebo: kdyby jako obhájce plamennými slovy hřímal do duší porotců, by obžalovaného uznali nevinným... Nebo — ve sněmu!... Pomysli, milá Marie! Kdyby tvůj pan syn jako poslanec jal se mluviti celému národu z duše — —"

„Vše to jest sice krásné," vyložila Marie, „ale, jak už manžel pravil: Náš Mansvet k tomu není. Nemáť k tomu ani nadání, ani náklonnosti. Jeť spíše povaha hloubavá — nemluva — —"

Vše to paní Klementinu nepřesvědčilo. Po zvyku či zlozvyku svém přerušila řeč Mariinu delším výkladem.

„I to, milá Marie, v právnictví nikterak nevadí, jak se domníváš. Můj nebožtík také nebyl žádný řečník. Naopak — trochu přišišlával, měl drsný, houkavý hlas a zřídka kdy zmohl něco svou výmluvností. A přece byl, jak víš, hledaným advokátem. Byl bystrá hlava. To ti dnes dosvědčí všichni jeho kollegové, i ti, kteří mu za živa nepřáli nebo záviděli...

Při volbě a provádění zaměstnání jde totiž přede vším jiným o to, aby se člověk uměl do všeho vpravit a každou situaci na svůj prospěch vykořistil.

Nám — upřímně pověděno — také se nevedlo skvěle, když otevřel můj muž samostatnou kancelář advokátní. Oženilť se, jak víš, již jako koncipient. Měli jsme už dvě dítky — — a po klientech po celé týdny ani vidu!“

„Není možno!“ zadivila se domácí paní, která byla s interesem naslouchala.

„A přece jsme byli,“ pokračovala paní Klementina po malé pomlčce, „přímo po knížecku zařízeni: byt o šesti pokojích — kancelář tři pokoje s předsíní — dva koncipienti, tři mundanti… A při tom všem týdně sotva jeden klient s nějakou lapalií.“

„K neuvěření!“ zamumlala domácí paní.

„A přece svatosvatá pravda!“ ujišťovala přítelkyně. „Obrat k lepšímu nastal konečně přece. Rozumí se samo sebou — bez přičinění se nebyl by se nikdy dostavil. Ale kde pracuje důmysl — rozumíš, milá Marie, důmysl…“

Po té se na okamžik odmlčela, jakoby byla na rozpacích, má-li či nemá-li se dále vyznávati; ale ihned se rozhodla:

„A na doklad, že jsem doposud tak upřímnou, jako jsem bývala ‚věz, milá Marie: ‚Můj‘ byl spekulant!… Mnohdy po celé dny, ba týdny celá kancelář zahálela. Ale jakmile někdo, ať klient nebo někdo cizí zaklepal, počalo se v kanceláři šukati. Jakmile osoba vešla do předsíně, začal ‚můj‘ hlasitě diktovati nějaký dopis. Na příklad: Vážený pane! Dovoluji si vám oznámiti, že zapletená a téměř beznadějná pře vaše jest šťastně a ve vší tichosti ve váš prospěch skončena. Získal jste tím — 20.000 zlatých atd. atd. — Rozumíš, milá Marie?“

Jen „milá“ Marie, která byla s napjetím poslouchala, seděla, jakoby doposud nechápala. Teprve, když se k ní manžel nahnul a šeptmo podotknul: „Dopisy byly fingovány —“ přelétl tvář její trpký úsměv.

Paní Klementina však si toho nepovšimla a dopověděla několika slovy: „Dobrá pověst mého muže rychle se šířila. Klienti začali se hrnout — a ve dvou letech jsme byli na suchu. Toť celé tajemství.“

Umlkla. Prostořeká upřímnost její působila však trapně nejen na vlastní dcery, nýbrž i na ostatní. Ale paní Klementina sotva by se byla dala odstrašiti a byla by se zajisté ihned nějakou pikantní podrobností z minulosti svého manžela pochlubila, kdyby jí v tom nebyl zabránil náhlý obrat situace.

Podle okna, kterýmž se byla před příjezdem hostů Anuška dívala k nádraží, kmitnul se totiž posel telegrafního úřadu a upoutal pozornost všech, kromě Anušky a mladistvé společnice dam, která se zatím k dítěti přiblížila a nyní s ním tiše hovořela.

Hostitel popošel poslovi v ústrety až na práh dveří, vedoucích do parku, přijal depeši a podepsav tužkou recepis, vrátil jej poslovi. Po té depeši otevřel a přečetl, aniž by byl dal nejmenší pohnutí na jevo, načež ji složil, zastrčil do kapsy a vrátil se zase na své místo.

Domácí paní sledovala prostý ten výjev s nápadnou dychtivostí. Není tudíž divu, že se muže svého optala, kým mu bylo telegrafováno.

„Neznámým, vlastně poloznámým člověkem,“ odtušil manžel lhostejně.

„Není to tajemství?“ optala se ještě dychtivěji.
„Naprosto ne,“ zní klidná odpověď.
„O čem telegrafuje?“
„O nepatrné nehodě, milá duše, která nás stihla,“ odtušil manžel s nezměněným klidem.
Osudné slůvko „nehoda“ působilo však na domácí paní jako uštknutí hada.
„O nehodě, pravíš?“ zvolala rozčileně. „O jaké? Netaj přede mnou ničeho!“
„Proč bych tajil?“ manžel na to, snaže se svým klidem působiti konejšivě na rozčilenou choť. „Vímť přece, žes moje žena, která už vyslechla nepříznivější zprávy, nežli jest tato. — Krátce, jsme o několik tisíc zlatých chudší.“
„Ah tak!“ vzdychla domácí paní, přemáhajíc s napjetím veškerých svých sil své rozčilení, což se jí po chvíli podařilo aspoň tak dalece, že s poměrným klidem pravila:
„Rci pravdu, co se stalo? Netaj přede mnou ničeho! Vždyť přece pozoruješ, že jsem na nemilou zprávu připravena.“
Manžel sice chvíli váhal, načež nejlhostejnějším hlasem odpověděl:
„Rybařovský statek dnes v noci do základů vyhořel.“
„A to povídáte tak chladnokrevně?“ ozvala se nyní paní Klementina.
„Rozčilením ničeho nenahradím,“ odvětil hostitel, upíraje pátravě zrak na svou choť, která se byla na polo vztyčila a po chvíli s polozatajeným dechem připomenula:
„Ale tys přece pojištěn?“
Manžel zachoval svou chladnokrevnost i nyní.
„To právě ta nehoda,“ pravil s úsměvem člo-

věka, jenž mluví o ztrátě několika krejcarů, „že pojištěn nejsem.“

Marie vztyčila se úplně a chtěla učiniti krok ku předu; ale zavrávorala a zaúpěvši, klesla nazpět do křesla.

„Probůh, pane, vy jste svou paní usmrtil!“ vzkřikla paní Klementina s nejtrpčí výčitkou, vyskočivši.

Na všech tvářích jeví se zděšení. Všichni stojí jako zkamenělí.

Jen manžel nepozbyl duchapřítomnosti. Nahnuv se k choti, položil ruku na její čelo, druhou ohledal tepnu.

Po té se vztyčil a pravil úsečně k Mansvetovi:

„Pro lékaře!“

Připomenutí toho nebylo třeba. Mansvet byl pro lékaře poslal ihned, když přišly na matku první mrákoty.

Na matčin výkřik byla i Anuška přiběhla a stojíc před matkou, dívala se jí do tváře, kdežto Mansvet pokleknuv k matce, zaúpěl:

„Matko — drahá, drahá!“

Po chvíli ubohá paní poněkud se vzpamatovala.

„Kde je — Anuška?“ vzlykla namáhavě.

Anuška sklesla před matku a skryla tvář svou do jejího klína.

Matka vztáhla k ní třesoucí se ruku a snažila se dítě pohladit, ale ruka jí bez vlády sklesla.

Paní Klementina, která byla ucouvla, byla s dcerami svými němou svědkyní děsného výjevu. Stály opodál jako zdrceny.

Zsinalý obličej nešťastné přítelkyně působil na paní Klementinu tak mocně, že nemohla se na ni dívati. I obrátila se a dala dcerám svým významné

znamení, na které se všechny tři nepozorovaně vytratily.

Společnice jejich Eliška, která se zatím přiblížila za křeslo nebohé paní, zůstala a byla svědkyní i toho, co následovalo.

Marie setrvala po několik vteřin bez hnutí a jenom chroptivý dech její byl důkazem, že ještě žije. Po té pokusila se několikráte promluviti, až se jí podařilo pronésti slovo:

„Roberte!“

Manžel mlčky se k ní nahnul.

Teprve nyní podařilo se nebohé promluviti několik souvislých slov.

„Nevěř,“ pravila s bezpříkladným namáháním sotva slyšiteným, chroptivým hlasem, „nevěř, žes vinen — mojí smrtí... Víš přece, co mi lékař — předpověděl — —“

„Vím, vím,“ odpověděl Robert. „Nezměnitelný zákon přírody —“

Nedořekl; Marie poznovu trhaně promluvila:

„Kde je — Mansvet? Ach! ano — zde — — O tebe, Mansvete, nemám starosti! Prosím jen: buď otci — synem věrným, poctivým... V slovu vždy stůj!... Čest otcovu i svou nade všecko...“

Další slova byla nesrozumitelná a teprve po chvíli bylo lze vyrozuměti, že zabývá se ubohá paní v duchu Anuškou.

Posléze podařilo se jí přece ještě pronésti blabolivě a trhaně několik souvislejších slov.

„O dítě — o dítě mám starost...“ blábolila sotva slyšitelným hlasem. „Buď jí, Mansvete — upřímným bratrem... A kdyby snad i otec někdy jako já — buď jí otcem!“

Poslední slova již jen matně vydechla.

„Spolehni se, matičko má drahá," zaúpěl Mansvet, kdežto Robert doposud chladnokrevně sledoval smrtelný zápas, jevící se v zsinalé tváři bytosti, které nebyl až dosud ani myšlenkou ublížil.

Po chvíli se k ní nahnul a zašeptal:

„Dodychává."

Avšak i nyní ještě v tváři jeho ani sval se nezachvěl. Neodvratně díval se do otevřených, ale hasnoucích očí, až se začaly přimykati.

„Dotrpěla!" zašeptal a teprve nyní vztyčil hlavu a zrak jeho setkal se náhodou s nevylíčitelně bolestným pohledem mladistvé dívky, stojící doposud nepohnutě za křeslem mrtvé ženy.

I shýbnul se k ženě ještě jednou a políbil ji na čelo.

V témž okamžiku vztyčil se i Mansvet, a Anuška, která před několika vteřinami od matky ucouvla, vypukla v usedavý pláč.

Teprve nyní odvážila se dívka za křeslem, v jejíchž řasách leskly se slzy, předstoupiti, by plačící dítě odvedla a vzala v opatrování.

Ujala je něžně za ručinky a odvedla do parku.

Otec a syn zůstali u vychládající mrtvoly samotni.

Chvíli stáli proti sobě němě.

V tváři synově jevila se bezměrná bolest — tvář otcova však byla doposud jako z mramoru.

Náhle klesl syn před otcem na jedno koleno a zajíkavě promluvil:

„U vychládající mrtvoly matčiny ti, otče, přísahám, že budu ti synem po jejím přání!"

Po té se vztyčil a sklesl na otcova prsa — — — — —

* * *

Co následovalo bezprostředně po děsné rodinné katastrofě, zajisté není třeba ani doličovati.

Paní Klementina, obě její dcery, jakož i společnice jejich Eliška odejeli asi za půl hodiny, zůstavivše nešťastnou rodinu bezměrnému hoři.

Syn Mansvet, pochopiv úplně dosah hrozné katastrofy, byl zdrcen.

Anuška arci neštěstí, jež ji právě stihlo nejkrutěji, nechápala zcela; nicméně plakala dlouho usedavě a ustala jen tehda, když mysl její upoutalo něco jiného.

Manžel naproti tomu zachoval závidění hodný klid svůj nejen v den katastrofy, nýbrž i později v den, když na prostém hřbitůvku vesnickém ukládali bytost na světě mu nejmilejší do hrobu.

Stál nad otevřeným hrobem vzpřímen, upíraje zrak na rakev nade hrobem.

I nejlhostejnější z účastníků smutného obřadu nemohli se ubrániti hlubokému dojmu, když pohlédli na slzícího Mansveta, jenž stoje na pokraji hrobu po boku otcově, držel za ručku svou sestřičku, jejíž černá očka těkala právě bezstarostně, ba skoro čtveračivě kolem, jakoby šlo o pouhou zábavu.

Když pak rakev spuštěna do hrobu a hroudy začaly dunivě na ni dopadati, zazněl z davu pláč, vyznívající časem v štkavé úpění.

Ani jediné oko nezůstalo nezaroseno. I veselá, bezstarostná očka Anuščina konečně zvlhla a dítko vypuklo v pláč tak křečovitý, jakoby mu srdce pukalo.

Jen otec stál s klidným, skoro možno říci chladným výrazem ve tváři, jakoby se loučil s nejdražší bytostí jen na několik okamžiků a nikoli na věky.

A přece podivný muž ten miloval ženu, kterou právě spustili do hrobu, vřele, ba vášnivě — možno-li slov těch užiti o člověku, který citu svého doposud snad ještě nikdy ani zachvěním jediné brvy na jevo nedal.

Byltě to muž v nejvlastnějším slova toho smyslu: neoblomný, přísný, všem protivenstvím vzdorující.

Leč podobně jako svou ženu, miloval muž ten i své dítky, jako málo který jiný otec, jenž cit svůj často i okázale na jevo dává.

Miloval je tak mužně vroucně, že nejen nebožka manželka, nýbrž i dítky samy nepřály si ho míti jiným, nežli jakým právě byl: vzorem otce a muže zároveň.

Z toho, co jsme až dosud zvěděli, zdá se, že byl průběh života jeho v podstatě aspoň poměrně příznivý, ne-li docela šťastný.

Ale nebylo tomu tak: muž ten miláčkem osudu nebyl.

Minulost jeho byla téměř nepřehlednou řadou útrap, nežli na osudu vyvzdoroval aspoň tolik, aby mohl klidně žíti jenom své rodině.

Byl synem chudičkého vesnického učitele z Podkrkonoší; ale ztratil rodiče své již v útlém věku, kdy jich nejvíce potřeboval.

Dorůstal v nouzi a bídě z milosti cizích lidí. Po nadlidském namáhání a přepínání sil podařilo se mu ve škole tak vyniknouti, že byl z milosti a bůh ví na čí přímluvu přijat do vojenské vychovatelny.

Bída byla sice zažehnána; ale útrap a duševních bojů nebylo konec.

Za nedlouho poznal, že nesrovnává se v náhledech a náklonnostech se svými spolužáky. Stali se mu odpornými a protivnými.

Žil jen sobě, učil se pilněji než ostatní, vynikl a budil závist skoro všech, s nimiž byl nucen žíti.

Posměch a úšklebek brousívaly si, jak byla choť jeho k synovi pravila, o jeho srdce a hlavu s drzou nestoudností své zuby nejen po čas průpravného studia, nýbrž i později, když vstoupil do vojště.

A to výhradně jen proto, že byl povahou, náklonnostmi, snahami, vůbec celou svou bytostí jiným, nežli ostatní.

Začasté se mu zdálo, že beznadějnost zatíná přímo zuřivě své spáry do jeho duše, že v poměrech, v kterých byl neúprosným diktatem přirozeného stavu věcí nucen žíti, nevydrží.

A přece muž ten nejen nikdy nezoufal — stoický klid nezmizel nikdy s tváře jeho ani na okamžik. O tom, co a proč duševně trpěl, nikdo nezvěděl, ba neměl ani potuchy.

Povinnosti stavu svého konal s přísností zeloty. Žádný z představených jeho nemohl mu vytknouti po právu a spravedlnosti žádného podstatnějšího prohřešení proti předpisům vojenským a přece — nebo snad právě proto — nebyl nikdy miláčkem svých představených.

Ve vojště nepostupoval po zásluze, nýbrž jako kterýkoli netalentovaný a jenom trpěný důstojník dle posloupnosti doby služební.

Vzornému konání povinností svých děkoval jen tolik, že nemohl býti pod nějakými záminkami přes zřejmé znění vojenských zákonů odstrkován.

S Marií, pozdější svou legální chotí, seznámil se a v brzku na to se s ní zaslíbil již jako poručík a žil s ní od té doby jako s legální manželkou.

Jinak nemohl. Bylať chudičkou šičkou...

Vše to a mnohé jiné podrobnosti, jichž netřeba snad ani připomínati, zavdávalo příčinu k tak mnohým nepříjemnostem, úšklebkům a ústrkům, o jakých nezávislí lidé nemají ani ponětí.

V kruhu rodinném byl v celku šťasten. Nejnepatrnější mráček nezkalil jasnou oblohu manželského jeho štěstí.

Leč krutý osud zasáhl občas i do klidného toho zátiší surovým svým drápem.

Prodlením let objevila se v zátiší tom medusovitá tvář smrti několikrát, aby rodičům ztrátou toho neb onoho dítka zasadila ránu nejbolestnější.

Avšak i když v beznaději sedával u lože umírajících dítek svých, i když stával v němém hoři nad vychládajícími mrtvolami jejich — velké, hluboké, výrazné oko jeho nikdy se nezarosilo.

A přece byl dítkám svým nepoměrně více, nežli bývají dítkám svým otcové zpravidla. Byltě jim nejen otcem v běžném toho slova smyslu, nýbrž i vzorným vychovatelem a nejupřímnějším, nejoddanějším, nejlaskavějším přítelem.

Skoro možno říci, že pouhá náhoda tomu chtěla, že v prázdných chvílích zabýval se přemítáním o zásadách vychování a dospěl posléze k názorům, lišícím se dosti nápadně od názorů běžných; ale přece jen k názorům jedině správným, vypučelým z nepředpojatého názoru v svět vůbec.

Rozvoji charakterův ponechával úplnou volnost. Nikdy v ničem nepřekážel, co nebylo v příkrém

rozporu s rozumem; tradicionelních klamů a bludů, byť sebe obvyklejších a všeobecnějších, nikdy nepodporoval; slovem snažil se dáti dítkám svým vychování, které by v ničem neodporovalo přirozenému citu a rozumu.

A za vděk dostalo se mu neobmezené lásky a uznání nejen ženy a dítek, nýbrž každého soudného člověka, jenž se přesvědčil o výsledcích vychování na zásadách nepředpojatého rozumu a citu založeného.

Vychování samo bylo ovšem vlastně dílem matčiným; otec byl pouze jeho zakladatelem.

Bez jemnocitné, rozumné a vzdělané matky nebyly by zásady otcovy zajisté ani z části vypučely v květ tak uspokojující.

S tohoto hlediště posuzován, byl poměr mezi dětmi a rodiči, kteří byli stejných názorů, přímo ideální. Matka byla dítkám svým madonnou, otec skoro polobohem...

Přirozeno, že muž takové minulosti a takovýchto zásad byla povaha převahou uzavřená, nesdílná a nemilující obvyklých společností. Pokládaje větší část života svého za ztracenou, žil jen svým dětem v úmyslu upraviti jim dráhu života volnější, utěšenější a zdárnější.

Následek toho byl, že o něm i poměrech jeho kolovaly rozmanité pověsti. I prostá, přirozená karriéra jeho jako vojáka zdála se mnohým nepřirozenou; tím více pak zbohatnutí jeho, jež nemohl si naivní rozum zvědavců jinak vyložiti, nežli výhrou z loterie nebo ve hře v karty.

A přece bylo vše zcela prosté. Jsa z diktatu neúprosných poměrů povoláním vojákem, neměl po

celý svůj život vřelejšího přání a snahy, nežli jařmo to setřásti.

Praktický jeho smysl pro věci, jichž nelze změniti, kázal však již k vůli dětem, vyčkati. Leč jakmile byl skoro po třicetileté službě jmenován podplukovníkem, uznal za vhodné jíti do výslužby.

Asi po roce tak také učinil a byl k nemalému podivení svému jmenován plukovníkem.

V tu dobu měl sice další život slušně zabezpečený; ale Štěstěna, která se snad poprvé v životě jeho na něj pousmála, neměla na jediném pousmání dosti.

Několik jen týdnů po té bylo mu zvěstováno, čeho by se byl ani on, aniž kdo jiný nadál: že chudičká žena jeho zdědila po vzdáleném příbuzném, kterého vůbec ani osobně neznala, dosti slušné jmění.

Plukovník ve výslužbě koupil tudíž malý statek a začal se — patrně spíše z dlouhé chvíle, nežli z jakékoli jiné příčiny — zabývati hospodářstvím a vším, co s ním souviselo.

Bystrý jeho duch vpravil se v brzku v nové poměry tou měrou, že předstihl mnohého, jenž v poměrech takových byl vychován.

Plukovník-hospodář začal, jak víme, v brzku i směle, ba odvážně a zároveň nikoli s nezdarem spekulovati.

A první nezdar, vlastně první živelní pohromá, která zdařenou spekulaci v niveč uvedla, zůstavila sice spekulujícího chladnokrevným jako kdy jindy, ale působila na starostlivou, čivní chorobou podrážděnou manželku jeho v míře tak osudné, že byla pohroma ta pokládána i za příčinu náhlé její smrti.

Přes to vše, že byl plukovník o účincích mravních dojmů na organismus lidský zcela jiného náhledu, nežli jaký se všeobecně pokládá za pravoplatný, napadla mu osudná tato souvislost mezi příčinou a účinkem neobyčejně živě právě v okamžiku, když stoje u otevřeného hrobu, viděl, jak jej hrobník s chvatem a zároveň s obvyklou lhostejností zasypává.

Duší jeho šlehla nejbolestnější myšlenka, jaká může člověka vůbec vzrušiti: že byl vlastně on sám příčinou smrti bytosti nejmilejší.

Avšak i nyní zůstal, jakým býval vždy.

Slyšel nejen vzlykot a štkání cizích lidí; slyšel usedavý, křečovitý pláč svých vlastních dítek, kterýmž srdce div nepukala; slyšel skoro příšerné dunění hrud na rakev dopadajících a byl si úplně vědom, že bytost, kterou právě zahrabávají, nikdy více nespatří a že mu nezbude nežli pouhá vzpomínka; nicméně i v této nejbolestnější chvíli života v mramorové tváři jeho ani sval se nezachvěl.

Velké, výrazné oko jeho zůstalo nezaroseno...

Mansvet naopak byl zdrcen a želel bezměrné ztráty nejzjevněji.

Byl sice povahou, názory, ba i mnohými návyky otci svému podoben.

Dovedl vzdorovati protivenstvím a tajiti žal i bolest; nicméně v tomto mimořádném případu otce nedostihl. Byl citu přece jen nepoměrně přístupnější a nečinil si žádného násilí. Plakalť usedavě nejen u hrobu, nýbrž i později po mnoho měsíců vždy, kdykoli si vzornou matku jen připomenul.

Naproti tomu svěží, veselá, bezstarostná Anuška, nechápajíc dosahu nenahraditelné ztráty, za-

plakala si, když viděla a slyšela plakati jiné; ale po několika dnech, jak přirozeno, na matičku pozapomněla.

Bylo jí jako člověku, jenž se s někým rozloučil a jest přesvědčen, že se s ním v brzku zase setká.

Jenom chvílemi, když si zřejmě připomenula, že jest matka vlastně mrtva a nikdy více se nevrátí, zoužilo se jí srdéčko. Nicméně jakmile upoutal mysl její jiný předmět, nastoupil zase normální stav.

V týdnu byla Anuška skoro podobně bezstarostné, veselé a hravé dítě jako jindy. Po měsíci pak již na matku začasté po celý den ani jednou nevzpomněla a vzpomněla-li přece, bylo to, jako když vzpomínáme na milou, ale již polozapomenutou příhodu.

Vše vyrovnávající čas osvědčil, jak přirozeno, u Anušky konejšivou moc svou nejrychleji.

Jediný otec zůstal, jakým býval: klidným, vážným, opravdovým. O nebožce nemluvíval, než jakoby byla doposud živa. Nikdy nepronesl ani slůvka, z něhož by se dalo souditi, že želí její smrti.

A přece jen on úplně chápal, co sám a přede vším, co vlastní jeho děti ztratily.

Nerozdírálť srdce svých dítek nižádným steskem, ba žádnou bolestnou nebo trpkou vzpomínkou. A právě toto závidění hodné podvolení se krutému diktátu neúprosného zákona přírody působilo nejen na Anušku, nýbrž i na Mansveta nepoměrně konejšivěji, nežli kdyby byl otec žalu svého netajil.

Nebyl člověk bez citu; naopak cit jeho byl opravdový a hluboký. A proto možno se domysliti,

jaké přemáhání jej stálo, by po tak děsné katastrofě přece jen nepodlehl.

V osamělých chvílích, když připomenul sobě ten neb onen tklivý a dojemný moment ze života ztracené bytosti, kterou nade vše miloval, pochopil bezměrnou ztrátu v celém jejím dosahu.

Srdce jeho se křečovitě sevřelo a mnohdy se mu zdálo, že tlačí se mu palčivá slza do oka.

V takových chvílích vždy vzal útočiště k jedině možnému léku: ku změně místa, k obrácení mysli na jiné předměty, vůbec ku práci.

Po smrti nenahraditelné bytosti nebylo snad široko daleko člověka, jenž by byl tak horečně pracoval jako on.

Před tím byl valnou část prací, s jakými bylo spojeno řízení hospodářství, přenechával svému správci a obmezoval se toliko na dozor přehledný. Nyní však podjal se práce, kde se vůbec naskytla, a stal se tak za nedlouho duší svého hospodářství.

Nejhlavnější péči ovšem věnoval nyní svým dítkám. Bylť mu vším; kromě nich nic pro něho neexistovalo. Byl přesvědčen, že jest jeho povinností nahraditi jim matku, a snažil se ze všech sil přesvědčení svému zadost učiniti.

Tak míjel den po dni, týden po týdnu, ba měsíc po měsíci.

V rodině zavládla posléze aspoň poměrná uspokojenost. I hoře Mansvetovo zmírnilo se v necelém roce aspoň tak dalece, že obraz matčin vznášíval se před duševním zrakem jeho již jen jako v mlze. Když pak si matku připomenul nápadně živě, srdce z pravidla již jen zamrazilo, ale oko více nevlhlo...

V životě a povahách otce i syna mnoho se nezměnilo.

Za to měnila se, jak přirozeno, znenáhla a nepozorovaně povaha Anuščina.

Po uplynutí necelého roku otec konečně postřehl, že poměrné štěstí rodinné začíná kaliti záhadná chmura.

Svěží, čiperné děvčátko, nemajíc dozoru matčina, počínalo jeviti vždy větší náklonnost k bezuzdnosti.

Druhdy nevinný diblíček, jenž slovy a skutky svými nikoho nepohněval a nezarmoutil, začínal se měniti v neústupného, svéhlavého, vzdorovitého rozpustilce, vpravujícího se vždy více v mravy i nemravy skotačivých, ba divokých hochů.

Něžná, jemná druhdy povaha jeho měnila se znenáhla v drsnou a příkrou, slovem dítě — divočilo...

S chladnokrevností muže, jenž až dosud všemožným protivenstvím vzdoroval, pozoroval otec hrozivou tuto změnu a snažil se ze všech sil dáti rozvoji mileného dítka původní směr. Marně však...

Napomínání odráželo se od zdrsněné dušičky jako písek, házený na skalní stěnu.

Nezbývalo, nežli bráti útočiště k tomu neb onomu prostředku donucovacímu, ale i to pramálo pomáhalo.

Dívka bez vedení a dozoru ženského jest jako květina, přesazená v písčitou půdu; ztrácí svůj jemný pel a sladkou vůni, buď zdrsní a zdivočí nebo zakrsá a zahyne.

Není tudíž divu, že otec, starostliv o osud svého dítěte, přemítal o vhodných prostředcích k zachránění svého dítka, až posléze, když se všechny

pokusy osvědčily marnými, počal nahlížeti, že jedinou možnou spásou jest dozor a vedení ženské — nová matka, macecha.

Však právě tento prostředek zdál se býti nedostižitelným.

Když mu poprvé napadl, vyhoupla se mu mimoděk před duševním zrakem jeho paní Klementina Rokosová, která byla v stejném skoro stáří s jeho nebožkou ženou.

Ale první a až dosud poslední jeho setkání se s ní v den osudné katastrofy učinilo na něj tak nepříznivý dojem, že i nyní, bezmála již po roce, vzpomínku na dámu tu skoro násilně zaplašil.

Připomenul sobě i obě její dcery, ba i jejich společnici, která naň učinila dojem nejpříznivější; ale on — padesátník a — macecha téhož stáří neb i mladší nežli vlastní jeho syn!...

Mimoděk zavrtěl záporně hlavou, čímž nejbližší okolí co do volby nové matky nadobro vyčerpáno.

Snažil se sice připomenouti si z dřívějších let nějakou bytost ženskou, která by mohla zaujmouti místo nebožčino a býti Anušce aspoň přibližně tím, čím jí byla matka. Leč celý svět zdál se mu býti pustým.

Byl bez rady i pomoci i v případu, kdyby se byl chtěl obětovati a přivésti milovanému dítěti macechu, které by nemiloval.

Neznalť žádné bytosti ženské, která by po jeho náhledu měla nezbytných vlastností ku převzetí úkolu tak nesnadného a choulostivého.

Vše to zůstalo jeho tajemstvím. Nezmínil se o tom nikomu ani slovem.

A přece — právě toto jeho tajemství bylo vystihnuto nejen co do příčiny, nýbrž i co do možných

následků paní Klementinou Rokosovou přes to vše, že od smrti své přítelkyně nepřekročila prahu plukovníkova letohrádku.

Postaralať se, by byla o všem důležitějším a nápadnějším, co se v letohrádku a s jeho obyvateli dělo, náležitě instruována.

Věděla, jaká změna se stala s Anuškou. Tušila, že právě tato změna musí míti časem svým v zápětí i změny jiné; krátce přemítala, kombinovala a sosnovala také přiměřený plán.

Šlo jí především o to, zaujmouti uprázdněné místo po své někdejší spolužačce buď sama nebo je upraviti pro některou ze svých dcer, anebo se pokusiti ještě jednou o to, co byla před rokem náhlá katastrofa v rodině plukovníkově překazila: nebylo-li by možno vlákati pro tu neb onu dceru v tenata milosti — Mansveta.

Bylo jí zcela lhostejno provésti ten aneb onen z těchto plánův; ale právě proto, že bylo možno v příznivém případu srealisovati dva současně, uznala za vhodné počínati si co možná nejobezřeleji.

Z té příčiny také po celý rok rodinu plukovníkovu nižádným způsobem neobtěžovala, leda že dala se, když se naskytla nějaká příležitost, poptati, jak se jí vede, nebo vzkázati zdvořilý nějaký pozdrav.

Jiným způsobem se nevtírala, ale konala tajně přípravy, ba přibírala si i výpomocnou sílu, která nemajíc o konečných cílech ani potuchy, ochotně svěřený jí úkol přípravní vykonala.

Tak nadešel výroční den umrtí paní plukovníkové.

Letní slunce visí zdánlivě nepohnutě na bezoblačné obloze.

Žhavé paprsky jeho padají již skoro kolmo na zemi. Vedro jest přímo nesnesitelné a jenom občas, když zavane svěží větřík, zdá se, jakoby dusno již již ochabovalo.

V parku, obklopujícím plukovníkův letohrádek, panuje ticho, rušené jen šumným a crkavým šplounáním vodometů po obou stranách budovy.

Velké zasklené dvéře, vedoucí ze salonu, v němž byla před rokem domácí paní zemřela, jsou dokořán otevřeny.

Před letohrádkem jest volné prostranství, obklopené do půl kola stinnými stromy a keři, kdežto uprostřed trčí k výši košatý buk, jehož kmen jest poset nesčetnými výběžky po osekaných větvích.

Pod bukem jest umístěn prostý kulatý stůl a kolem něho několik rákosových židlí.

Na pravo od letohrádku vyčnívají nad keře doškové střechy několika chalup, za nimiž viděti vížku prostého kostelíka.

Na levo jest krytá veranda, na kterou vede několik schůdků a s které jest volný pohled do nenápadné krajiny. Neníť totiž odtamtud viděti nežli role a luka, v dáli pak železniční trať se strážnými domky a malým, as půl hodiny cesty vzdáleným nádražím a nejzáze pololysé vršiny, ohraničující obzor.

Uvádíme čtenáře do parku plukovníkova právě, jako jsme jej byli před rokem uvedli do salonu — několik minut před příjezdem vlaku, jenž přijíždí do stanice sedm minut po jedenácté hodině dopoledne.

Plukovník přechází právě se založenýma na zad rukama po verandě.

V jednom koutě sedí na zemi buclatá dívčina s osmáhlou, ale nikoli nesličnou tváří. Majíc kolem sebe rozhozeno množství květin, vije velký věnec.

Tvář plukovníkova jeví zasmušilý klid. Není žádné pochybnosti, že zabývá se v duchu myšlenkami nebo vzpomínkami truchlivými.

Náhle se zastavil těsně u dívky a dívaje se chvíli zamyšleně, jak pracuje, připomenul:

„Mnoho jasných barev nedávejte, Verunko!“

„Jak si ráčíte přát, milostpane,“ odpověděla dívka nezvednuvši od práce ani hlavy. Ale jednu bílou růži dám mezi tmavé jiřiny přece. Byla to poslední růže, kterou si nebožka milostpaní před rokem utrhla.“

„Dejte!“ přikývnul plukovník. „Ale jen jedinou! Nebožka milovala květiny barev přitmělých.“

V tom objevil se mezi otevřenými dveřmi letohrádku Mansvet v uniformě husarského důstojníka a zdvihnul ruku do výše, dávaje tak otci umluvené nějaké znamení.

Sokolímu zraku otcovu to neušlo.

„Patrně nějaká návštěva z blízka,“ pomyslil si.

Kývnul na syna, že přijde, obrátil se k dívce, řka:

„Až budete, Verunko, hotova, zavěste věnec někam do stínu! Odpoledne jej donese Anuška s Mansvetem na hřbitov.“

„Jak si přejete, milostivý pane,“ odtušila dívka. „Jsemť okamžitě hotova.“

Plukovník sešel na to s verandy a zaměřil k letohrádku.

Právě když vcházel do dveří, dovila Verunka věnec a pověsila jej na římsu do stínu. Na to shrnula zbylé květiny do klínu a chvatným krokem odešla směrem k hospodářským stavením na pravo od letohrádku.

Prostranství před letohrádkem zůstalo chvíli prázdné.

Náhle zazněl v pozadí zákeří kvikavý dívčí hlásek, snažící se nápodobiti přísné komando vojenské.

Několik nesrozumitelných slov a hned na to bylo slyšeti:

„Pozor! Pochod! — Jedna dvě — jedna dvě — jedna dvě...“

A zároveň nemotorné víření dětského bubínku.

Po několika vteřinách zahnuli kolem křoví v pozadí i původcové: hlouček po dvou seřaděných hochů vesnických, hrajících si na vojáky.

Všickni hoši, z nichž jeden, nejstarší, byl již asi třináct roků stár, byli bosi, někteří bez kabátův a bez čepic. Ten onen měl papírovou čáku, některý dřevěnou šavli, jiný pouze kus dřeva.

A v čele Anuška — osmáhlá, ba ve tváři pomazaná.

Na hlavě má papírovou čáku, na zádech papírového draka, přes rameno starou čutoru a dřevěnou šavli v ruce.

Jinak jest oblečena v prostý, ale vkusný šat: má krátké sukýnky a pěkné šněrovací botky. A vykračuje si v čele hochů statně, jak sluší se na velitele desíti- nebo dvanáctihlavé dětské armády.

Osmáhlá líčka jsou rozpálená jako granátová jablátka, rtíky skoro žhavé, z černých oček srší

jiskry pýchy neb aspoň sebevědomí. Celá tvářinka jeví nepřirozenou, tudíž zpola komickou přísnost.

Za hochy šourá se nesměle asi dvanáctiletá, plavovlasá a pihovatá dívka v chudobných, skoro cárovitých šatech, kterou, jak se zdá, ani Anuška, ani hoši nezpozorovali.

Když byli děti postoupili několik kroků, komandovala Anuška „Stůj!"

Hoši se zastavili.

„Hamáčku! Vystup z řady!" velí důstojníček v sukních.

Hamáček — hranatý to klouček s jasnomodrýma očima — vystoupil.

„Proč nemáš tornistru?" obořila se naň Anuška.

„Tatínek mi ji vzal a nařezal z ní futra do opatků," odpověděl s disciplinou Anuščiny armády obeznámený hoch.

„To je pěkný pořádek!" vzkřikla Anuška.

A již chtěla diktovati také nějaký trest, když ji Hamáček vzorným salutováním odzbrojil.

„Nu, jdi zas do řady!" velela.

A již chtěla zase komandovati: „Pochod!" — když zahlédla dívku za hochy.

Nedbajíc důstojnosti důstojnické, běžela, mávajíc nad hlavou šavlí, za hochy a rozdurděně se na dívku osopila:

„Co tu chceš?"

„Co ti po tom?!" odsekla zakabonivší se dívka vzdorovitě.

„Marš odtud!" velí rozdurděný důstojníček v krátkých sukýnkách.

„Nepu'du — abys věděla! Just nepu'du!" odpovídá ještě vzdorovitěji nežli poprvé vyháněné děvče.

„To bych se podívala!“ vzpírá se Anuška. „Tady jsem já pánem. Marš odtud! Sem holky nesmějí!“

„Tys taky holka... Jdi tedy ty!“ odseklo děvče úsměšným tónem a s výhrůžným posunkem.

Rozumí se samo sebou, že hned po prvním sražení se obou dívek byla disciplina armádičky ta tam.

Hoši se seskupili kolem dívek a jeden z nich uznal za dobré Anušku konejšiti.

„I nech ji, nech, Anuško! Ať se kouká!“ pravil dobrodušně a prosebně.

Ale Anuška byla neúprosná.

„Nenechám!“ vzkřikla rozčileně. „Ne a ne! Pryč odtud! Marš!“

Zároveň napřáhla na vzdorovité děvče dřevěnou svou šavli.

Dívka sice o krok couvla, ale k odchodu se neměla. Zamračeně dívala se Anuška do očí. Po chvíli z ní zlostně vyhrklo:

„Ty žábo — žabatá!“

V nejvyšší míře popuzená Anuška spustila napřaženou šavli a zasáhla dívku do tváře.

„Tu máš — žabatou!“ dodala zlostně a dívala se zamračeně na zraněnou dívku, která se dala do naříkavého vřískotu.

Chvíli stála Anuška s mračně vzdorovitým výrazem ve tváři, jakoby byla vykonala hrdinský skutek. Náhle jeden z hochů, jemuž bylo zraněného děvčete patrně líto, začal svou šavlí dorážet na Anušku.

Tato se brání, hoši křičí.

Děvče vzlyká i řve. Po chvíli dává se na útěk a hoši za ní.

Anuška se chvíli za nimi dívá.

„Jděte si! Budu vojákem sama!" praví pak sama k sobě a dívá se za utíkajícími, až zmizeli.

Po té se rozhlédla kolem.

Shlédnuvši věnec zavěšený na římse verandy, ruče tam přiskočila, vytrhla z něho bílou růži a dala si ji za čáku.

Na to utíkala směrem k letohrádku. Octnuvši se přede dveřmi salonu, nahlédla do vnitř; ale jakoby jí byl někdo pohrozil, běžela hned zase nazpět až ku košatému buku uprostřed volného prostranství a vyšplhala se jako veveřice na strom.

Prchala-li před otcem, byl svrchovaný čas; neboť v témž okamžiku, když se v hustých větvích skryla, vystoupil otec z letohrádku v průvodu přihrbeného a stříbrovlasého stařečka s obrejlenou, bezvousou tváří pergamenové pleti.

„Ráčíte míti pravdu, pane plukovníku," pravil stařec, oblečený v staromodní šat, poněkud sípavým hlasem, stíraje si modrým šátkem pot s čela. „Zde je přece jen volněji, nežli v dusném podkroví."

„Libo-li, zasedneme, pane učiteli, pod verandou nebo pod stromem," připomenul plukovník.

„Raději pod strom — pod strom!" zasípal stařec, belhaje se k buku.

Mlčky došli až k buku a usedli ke stolu.

„Dnes tomu tedy právě rok," ujal se slova host, „co jsme pochovali milostpaní — —"

„Pozejtří, pane učiteli," opravil jej plukovník. „Dnes tomu rok, co zemřela."

„Ach, bože, bože!" zaúpěl stařec. „Jak ten čas ubíhá. Tak něžná matka! Račte odpustit, pane plukovníku — tak vzorné matky, jako byla ne-

božka milostpaní, jsem dosud nepoznal. Dokud žila, byla i slečna Anuška andělíček — učiněný andělíček."

„Teď je z ní ovšem diblík," připomenul otec skoro bezmyšlenkovitě.

„A jaký, jaký, jaký!" spustil host. „Když ji vidím — ale odpusťte upřímnosti starého pedagoga! — nemohu se ubrániti pocitu lítosti — upřímné lítosti."

„Pravda, dítě je divoké," posesknul si otec.

„Základní tento rys Anuščiny povahy obzvláště vyniká, když porovnám slečnu Anušku s klidným, rozvážlivým panem Mansvetem — ideálním to vzorem mladého muže. Jako důstojník mohl by býti výstřednější, záletnější. Ale takto musí vám, pane plukovníku, vzorného pana syna každý závidět... Za to Anuška, chci říci slečna Anuška —"

„Jeť přece jen ještě pouhé dítě," připomenul plukovník, pokrčiv ramenoma.

„Ano, ano," přisvědčil stařec, „dítě — bez laskavé přísnosti vzorné matky, která jediná měla přímo divotvornou moc nad povahou — —"

Nedořekl.

Cosi jako drobný kamínek nebo suchá větvička padlo mu na klobouk a přerušilo řeč. Sňal klobouk, prohlédl jej, ale neshledav na něm ničeho, dal jej zase na hlavu a pokračoval:

„Ano, ano, pane plukovníku — s dětmi bez matek je pravý kříž... Znám to ze zkušenosti — z vlastní mnoholeté zkušenosti... A proto, prosím, promiňte, že právě z té příčiny zavítal jsem dnes k vám."

„Ke mně?" optal se roztržitě plukovník, jehož myšlenky právě jinde bloudily.

„Co to?“ zvolal místo vysvětlení starý učitel, jemuž bylo zase něco s hůry padlo na klobouk. I sňal klobouk a pohlédnuv do výše, připomenul:

„Patrně buk, pane plukovníku, není-li pravda?“

Plukovník nechápaje, kam otázka ta čelí, mlčky přikývnul.

„Ale buky teď teprve odkvětají,“ zamumlal učitel z pola pro sebe, načež s důrazem doložil:

„Bukvice to tedy nebyla.“

„Jaká bukvice?“ optal se udiven plukovník.

„Zdálo se mi, jakoby mi již po dvakrát padla bukvice na klobouk.“

„Spíše nějaká větvička, kterou vítr setřásl,“ vyložil plukovník.

Učitel, vztáhnuv ruku, jakoby zkoumal, vane-li vítr, podotknul:

„Panuje však úplné bezvětří.“

„I za úplného bezvětří padávají někdy se stromů uschlé větvičky,“ vyložil plukovník tónem tak klidným, že hosta přesvědčil.

Starý učitel přikývl hlavou a pokračoval ve své dřívější rozmluvě:

„Zavítal jsem tedy, pane plukovníku, k vám v záležitosti pro vás a pro vaši slečnu Anušku nad míru důležité. Můj zeť, jak snad ráčíte věděti, učiteluje teď ve zdejší osadě jako můj zástupce — —“

„Vím, vím,“ vpadl plukovník, nechápaje, co úvod ten má znamenati a doložil: „Zkušený, vzorný to muž —“

„Ale nesmělý, úzkostlivě nesmělý, pane plukovníku,“ převzal zase řeč stařec. „Slečna Anu-

ška sice zdejší školu již dávno nenavštěvuje — má informátora; přes to zeť můj mými ústy prosí — snažně prosí — —“

„Račte se jen vyslovit, pane učiteli,“ vybízel plukovník poněkud netrpělivě. „Milerád přání jeho vyhovím.“

Přes vlídný a ochotný tón, jakým byla slova ta pronešena, starý učitel váhal s odpovědí. Bylo zřejmo, že v duchu zápasí, jakoby chtěl za něco žádati, co není jeho přesvědčením a k čemu byl někým jiným povzbuzen nebo docela donucen.

„Račte laskavě prominout, pane plukovníku,“ počal po chvíli nesměle a skoro zajíkavě, „že tak beze všeho obalu...“

Hned na to však se vzmužil, řka rozhodně:

„Můj zeť totiž prosí, byste ráčil slečnu Anušku —“

A poznovu se na okamžik zarazil; ale hned se zase vzpamatoval, řka s přídechem zjevné nevole:

„Neboť, co slečna Anuška teď tropí, přesahuje všechnu míru — —“

V tom padl s hůry na stůl přímo před učitele bob a několikráte poskočil.

„Co to?“ zvolal učitel udiven, načež vztáhnuv ruku po bobu a drže jej vítězoslavně do výše, dodal:

„Bob! Bob, pane plukovníku!... Někdo sem hází boby.“

Zároveň pohlédl vzhůru.

Plukovník, jenž byl slova jeho o Anušce s nehrubě příjemným pocitem vyslechl, učinil po jeho příkladu a spatřil ve větvích buku šelmovsky se šklebící Anušku.

V tváři jeho sice ani sval se nepohnul, ale plukovník vztyčil se neobyčejně prudce, načež přísně, ba příkře velel:

„Okamžitě dolů!“

Teprve nyní zpozoroval rozpustilé dítě na stromě i učitel.

„Ajta! To tedy ta šelmička?“ připomenul s uspokojením člověka, jenž právě nabyl přesvědčení, že se nemýlil, a s přízvukem trpkého udivení mumlavě dodal:

„Neuvěřitelno! Neuvěřitelno!“

Anuška slézala zatím se stromu.

Tvář její — před chvílí, když byla otcem zahlédnuta, šelmovsky se usmívající, byla zakaboněna, zřejmý to důkaz, že dítě pokládalo házení bobů za cosi zcela nevinného a rozkaz otcův, by slezla se stromu, buď nechápalo, nebo mu nebyl vhod. I slézalo tak neopatrně, že mu i čáka spadla s hlavy.

Když bylo pod stromem, dal mu otec pouhým posuňkem znamení, aby se chovalo způsobně a obrátil se zase k hostu, řka vlídně:

„Račte být ubezpečen, pane učiteli, že přání vašeho pana zetě vyhovím.“

Zatím byla se Anuška shýbla pro čáku a strhnuvši s ní růži, strčila ji do kapsy; na to dala čáku zase na hlavu a postavila se jako voják těsně podle stromu.

V tom bylo slyšeti z pozadí letohrádku zvláštní ruch a šum, jako když se několik hovořících a hubujících lidí kvapně blíží.

Plukovník i učitel se obrátili směrem, odkud hluk zazníval. Nevidouce však nikde nikoho, domní-

vali se, že to nejspíše nějaký spor nebo hádka v bezprostředním blízku letohrádku.

Z té příčiny plukovník učitele vybídnul, aby zase usedl.

„Choulostivý můj úkol jest tedy šťastně — nad očekávání šťastně vyřízen," ujal se slova učitel, usedaje.

„Vždyť to přece jen pouhá malichernost, pane učiteli!" odtušil plukovník tónem ledabylým, sedaje za stůl naproti učitelovi.

„Ah nikoli, nikoli, pane plukovníku!" začal horliti starý pedagog. „Naopak — naopak! Mně jako pedagogovi se zdá, že nutno vznikající zlo potlačiti v samém zárodku."

„To se také stane, spolehněte se!" ujišťoval plukovník, ale přece nemohl jinak, nežli dodati:

„Ale doposud nevím, kterak váš pan svat —"

„Můj svat tedy," vpadl starý učitel chvatně a rozhodně, „snažně prosí — odpusťte jen, že se vyslovuji tak zcela bez obalu jedním dechem — abyste netrpěl Anušce výstřednosti, které prý se již neliší od zcela obyčejné rozpustilosti."

Zatím, co učitel takto na dítě žaloval a otce k přísnosti nabádal, připlížila se Anuška za učitele a právě v okamžiku, když končil, utrhla ruče ohon od draka a nepozorovaně mu jej přišpendlila k šosu.

Plukovník chtěl na poslední slova učitelova přisvědčiti a ujistiti jej, že se vynasnaží ze všech sil, aby bylo dítě v kázni drženo; ale v tom byla pozornost obou upoutána zvláštním výjevem.

Ruch a šum, jenž je byl již jednou vyrušil, zatím se přiblížil.

Kolem rohu letohrádku zahnul právě nějaký muž, jenž vášnivě gestikuluje vlekl za ruku vzpouzející se plavovlasou dívku se zakrváceným obličejem.

Na první pohled lze uhodnouti, že to obuvník. Je oblečen, jak byl vstal od práce: v gatích, bez vesty s podkasanou zástěrou. Pololysá hlava jest bez pokryvky; na očích má do výše pošoupnuté zelené stinítko.

Původně dobromyslnou zádumčivost prozrazující, široká bezvousá tvář, chorobně nažloutlé pleti jest rozjitřením skoro brunatná. Pouvadlé rty se chvějí, zanícená víčka očí křečovitě pomrkávají.

Za mužem; jenž jest drobné a suché postavy, objevila se žena v prostém domácím obleku. Je nepoměrně statnější muže.

Tvář drsných rysů jeví taktéž rozhořčení. Z prudkých posunků jejích lze uhodnouti, že dráždí muže ku hněvu.

Za ženou pak se vyhrnul dav vesnických dětí, mezi nimiž jest viděti i hochy, kteří si před chvíli s Anuškou hráli na vojáky.

Není žádné pochybnosti, že rozčilený manželský párek jsou otec a matka dívky, kterou byla Anuška dřevěnou šavlí zranila.

Dívka vzlyká a štká, jakoby ji na nože bral.

A přece jest zřejmo, že činí tak spíše ze zlosti a mstivosti, než-li bolestí.

„Pojď, pojď, ubohé dítě!“ vybízí otec, a vleče ji násilně dále.

„A ne, abys se dal někým zakřiknout!“ povzbuzuje ho žena.

„Jak pak — zakřiknout! Já — Matouš Horoušek — a dát se někým zakřiknout...“

„Nu — strašpytel jsi od jakživa," míní s úšklebnou jizlivostí žena.

Muž jen cosi zlostně zabručel a vlekl dívku dále.

Několik kroků před plukovníkem se zastavil.

„Ach, bože, bože — vždyť sotva dechu popadám," zaúpěl zajíkavě, lapaje po vzduchu.

„Bojíš se, bojíš! To je to!" dráždí žena úšklebně.

„Pojď, Baruško, pojď!" vzmužil se muž. „Já jim posvítím, že na to budou věčně věkův pamatovat."

Zároveň učinil ještě několik kroků a stál tváří v tvář plukovníkovi, který povstav od stolu, vše s obvyklým klidem pozoroval, nemaje tušení, co výjev ten znamená.

„Co pak se stalo, pane mistře Matouši?" optal se vlídně. „Čeho si přejete?"

Vlídnost ta pana mistra na okamžik zarazila, načež teprve vyhrkl výhružně:

„Pane plukovníku!"

Ale hned na to začal zajíkavě: „Já — já — prosím — —"

„Eh — co prosím!!" vpadla drsně žena. „Teď se neprosí!"

„Nech mne!" osopil se muž urputně na ženu a obrátil se zase k plukovníkovi.

„Já tedy, pane plukovníku — já jsem — poctivý muž a živím se —"

„Vím, vím," vpadl plukovník netrpělivě. „Ale čeho si přejete?"

„Pro umučení páně — tak se přece podívejte!" vzkřikla žena zlostně, ukazujíc na dívku.

„Upadla? Ublížila si?“ optal se plukovník s klidem člověka, jenž na první pohled dovede rozeznati ránu povážlivou od pouhého pošramocení.

„Upadla?“ opakovala žena s jizlivou ironií a nahnuvši se k muži, pološeptem jej drážđila: „Ještě si tě ke všemu nabírá.“

Muž spustil na to s novou rozhořčeností:

„Já — prosím... Eh! Třeba bychom my byli chudí a potřební lidé — takhle, pane plukovníku — jako mne tu bůh všemohoucí vidí a slyší! — — takhle já to nenechám...“

„Ale co pak, pane mistře, co?“ vyzvídal plukovník.

„Takhle moje dítě,“ vzkřiknul rozlíceně pan Matouš a hlas jeho se chvěl hněvem a lítostí. „Takhle nám naše dítě zmrzačit — na do smrti zmrzačit!“

„Nu, snad to nebude tak zlé,“ konejší plukovník a prohlédnuv bedlivě obličej děvčete, dodává: „Vždyť to pouhé pošramocení — trochu odřená kůže. Následkův to nebude mít žádných.“

„Žádných následků!“ zvolal otec.

„Ještě z tebe rozum tahá!“ popuzuje jej žena šeptmo.

„Žádných následků, pane plukovníku!!“ volá směleji pan mistr. „To bych si vyprosil!... A já — abyste věděl — já to takhle nenechám... Ať do mne milionkrát tisíc láter — já mám taky srdce — a taky vím, že jsou na světě slavní úřadové, kteří se do toho mohou vložit.“

A hlas jeho se chvěl, jakoby celým tělem neviditelná moc potřásala, až mu zuby cvakaly.

Plukovník sice pohnutí jeho chápal, ale neznal příčiny, pro kterou se obrací přímo na něho.

Napadla mu sice Anuška; ale když viděl, že zde stojí u stromu zcela klidně, byť i vzdorovitě podmračená, zdálo se mu, že přece nemůže býti ničím vinna.

„Ale, dovolte, pane mistře," pravil konečně s přísným, ba příkrým přízvukem, „teď toho mám po krk! Co pak já mám s celou tou záležitostí —"

„Vy — vy, pane plukovníku —?" zakoktal příkrým tónem zaleknutý Horoušek.

„To je, prosím, tak," vyložila konečně rázná žena úsečně. „Tohle —" při tom ukázala na svou Barušku — „je naše zmrzačené dítě. A tamhle" — při tom opovržlivě ukázala na Anušku — „čumí ta fiflenka, která nám naše dítě zmrzačila."

Plukovník obrátil se prudce k Anušce a přísně velel:

„Předstup, Anuško!"

Anuška popošla jako voják a zadívala se upřeně otci do očí.

„Co na tom pravdy?" optal se otec.

„Všechno," přiznává se dítě upřímně, ale tónem, z něhož zcela zřejmě lze souditi, že se nebojí trestu.

„Ty's děvčeti ublížila?" examinuje otec přísně dále.

„Proč se plete, kam nepatří — mezi vojáky," odtušila Anuška poněkud zpurně.

„My jsme si, prosím, hráli," osmělil se vyložiti jeden hoch. „Anuška byla oficír..."

„Rozumím," přikývnul plukovník a obrátil se zase k Anušce:

„Proč jsi jí ublížila?"

„Nechtěla poslechnout. Ona je holka a já jako důstojník holky mezi vojáky netrpím.“

Anuška se chovala a odpovídala s tak naivní, v pravdě dětinskou opravdovostí, že otec nemohl se ubrániti úsměvu.

„Teď teprve chápu vše,“ obrátil se k rodičům zraněné dívky konejšivě. „Avšak co se stalo, pane mistře a paní mistrová, nedá se odčinit. Dceru svou ostatně potrestám.“

A obrátiv se k Anušce, zvolal přísně: „Anuško!“

Dítě mu neohroženě a přece s dětinskou důvěrou pohlédlo do očí.

„Přeješ si, tatínku?“ zašveholilo, jako kdy jindy, když k němu bylo mluveno laskavě.

„Za trest nesmíš po tři dny z domu!“ pravil plukovník přísně.

Anuška ani nešpetla. Salutovala a poodstoupila.

„Tohle svět neviděl!“ vzkřikla neuspokojená paní mistrová. „Takhle se trestá nezbednost, když zmrzačí poctivým rodičům jediné dítě!?“

A vidouc, že se Anuška usmívá, obrátila se k mužovi:

„A ještě si z nás ta záchorka dělá blázny! Koukej!“

Plukovník, podívav se na usmívající se Anušku, pouhým mávnutím ruky naznačil, co si přeje.

Anuška beze slova salutovala a po vojensku dala se na pochod směrem k letohrádku.

V témž okamžiku objevil se mezi otevřenými dveřmi letohrádku Mansvet a dal otci znamení jako poprvé.

Když mu otec mávnutím ruky dal na srozuměnou, že přijde, zase zmizel.

„Teď už, pane mistře a paní mistrová, se nehněvejte!" obrátil se plukovník ještě jednou k rodičům zraněné dívky. „Buďte ubezpečeni, že je mi nehoda ta rovněž tak nemilá, jako vám. Ale děti jsou děti —"

„Jenže nejsou stejny," odsekla paní mistrová jedovatě. „Jedny jsou jako draci a lité saně —"

„A jiné jako berušky, milá paní mistrová," doložil plukovník. „Každé po své povaze... A proto, prosím vás, promiňte! Vždyť snad se můžeme vyrovnat po dobrém. Nemyslíte, pane mistře?"

A podal mu ruku.

Vlídným, srdečným tónem, zvláště podáním ruky, byl starý Horoušek na polo udobřen.

„Nu — vždyť já sám," zakoktal rozpačitě. „Ale žena, matka — to víte, pane plukovníku..."

„Z tebe by po dobrém každý i duši vypumpoval!" zahučela uštěpačně žena.

A vytrhnuvši mu Barušku, kterou doposud držel za ruku, jedovatě zasyčela:

„Pojď Baruško! Máš to pěkného tatíka!"

Mrsknuvši opovržlivě zrakem po plukovníkovi, vlekla Barušku zase odtud, mručivě hubujíc.

Zevlující děti, které tu dále nic nepoutalo, rozprchly se za nimi.

Starý Horoušek postál chvíli, jakoby nevěděl, co počíti. Když však mu podal plukovník ještě jednou ruku, a srdečně prosil: „Už se, prosím vás, pane mistře, nehněvejte!" uznal přece jen za dobré smířiti se docela.

„Nu — já, já, pane plukovníku, vím, že vy —" vykoktal. „Ale což, prosím vás! Vždyť to víte! — Matka — vlastní matka, když spatří zkrvácené, zmrzačené dítě — —"

„Přesvědčil jsem se, že není tak zle," odtušil plukovník. „A proto s bohem, pane mistře!" dodal tónem tak rozhodným, že oslovený uznal za dobré opustiti bojiště.

Plukovník obrátil se na to k starému učiteli, jenž byl celý výjev sledoval sedě a jenom různými výrazy v tváři dával na jevo, co se v duši jeho děje.

„S dětmi je kříž, pane učiteli," připomenul plukovník. „Ale pro okamžik musím vás prosit za odpuštění. Nějaká návštěva —"

„Ah, prosím, prosím! Nechci zdržovat — ani dost málo zdržovat," odpověděl učitel, vstávaje a bera klobouk, jejž si byl před chvílí na stůl položil.

„Libo-li, můžete počkat," míní plukovník. „Možná, že odbudu návštěvu v několika minutách."

„Mám doma nějakou práci, pane plukovníku," zní odpověď a učitel obrací se k odchodu.

V tom zahlédl plukovník „okrasu" na jeho šose a okamžitě uhodnul, kdo byl svévolnost tu spáchal. Jaký div, že splynula mu se rtů mimoděk přitlumená slova:

„Zase nezbednost!"

Učitel zaslechnuv poslední slova, obrátil se.

„Neráčil jste pronésti cosi o nezbednosti?" optal se.

„Ano, ano, odtušil plukovník, snaže se nepozorovaně rukou odepnouti nebo nohou ušlápnouti ozdobu učitelova šosu, která visela až na zem, a hledě za tím účelem ještě chvilku pedagoga pozdržeti. „Anuška mi opravdu dělá starost. Rád bych s vámi o té věci promluvil. Byl bych vám

upřímně povděčen, kdybyste mi přispěl svou zkušeností — kdybyste mi poradil —"

,,Milerád! Zítra — pozejtří, kdy vám bude libo — —"

,,Zajisté utvořil jste si o té věci již určitý úsudek," pokračuje plukovník, jakoby byl poslední slova přeslechl, a za řeči snaží se přitočiti k učiteli a zbaviti jej nepozorovaně ohyzdného přívěsku.

Marně však. Učitel již na odchodu sebou vrtí.

,,Pravda, pravda," mluví při tom. ,,Záležitost, o kterou vám jde, jest se stanoviska pedagogického prostinká. Anuška jest bez dozoru matky. Přirozeno, že nejlepším lékem byla by — kdyby totiž vůbec bylo možno — nová matinka — —"

,,Vy radíte, pane učiteli?" vpadl plukovník.

,,Ah, neradím k ničemu! Já jen pronáším svůj náhled, svůj subjektivní náhled — —"

,,Který jest skutečně hoden uvážení," doložil plukovník, jemuž podařilo se šlápnouti na učitelovu draperii, což však tento zpozoroval.

Scéna, která následovala, možno si domysliti. Učitel se zakabonil a s největší rozhořčeností zvolal:

,,Ah, totě příliš! Totě nezbednost nejhrubšího zrna!"

,,Račte odpustit," konejší plukovník. ,,Nejspíše osudnou nějakou náhodou — —"

,,Ah, žádnou náhodou!" horlí starý pedagog, zvedaje dračí ohon se země. ,,Toť zúmyslné — vždyť je tu špendlík!"

Plukovník byl usvědčen.

Nezbylo mu tedy, nežli vzíti útočiště k omluvě konvenienční.

„Odpusťte — snažně prosím, odpusťte! Potrestám nezbednici co nejpřísněji."

„Potrestejte!" přikyvuje učitel. „Ale jen s otcovskou rozvahou a umírněností — mravně. Tělesných trestů jsem já nepřítel — úhlavní nepřítel — —"

„Vím, vím," vpadl plukovník. „Leč nyní odpusťte, prosím — Návštěva..."

Učitel nejevil sice valné chuti k odchodu; ale shlédnuv, že z letohrádku vystoupil právě Mansvet s nějakou dámou, pravil:

„Přiznávám se vám upřímně: doposud snad nebylo mi nikdy vyrušení tak nemilé, jako právě teď. Ale dámě náleží přednost a proto — —"

Nedokončil.

Plukovník mu podal ruku.

Zatím co učitel gravitétně odcházel parkem, popošel plukovník dámě, přicházející s Mansvetem, několik kroků v ústrety.

Poznal Elišku, společnici a neteř paní Klementiny Rokosové.

Byla sice rovněž tak prostě a nenápadně oblečena jako před rokem, když ji byl poprvé a zároveň naposled viděl; ale měla tentokráte černou mantylu a vkusný letní klobouček.

Tvář její byla poněkud osmahlejší, ale pleť svěžejší a pohled živější, sebevědomější.

Když se setkali, plukovník zdvořile pozdravil. Eliška rovněž tak pozdrav opětovala.

„Slečna by ráda, milý otče, nejbližším vlakem zase odejela domů," připomenul Mansvet beze všeho úvodu.

„Má tudíž již jen patnáct minut k disposici," odtušil plukovník podívav se na hodinky.

„Přicházím jen s pouhým vzkazem od tetinky, pane plukovníku,“ ujala se slova Eliška po prostém a bezvýznamném tomto úvodu. „Tetinka slaví zítra své padesáté narozeniny a prosí vás, pane plukovníku, i pana Mansveta co nejsnažněji — —“

Z výrazu plukovníkovy tváře bylo zřejmo, že mu pozvání to není právě vhod.

„Lituji, slečno,“ pravil suše, „že nebude tentokráte možno přání ctěné paní tetinky vyhověti. Mansvet odjíždí zítra na šest týdnů k polnímu cvičení.“

Eliška nedala se tím másti.

„Tetinka vzkazuje,“ pravila, „že setká se pan plukovník nejspíše také s některými přátely z doby aktivní služby.“

„Lituji, srdečně lituji,“ odtušil plukovník tímže tónem jako poprvé. Pohlédnuv však na Mansveta uhodnul, že syn není právě proti návštěvě. Z té příčiny ponechal rozhodnutí jemu a dal to i na jevo řka: „Co soudíš ty, Mansvete?“

Mansvet chvíli přemítal, načež odpověděl:

„Odjedeme-li odtud zítra smíšeným vlakem, mám půl hodiny k disposici, načež mohu od paní Rokosové dále jeti vlakem osobním, kdežto ty, otče, můžeš se tam zdržeti.“

„Pravda,“ přikývnul otec, což bylo Elišce znamením, že svoluje.

„Mohu tedy tetince vyřídit,“ pravila tónem skoro radostným, „že se může těšiti?“

„Prosím za to,“ odpověděl plukovník. „Dostavíme se! Ale což vy, slečno? Nemíníte se opravdu u nás zdržeti?“

„Mám přísný rozkaz vrátiti se bez odkladu.“

„Dej tedy zapřáhnout!“ obrátil se plukovník k synovi.

Ale syn byl již tak učinil, jakmile se Eliška v saloně zmínila, že se nezdrží.

Tím byl úkol Eliščin vyřízen.

Vyměněno ještě několik bezvýznamných vět, načež Eliška připomenula:

„Odpusťte, pane plukovníku: kde pak je Anuška?“

„Nastoupila právě disciplinární trest třídenního domácího vězení,“ odpověděl plukovník s úsměvem.

„Toť krutý trest pro dítě, pane plukovníku,“ míní Eliška s mírnou výčitkou.

Při tom pohlédla k letohrádku a spatřila v jednom z obou oken salonu zakaboněnou tvářinku Anuščinu.

„Aj! Tam vykukuje ubohý delinkventíček z vězení bez mříží?“ zvolala.

„Ale jak se to stalo, že jsme ho v saloně neviděli?“ dodala po chvíli.

„Patrně se delikvent za svou nezbednost styděl a zalezl někam do kouta,“ vyložil plukovník.

„A což kdybych prosila o milost místo spravedlnosti, pane plukovníku?“ ujala se slova Eliška tónem prosebným.

„Odepříti není snad ani možno,“ odpověděl plukovník s úsměvem a dal Anušce rukou znamení, že může zase do parku.

Dítě odskočilo od okna a v bezprostředně následujícím okamžiku bylo je již vidět uháněti parkem.

Všickni tři dívali se na ně se zjevnou zálibou.

„Věru, jako srnka!“ podotkla Eliška.

„Ale poplašená — zdivočilá," doložil plukovník. —

Eliška popošla dítěti v ústrety a zachytila je do náručí.

„Znáš slečnu, milá Anuško?" optal se Mansvet, jenž byl s otcem popošel.

„Jakž bych neznala!" odpovědělo dítě radostně. „To je slečna Eliška."

„Ty víš ještě, jak se jmenuji, dušinko?" optala se Eliška hladíc a laskajíc ji.

„Vím, vím!" zní odpověď.

A dívka se tulí důvěrně k Elišce.

„Ale proč pak's u nás už tak dlouho nebyla? Mansvet i tatínek, o tobě často povídají," prozrazuje s prostodušnou upřímností.

Tvář Eliščinu přelétl lehýnký ruměnec.

„A což ty, dušinko? Ty na mne také vzpomínáš?" optala se, by ukryla mírné rozpaky.

„Já?" odpověděla Anuška táhle a udiveně, jakoby ani nebylo možno, by na Elišku vzpomínala.

„Nu, ovšem —"

„Já mám — jiné starosti!" odseklo náhle dítě suše.

„A jaké pak, dušinko?"

„Jsem teď voják jako je Mansvet a jako byl tatínek."

„Není možná!" zadivila se Eliška, tvářic se opravdovou.

„Podívej se!" zvolalo dítě vzpřímivši se.

„A víš už, milá Anuško," ujala se slova Eliška, „že ti byl trest prominut?"

„Nevím," odseklo dítě. „A já bych také jako voják žádné milosti nepřijala."

„Ale disciplina, Anuško, disciplina!“ podotkla Eliška.

Dítě bylo chvíli na rozpacích, má-li či nemá-li nabízenou milost přijmouti.

Náhle se rozhodlo.

Salutujíc obrátilo se k otci a suše pravilo:

„Poslušně hlásím, pane plukovníku, že milost přijímám.“

„Dobře, dobře, delinkvente!“ odtušil plukovník s úsměvem, načež obrátil se k Elišce řka: „Neráčíte-li se zdržeti, slečno, musím upozorniti —“

Eliška políbila Anušku na čelo.

„S bohem, Anuško!“ pravila něžně a obrátila se k odchodu.

„Není-li vám, slečno, nevhod, Mansvet vás doprovodí až na nádraží,“ připomenul ještě plukovník, podávaje Elišce ruku.

Tato odpověděla zdvořilou frásí — plukovník a Anuška doprovodili Elišku a Mansveta až k letohrádku, kde se rozešli.

Eliška políbila Anušku ještě jednou a zmizela s Mansvetem ve dveřích, vedoucích do salonu.

„S bohem, s bohem!“ volala za nimi Anuška, která byla rozpačitě podle otce státi zůstala, jakoby nevěděla, co počíti.

Náhle však se rozhodla: rozběhlať se za nimi do salonu a zůstavila otce v parku o samotě.

Chvíli díval se plukovník upřeně do otevřených dveří, načež se obrátil a volným krokem ubíral se ke košatému buku uprostřed prostranství před letohrádkem.

Před duševním zrakem jeho mihala se doposud ještě ztepilá postava a oduševnělá tvář Eliščina. Bylo mu, jakoby byl po dlouhé době zase jednou

seznal bytost, ke které by mohl míti podobnou důvěru jako k mrtvé své Marii neb aspoň k Mansvetovi.

Celá bytost Eliščina svou milou prostotou a přirozeností působila naň zvláštním kouzlem. Neoslnila ho, ba zdálo se mu, že jest mu přece jen více méně lhostejna.

A přece nemohl se ubrániti pocitu, jaký se zmocňuje člověka, když po několikadenní nepohodě slunce z mraků vysvitne a mile, příjemně zahřívá.

Jaký div, že v souvislosti se scénou, která setkání se s Eliškou předcházela, kmitnulo duší jeho také cosi, jakoby byl konečně nalézl, čeho Anuška nevyhnutelně potřebuje: buď druhou matku neb aspoň vychovatelku.

Ale myšlenka ta šlehla jen jeho mozkem a hned zase jako přelud zmizela. První: aby se stala Eliška Anušce druhou matkou, nebylo vůbec možné; druhé: aby se stala její vychovatelkou, nedalo se provésti, dokud byl Mansvet v domě.

Plukovník dalších důsledností v myšlenkách nerozpřádal.

Možná sice, že by se byl k nim později vrátil; ale byl vyrušen: Anuška vracela se ze salonu štkajíc.

Shlédnuv ji, připomenul si plukovník poznovu, co jej v poslední době hnětlo. Nevědělť si s dítětem rady.

Veškerá jeho přísnost a ráznost byly vůči podivné povaze té úplně málomocny.

Neposlušným, vzdorovitým a zlým dítě nebylo — naopak on sám si je co do základních rysů povahy vůbec ani jiným nepřál.

Ale prodlením roku zvlčelo a starý učitel měl dojista pravdu, že jediným lékem může býti laskavá a něžná přísnost bytosti ženské.

Přiblíživší se Anuška další proud myšlenek jeho přerušila.

„Co pak se zase stalo, Anuško?' optal se laskavěji, nežli by byl učinil jindy.

„Běžela jsem za Eliškou a drcla hlavou do dveří," vzlykalo dítě skoro nesrozumitelně.

„Proč pak nedáváš pozor?" napomenul otec.

V tom bylo slyšeti v dáli rachot kočáru, v němž Eliška s Mansvetem odjížděla. A jedině tomu, že si plukovník připomenul Elišku, která byla dle všeho svědkyní Anuščiny divokosti, lze přičísti, že obrátil se k dítěti tónem káravým, řka:

„Ostatně — ty teď vyvádíš —!"

„A co pak, tatínku — co?" optalo se dítě s veškerou milou naivnosti bytosti, která si není vědoma nejmenší viny.

„Nezbednosti!" doložil otec přísně, ale hned na to s laskavou vyhrůžkou a trpkým postesknutím dodal:

„Děvče, děvče!"

„Vždyť já holkou být nechci!" odseklo děvče s roztomilou naivností, ustavši vzlykati.

„A čím pak, prosím tě, chceš být?" optal se otec s úsměvem, jenž byl zřejmým důkazem, že mezi ním a dítětem zavládá zase dřívější poměr.

Čiperné děvče nebylo ani okamžik v rozpacích o odpověď.

„Husarem chci být! Kup mi šaty, šavli a ručnici!"

„Ale husaři ručnic nemají," namítnul otec.

„Aťsi!“ odtrumflo dítě s komickou rázností. „Já chci být husarem s ručnicí!“

Odpověď ta otce usmířila.

„Pojď blíž, Anuško! Promluvím s tebou upřímné slovo,“ pravil laskavým tónem, sedaje na stolici pod stromem.

Dívka, která byla až dosud stála několik kroků před otcem, loudavě se přiblížila.

Otec vzal hlavu její do obou dlaní a zpytavě, ale něžně zadíval se jí do vlhkých ještě očí.

Anuška dala si pochybné toto laskání klidně líbiti. Myšlenky její však těkaly jinde: bylať zatím vytáhla z kapsy bílou růži, kterou byla utrhla s věnce a měla na čáce, a začala si jí pohrávati.

Náhle pustil otec její hlavu a s dojemnou laskavostí zašeptal:

„Ne, ne — ublížit ti člověk přece jen nemůže!“

„A proč bys mi ubližoval?“ optalo se děvče, strkajíc stonek růže mezi zuby.

Otec spatřiv růži mimovolně pohlédl k věnci, visícímu na římse verandy.

Pohřešil tam jedinou bílou růži, kterouž byl věnec výlučně jen ku vzpomínce na poslední růži nebožky Marie ozdoben.

„Nešťastné dítě,“ uklouzlo jeho rtům.

Anuška naň vypoulila udiveně očka.

„Proč nešťastné?“ odtušila, nemajíc potuchy, co by otcova slova znamenala. „Či proto, že mi nemůžeš ublížit?“

„Utrhlas růži s věnce, určeného na hrob tvé matinky,“ vyložil otec.

Bezstarostnou tvářinku dítěte přelétla chmura upřímné lítosti.

„Já — nevěděla, tatínku — věř!“ zakoktala polohlasitě.

Současně vyndala růži z úst a smutně se na ni zadívala.

Po chvíli růži políbila a jakoby si byla náhle něco připamatovala, dala se na útěk směrem k verandě.

Otec ji zrakem sledoval.

Doběhnuvši na verandu, zastrčila růži zase do věnce a rovněž tak rychle vracela se opět k otci.

Otec pohlížel k ní nyní se zjevným zalíbením. Přes to dítě, když k němu doběhlo na několik kroků, blížilo se ostýchavě a nesměle.

„Pojď blíž, dušinko! Já už se nehněvám,“ vybídl otec dítě nejněžnějším tónem.

Anuška se přiblížila.

„Pan učitel, jenž tu byl — radí,“ pokračoval otec váhavě a přitlumeně, jakoby mluvil vlastně k sobě, „že by bylo záhodno, bych ti přivedl novou matinku.“

„Novou matinku?“ zadivilo se dítě. „A mně?“

„Komu pak jinému?“ opáčil otec.

„Vždyť já žádnou nepotřebuju,“ odseklo děvče.

„Ale což, kdybych ti ji přivedl přece?“

„Přiveď!“

Rozhodná tato odpověď otce skoro až zarazila, tak že se teprve po chvíli optal:

„Pověz mi však, jakou matinku bys chtěla?“

Dítě, dívajíc se otci polo zpytavě a polo udiveně do očí, mlčí.

„Nuže? Jakou bys chtěla?“ opakuje otec svou otázku.

„Víš co?“ odpovídá dítě vzpomínavě, ale hned na to rozhodně dodává:

„Přiveď mi — husarku!“

Otec nemohl se udržeti a vypukl v přitlumený smích.

Přes to pravil s líčenou opravdovostí:

„Dobře, dobře. Přivedu ti tedy matku husarku!“

„Ah, tys přece jen můj dobrý — milý, přemilý tatínek!“ vykřiklo dítě radostně a padlo otci do náručí.

Otec je něžně políbil a laskal se s ním. A otci i dítěti nebylo už dávno tak do jásotu, jako tentokráte — — —

— — —

Mansvet doprovodil Elišku na nádraží a vyčkav, až vlak odejel, vrátil se v necelé hodině.

Zastal otce sedícího v parku pod košatým bukem a dívajícího se upřeně před sebe.

Anuška pobíhala po záhonech za motýly.

Když se Mansvet přiblížil, zvedl otec hlavu a suše se optal:

„Vše v pořádku?“

Syn přisvědčil.

Otec uspokojeně přikývnul a pokynul synovi, by usedl.

Mansvet uposlechl, ale otec mlčel.

„Nepřeješ si ničeho, otče?“ optal se po chvíli syn.

„Já?“ opáčil otec, jakoby se probíral z myšlenek; ale hned na to dodal:

„Ah, pravda! Jsi na zítřejší cestu k polnímu cvičení připraven?“

„Úplně,“ zní určitá odpověď.

Otec zase jen přikývnul a zahleděl se do dálky.

Mansvet byl sice otcově lakoničnosti uvyklý; leč tentokráte byl mu přemítavý výraz v chladné jinak tváři otcově přece jen nápadný.

„Nepřeješ si snad, otče, abych tě zůstavil o samotě?“ optal se po chvíli.

„Ne, ne — nepřeješ-li si tak ty sám,“ odtušil otec, a po malé přestávce doložil: „Z čeho tak soudíš?“

„Zdáť se mi, milý otče, žes právě nějak neobvykle zachmuřen.“

„Přirozenoť,“ odtušil otec přitlumeným hlasem. „Myslím právě na zítřejší návštěvu —“

„A ta tě znepokojuje?“ ozval se syn s přízvukem mírného udivení.

„Ah, nikoli! Připomíná mi však návštěvu — před rokem, která nám zůstane — —“

„Navždy v nejbolestnější paměti,“ doložil Mansvet smutně, připomenuv si matčinu smrt.

„K neuvěření,“ ujal se po chvíli slova otec, „jak vytrvale vyhlazuje neúprosný čas jeden rys děsné katastrofy po druhém. Připomínámť si vše již jako v mlze.“

„I mně se tak děje,“ přisvědčil syn. „Avšak tys, milý otče, nápadně zamlklý již po delší čas. Zdá se mi, že bolestná vzpomínka není toho příčinou sama o sobě.“

„Pravda,“ odtušil otec rozhodně. „Mně hněte po delší čas Anuščina zdivočilost. A právě nežli jsi přišel, přemýšlel jsem opět vážně o prostředcích, jak tomu odpomoci.“

„A dospěl jsi k výsledku uspokojujícímu?“ optal se syn dychtivě.

„Po mém náhledu jest jen jeden prostředek,“

odtušil otec. „Svěřiti Anušku ženskému vychování mimo dům.“

„Ty chceš dáti Anuška z domu?“ zvolal syn skoro prudce. „Ne, ne, otče!“

„Vhodnějšího prostředku neznám,“ zní klidná a rozhodná odpověď.

„Nebylo by snad lépe,“ ozval se syn po krátkém přemýšlení, „přijmouti pro Anušku vychovatelku?“

Otec zavrtěl hlavou.

„V poměrech, v kterých právě žijeme, není to radno,“ vyložil po krátké pomlčce. „Nezapomeň na úšklebné a zlomyslné jazyky lidské —“

„Rozumím!“ vpadl živě syn. „Leč, Anušku z domu — není možno!“

„Znáš snad jiného prostředku ty?“ optal se klidně otec.

„Svoluješ-li, opustím na čas dům sám,“ navrhuje Mansvet. „Vydám se po skončeném cvičení polním na cesty.“

„A co tím bude získáno?“ namítl otec.

Mansvet musil přisvědčiti.

„Kdybys měl závažnou nějakou příčinu nebo neodolatelnou touhu vydati se na cesty,“ pokračoval plukovník, „neměl bych ničeho proti tomu. Ale cestovati z donucení jest svrchovanou měrou nudné a nesmyslné.“

Mansvetovi nezbylo, nežli otcovu důvodu zase jen přisvědčiti.

„Jest sice po mém náhledu ještě jeden prostředek,“ ujal se po krátké pomlčce otec slova; „ale prostředek ten, ačkoli mi bylo náhodou i dnes k tomu raděno, jest pro mne, pro tebe a z části i pro Anušku tak choulostivého rázu — —“

„Jak to míníš?“ vpadl syn. „Já aspoň jsem pro Anušku, jak víš, právě jako ty schopen všeho.“

„Věřím, věřím,“ přikývl otec; „ale tvoje oběť Anušku nespasí. Mínímť novou — matku.“

Na syna zůstala však i poslední, závažná slova bez účinku. Chápal sice dosah jejich úplně; ale věděl také, že otec na prostředek ten doposud snad ani vážně nepomyslil.

„Posud však jsem se nerozhodnul ani v zásadě,“ doložil otec po chvíli suše.

Teprve tato slova Mansvetovi připamatovala, že by se mohl otec časem svým snad přece i pro tento, jak pravil, choulostivý prostředek rozhodnouti. Z té příčiny uznal za vhodné vysloviti svůj náhled.

„Opakuji ti, otče,“ pravil s přízvukem přátelské oddanosti, „že jsem pro Anušku hotov oběti jakékoli. Učiň, jak uznáš za vhodné! Jako jsem byl tobě vždy věrným synem, budu a zůstanu jím i matce, kterou zvolíš k zachránění Anušky.“

Otec jiné odpovědi neočekával.

„Vím, vím, že jinak ani nemůžeš,“ pravil živě, „ale i já ti opakuji, že jsem se dosud ani v zásadě nerozhodnul. Buď však ubezpečen: kdybych byl časem svým nucen voliti obětní holubici — — zvolím také, jak přirozeno i vzhledem k tobě; neboť — —“

V tom přiběhla Anuška s lapeným motýlem a další hovor o této záležitosti přerušila.

Otec klidně se zvedl, vzal Anušku za ruku a zaměřil k letohrádku.

Mansvet je volným krokem následoval — —
— — —

Odpoledne nesla Anuška s Mansvetem věnec na matčin hrob.

Mansvetovo oko u hrobu několikráte zvlhlo. I Anuška byla chvíli smutna; ale když se vraceli ze hřbitova, jevila tvář její zase bezstarostnost a později byla veselá, ba skotačivá, jako jindy.

Otec však byl po celý den nápadně zamlklý...

* *
*

Trváme, že ku charakteristice paní Klementiny Rokosové, která si byla k padesátému dni svých narozenin vyprosila návštěvu rodiny plukovníkovy, není hrubě ani třeba něco dodávati.

První její objevení se v letohrádku plukovníkově před rokem, zdá se nám, úplně postačilo k poznání netoliko její a jejích dcer povahy, nýbrž i z části poměrů, v jakých žily a zároveň také intence, s jakou byly rodinu plukovníkovu poctily první svou návštěvou.

Přirozeno, že paní Klementina zmaření svého plánu neblahou katastrofou v domě plukovníkově nesla s jakousi trpkostí.

Nicméně vše to jí ani dost málo nevadilo zanášeti se ihned zase plánem jiným.

V témž děsném okamžiku, kdy viděla choť plukovníkovu umírati, šlehla duší její myšlenka, která však zůstala jejím tajemstvím. Napadloť jí, že později, až vše vyrovnávající čas zacelí rány, jež byl neúprosný zákon přírody plukovníkovi a jeho synovi — na dítě Anušku nevzpomněla — zadal, bude snad možno, pokusiti se nejen o zrealisování plánu původního, nýbrž i o plán pro ni samu nepoměrně

příjemnější: o zrušení nevlídného, bezradostného stavu vdovského.

A jedině této myšlence děkovala rodina plukovníkova, že paní Klementina zachovala se k ní s tak soucitnou jemností a po celý rok ji návštěvou neobtěžovala.

Rozumí se, že neopomenula při každé příležitosti dáti na jevo interes, jaký má na osudu plukovníkovy rodiny a že se starala i o to, by se o tom plukovník, ovšem vždy způsobem nejšetrnějším také dověděl.

Vše to ovšem jí nikterak nepřekáželo, aby se pro své dcery nepoohlížela také po nějaké vhodné partii; ale neblahý osud tomu chtěl, že minul celý rok, aniž by se jí bylo podařilo vyslíditi obětního beránka, jenž by býval ochoten snímati nejen marotty některé z její dcer, nýbrž i hříchy, jež měla o osud svých dcer tak přepečlivá a starostlivá matka na svědomí vzhledem ke svým a dítek svých financím.

Minulost paní Klementiny Rokosové nebyla sice vzorná, jako jí nebyla její přítomnost; ale nebyla též nečestná.

Bylať to afektovaná salonní dáma, uvyklá žíti po velkopansku. Majíc za živobytí praktického a s křehkostmi lidskými obeznalého muže svého dosti prostředků hmotných, mohla hověti choutkám svým dle libosti a také jim hověla.

Že nebyla zlého srdce a že i dítky své milovala, toho nejpádnějším důkazem jest okolnost, že snažila se ze všech sil, aby se dítky její ve všem staly jí podobny, že dělila se s nimi přímo sestersky o každý požitek, jehož si dopřávala, a přede vším že jim nedovedla praničeho odepříti, po čem

prahly nebo čeho se jim vůbec jen zachtělo — jen když tím nebyla zjevně porušena etyketa a nevymykalo se to ze zkostnatělé formálnosti tak zvaných velkopanských mravů a návyků.

Byla z rodiny zámožné.

Otec její byl inspektorem renomované pojišťovací společnosti a byl jí povahou i náklonnostmi poněkud podoben. Matka byla prostá žena z lidu, nemající v domácnosti skoro pražádného vlivu.

Klementina vyrůstala tedy v poměrech pro rozvoj povahy nepříznivých, ale jinak přece dosti šťastných. Měla také slíbeno, ba zjištěno slušné věno a jedině k vůli němu zasnoubil se s ní její manžel již jako koncipient.

Ale „opatrným" v tu dobu nazývaný otec Klementin s vyplacením věna nepospíchal, předstíraje, že bude lépe, když stane se manžel dceřin dříve samostatným advokátem.

Ovšem přispíval z počátku dosti štědře na uhražení životních potřeb dceřiných; nicméně dříve, nežli dceřin manžel dosáhl, po čem on i tchán tak prahli: samostatnosti — stihla tohoto prožluklá nehoda. Byltě zapleten do nepříjemného procesu pro zkracování pojištěnců a soudním vyšetřováním zjištěno, že byl vlastně hlavním vinníkem...

Následek byl přirozený: byltě odsouzen do těžkého žaláře na dobu tří roků a v žaláři zemřel. Zároveň vyšlo na jevo, že jest bez jmění...

Klementina zůstala bez podpory, a od té chvíle začala se povaha její znenáhla vyvíjeti ve směru praktickém, čímž stala se vhodnou pomocnicí praktického muže svého.

Štěstí jim, jak víme, přálo tou měrou, že po

smrti manželově zbylo paní Klementině dosti slušné jmění.

Z počátku je měla uložené na úroky. Ale výtěžek zdál se jí býti malým. Z té příčiny koupila statek a zjednavši si výtečného znalce hospodářství za správce, nad kterýmž ovšem bděla okem ostrovidovým, neměla nejmenší příčiny želeti, že kapitál svůj vyměnila za vynosnější nemovitost.

Nicméně výtěžek z hospodářství přece jen nestačil k uhražení všech velkopanských výloh.

Paní Klementina začala dělati dluhy a zároveň i spekulovati.

Neméně nežli třikrát prodala své hospodářství se značným ziskem a jiné zase koupila, až pak před rokem a několika týdny koupila po čtvrté hospodářství v sousedstvu plukovníkově, ale kupní ceny již úplně nezaplatila, tak že na majetku tom vázl slušný dluh.

Následkem toho snažila se paní Klementina, pokud vůbec po její náhledech bylo možno, uskrovniti se; ale žila přece jen po velkopansku a neodpírala sobě a svým dcerám zjevně praničeho, co by mohlo na její finanční stav vrhnouti sebe nepatrnější stín nějaké pochybnosti.

Plukovník a jeho syn Mansvet se sice o její poměry nestarali a také, jak víme, hospodářství její nenavštívili; nicméně fama již se dobrovolně postarala, by zvěděli aspoň něco.

Líčilať paní Klementinu jako rafinovanou mužatku s manýrami salonní dámy, jako ženu rovněž tak praktickou jako energickou.

O hospodářství samém úsudky se rozcházely. Jedni tvrdili, že to spíše panské sídlo nežli na výtěžek počítající hospodářství. Jiní zase ujišťovali,

že jest přes všechen luxus, jenž oko pravého hospodáře skoro uráží, v ohledu ekonomickém přece jen vzorné, jakoby tam vládla železná ruka mužská a nikoli ruka ženská — vdovská.

Dle toho, co jsme právě o paní Klementině v stručnosti naznačili, byla to přes mnohé své nehrubě příznivé vlastnosti přece jen žena nepoměrně interessantnější, nežli jak se nám jevila o prvním vystoupení v saloně své nešťastné přítelkyně a měla tudíž, aspoň po svém náhledu, aspoň jakés takés právo zabývati se v duchu myšlenkou, že mohla by se za příznivých okolností státi chotí ovdovělého plukovníka.

Dcery paní Klementiny Rokosové nebyly z daleka tak zajímavy co do povah jako matka.

Byly to dámičky nemající o světě hrubě ani ponětí — názory, zvyky i náklonnostmi svými matce sice podobny, ale bez matčiny individuelní ráznosti; ženštiny, kterýmž byl celý svět lhostejný, nezasáhl li čímkoli v ovzduší jejich ješitnosti, slovem salonní koketky.

Cit jejich ovšem nebyl v té míře otupělý jako matčin; ale byly již na nejlepší cestě dospěti dříve nebo později k metě, ke které matka byla v ohledu tom již dávno k úplné spokojenosti své dospěla.

Povrchního vzdělání měly pro domácí potřebu a pro kruhy, v kterých se byly až dosud pohybovaly, více nežli s dostatek.

Čeho se jim nedostávalo, dovedly obratně jako matka obejíti a maskovati — a byly tudíž v saloně a vůbec ve společnostech bourgeoisie příjemné společnice, které měly aspoň takt.

Nejméně zajímavou zdála se býti sestřenka a společnice jejich Eliška.

Bylať, jak víme, dcerou sestry paní Klementiny, která se byla provdala za obchodního jednatele, jenž několik roků po narození Elišky zemřel.

Přes to vynasnažila se matka její, která měla podobně praktický smysl, jako její sestra Klementina, dáti dcerušce své slušné vychování. Živíc se výtěžkem ručních prací ženských, vedla k tomu i svou dcerku; ale když tato jevila náklonnost státi se učitelkou, napjala matka veškeré síly, by jí to umožnila.

Avšak neúprosná smrt zasáhla v rodinu tu dříve, nežli Eliška absolvovala vychovatelský kurs — matka její zemřela.

Eliška žádala tudíž tetu Klementinu o podporu, by mohla kurs dokončiti; leč tato v návalu velkomyslnosti nabídla jí místo společnice svých dcer a osiřelá dívka nabídnutí přijala.

Poměr její k sestřenkám i tetě nebyl sice nikterak něžný a jemný; ale snášela se s nimi jako dívka s rozvahou, vlastně s převahou duševní, nežádajíc jiného, než aby ji přímo a bez příčiny neurážely.

Snažila se vyhovovati všem jejich marottám, přičiňovala se uhodnouti každou jejich myšlenku, by jí mohlo býti vyhověno.

Přes to, nebo snad právě proto byla a zůstala v domě přece jen bytostí, kterou bychom snad mohli nazvati Popelkou.

K hrubým, odporným pracím ovšem přidržována nebyla; nicméně při všem byla přece vždy poslední a dosti zhusta bývalo jí dáváno různými pokyny a polosrozumitelnými frázemi na jevo, že žije v domě z pouhé milosti.

Eliška však si nikdy slovem nikomu neposteskla. Nemělať také komu.

A jenom někdy, když o samotě o svém životě a budoucnosti své přemýšlela a připomenula si ten neb onen nepříjemný moment, zvlhly jí oči...

Taková byla v nejhrubších rysech líčená rodina, která si k padesátému dni narození domácí paní vyprosila návštěvu plukovníka a jeho syna.

Tito dva ovšem na nějaké zvláštní přípravy vůbec ani nepomyslili.

Mansvet byl na cestu k svému pluku k polnímu cvičení, jak víme, připraven a návštěva rodiny Rokosových projektována jen jaksi mimochodem.

Za to konala paní Klementina přípravy nejrozsáhlejší.

Po několik dní panoval na její usedlosti zimniční ruch. Ona sama nelenila, dohlížejíc osobně nejen k upravení všeho, čeho bylo třeba v ohledu hospodářském, aby plukovník a jeho syn, kdyby hospodářství její podrobili přísné prohlídce, nabyli o něm ponětí co možná nejpříznivějšího, nýbrž i k přípravám v letohrádku k hospodářství přiléhajícímu.

Rázná a obezřelá paní Klementina mohla si lichotiti, že vykonáno vše po jejím přání. I pozvání rozeslána v čas a byla naděje, že sejde se společnost vybraná, ba že se dostaví i osoby, na které se mohla domácí paní spolehnouti, že jí buď mimoděk nebo polo uvědoměle přispějí.

V den slavnosti byla paní Klementina úplně spokojena. Vzorně nalíčená tvář její zářila nelíčenou radostí.

Den byl krásný, pohoda příznivá.

Hosté začali se scházeti, vlastně sjížděti v čas a krátce před polednem slavnost zahájena hostinou pod širým nebem, vlastně ve stínu košatých kaštanů bezprostředně před letohrádkem.

Plukovník a jeho syn očekáváni k jedné hodině po poledni.

Ale hodina ta odbila a vlak, kterýmž měli přijeti, minul již dávno stanici, jen asi pět minut cesty vzdálenou.

Až dosud zářící tvář paní Klementiny — která byla hovornější, vlastně žvavější než kdy jindy — začala se zachmuřovati.

Napadlo jí, že plukovník postřehnuv tajného plánu, nedostaví se bez omluvy a zmaří tak všechen další pokus sblížení se.

Není tudíž divu, že zmocnil se jí zvláštní nepokoj, že byla vždy zamlklejší, ba skoro nevrlá.

Hodina míjela po hodině — nejvzácnější hosté se nedostavovali.

Hostina byla již dávno odbyta — všední klepy a klepíčky dávno vyyčerpány — zábava vázla...

Cit a zvláštní nějaká náklonnost ovšem jí myšlenky té nevnukly. Vzniklať v duši její výhradně jen popudem praktického smyslu jejího.

Rovněž nepomýšlela paní Klementina na žádný šmejd a žádný úskok. Šloť jí jen o sloučení dvou finančních objektů, z nichž jeden byl v deroutě a mohl za přispění a pomoci druhého šťastně z derouty vyváznouti.

Základní rys a podstata její plánů nebyly tudíž podvodny a nemravny. Bylyť diktovány přirozeným pudem po sebezachování a mohly po případě i obapolně uspokojiti.

Nicméně u volbě prostředků k realisování plánů těch nebyla paní Klementina nikterak vybíravá a v případu potřeby byla by se neostýchala vzíti útočiště nejen k intrice, k různému lživému předstírání a maskování pravého stavu věcí a podobným, nýbrž i k prostředkům, které se vzpírají i mravnímu citu intrikánů, tudíž osob, balansujících na nejkrajnějším bodu mravnosti a poctivosti.

Domácí paní, druhdy z pravidla vlastní duše zábavy, marně se přemáhala, aby ochabující zábavu oživila. Nemělať tentokráte dostatek mravní síly překonati svou nevrlost a opanovati své city jako jindy.

Na štěstí přispěla jí jedna z dcer, Arnoštka, ku pomoci. Nabídlať se, že provede společnost po sklenících a ukáže některé z nejkrásnějších exotických květin, jež se nalézaly v plném květu.

Pozivující společnost přijala návrh ten skoro s jásotem a zvedla se jako na povel.

Rozumí se, že i druhé dceři a domácí paní nezbylo, nežli se připojiti.

Přes to vše učinila paní Klementina přece ještě opatření pro případ, kdyby se plukovník se synem dostavil.

Rozkázala sloužícímu, by zůstal v parku na stráži a hosty, kdyby snad přece ještě se dostavili, doprovodil bez odkladu za ostatní společností do skleníku za letohrádkem.

Byly právě tři hodiny, kdy společnost opustila park, vlastně jen stinné prostranství před letohrádkem, kde zůstal jediný sluha na stráži.

Však asi v půl hodině i tento jediný strážce, jenž byl usedl, umdlením a dlouhou chvílí usnul.

Tak se stalo, že nepozoroval, když přijel do dědiny kočár, a plukovník i jeho syn, vystoupivše daleko před letohrádkem, loudavým krokem se blížili.

Mansvet byl oblečen v uniformu, otec v prostý černý šat salonní.

Šli podle sebe mlčky; skoro se zdálo, že si ničeho nevšímají.

Ale když vešli do parku a sokolí zrak plukovníkův jej přelétl, obrátil se otec k synovi s obsažnou poznámkou:

„Fama dle všeho nelhala. Hospodářství zdá se býti ve vzorném pořádku. Také o pohodlí a luxus je postaráno.“

Syn přisvědčil.

V tom opodál dřímající sluha rupotem kroků procitl a pospíšil jim devotně v ústrety.

„Mám-li čest s panem plukovníkem Rohanem a panem synem,“ oslovil je tónem nejhlubší pokory a oddanosti, „mám od milostivé vrchnosti přísný rozkaz uvésti panstvo za ctěnou společností.“

„Počkáme, až se společnost vrátí,“ podotknul plukovník, vyměniv se synem významný pohled.

„V tom případu mám přísný rozkaz příchod panstva okamžitě ohlásiti,“ ozval se lokaj, ukláněje se, načež se obrátil k odchodu.

„Zůstaňte!“ velel kategoricky plukovník. „Nechceme vyrušovat.“

Sluha se zastavil, přísný tón plukovníkův jej zarazil.

„Jak je libo,“ zakoktal a devotně šoural se směrem k letohrádku v pevném úmyslu, že se nepozorovaně vytratí, by příchod hostů přece jen oznámil.

Náhodou nebylo však třeba.

V témž okamžiku, kdy dal plukovník na jevo, že počkají, až se společnost vrátí, opouštěla rozmrzená domácí paní s dcerou Adelou skleníky.

„Pojď, Adelo!“ pravila k dceři, když byly o samotě. „Nechť se obětavá Arnoštka mučí ve skleníku explikacemi hluchým uším — my zatím —“

Nedořekla.

Zahnulyť právě kolem rohu letohrádku a domácí paní shlédla toužebně očekávané hosty, stojící dosud nerozhodně nedaleko stolů, za nimiž bylo před nedávnem hodováno.

Tvář její se vyjasnila, duše zajásala.

Přes to nemohla si odepřít, dáti potěšení své vulgární poznámkou na jevo.

„Eliška tedy byla přece znamenitý postilion d'amour,“ zašeptala k Adele. „Starý medvěd i s medvídkem se přece dostavili. Teď pozor! Především jest starý na mušce — rozumíš?“

Plukovník i syn, shlédnuvše dámy, popošli jim v ústrety.

„Pozdě, ale přece!“ vítala je domácí paní z daleka nejsrdečnějším tónem, načež s laskavou výčitkou dodala:

„Vždyť už je skoro večer a my čekaly po poledni!“

„Račte prominouti, milostivá paní,“ omlouvá se plukovník, ukláněje se jako jeho syn dámám. „Zmeškali jsme vlak a přijeli vlastním povozem. Mansvet přichází se vlastně jen rozloučit.“

„Vím, vím,“ odtušila paní Klementina, dávajíc nepozorovaně sluhovi opodál zevlujícímu nějaké znamení. „Eliška již zvěstovala.“

A obrátivši se k Mansvetovi dodala:

„Přeji vám, pane Mansvete, abyste torturu polního cvičení šťastně přestál.“

A nečekajíc odpovědi, obrátila se zase k plukovníkovi s nejsvůdnějším úsměvem, jakého byly pouvadlé rty její vůbec schopny:

„Ale vy, pane plukovníku, zajisté nás potěšíte svou přítomností déle nežli pan syn.“

„Setrvám až do konce slavnosti,“ zní odpověď.

„Těší nás,“ míní paní Klementina; „zvláště Adelu, která —“

V tom si povšimla, že Adela věnuje pozornost apatickému Mansvetovi. Uznala za dobré, mírně se jí dotknouti a dokončila větu s obratností vyškolené salonní dámy, beze vší nápadnosti, řkouc, „— často si vzpomíná, jak vzorným otcem panu Mansvetovi jste.“

„Z čeho tak soudíte, slečno?“ obrátil se plukovník k Adele.

„Že jste dal pana syna odvésti k husarům,“ uklouzlo mimoděk Adele, která nemajíc na naivní odpovědi té dosti, obrátila se k matce s poznámkou ještě naivnější:

„Podívej se jen, matinko, jak panu Mansvetovi sluší uniforma!“

Matce nezbylo, nežli přisvědčiti.

„Výborně, znamenitě!“ pravila, přemáhajíc se.

„A což teprve na koni — asi!“ připomenula Adela, usmívajíc se koketně na Mansveta, jenž stál sice, jak sluší se na mladíka dobrého vychování, ale přece apaticky.

„Na koni jest Mansvet trochu nemotorný,“ připomenul otec.

„Není možná!?“ zvolala Adela. „Tak elegantní důstojník!“

Plukovník chtěl poznamenati, že k eleganci na koni jest třeba, by jezdec téměř den co den jezdil koňmo; ale planý hovor byl přerušen výkřikem od letohrádku.

„Plukovník Rohan — Robert Rohan zde?!" volal kdosi sípavým hlasem. „Kde? Kde?"

Zraky všech obrátily se směrem, odkud hlas zazníval.

V bezprostředně následujícím okamžiku zahnul kolem letohrádku asi šedesátiletý mužík drobné postavy a apoplektického výrazu v odporně šešklebené tváři nahnědlé pleti.

Mávaje kloboukem chvátal touže cestou, kterouž byla před chvílí přišla domácí paní s Adelou.

Oblečen byl elegantně. Každý knoflík zdá se nasvědčovati, že muž ten věnuje zevnějšku svému péči a pozornost jako nejzálibnější koketa; ale bezvousá tvář jest vychrtlá, vyžilá.

V šedých, v normálním stavu bezvýrazných očích plá právě zimniční oheň; pololysá lebka, ovroubená kolem prošedivělým, kudrnatým vlasem, leskne se, když na ni skrze koruny stromů padne paprsek slunce, jako žloutnoucí tykev.

Slovem zjev polo odporný a polo komický.

Přes to vše, že jeví celá tvář radost a potěšení, postihlo by v ní bystřejší oko znalce lidí přece jen stopy bezcitné samolibosti, ba snad i brutálnosti.

V několika okamžicích octnul se mužík ten u skupení, jež byl výkřikem svým z bezvýznamné rozmluvy vyrušil, a obrátil se přímo k plukovníkovi.

„Roberte! Příteli Roberte!" sípal, snaže se do-

dati hlasu svému co možná přátelské lahody, a podávaje oslovenému ruku.

Plukovník sice mu podal i svou, ale suše a zdvořile připomenul:

„Račte odpustit — nemám čest!"

Mužík, pustiv podanou pravici, o krok couvnul a změřiv plukovníka vyčítavým pohledem, zvolal v největším překvapení:

„Jak že?! I ty, Roberte, bys byl na mne zapomněl! I ty mne více nepoznáváš? Což pak jsem skutečně tak sestárnul, chci říci, tak sešel, že mne již ani ty — —"

A nečekaje odpovědi, dodal s přízvukem pýchy:

„Jsem bývalý setník-auditor Roháček — Kamil Roháček od 61. pluku pěchoty."

„Nemýlím-li se, ležel váš i můj pluk před pětadvaceti lety posádkou v Debrecíně —"

„Ano, ano — v Debrecíně!" zvolal někdejší setník-auditor. „Tedy se pamatuješ? A zajisté si i nyní připomínáš, kterak jsme tehda den co den přinášívali oběti bohyni Venuši!"

„My?" ozval se plukovník s ostrým přízvukem a mírněji dodal:

„Nepamatuji se."

„Nu, ne-li ty, tedy já, já!" pokračoval rozjařený Roháček, jakoby vzpomínky na dobu mládí a bujarosti celou jeho bytost rozplameňovaly.

„Ah, kde jsou ty blahé, bezstarostné doby bujného mládí!" povzdechl si a tvář jeho zkřivila se k trpkému úsměvu.

Teprve nyní uznala i domácí paní za vhodné promluviti, aby se stala rozmluva všeobecnější; neboť Adela i Mansvet stáli jako solné sloupy.

„Pan setník-auditor nemůže si však, pane plukovníku, ani nyní ještě stýskati," pravila co možná líbezně. „Doposud má u dam závidění hodné štěstí."

„Jinak bych si byl již dávno zoufal!" zvolal Roháček s komickým pathosem a obrátiv se k plukovníkovi, vzal jej důvěrně pod paží, řka:

„Pojď! Milostpaní již dovolí, abychom si někde opodál aspoň několik okamžiků důvěrně pohovořili, nežli se ostatní hosté vrátí."

Plukovník však se nehýbal a po tváři domácí paní kmitlo cosi jako nelibost.

V tom vraceli se touže cestou, kterou byl přišel před chvílí setník-auditor, ostatní hosté ze skleníkův.

V čele ubírala se Arnoštka, zavěšena na rámě asi padesátiletého, nemotorného a hranatého pána s mrzutým výrazem ve tváři, zarostlé hustým, černým plnovousem.

Za nimi šli po různu hosté ostatní: páni a dámy, vesměs však nenápadní, tak že jim netřeba věnovati ani pozornosti.

Nejzáze belhal se podle Elišky stařičký učitel, jejž jsme byli den před tím poznali v parku plukovníkově, dívce patrně něco vykládaje.

Domácí paní shlédla vracející se společnost hned, jak se objevila, a také na to upozornila.

„Pojď! Pojď!" vábil setník-auditor plukovníka.

A zahlédnuv muže, na jehož rámě byla vracející se Arnoštka zavěšena, pokračoval tónem vždy rozjařenějším:

„Ještě jeden starý kamarád je zde! Pojď — pojď!"

Plukovník však stál jako přimrazen.

Mansvet, jenž až dosud ani slova nepromluvil, zpozoroval otcovu nechuť vzdáliti se, přispěl mu na pomoc.

„Dovolte, slečno,“ promluvil k Adele, podle které stál a poodstoupiv k ní, suše jej oslovil:

„Není pomoci, otče! Musím —“

„Pravda,“ připomenul si plukovník a představil setníku-auditorovi syna svého prostými slovy:

„Můj syn!“

„Aj!“ zadivil se stary soudruh.

Pustiv plukovníkovo rámě změřil Mansveta znaleckým okem, načež živě doložil:

„Totě učiněný tvůj kontrfaj z mladých let! Ano, ano — tak a nejinak jsi vyhlížel ty. Ale —“ při tom přitlumil poněkud hlas — „je-li pán rovněž tak chladný k dámám, jako býval jeho otec — —“

„Nuže?“ vpadl plukovník, jakoby chtěl zameziti možný indiskretní závěrek věty.

Roháček však se nedal másti; dopověděl, co chtěl pronésti, řka:

„Bude toho v stáří zajisté litovati, jako lituješ ty!“

„Vždyť já ničeho nelituji,“ namítl plukovník.

V tom došli ke skupině první hosté.

Domácí paní — plukovníka a syna jeho představila.

Po obvyklých vzájemných úklonách podotkla paní Klementina k Arnoštce:

„Ale považ, milá Arnoštko — pan Mansvet nás již zase opouští.“

Arnoštka pustila rámě nemotorného hosta a s líčenou horlivostí zvolala:

„Ah, ne, ne — tomu nedopustíme!“

„Povinnost káže," připomenul plukovník tónem nepřipouštějícím žádné námitky.

Černooká brunetka však přece se odvážila k námitce.

„Povinnost snad přece nebude tak ukrutnou, aby nám nepopřála potěšení jen ještě malou hodinku," pravila, roztouženě se usmívajíc. „Není-liž pravda, pane Mansvete!"

„Lituji, slečno," ujal se slova Mansvet.

„Káže-li povinnost, není pomoci!" převzala slovo domácí paní. „Mějte se dobře, pane Mansvete!"

I podala mu ruku.

Mansvet ruku políbil a podav ruku i otci, mlčky se ostatním uklonil. Po té rychlým krokem odcházel.

Všichni se na chvíli odmlčeli a dívali za ním, až přerušila mlčení domácí paní:

„Smím prosit, vážená společnost — k večeři!"

Na vyzvání to začali se hosté rozcházeti ke stolům, jež bylo zatím služebnictvo připravilo. Jen setník-auditor, jenž byl chvíli jako v ztrnutí do prázdna pohlížel, náhle — jakoby si byl teprve nyní vzpomenul — obrátil se k plukovníkovi.

„Zde máš také ještě jednoho kamaráda!" pravil, ukázav na hranatého vousáče, jenž byl přišel s Arnoštkou a skoro tupě opodál státi zůstal.

Plukovník, pohlédnuv na apatického muže, poznal jej na první pohled.

„Aj! Totě misantrop Žežula!" připomenul a popošed k němu několik kroků, podal mu ruku.

Setník-auditor, živě rukama gestikuluje, jej následoval.

Tak octly se paní Klementina i obě její dcery na malou chvíli beze svědků.

„Vy jste mi pěkné salonní diplomatky!“ zasyčela domácí paní přitlumeně k dcerám. „Ignorovat, koho chceme přilákat a upoutat!... To svět neviděl!... Toť zúmyslná blamáž!“

A poohlédnuvši se trochu na zad ke skupení, v němž stál plukovník, dodala:

„A teď nám i starého medvěda ulovili staří kocouři, kteří ho tak brzy nepustí.

„Však je ňák zapudíme!“ zašeptla sebevědomě Adela.

„A já se pokusím, upraviti půdu — pro tebe!“ nabízela se šeptmo matce Arnoštka.

„Jen se opovaž!“ ušklíbla se matka zlostně, ale hned se zase opanovala.

„Dosti! Víte, jak a co!“ dodala přísně. „Já teď musím k hostům!“

Po té se obrátila a začala volati:

„Eliško, Eliško! Učiň, čeho jest třeba!“

Zároveň popošla k místu, kde již Eliška šukala, by přihlédla k posledním přípravám k večeři.

Setník-auditor a nemotorný Žežula byli zatím plukovníka odvlékli ještě o několik kroků dále a donutili jej zasednouti s nimi k osamělému stolu, na němž jako na ostatních stolech bylo již prostřeno a stálo také několik lahví vína.

Žvatlající setník-auditor ihned sobě i oběma někdejším soudruhům posloužil, naliv každému sklenku vína.

Zvednuv pak svou vlastní, zvolal nápadně hlasitě:

„Na šťastně shledání, kamarádi!“

Všickni tři přiťukli a připili.

„Zdá se mi,“ připomenul plukovník k setníku-

auditorovi, jehož chování bylo vždy nápadnější, „že jste již trochu rozjařen.“

„Jakž pak bych nebyl!“ přiznal se upřímně oslovený. „Popíjímť, vlastně zapíjímť už od časného rána nejnovější milostné dobrodružství,“ zalhal a nahnuv se k plukovníkovi, tajemně a s impertinencí drzého chlubila zašeptal:

„Tady v domě je — kůstka!... Nu — magnifique!“

Při tom zaluskl se samolibou spokojeností prsty.

„Roháček je totiž doposud ještě don Juan,“ vyložil Žežula plukovníkovi, ale s úšklebnou závistí dodal: „Ovšem již valně připlesnivělý.“

„Plesnivý vtipeček, na němž roste už staletý mech, mne, kamaráde, nepopudí!“ odtrumfoval Roháček. „Mně je a zůstane žena alfou a omegou života,“ pokračoval pak vždy živěji, ba rozčileněji, tak že slova jeho slyšeli i ostatní hosté. „Milovat — milovat do posledního dechu! Bez ženy poušť — se ženou ráj!“

Po té se obrátil přímo k plukovníkovi:

„A což ty? Nic?“

„Jsem už po celý rok vdovcem,“ odvětil suše plukovník.

„A říkáš teď — ‚Apage satanello-ženo!‘ — jako já — není-liž pravda?“ ozval se úšklebně Žežula, hladě si vousy. „Mně je žena největším zlem, kterýmž může osud člověka potrestat.“

Zatím byla se nepozorovaně ke stolu připlížila Arnoštka a zaslechnuvši poslední slova, uznala za dobré žertem oponovati.

„Protestuji, pane Žežulo, jménem celého ženského pokolení!“ zvolala patheticky.

„Výborně, výborně, slečno Arnoštko!“ přizvukoval setník-auditor Roháček, vyskočiv se stolice Popadnuv pak svou sklenku, zvedl ji do výše a pokračoval v zmáhajícím se rozjaření, ba rozčilení:

„Připíjím ženám — krásným paním i spanilým pannám jako zdroji nevýslovných slastí! Já — po celý svůj život — —“

Poslední slova však pronesl trhaně a dutě, jakoby je namáhavě ze sebe vyrážel. Po té se zajikl, umlknul a mírně zavrávoral; leč hned na to se zase vzpamatoval.

„Tedy já — —“ pokusil se poznovu mluviti, ale hlas jeho zněl chroptivě, tak že pronesl jen ještě dutě, skoro nesrozumitelně slova: „Ne — ne! Náhle — —“

Po té něco zablábolil, zaúpěl a pustiv sklenku sklesl zpět na židli.

Tvář jeho byla brunátná, horečně se lesknoucí oči do prázdna vypouleny, rty konvulsivně poškubávaly.

„Co to?“ připomenul klidně plukovník vstávaje. „Žert nebo —“

Nedořekl. Setník-auditor se nahnul a byl by sklesl na zem, kdyby ho nebyl Žežula zachytil.

„Stýskal si už dávno na indisposici,“ vyložil tento plukovníkovi. „Možná tudíž, že to záchvat mrtvice.“

„Matinko, matinko!“ zvolala ustrašeně Arnoštka, která byla chvíli němou svědkyní děsného výjevu.

Paní Klementina přikvapila a zůstala jak omráčena.

Duší její šlehla vzpomínka na podobnou katastrofu před rokem v saloně plukovníkově a obraz

nešťastné přítelkyně vyhoupnul se před duševním zrakem jejím tak jasně a plasticky, že zdálo se jí, jakoby před ní stála s výrazem nejtrpčí výčitky v zsinalé tváři.

Jisto, že byl to zákmit obdobným obrazem probuzeného svědomí. Leč paní Klementina byla přes to vše, že tvářila se často z pouhé kaprice sentimentální, ba sensitivní, přece jen ženou dosti otužilou a vzpamatovala se v několika vteřinách.

„Pro milosrdenství boží! Co se stalo?“ zvolala zajikavě, jakoby obraz, jejž právě viděla, nebyl dosti výmluvným. A nečekajíc odpovědi zalomila rukama a bolestně zaúpěla:

„Ach, bože, bože!... Vždyť umírá!“

Již na ustrašené zavolání Arnoštčino byli se někteří hosté zvedli.

Na výkřik paní Klementiny zvedli se i ostatní a v zmatku i udivení pospíchali ke skupení, jež znenáhla v půlkruh obklopují.

Plukovník byl zatím ohledal chladnokrevně tepnu trpícího a zvednuv hlavu prohodil:

„Není ve společnosti náhodou lékař?“

„Není,“ odtušila ochotně Arnoštka, v jejíž tváři jevila se upřímná soustrast. „Ale okamžitě proň pošleme.“

I obrátila se a spěchala k letohrádku.

Ruch a šum kolem panující přerušil opět plukovník, jenž byl ze všech jediný zachoval úplnou chladnokrevnost.

„Myslím, milostivá paní,“ obrátil se k Rokosové, „že by bylo nejlíp, kdyby mu bylo upraveno lože — nežli přijde lékař.“

„Ah, ovšem, ovšem,“ odtušila domácí paní ochotně. „Hned se o to postarám.“

Ohlédnuvši se spatřila za sebou Adelu, stojící skoro v ztrnutí.

„Honem, Adelo, honem — učiň, čeho jest třeba!“ kázala.

Adela přání matčinu vyhověla a pospíšila za Arnoštkou do letohrádku.

Zatím byl setník-auditor přítelem Žežulou a ještě jedním hostem nadzvednut se stolice a pomalu a opatrně odváděn do letohrádku.

Tvář jeho byla doposud beze změny; občas nadzvedl trochu hlavu, zablábolil něco a hned zase hlava sklesla jako bez vlády k prsům.

Zevlující hosté ze zvědavosti za smutným průvodem následovali.

Paní Klementina zdála se býti na rozpacích. Po chvíli však zalomila opět rukama a zaúpěla

„Ach, bože, bože — toť hrozné divadlo! A právě dnes — dnes —“

A pomalu, skoro vrávoravě ubírala se za ostatními a zmizela v letohrádku.

I plukovník postál po zmizení hostův a domácí paní nerozhodně, jakoby chtěl i nechtěl učiniti po příkladu ostatních.

Po té však se rozhodnul a zaměřil také k letohrádku.

Náhodou však se přede dveřmi poohlédl a spatřil opodál pod stromem státi Elišku, jedinou, která nebyla ostatních následovala. Byla rovněž tak oblečena jako před rokem, když ji byl poprvé spatřil, zřejmý to důkaz, že toiletta její nebyla bohatá.

Stála, jak již připomenuto, pod košatým stromem a dívala se za plukovníkem aneb aspoň ku hlavním dveřím, v nichž byli ostatní před chvílí zmizeli.

V okamžiku, když se plukovník poohlédl a sokolí zrak jeho utkvěl na její tváři, pohrával matný pablesk slunce, prorážející skrze husté listí, po jedné její líci, dodávaje pleti kovového lesku. Jinak jevila tvář její neobyčejný klid, což plukovníka překvapilo.

Vrátil se — v prvním okamžiku výhradně jen z té příčiny, by ji pouze pozdravil.

Avšak když pozdrav pronesl a zadíval se jí do očí, překvapil jej nejen klidný její pohled, nýbrž i chladnokrevnost, s jakou pozdrav vlídně opětovala.

„Dovolte slečno,“ uklouzlo mu skoro mimoděk. „Vás děsný případ ten nedojal, nerozčilil?“

Upřela naň jasnomodré oči, jakoby se ptal na cosi, nač nemůže vůbec ani odpověděti; ale po chvíli odpověděla přece:

„Přiznávám se upřímně, pane plukovníku — zůstala jsem chladnou.“

„K neuvěření!“ zadivil se plukovník. „Trvám, že máte k tomu nějakou příčinu.“

Eliška lehynce přikyvla hlavou.

„A smím zvěděti, jakou?“

„Nenávidím muže toho z hlubin své duše,“ zní klidná a přece s ostrým přízvukem pronesená odpověď.

„Vy že někoho nenávidíte?“ podivil se plukovník poznovu. „A proč — smím-li vědět — právě tohoto?“

Eliška váhala chvíli s odpovědí; ale po té přece se jen upřímně vyznala:

„Pronásledujeť mne, kde se jen příležitost naskytne. A já jsem zde vůči němu úplně bezbranná.“

„Proč bezbranná?“ optal se plukovník, jsa

oprotiv upřímnosti Eliščině skoro na rozpacích, má-li se dále vyptávati.

Eliška odpověděla však i na tuto otázku upřímně:

„Jsemť zde v domě trpěna pouze z milosti a on — jest nejen důvěrníkem, nýbrž i — —“

V tom, jakoby si byla připomenula, že přece jen nečiní dobře, když se tak upřímně vyznává, přejela jednou rukou rozpačitě tvář a zašeptala:

„Ne, ne — nemohu — nesmím se dále zpovídati, pane plukovníku. Odpusťte!“

Plukovník tentokráte neodpověděl. Jako u hloubavých povah, které se i v rozmluvách zabývají v duchu něčím jiným, často se děje — duší jeho šlehlo náhle cosi, co mysl jeho odvrátilo od předmětu hovoru.

Tvář jeho vzala na sebe výraz přemítavosti, ba poněkud se i zachmuřila, což bylo příčinou, že se Eliška nesmělým tónem ozvala.

„Neračte mi, prosím, pane plukovníku, ve zlé vykládati,“ zašeptala sotva slyšitelně.

Přes to vyrušila slovy těmi plukovníka z myšlenek.

„Naopak,“ pravil živě, jakoby se byl náhle rozhodnul, co a jak má odpověděti. „Vaše upřímnost, slečno, mne překvapuje. Dovolte, bych důvěru vaši splatil stejnou měrou.“

„Račte býti přes příliš laskav,“ zašeptala dívka, a nemohouc zapříti povahu ženskou, upřela naň skoro s dychtivostí své krásné modré oči.

„Nemiluji dlouhých výkladů,“ pokračoval plukovník. „Bývám začasté drsný, příkrý, a proto: —

věřte mi, slečno, na slovo — já trpký osud váš tušil od prvního setkání se s vámi."

„A zajisté jste mne politoval," uklouzlo mimoděk Elišce.

Plukovník na tato slova neodpověděl přímo. Chvíli stál, jakoby ještě o něčem přemítal, po té neobyčejně živě a srdečně se optal:

„A nepřála byste si život svůj — zaměniti?"

„S jásotem, pane plukovníku," uklouzlo Elišce jako před chvílí.

„V tom případu dovolil bych si jen na něco se vás otázati: Nebyla byste ochotna státi se mé Anušce druhou matkou?"

Poslední dvě slova pronesl plukovník sice skoro šeptmo, ale Eliška, ačkoli naprosto nepřipravena, pochopila dosah jejich úplně.

Tvář její zahořela studem a radostným udivením zároveň.

„Anušce?" zašeptala rozpačitě.

„Činím návrh ten v souhlasu se synem," připomenul chladně plukovník. „A kdybyste —"

„Díky, pane plukovníku!" zašeptala Eliška poznovu stísněným hlasem, v němž však se chvělo radostné pohnutí. „Jsem však laskavostí vaší tak pomatena — —"

Zajikla se a dodala jen ještě slůvko: „Odpusťte!" a na polo se odvrátila.

„Na mně jest, milá Eliško, prositi za odpuštění," pokračoval plukovník srdečně, „že jsem tak beze všech ceremonií — —"

„Ne, ne, pane plukovníku!" zvolala náhle Eliška přitlumeným a přece následkem vnitřního pohnutí rozechvěným hlasem. „Nemohu — nesmím —"

V tom objevila se paní Klementina před letohrádkem a když shlédla Elišku s plukovníkem státi, zpurně zavolala:

„Eliško, Eliško!“

Eliška, zaslechnuvši tetin hlas, zašeptala jen ještě: „Odpusťte!“ a pospíšila k paní Klementině.

Plukovník se zjevnou zálibou se za ní díval.

„Podivná bytost!“ pomyslil si. „Zpola ještě upřímné dítě a zpola již žena s veškerou vášní, ba nenávistí, jaké jest žena vůbec schopna.“

Když pak Eliška na zřejmý pokyn tetin zaskočila do letohrádku, popošel plukovník volným krokem k paní Klementině, která lomíc rukama blížila se k němu s výrazem líčené sentimentálnosti.

„Ach, bože, bože, pane plukovníku — toť hrozné divadlo!“ vzdychla úpěnlivě, když se setkali.

„Přišel už lékař?“ optal se úsečně plukovník.

„Ach, ano, ano,“ jala se ochotně vypravovati. „Byl tu v několika vteřinách a konstatoval mírný nával mrtvice, který však prý nemívá v zápětí smrt... Ale což to vše naplat! — Ten děsný pohled!... Právě odnášejí ubohého z rozkazu lékařova do vozu, by jej dopravili domů... Ach, bože, bože!“

V tom objevily se ve dveřích letohrádku obě dcery, hledající matku. Jakmile ji shledly, zrychlily krok.

„Matinko, matinko!“ volala Arnoštka již z daleka. „Někteří hosté už se poroučeli.“

„A jiní jsou již na odchodu,“ doložila Adela.

Matka pochopila.

„Není pomoci,“ obrátila se k plukovníkovi. „Musím konati úřad domácí paní. Odpusťte! Zatím račte vzíti za vděk společností mých dítek.“

Odkvapila.

Plukovník, buď že myslil na rozhodný krok, jejž byl právě učinil a o jehož výsledku neměl do posud rozhodné jistoty, nebo že v pravém slova smyslu vnucená společnost mladých dam nebyla mu právě vhod, mlčel, což přivedlo obě dámy do rozpaků, mají-li či nemají-li zahájiti rozmluvu samy.

Po chvíli dodala si srdce Adela, která jakožto blondýnka zdála se býti na pohled nepoměrně ne smělejší a jemnější brunetky Arnoštky, kdežto v pravdě byl opak toho.

„Ah, jak jsem ráda," pravila na polo ku své sestře, „že jsme se konečně zbavily nemilé a nudné společnosti —"

„Která nemá smyslu ani pro přírodu," vpadla Arnoštka, uhodnuvši, kam sestra míří.

„Tím méně pro umění," doložila Adela s jemným důrazem, čímž plukovníka z myšlenek vyrušila.

„Pravda, společnost, jako byla dnešní, jest z pravidla nudnou," přisvědčoval, což bylo zároveň důkazem, že i v myšlenkách pohřížen, přece sledoval, o čem byla právě zahájena rozmluva.

„I vy jste, pane plukovníku, téhož náhledu jako my?" zvolala Adela, chytajíc se stébla, by nenastala zase trapná pomlčka.

„Musím se přiznati," ujal se slova plukovník, „že jsem po celý svůj život neměl nikdy času obírati se přes příliš přírodou a uměním. Přes to nebyl jsem a nejsem přítelem lidí — —"

„Kteří, na příklad," vpadla Arnoštka, „jako pan setník-auditor Roháček, jak jste sám slyšel, neznají nežli fráse —"

„Vůbec lidí bez srdce a bez ducha," doložil

plukovník s ostrým přízvukem; ale hned na to si připomenul, že jest jeho povinností, nenechat dámy státi, a pravil se zdvořilou úklonou, ukázav k nejbližšímu stolu:

„Není libo?“

Dámy usedly, plukovník učinil po jejich příkladu, ale mlčel.

Nastala opět trapná pomlčka.

Obě dámy jevily vzmáhající se rozpačitost.

Leč i nyní dodala si poznovu srdce Adela a zahájila rozmluvu beze vší souvislosti s tím, co předcházelo.

„Ani byste nevěřil, pane plukovníku,“ pravila s koketní samolibostí, „že jest mi pozorování uměleckého díla a především krásného obrazu nepoměrně milejší jakékoli, byť sebe zábavnější společnosti.“

„Věřím — mně též,“ odpověděl úsečně plukovník.

„A mně zase,“ převzala slovo Arnoštka, „jest vzácná nějaká květina rovněž tak milá jako sestře Adele umělecké dílo nebo krásný obraz.“

Plukovník, dívající se skoro lhostejně kamsi do dáli, odpověděl i nyní úsečně hrubým: „Přirozeno.“

Dámy jevily vždy větší rozpačitost.

Přes to dodala si tentokráte zmužilosti Arnoštka.

„A proto, věřte, pane plukovníku,“ pravila s přízvukem sentimentální zádumčivosti, „bývá mi začasté tak upřímně líto naší sestřenky Elišky.“

„Proč, prosím?“ optal se plukovník, jejž byla poslední slova zase pozorným učinila, živěji sice, ale přece ještě skoro lhostejně.

„Poněvadž —" zahájila Arnoštka svůj výklad, ale hned na to z hluboka vzdychla:

„Ach, bože — cesty osudů lidských bývají podivny! Ubohé naší Elišce, jak snad jste ráčil pozorovati, odepřel krutý osud dostatečného vzdělání!"

Plukovník zadíval se mlčky, ale s výrazem jemné ironie na Arnoštku, která týmž tónem jako dříve pokračovala:

„Prosím vás! Nebylo ani jinak možno. Ztratilať otce z mládí — byla nucena žíti s matkou svou v nouzi, a když pak jí i matka zemřela, ujala se jí naše předobrá matička, které děkuje — —"

„Ale ve společnosti tak vzorně vychovaných dam," vpadl plukovník, „zajisté v krátkém čase mohla — —"

„Mohla — ovšem, že mohla," převzala živě slovo Arnoštka.

„Ale nechtěla, pane plukovníku!" doložila s jemnou impertinencí Adela. „Jeť umíněna, svéhlavá. Společnost, v které my se pohybujeme, byla jí vždycky odporná."

„Ale vždyť jste ráčily před chvílí samy se vysloviti," namítl chladnokrevně plukovník, „že i vám společnost ta není příjemná!"

Tvář vznětlivé blondýnky zahořela studem, že se dala v tak zjevné nedůslednosti postihnouti.

Sestra Arnoštka káravě na ni pohlédla, ale přece jí přispěla ku pomoci povrchní omluvou, řkouc:

„Pravda, pane plukovníku. Ale sestra Adela nemíní společnost, kterou jste ráčil poznati dnes..."

„A kterou, prosím?" optal se plukovník zdánlivě ledabylo a bez jakékoli úmyslnosti, ale přece

s tak ostrým, skoro možno říci, nesalonním přízvukem, že všední otázka ta vehnala krev i do tváře Arnoštčiny.

Rozpaky obou mladých dam byly tím větší, čím více se snažily je zakrýti, a není nižádné pochybnosti, že bylo jim již studem skoro do pláče.

Na štěstí přispěla jim v nejkritičtějším okamžiku náhoda ku pomoci.

Paní Klementina objevila se ve dveřích letohrádku.

„Aj, matička přichází!“ zvolala jako v radostném překvapení Adela, když ji shlédla.

Plukovník vstal a zadíval se směrem, odkud se paní Klementina blížila.

Obě dámy rozpačitostí nevěděly, mají-li učiniti po jeho příkladu nebo zůstat seděti. Vstaly; ale hned zase usedly a setrvaly v trapném mlčení.

Paní Klementina pochopila nemilou situaci svých dcer již z daleka. Zrychlila krok a když došla, snažila se rozmarným úvodem napraviti, co snad byly dcery shatily.

„Aj, totě jako v božím kostelíčku,“ počala líbezně se usmívajíc — „ticho, tichoučko jako o milém kázáničku... Ovšem — po tak děsné katastrofě není vůbec ani jinak možno. Není-liž pravda, .pane plukovníku?“

Nečekajíc ani odpovědi, dodala tónem rozmarně koketním:

„Dovolte, abych byla v zamlklé společnosti vaší — čtvrtou, ovšem neněmou společnicí!“

„Na nemilé případy,“ pokračovala usedajíc „jest nejlépe, co možná nejdříve zapomenouti. Není-liž pravda, pane plukovníku?“

Plukovník mlčky přikývl a usedl naproti paní Klementině, která ještě dodala:

„A vy, pane plukovníku, zajisté nás tak zrádně neopustíte, jako ostatní. Není-liž pravda?"

Na dvojí „není-liž pravda" paní Klementiny plukovník neodpověděl; na třetí uznal za vhodné odpověděti zcela zřejmě:

„Lituji, milostivá paní, že musím jako muž dostáti svému slovu..."

„Jak to?" vpadla paní Klementina.

„Pravil jsem, že setrvám do ukončení slavnosti. Nyní jest slavnost ukončena — —"

„Ah, tak snad jste to přece nemínil?" ozvala se paní Klementina s koketním úsměvem.

„Vyčkal jsem jen, až hosté odejdou," pokračoval plukovník klidně, „abych mohl s vámi, milostivá paní, v záležitosti důležité, skoro možno říci delikátní — —"

„Se mnou?" zadivila se domácí paní a sladké tušení projelo jí všemi údy.

Tvář její jevila dychtivost; sivé, nazelenalé oči vzplály zvláštním ohněm, když skoro jako upejpavá dívčinka dodala:

„A v záležitosti důležité — pravíte? Delikátní?"

Plukovník přikývl jen hlavou a upřel zrak svůj na paní Klementinu s tak zvláštním výrazem, že uznala za dobré, sklopiti oči.

„Račte se, libo-li, vysloviti!" zašeptala po chvíli skoro ostýchavě. Srdce jí přese všechnu otužilost přece jen prudce bilo a dech se jí tajil.

Plukovník však, jakoby se úmyslně pásl na jejích duševních mukách, odpověděl teprve po delší pomlčce:

„Jsem tu dnes vlastně, milostivá paní, jako — prosebník.“

„V záležitosti cizí nebo —?“ optala se domácí paní, vzmuživši se, aby přímým dotazem učinila konec vlastním rozpakům.

„V záležitosti své vlastní,“ odpověděl plukovník upřímně.

Nyní již nebylo pro domácí paní nejmenší pochybnosti, že nadešel konečně okamžik, kdy vyplní se nejvřelejší její tajné přání. Tvář její, která se nebyla po celé decenium začervenala, zahořela hektickým ruměncem, oko se rozjiskřilo a na rtech zdála se chvěti sladká prosba: „Mluv, mluv!“

A poprvé po mnoha letech nebyla v stavu odpověděti...

„Prosba má,“ pokračoval plukovník s nezměněným klidem, „týká se však celé rodiny a proto bych si přál a snažně prosím, abych ji směl přednésti — —“

„Vždyť jsme zde všechny!“ vpadla s mírným udivením paní Klementina a zrak její zakroužil kolem. „Celá rodina...“

„Míním slečnu Elišku,“ připomenul suše plukovník.

„Ah, ta přece nenáleží k naší rodině!“ míní paní Klementina, upírajíc zrak svůj vždy udiveněji na mučícího ji muže.

„Vy však jste jí, milostivá paní, druhou matkou,“ pravil plukovník, jakoby pronášel něco, co se samo sebou rozumí.

„Pravda,“ přisvědčila domácí paní; nicméně hned se zase mimoděk vzepřela. „Leč — co má, prosím, Eliška s rodinnou záležitostí —?“

„Nic více, nežli že si přeji,“ odvětil plukov-

ník, „aby i ona jako nevlastní vaše dcera neměla nejmenší záminky — —“

„Ah, tak!“ uvolnila domácí paní stísněným prsoum. „Budiž tedy, jak si přejete!“

Po té jala se volati: „Eliško! Eliško!“ Nicméně hned na to obrátila se k Adele: „Zavolej Elišku!“

Adela, kterouž záležitost, o kterou šlo, rovněž tak napínala jako Arnoštku, vstala se zjevnou nechutí a plížila se k letohrádku.

„Přiznávám se vám, pane plukovníku, že napínáte zvědavost naši v nejvyšší míře.“

„Okamžitě ji ukojím v pevné naději, že prosby mé neoslyšíte,“ zní klidná a zdvořilá odpověď.

„Neoslyším,“ uklouzlo mimoděk domácí paní, dívající se skoro stydlivě k zemi.

V tom vyšla z letohrádku Eliška, která byla patrně tetino volání zaslechla.

Adela na ni kývla, obě blíží se chvatně ke skupení.

„Neoslyším,“ opakovala zatím domácí paní s jemným důrazem. „Račte býti ubezpečen, že neoslyším! Neboť muž vašeho společenského postavení, vaší povahy, vašeho vzdělání nemůže přece žádati ničeho, co by se nesrovnávalo s intencemi nejušlechtilejšími.“

Za tímto výkladem byla Eliška s Adelou došla. Tato usedla, Eliška zůstala však v pozadí státi.

„Eliško!“ obrátila se domácí paní ku své neteři. „Pan plukovník přeje si ve tvé přítomnosti — —“

Oslovená se lehce zapýřila a sklopila oči, což však ani teta, ani sestřenky nezpozorovaly, poně-

vadž byl pozornost jejich upoutal zase plukovník, jenž převzal slovo, řka:

„Žádost, vlastně prosba moje, milostivá paní, jest prostá,“ začal a za svrchované zvědavosti, zračící se ve tvářích matky a obou dcer klidně dokončil:

„Prosím za vaše laskavé svolení, aby slečna Eliška mohla se státi vychovatelkou mé Anežky.“

Svrchovaná zvědavost, jevící se po několik minut ve tvářích rodiny Rokosových, změnila se náhle v rovněž tak svrchované sklamání.

Hektická červenost na tváři paní Klementiny ustoupila bledosti a zbyla jen jemná červeň líčidla. Rty její se chvěly a dech se tajil.

„Eliška! Naše Eliška — vychovatelkou?!“ zvolala po chvíli přitlumeně, jakoby smyslu slov plukovníkových nechápala.

Ale hned na to se hrdě vztyčila a s rozhodností amazonky dodala:

„Ne, ne — to není možno!“

„A proč, prosím?“ optal se plukovník, v jehož tváři ani sval se nezachvěl, s týmž klidem, jako byl až dosud mluvil.

Klid ten domácí paní rychleji vzpamatoval, než se sama nadála.

„Odpusťte, pane plukovníku!“ ujala se slova tónem lichotivě omlouvaným. „Račte přece vědět, že žijeme v příznivých poměrech, že jsme dosti mohovity, než abychom dceru mé vlastní sestry z domu vyháněly...“

„Ale což,“ namítnul plukovník, „kdyby slečna Eliška sama ničeho nenamítala?“

Slova ta domácí paní v nejvyšší míře popudila.

„Jakže?!“ obrátila se zpurně k Elišce. „Ty bys chtěla?!“

Leč hned na to, jak sluší se na vyškolenou dámu salonní, vzpamatovala se a laskavěji dodala:

„Ne, ne — k neuvěření! Ty bys nás, milá Eliško, chtěla opustit?“

V stydlivě zruměněné tváři Eliščině jevila se nerozhodnost.

Tím rozhodněji ozvala se paní Klementina jako druhá její matka.

„Ne, ne, pane plukovníku!“ obrátila se k tomuto a upřela naň nazelenalé a nyní vášnivě rozjiskřené oči. „I kdyby Eliška chtěla, ba i kdyby na tom stála — — Nemohu, nesmím svoliti...“

Další slova pronesla trhaně a jaksi ostýchavě, ale přece s takovou duševní převahou, že zdála se býti každá námitka nemožnou.

„V rodině, pane plukovníku,“ pravila, „kde mladý, svobodný pán — jako pan Mansvet — — — Krátce — račte uvážiti: Eliščina dobrá pověst...“

„A jiných námitek, milostivá paní, nemáte?“ přerušil plukovník zajikavý proud pronášených protidůvodů.

„Jiných námitek?!“ zadivila se paní Klementina, nespouštějíc zraků svých s očí plukovníkových. „Trvám, že jediný tento důvod dostačí — —“

„V tom případu,“ vpadl živě plukovník, „jest jen jediný prostředek možný.“

„Tedy přece!“ uklouzlo domácí paní, v jejíž tváři zračila se opět dychtivost.

„Nenamítá-li slečna Eliška ničeho,“ začal plukovník váhavě a po krátké pomlčce dodal: „— prosím za svolení, aby se mohla státi mé Anežce druhou matkou... Žádám za její ruku.“

Úžas, jejž poslední slova vynutila na tvářích matky i obou dcer, nelze vypsati.

Chvíli zůstaly všechny tři jako v ztrnutí.

Náhle matka vyskočila a obrátivši se k Elišce v nejprudším afektu, jakoby jí křečovitá bolest srdce svírala, vzkřikla:

„Eliško — ty svoluješ?“

Eliška však beze slova zakryla si oběma rukama tvář.

Adela i Arnoštka vstaly váhavěji nežli matka, ale přece tak nápadně, že si toho všímla i rozčilená matka.

Chvatně přistoupily k sestřence a jedna přes druhou se ptala:

„Svoluješ, Eliško? Svoluješ?“

I plukovník vstal a pozoroval Elišku s laskavou dychtivostí.

Nemajíc ani tušení, že jsou zraky všech na ni upřeny, stála Eliška nepohnutě s nachýlenou k prsoum hlavou a se zakrytou tváří.

Náhle spustila ruce a zašeptala:

„Svoluji.“

„Oh!“ vydralo se mimoděk z rozvlněných prsou domácí paní. Zároveň couvala, zavrávorala a sklesla na stolici; ale hned se zase vztyčila, napínajíc všechny své síly, by se opanovala

Eliška pronesši rozhodné slovo, stála se stydlivě sklopenýma očima. Zruměněná tvář její jevila nejsladší rozechvění...

Po chvíli plukovník k ní přistoupil a podával jí ruku.

Zdráhavě podala mu svou a on ji políbil.

Ostatní stály chvíli v němém úžasu — —

— — —

*

Paní Klementina, žena ve společenských protivenstvích otužilá, vzpamatovala se v několika minutách aspoň tak dalece, že ukrotila démona zhrzené lásky, vlastně ješitnosti, a vzala na sebe škrabošku dobré vůle.

Jiného jí pro okamžik nezbývalo.

Vření v jejím nitru bylo sice doposud prudké, byla to bouře, jaké se do sebe vůbec ani nenadála; nicméně řídká energie vůle, kterou se lišila od sobě rovných a podobných, pomohla jí přes nejnebezpečnější úskalí, tak že se aspoň zjevně a nápadně neblamovala.

Oběma dcerám jejím byl plukovník, jak víme, více méně přece jen lhostejný. Ta i ona byla by snad podobného něco jako matka pocítila, kdyby byl na místě plukovníkově požádal za ruku Eliščinu jeho syn Mansvet.

Ale tak — řekněme to bez obalu: přály sestřence pochybného štěstí po boku obstarožného budoucího manžela s blahým pocitem, že přes všechny výhody přece jen nehrubě závidění hodný osud ten nestihl některou z nich.

Eliška naproti tomu tonula v nejsladším a přece trpkém rozechvění.

Bylo jí, jakoby se byla náhle z čiré tmy octla na výsluní, a přece jakoby se byla dopustila nepromíjitelného hříchu, o jehož možných následcích neodvážila se ani přemítati.

Bylo jí sladce i bolestno zároveň.

Zdálo se jí, že musí zajásat, a přece jí podivný, doposud nikdy nepocítěný stud bránil pronésti jen hlásku.

Bylo jí, jakoby teprve nyní cítila pod nohama pevnou půdu, a přece se jí zdálo, že se chvěje,

že ji pojímá závrať a že každým okamžikem může se sřítiti v bezednou propast.

Jen plukovník zachoval závidění hodný klid svůj i v rozhodném tomto okamžiku svého života.

Co byl učinil, stalo se po zralém všech možných následkův uvážení.

Bylo to tudíž výsledkem rozumu a nikoli převahou citu, jako bývá nebo má býti, kdykoli jde o sloučení osudů dvou bytostí ku sdílení všech slastí, ale zároveň i trpkostí života.

Byl si úplně vědom, že Eliška nemůže mu nikdy nahraditi ztracenou Marii, bytost, kterou druhdy tak vřele a vroucně miloval, že obraz její vznášel se doposud tak živě před duševním zrakem jeho, jakoby před ním stála.

On Elišku nemiloval, ba dívka ta, kterou byl doposud ještě nepoznal ani tak dalece, by si mohl s jistotou vyznati, že vyhoví jeho a jeho dítek náklonnostem, nevynutila na něm ani dostatek úcty a vážnosti, která by jej uspokojila — krátce bytost, s kterou se právě zaslíbil, byla mu doposud ještě skoro cizí.

Avšak upomínka na osudnou katastrofu rodinnou, kdy po smrti Marie zvedl hlavu a pohled jeho setkal se s Eliščiným zaroseným zrakem — prostá tato upomínka a ještě prostší připomenutí si dne bezprostředně předcházejícího: kdy setkala se Eliška po roce poprvé zase s Anuškou — prostinké tyto dvě upomínky převážily vše a byly skoro jedinými pohnutkami vlastního konečného rozhodnutí.

Bez těchto dvou upomínek, zdá se, byl by plu-

kovník snad i v nejrozhodnějším okamžiku váhal anebo docela i couvnul.

Byl přesvědčen, že přináší vlastně oběť své Anušce — a přinesl oběť tu s rozvahou a klidem muže, jenž jinak vůbec ani nemůže...

I rozloučil se nyní s rodinou Rokosových zdvořile, s Eliškou srdečně a — odejel — — —

Teprve po jeho odchodu popustila paní Klementina úplně uzdu svému citu, vlastně své rozhořčenosti nad zmařením svých plánů, jimiž byla původně skoro již jista.

Jakých příprav byla k jich provedení učinila, zůstalo jejím tajemstvím; ale že přípravy ty byly vykonány, že byla osidla nastražena, bylo jisto...

A vše zmařila po náhledu paní Klementiny podobná katastrofa jako před rokem...

Jaký div, že rozplakala se hněvem i lítostí, že octnuvši se později o samotě, počínala si jako šílená: vzlykala, úpěla, štkala, ba i vlasy si rvala...

Proklínala okamžik, kdy šlehla duší její myšlenka, by přijala Elišku do domu.

Chtěla ji okamžitě vyhnati, ale hned se jí zase zdálo, že by ji měla odprosit nebo ještě hůře: že by se k ní měla teprve nyní lichotiti, jak toho prospěch její v jiném ohledu nutně vyžadoval.

Rozhořčení, lítost a bolest paní Klementiny ovšem lze úplně pochopiti jen tehdá, když si připomeneme, že byly finance její skutečně již v povážlivě deroutě a že pro nejbližší dobu nevěděla si již skoro ani rady, tím méně pomoci.

Noc, která následovala, probděla paní Klementina jako v horečném blouznění.

Kdežto obě její dcery snily sen polospravedlivých, Eliška pak sen nejsladší, mučily paní Kle-

mentinu nejpříšernější přízraky při otevřených očích.

Někdy se jí zdálo, že pokouší se o ni šílenství... I obraz mrtvé přítelkyně Marie vyhupoval se před duševním zrakem jejím s nejtrpčí výčitkou v bolestně zkřivené tváři...

A přece vše, co předcházelo, co prudkou tuto bouři v duši její rozpoutalo, bylo tak prostinké, přirozené, ba všední, že chladně uvažujícímu člověku se zdá, jakoby bylo vůbec naprosto nemožno, by mohlo míti takové následky v zápětí.

Paní Klementina však byla ženou vášnivou, skoro bychom řekli ženskou furií.

Mořem pocitů lítosti, hněvu a bolesti rozvlnil se za nedlouho jemný záchvěv pocitu nevýslovně sladkého, jaký vzbuzuje v rozlíceném člověku první zákmit myšlenky o pomstě...

Avšak hned na to šlehla příšerným temnem duše její trpká vzpomínka, že na pomstu přece jen nelze pomysliti z té prosté příčiny, že nyní — za přispění samé Elišky — bude snad možno srealisovati aspoň původní plán, kterýmž se byla paní Klementina zanášela před rokem...

Teprve tím duševní bouře ochabla a znenáhla se tišila, až nastoupil zase normální stav.

Následujícího dne k polednímu, když opouštěla paní Klementina svou ložnici, jevila sice stopy po rozvášnění a probděné noci, ale byla zase rafinovanou mužatkou s manýrami salonní dámy jako jindy.

* *
*

Zatím co byl plukovník Rohan v letohrádku paní Klementiny připravoval a posléze i způsobil vylíčenou domácí revoluci, odjížděl syn jeho Mansvet jak víme, po dráze ku Praze a později dále k Pešti.

Mladý a jak z toho, co jsme byli až dosud o něm napověděli, zřejmo, interessantní muž hrál až dosud ve vypravování našem úlohu jen episodní.

A přece to byla povaha, která zasluhuje, aby k ní byla přese všechnu posavádní passivnost její obrácena pozornost.

Víme již, že byl Mansvet co do povahy, názorů, snah i zvyků v mnohém podoben otci; že byl zjevem i chováním pro ženy a dívky ideálem mužské dokonalosti, krátce, až dosud známe skoro jen závidění hodné jeho vlastnosti. Že byl málomluvný, snivý a k všedním věcem více méně apathický, činí jej v očích čtenářek zajisté ještě zajímavějším.

A přece vše to nikterak nestačí, abychom si mohli učiniti o povaze Mansvetově aspoň přibližně správný pojem.

Co o něm až dosud víme, jest převahou pouze jeho zevnějšek a nikoli pravá jeho bytost, která byla skoro až psychickým problemem.

Zdravý, silný a houževnatý jeho tělesný organismus již sám o sobě protestuje proti domněnce, že by mohl býti protkán nervy skoro až hystericky citlivými.

Otužilý muž, jenž dovedl dvě, tři noci probdíti, aniž by pocítil unavenosti, jenž uměl, ať již duševně nebo tělesně pracovati za tři i více nejstatnějších — muž, jenž na koni, v plovárně, v tanci, v šermu a vůbec ve všech gymnastických pro-

dukcích neměl skoro soupeřů, lišil se přece jen nápadně od každého, kdo mu byl v tomto vzhledě podoben anebo se s ním právem i měřiti mohl.

Zevnějškem a chováním byl sice mužem v pravém slova toho smyslu, v podstatě však přece jen povahou, kterou podmiňuje soustava sensitivních nervů, tudíž povahou jemnou, nepoměrně vznětlivější, nežli na muže sluší, neboli jinými slovy, povahou skoro až ženskou.

A přece zase vynikala povaha ta mnohou vlastností, jakýmiž začasté mnohý vzorný muž nemůže se honositi.

Byltě rozhodný a přímý bez příkrosti — v přesvědčeních svých neoblomný, v studiích a práci vytrvalý — v předsevzetích pevný, odhodlaný a zmužilý, tak že otec právem o něm tvrditi mohl, že dovedl by se chladnokrevně dívati i v ústí revolveru.

Chladnokrevnost ta lišila se od chladnokrevnosti otcovy jen tím, že tvář Mansvetova při prudších hnutích mysli mramorovost tváře otcovy nedostihovala.

Oko bystrého pozorovatele, jakým byl otec, postřehlo v ní začasté záchvěv tak výmluvný, že z pravidla s největší pravděpodobností mohl udati i jeho příčinu, a zřídka kdy se mýlil.

Přes to vše byla tato chladnokrevnost Mansvetova vlastností, které si otec na svém synovi cenil nejvíce. Bylať mu zárukou, že syn i v nejkritičtějších bouřích života, jež kácívají začasté i povahy nejhouževnatější, buď odolá neb aspoň padne jako muž.

Narozen byl Mansvet sice v Debrecíně, když tam otec ležel posádkou, a byl tudíž po zákoně

příslušník zalitavský; ale vychován byl v Praze, kde zahájil i ukončil svá studia.

Vyhověv přání praktického otce, oddal se, jak víme, studiu technickému.

Necítil sice k studiu tomu žádné nechuti; přes to zdá se, že vyhovění přání otcovu bylo mu aspoň v jistém vzhledě spíše na škodu nežli na prospěch Mansvet v odborném studiu nevynikl nad prostřednost, prostě z té příčiny, že neměl k němu nadání.

Snivá povaha a vůbec celá bytost jeho tíhla převahou k životu kontemplativnímu, tudíž spíše k studiu věd spekulativních.

Čilá, ba ohnivá obraznost jeho spíše mu překážela, nežli prospívala, a jisto jest, že v kterémkoli druhu tvořivého umění byl by nepoměrně více vynikl, nežli ve vědách vyžadujících nejpřesnější logiky a všech s logikou spříbuzněných duševních vlastností.

Leč právě toto zabývání se vědami exaktními nezůstalo na rozvoj povahy Mansvetovy bez vlivu prospěšného. Držeľoť rovnováhu bujné obraznosti, takže i v tomto vzhledě mohl býti Mansvet pokládán za muže přímo vzorného.

Citové záchvěvy nebývaly u něho sice časty; za to tím vytrvalejší.

Cit jeho neznal přechodů náhlých a eruptivních; stupňovalť se vždy jen zvenáhla. Ale dostoupiv kulminační výše, opanoval celou bytost.

Obyčejně zove se tento druh citu hlubokým; v pravdě však jest zcela přirozeným, ale ovšem jen údělem organismů naprosto zdravých a cizím vlivům tak snadno nepodléhajících.

Míra positivních vědomostí, jež si byl mladý tento muž za čas svých studií nastřádal, nebyla

malá; ale kromě otce, jenž ji přece jen spíše tušil, než aby byl o ní nabyl nezvratného přesvědčení, neměl o ní nikdo skoro ani potuchy.

Názor jeho v svět byl široký a nezkalený.

Nepojímalť světa po svém a jiných přání, nýbrž výhradně jen dle toho, čím opravdově jest: chaotickým mraveništěm nesčetných individuí, z nichž každé tvoří osobitý celek s vlastními názory, snahami a konečnými cíly, a musí býti pojímáno právě jen tak, jakým jest.

Z té příčiny respektoval také každý názor jiný jakožto výslednici individuelního života a všech vlivů na život ten působivších.

Měl shovění s křehkostmi, vadami a nedostatky, a snažil se ze všech sil ubrániti se nesčetným a začasté přemocným a svůdným vlivům, jež přesně rozumový názor v svět zakalují a tak často v odpornou a hnusnou karikaturu mění.

Přání a snahy jeho nenesly se vysoko. Žádné z jeho přání nebylo nedosažitelno.

Ctižádosti, závisti a celé plejady jiných pacností i necností, jimiž si smrtelníci mnohdy s pravou virtuosností život otravují, hrubě ani neznal.

Šlehnul-li občas zásvit podobných příšerných blesků jeho duší, podařilo se mu až dosud vždy udusiti jej již v zárodku.

Z toho, co jsme právě o povaze Mansvetově napověděli, jest zřejmo, že syn takový musil býti vzornému otci něčím, co nelze skoro ani definovati.

I slovo „idol" zdá se nám býti nepřípadným, aspoň vzhledem k mužné povaze otcově, které byla veškerá idolaterie odporna.

Milovalť syna svého v pravém a nepředpoja-

tém slova smyslu — jako sama sebe, a syn zase týmž způsobem miloval otce.

Řídká, skoro neuvěřitelná harmonie, panující mezi otcem a synem, má sice ráz naprosto ideální; avšak nám, kterýmž jde o přesné označení poměru mezi otcem a synem, zdá se, že nemáme nejmenšího práva pravdivý charakteristický moment zúmyslně znetvořovati jedině za tou příčinou, by nám snad někdo nemohl vytknouti pravdě nepodobnost.

Ve světě pomyslném i nepomyslném jest doposud mnohé, co nepodařilo se vystihnouti ani duchům nejbystřejším. Záhad tak zvaných psychických bloudí světem taková spousta, že veškerá snaha realismu, rozřešiti je logickou analysou, zůstala pouhým pokusem.

Tajemná sfinga, kterouž jedni duší, jiní výslednicí životních sil zovou, jest doposud hádankou, o jejíž řešení budou se snad ještě příští tisíciletí pouze pokoušeti.

Jediným ideálním momentem v povaze ostatně nevymyká se po našem náhledu ani Mansvet, ani jeho otec z ovzduší reálnosti.

Otec i syn kotvili celými bytostmi svými přece jen v pomíjející hroudě, ke které jest každý z nás přikován, a do které se po krátké pouti života konečně zase vrátí, by se stal opět tím, čím byl, nežli nabyl vědomí své existence...

Přirozenoť, že mladý muž takové povahy zabýval se na cestě k polnímu cvičení zcela jinými myšlenkami, nežli reservní důstojníci konající tutéž cestu jako on.

Jemu nebylo polní cvičení žádnou torturou, jak se domnívala paní Klementina, aniž bylo pro něj s nějakými výhodami nebo příjemnostmi spojeno.

Podroboval se jako rozumný člověk prostě neúprosnému diktátu zákona bez reptání a obrněn nejpevnější vůlí vzdorovati nepoměrně větším nepříjemnostem, nežli s jakými bývá polní cvičení spojeho z pravidla.

Jediné, co by jej snad mohlo hněsti, byla supernace, to jest dočasná ztráta nejdražšího pokladu: téměř naprosto neobmezené svobody, jaké se byl jako málo kdo jiný po celý svůj život těšil.

Nicméně i v tomto ohledu byl obrněn neobyčejnou správností, jaké byl ve všem všudy v životě svém uvykl, a především závidění hodnou svou povahou, která v nezbytnostech nikdy se nebouřila, nýbrž zcela klidně podrobovala všemu, co nebylo lze změniti.

Myšlenky jeho netěkaly tudíž ani kolem táboru, aniž po jakýchkoli zábavách a kratochvílích, jakýmiž důstojnictvo snažívá se zaplašiti démona dlouhé chvíle a nahraditi dočasná vyrušení z obvyklého života garnisonního.

Bylo mu, jakoby odjížděl na jednodenní výlet, z kterého se k večeru nebo druhého dne z rána zase vrátí.

Z počátku tanul mu na mysli poslední výjev, jehož byl svědkem v parku paní Klementiny Rokosové. Osoby, s nimiž se tam byl setkal, mihly se však před jeho duševním zrakem jen přeletmo...

V několika okamžicích zmizely do jedné a jenom zajímavá osobnost otcova tanula mu na mysli.

Za nedlouho vyhoupla se před duševním zrakem jeho i postava Anuščina.

Po nějaký čas jej bavily postavy samy o sobě. Později však začaly se myšlenky jeho zabývati tou neb onou vlastností otcovou nebo sestřinou a za

nedlouho přemítal vážně a opravdově o vzájemném poměru jejich.

Přirozenoť, že lék, jejž byl otec naznačil jako jedině spásný k zachránění Anušky, Mansvet v plné míře nejen uznával, nýbrž pokládal za nevyhnutelný.

A čím dále o kritickém již stavu věci přemítal, tím více nabýval přesvědčení, že každý den otálení jest vlastně nezměrnou ztrátou pro Anušku.

Přál si tudíž upřímně, aby otec co možná nejdříve se rozhodnul.

Napadlo mu též, že mohlo by se tak státi za jeho nepřítomnosti a vyznal sám sobě zcela upřímně, že by mu to bylo nejmilejší.

Ovšem mu také tanul na mysli mlhavý jakýsi obraz budoucí Anuščiny a zároveň i jeho nové matky.

Připomenul si také tu neb onu podrobnost, která snad může následovati; ale nechť sebe více se namáhal, představiti si novou svou matku, vždy vyhoupla se před duševním zrakem jeho pouhá silhouetta.

Několikráte napadla mu ta neb ona dáma z rodiny Rokosových, ba i sama Eliška; leč hned zase zmizely jako pouhé fantomy.

Nejdéle setrval v duchu při představě paní Klementiny. Nicméně když uvážil všechny důvody pro i proti, vzdal se i této myšlenky.

Nejistota a nemožnost představiti si novou svou matku nikterak ho však nehnětla. Naopak — čím déle se záležitostí tou zabýval, tím více jej nejistota bavila, tak že si konečně i přál, aby vůbec potrvala až do jeho návratu...

Tak bavil se na cestě do Prahy, kam přibyl pozdě večer a odkud po krátké zastávce jel dále.

Snažil se sice i nyní zapřísti se v myšlenky, kterýmiž se původně zabýval; ale za nedlouho cítil, že jej přemáhá dřímota.

Nejsa zvyklý činiti si v čemkoli zbytečného násilí a jsa v kupé sám — natáhl se na sedadlo a za nedlouho usnul.

Spal s krátkými přestávkami celou noc, až vlak na místě určení zastavil.

Když se byl v nejbližším hotelu dočasně usídlil a u velitelství ohlásil, uznal za dobré napsati otci list, že šťastně dojel cíle cesty.

Avšak dojmy z noční cesty byly tak všední, a on sám přes všechnu otužilost svou celonoční jízdou tak umdlen, že zdálo se mu, jakoby hlava byla pustá.

Psal tudíž, co mu právě napadlo.

Z počátku frásovitě, později vřele a srdečně a konečně — nevěda již jak vyplniti poslední stránku listu, zmínil se v stručnosti i o tom, čím na cestě do Prahy v duchu se zabýval a čeho by si vlastně, kdyby se otec skutečně odhodlal ku kroku pro Anušku tak důležitému, přál.

List odeslán — a následujícího dne konal již Mansvet službu vojenskou...

List došel náhodou v témž okamžiku, kdy byl otec dopsal list, v kterém synovi prostě oznamoval, co a jak se bylo sběhlo po jeho odchodu v parku paní Klementiny.

Zakončení synova listu zdálo se mu býti po prvním přelítnutí skoro až dětinské.

Četl je několikráte — vždy pozorněji.

Ale prostý, srdečný tón byl tak přirozený, že

nemohl jinak, nežli dospěti ku přesvědčení, že tomu skutečně tak, jak syn píše.

Přes to byl na rozpacích, má-li, či nemá-li odeslati list již napsaný.

V tom mu napadlo, že má snad Mansvet přece jiné, závažnější příčiny, než udává.

A jedině z toho důvodu uznal za vhodné, napsati a odeslati pouhou odpověď na Mansvetův list a vyčkati několik dní, až co Mansvet odpoví.

Učiniv tak, byl jist, že odpověď synova dojde nejdéle v týdnu.

Zatím konal po svém způsobu zcela klidně přípravy ku svému sňatku a dohodnul se s Eliškou, aby sňatek byl odbýván v den po příjezdu Mansvetově.

Přípravy skončeny v několika dnech; ale odpověď Mansvetova na poslední list otcův nedocházela.

Otec psal po druhé — asi po týdnu po třetí, kdy synovi bez obalu oznamoval, co mu chtěl oznámiti již v prvním listu.

Konečně týden před sňatkem došel z Pešti list cizí rukou psaný, kterýmž správa pešťské nemocnice oznamovala, že poručík v záloze Mansvet Rohan ochuravěl zánětem mozkových blan; ale že krisi přestál a již se pozdravuje.

V tváři otcově se sice při čtení listu toho ani sval nezachvěl; leč co se dělo v jeho duši, toho lze se snadno domysliti.

Jediné, čím se to manifestovalo, bylo, že nejbližším vlakem, aniž by se byl s někým rozloučil, odejel do Pešti, aby se o stavu synově přesvědčil.

Bylo tomu skutečně, jak bylo psáno.

Mansvet se již pozdravoval.

Otcovy listy nebyly mu vůbec dodány a vráceny otci.

Zároveň dáno otci na srozuměnou, že povaha synovy choroby vyžaduje svrchovaného klidu, co možná nejpečlivějšího šetření každého jeho přání, vůbec vyvarování každého rozčilení.

A proto že bude nejlíp, když po propuštění z nemocnice odebéře se rekonvalescent do Italie nebo do jižní Francie a stráví tam zcela bezstarostně a ničím nevyrušován několik měsíců.

Otec, učiniv bez odkladu, čeho bylo ke všemu tomu potřebí, zdržel se v Pešti několik dní, až nabyl úplného přesvědčení, že Mansvetův stav v pravdě se lepší.

Na to vrátil se skoro již upokojen.

Přirozenoť, že otec své listy přinesl domů a že sňatek jeho s Eliškou, k němuž byly všechny přípravy vykonány, odbyt beze všeho hluku, ba spíše jako nějaký obřad smuteční.

A téhož dne, kdy Eliška překročila poprvé práh Rohanova letohrádku jako plukovníkova choť, opustil Mansvet v průvodu jediného sluhy nemocnici a odjížděl do Nizzy.

Čím a jak se bavil Mansvet na své cestě a později v Nizze, neliší se v podstatě ničím od zábav podobných rekonvalescentů, při nichž se musí úzkostlivě dbáti všemožného pohodlí a především vyvarování jakéhokoliv vzrušení mysli.

Občas psával otci a otec zase jemu.

Leč ani v listech synových, tím méně otcových nebylo praničeho, co by vzrušilo mysl toho neb onoho.

Nejčastěji psával syn, že cítí vždy více vracející se zdraví, což potěšilo otce; otec pak nejčastěji

zvěstoval, že poměry doma v ničem se nezměnily, leda že Anuška počíná býti znenáhla méně divoká, nežli bývala, což potěšilo zase syna.

Za to děla se v letohrádku plukovníkově znenáhlá změna závažná a neočekávaná.

Trapná, skoro možno říci pošmurná stísněnost, která byla po smrti první plukovníkovy choti v letohrádku zavládla a déle celého roku potrvala, po příchodu Eliščině jakoby byla zázračnou nějakou mocí zažehnána.

Svěží, mladistvá a láskyhodná mladá matka koná v letohrádku pravé divy.

V několika týdnech jest vše, co bylo v poslední době zanedbáváno neb opomínáno, v nejvzornějším pořádku, jako bývalo za nebožky paní.

Mír, klid a spokojenost plíží se nepozorovaně pod krov muže, jenž byl v poslední době tak trpce osudem zkoušen a jenž již pochyboval, že by kdy mohlo býti v lůně jeho rodiny jako bývalo.

Po několika jen dnech macecha — nejlaskavější snad bytost pod sluncem — vládla již v domě neobmezeně jako královna lásky.

Před nedávnem ještě tak zdivočilá Anuška chovala se přese všechnu svou příchylnost k Elišce z počátku přece jaksi ostýchavě a nedůvěřivě jako k polocizí bytosti, která se k ní chovala, jako se k ní chovávala nebožka matka, nyní již skoro úplně zapomenutá.

Znenáhla lne však dítě k laskavé a rozumné nové matce vždy upřímněji, důvěrněji, oddaněji.

V několika týdnech jsou matka a dítě takměř jednou bytostí.

Pouhý úsměv nebo jen pohled matčin stačí k ukrocení nejneústupnější vzdorovitosti, která se

sice u dítěte doposud ještě, ale vždy řídčeji dostavuje, až pak posléze mizí úplně.

Po necelých třech měsících jest Anuška podobným nevinným andělíčkem, který ni slovem, ni skutky svými nikdy nikoho nezarmoutí, jakým bývala před smrtí vlastní své matky; ba i panenský stud začíná se dostavovati...

Tak utkal se mezi macechou a dítětem, právě v pannu se rozvíjejícím, poměr nejněžnější: macecha stala se Anušce vzornou matkou, Anuška pak matce nejvzornějším dítětem...

Za tak zázračné změny, která se děla před očima plukovníkovýma, není divu, že i srdce jinak chladného otce, jenž se byl původně domníval, že přináší vlastně dítěti svému pouhou oběť, začíná znenáhla táti.

Divuplné kouzlo dobroty a lásky ženiny počíná naň působiti přímo neodolatelně.

Cítí, čeho by se byl nikdy nenadál — že počíná žínku svou rovněž tak vřele milovati, jako miloval nebožku, ba začasté se mu zdá, že miluje ji vřeleji, vášnivěji.

Mnohdy pouhý pohled její divuplně rozehřívá, jindy pouhé slůvko dojímá hluboce a rozechvívá, jakoby je pronášela bytost nadpozemská.

Znenáhla začíná plukovník chápati, jak podivné jest lidské srdce vůbec a jak přepodivné jest jeho srdce vlastní.

Neodolatelné kouzlo pravé ženskosti bylo jej zachvátilo s veškerou lahodou a slastí vroucí, vášnivé lásky, jaké jest člověk jeho věku vůbec ještě schopen.

Každý ženin pohled jest mu rozkazem, každý pokyn diktátem.

*

V divuplné jasnomodré oko její dovedl by se dívati po celé dny — po jejím boku dovedl by seděti jako přikován — slovům jejím dovedl by naslouchati jako toužnému tlukotu slavíka za lunojasné noci jarní...

Někdy se mu zdá, že nezná již jiné slasti, nežli dlíti jí na blízku a dívati se jí v spanilou, oduševnělou tvář, jako se díváme na uchvacující umělecké dílo — pátravě a skoro se zatajeným dechem číhati, brzo-li promluví a pronese nějaké přání, by je mohl bez odkladu vyplniti.

Jako s dítětem, byla se stala přímo zázračná změna i s neoblomným druhdy otcem.

Výraz tváře jeho zůstal i nyní mramorovým; ale bytost, kterou byl přivedl do domu, by dítěti jeho nahradila matku, stala se mu idolem, před kterým div nepoklekal jako před světicí.

Muž, jenž byl v útrapách a protivenstvích nejkrutějších jako žula, stal se měkkou, podajnou hlínou v lásce k ženě své druhé. —

Zatím, co dála se právě naznačená změna s otcem a dítětem, dála se znenáhla také podstatná změna i se vzdáleným synem.

Mansvet až dosud ještě nikdy nebyl miloval. Žádná bytost ženská nebyla naň ještě učinila tak hlubokého dojmu, aby k ní byl zahořel láskou.

Uznal sice ty neb ony přednosti té neb oné krásky; leč srdce jeho, byť se někdy jemně zachvělo, zůstalo až dosud chladným.

Příčinou toho byla jednak vlastní jeho povaha, jednak pak okolnost, která se začasté i podceňuje, ale bývá mnohdy faktorem rozhodujícím: že nebyl vychován ve společnosti ženské a že ve styk

se ženami přišel již jako panic, když byla ostýchavost opanovala úplně jeho bytost.

Ani nebožka matka, která mu byla světicí, tím méně Anuška, sestřička o více než celé decennium mladší, která mu bývala milou hříčkou — nemohla mu nahraditi, čeho se mu nedostávalo: aspoň poměrné smělosti a odhodlanosti ve společnosti dam, jakou nad jiné vynikají z pravidla mladíci, kteří byli vychováni buď výhradně nebo převahou v kruhu ženském.

Mansvet přes to vše, že činil dojem muže, ba že jím v pravdě také byl, vůči dámám býval ostýchavější a nesmělejší nejnevinnějšího panice.

Občas mu sice vzkypěla i krev srdce, jež prudčeji zabušilo; leč právě že nebylo nikde příležitosti a předmětu, jejž by byl uznal za hodna přiblížení se, cítíval jen matné a malomocné rozechvění bez určitého cíle.

Avšak v době nejkritičtější, když začaly se u něho jeviti první symptomy nebezpečné choroby, začal se v horečných snech před duševním zrakem jeho vyhupovati obraz čarokrásné dívky divuplných očí a havraního vlasu.

Vídal ji často a tak plasticky, jakoby před ním stála a neustále mu tanulo na mysli, že jen ji by mohl milovati a žádnou jinou...

Když pak později nastoupilo úplné bezvědomí, a ještě později, když se vědomí zase vracelo, zdálo se mu, jakoby se probouzel z mrákotného sna, z něhož mu zbyla jen matná mlhavá vzpomínka na čarokrásný fantom.

Nicméně čivní soustava jeho byla po dlouhý čas tak rozrušena a obraznost tak latentní, že nedovedl si vůbec ani podobu otcovu a sestřinu při-

pomenouti jasně a plasticky jako druhdy, tím méně pak mlhavý obraz fantomu svých horečných snů.

Některé rysy ovšem mu tanuly doposud na paměti, ba zdálo se mu, že — kdyby se s fantomem tím setkal někdy ve skutečnosti, nebo kdyby se setkal s čarokrásnou dívkou fantomu tomu jen podobnou — že by si divuplnou tvář tu připomenul právě tak jasně a plasticky jako ji vídal v horečných snech...

Nicméně nechť se setkal s dívkami sebe spanilejšími, nechť obraznost svou napínal sebe usilovněji, nikdy více nedovedl si připamatovati čarokrásného fantomu.

Tak míjel i jemu den po dni, týden po týdnu, měsíc po měsíci.

Pobyv delší čas v naprostém klidu a ústraní v Nizze, zajel si, když se cítil úplně osvěženým, do Říma, pak do Neapole.

Odtud se přeplavil do Španělska — navštívil Madrid, Barcelonu a jiná města; po té jel do Paříže, odtud do Bruselu a Amsterodamu...

Všady hledal madonnu svých horečných snů a nikde jí nenalezl.

Necítil se tím sice nešťastným; ale jemná a zároveň trpce tklivá zádumčivost vloudila se do jeho srdce a opanovala celou jeho bytost. Bylo mu jako člověku, jenž prahne po něčem, aniž by věděl po čem, ba aniž by tušil vlastně proč...

Teprve v Amsterodamě, když už byl úplně zdráv, došel ho konečně list, v němž mu otec zvěstoval, co byl na prospěch Anuščin učinil a jaký obrat to mělo v životě sestřině v zápětí.

Mansvet ani dost málo se nepodivil, ba nebylo mu ani nápadno, že otec nešíří v listě slov o ma-

ceše. Připomenuť si, co byl po svém odjezdu z domova otci psal, a byl — spokojen.

List končil prostým vyzváním, že by nyní — uzná-li toho již potřebu — mohl snad pomysliti na návrat...

Mansvet vyzvání vyhověl bez odkladu a ještě téhož dne vydal se na zpáteční cestu k domovu.

Oznámiv otci krátkým listem, kterého dne jej mají čekati, připomenul, že zastaví se na zpáteční cestě v Praze, odkud bude telegrafovati, kterým vlakem přijede.

Konečně den ten nadešel.

Bylo to na počátku května. Příroda slavila své znovuvzkříšení: luh i háj byl samý květ a zpěv.

Parkovitá zahrada, obklopující plukovníkův letohrádek, připomíná právě bujnou zelení, nesčetnými květy a balsamickou vůní zahrady jihu.

Nad krajinou klene se bezoblačná azurová obloha.

Paprsky mírně rozhřívajícího slunce prokmitajíce hustými korunami stromů, pohrávají po stezkách a záhonech a přes to, že panuje skoro bezvětří, kmitají mezi zlatem slunečních paprsků chvějivé arabeskovité stíny...

Od nejčasnějšího rána zaznívá zevšad zpěv a ševel ptactva, bzukot hmyzu, slovem, vše jest tak utěšené a vábné, jako málo kdy v roce.

Dopoledne však minulo, aniž by byl Mansvet přijel aneb aspoň oznámil, proč nepřijíždí.

I odpoledne míjela hodina po hodině, až schylovalo se již k večeru, aniž by byla došla o toužebně očekávaném Mansvetovi nějaká zvěst.

Paprsky k zapadnutí se chýlícího slunce padají už nápadně šikmo a vrhají zádumčivé stíny.

Zpěv ptactva a bzukot hmyzu byl již ztichl a jenom občas popoletne nějaké ptáče s větve na větev, zacvrliká a zase zmizí.

Vůkol panuje hluboké ticho, rušené jen crkavým šploucháním nebo na okamžik nahodilým zvukem jiným...

Šestá hodina byla již minula.

Eliška sedí na verandě za malým elegantním stolkem, na němž leží šachovnice, a upírá právě zrak svůj na plukovníka, jenž stoje na pokraji verandy těsně u zábradlí, dívá se právě upřeně do dáli směrem k nádraží.

Eliška jest prostě, ale vkusně oblečena v letní šat bledě blankytové barvy. Bohaté žlutavé krajkoví kolem šíje a rukávů dodává štíhlému tělu vábné, ba skoro svůdné ztepilosti.

Účes bohatého havraního vlasu nevyniká sice umělostí, ale dodává tváři výrazu klidné laskavosti. Tvář sama jest svěží, líce jsou poněkud zruměné, rty však skoro žhavé.

Celá postava nalézá se právě v plném jasu slunce k západu nachýleného, jehož paprsky padají šikmo na verandu, čímž pleť tváře nabývá skoro až kovového lesku.

Plukovník nalézá se zpola ve stínu. Jeť oblečen v týž prostý šat, jejž měl na sobě asi před rokem, když jej přišla Eliška zváti k slavnosti padesátých narozenin své tety.

Tvář jeho jeví však přes to vše, že jej nepřijíždění synovo znepokojuje, obvyklý mramorový klid. Jen v oku do dáli upřeném jeví se dychtivé očekávání, podobající se skoro číhavému pohledu dravce.

Kromě plukovníka a jeho žínky jest v parku jen ještě jediná osoba: Anuška sedící pod košatým bukem uprostřed prázdného prostranství před letohrádkem a držící v ruce nějakou knihu, v které čte.

Oblečena jest v jednoduchý letní šat zarůžovělé barvy beze všech ozdob, ale nikoli již jako před rokem: v krátký, dětský, nýbrž v obyčejný dlouhý, čímž zdá se býti nepoměrně větší postavy, nežli by se na její věk hádalo.

Na verandě panovalo chvíli úplné ticho.

Náhle se plukovník obrátil k žínce a suše připomenul:

„Doposud ještě není ani signál."

„Možná také, že se zdrží ještě dnes v Praze a přijede až zítra," odpověděla Eliška.

„Pochybuji, milá Eliško," ozval se plukovník, vraceje se volným krokem k žínce. „Signalisovalť přece v posledním listě, že přijede na jisto dnes."

„Ale zároveň připomenul, že bude z Prahy telegrafovati," upozornila Eliška. „A telegram doposud nedošel."

Plukovník pokrčiv lehce ramenoma usedl naproti Elišce.

Chvíli se jí díval klidně do tváře, načež s teskným přízvukem připomenul:

„Přiznám se ti, milá Eliško, upřímně: mně je dnes přece jen jaksi podivno, když pomyslím, že vrací se náš Mansvet po tak dlouhém vzdálení z domu, aniž by věděl, jak velké změny se zde staly."

„Ale tys mu přece hlavní aspoň již naznačil," upozornila Eliška.

„Ovšem,“ přikyvoval plukovník, „psal jsem mu o tom...“

„Nebude tedy nikterak překvapen,“ vpadla žínka. „Leda — až se dozví, kdo se stal vlastně druhou jeho matkou.“

„Já však soudím, že ho nepřekvapí ani to,“ ujal se po chvíli slova plukovník. „Připomene-li si všechny okolnosti, jež předcházely, nemůže býti ani na okamžik v pochybnostech.“

„Co by jej tedy mohlo překvapiti?“ optala se živě Eliška.

„Míním přímo zázračné dílo,“ odtušil plukovník s přízvukem svrchovaného uspokojení, „jež jsi ty, Eliško, v několika jen měsících vykonala.“

Při tom pohlédl směrem ku košatému buku, pod kterým seděla Anuška, ničeho kolem sebe si nevšímajíc.

Tvář Eliščinu přelétl při tomto lichotivém uznání lehynký, mírně odmítavý úsměv.

I ona pohlédla na Anušku se zřejmou zálibou a připomenula:

„Změna, která se stala, milý Roberte, s naší Anuškou, není mojí zásluhou. Nezapomeň: dítě dospělo v pannu — toť celý zázrak.“

„Leč změna jest tak úžasná,“ ujal se slova plukovník.

„Ale zároveň zcela přirozená,“ vpadla úsečně Eliška.

„Přes to vše i ty máš na zázračném díle tom svůj podíl, milá Eliško!“ pokračoval plukovník. „Chováš se k Anušce tak mile, tak něžně... Věř! — Ani vlastní její matka — —“

„Ah, což vlastní matka!“ vpadla Eliška. „Nebožka přece měla k Anušce nepoměrně většího práva nežli já.“

„Doufám tudíž,“ pokračoval plukovník, aniž by byl k posledním slovům Eliščiným něco namítl, „že i k snivému, hloubavému a nyní, jak ze všech posledních listů vysvítá, skoro již zádumčivému Mansvetovi — —“

„V tom vzhledě můžeš býti, milý Roberte, úplně bez starosti!“ vpadla Eliška. „Návidímť jej, jako on návidí mne. Není tudíž nejmenší příčiny, pro kterou — —“

„Díky, milá Eliško!“ zašeptal plukovník skoro něžně, aniž by byl vyčkal, až Eliška dokončí.

V tom objevil se v pozadí parku sluha telegrafního úřadu.

„Konečně!“ zvolal plukovník a kvapným krokem sešel s verandy poslovi v ústrety.

Eliška sešla volnějším krokem za Robertem, ale zůstala opodál státi a dívá se dychtivě na muže, jenž přijav depeši, podpisuje v dlani tužkou recepis, pak depeši rychle roztrhuje, rozbaluje a čte:

„Viktoria!“ zvolal náhle plukovník, nedbaje, že odcházející posel není ještě ani pět kroků vzdálen. —

Po té otočil se k Anušce a hlasitě volal:

„Anuško, Anuško! Mansvet už přijíždí!“

Anuška, zpozorovavši posla, byla již dříve knížku odložila a dívala se podobně jako Eliška dychtivě na otce.

Jakmile otec zvolal „Viktoria“, vyskočila a tvář její zazářila radostí; když pak ji otec zavolal, pospíšila k němu.

„Depeše se opozdila," připomenul plukovník dívaje se zkoumavě do listiny a drže ji, jako dalekozrací lidé, daleko od očí. „Bylať podána v Praze již o polednách a nyní —"

Podívav se na hodinky doložil:

„Nejdéle ve dvaceti minutách jest Mansvet zde!"

„A nepůjdeš mu, otče, naproti?" optala se Anuška.

„Nepůjdu!" zní rozhodná odpověď. „Vždyť přece víš, že Mansvet takových titěrností nemiluje. Ale okamžitě dám rozkaz, aby kočí s připraveným kočárem jel na nádraží. Zatím s bohem!"

Po té plukovník rychle se vzdálil.

Eliška obrátila se po chvíli k Anušce.

„Poprvé, milá Anuško, co otce znám," pravila měkce, „zdá se mi, že pozoruji na něm mírné rozechvění."

„Není divu, milá matinko!" odtušila Anuška zvonivým svým hláskem. „I mně je tak nějak podivno, teskno, skoro úzko."

„Tys dívka, u tebe převládá cit," vyložila macecha. „Ale otec — vždyť přece víš — muž tak chladnokrevný . . ."

„Ale Mansveta má šíleně rád!" vyhrkla Anuška s prostodušnou upřímností. „Radši nežli mne — věř, matinko."

V tom zapískla v dáli lokomotiva.

Eliška se poohlédla směrem k nádraží, ale hned se zase obrátila k dívce a odpověděla:

„Nevěřím, dušinko — nevěřím."

„Vždyť mne ještě v loni, před rokem do omrzení plísníval, káral, ba i trestal," posteskla si Anuška skoro až trpce.

„Měl k tomu příčinu," vyložila macecha přísnějším tónem. „Bylas svéhlavá, neústupná, divoká."

Anuška postála chvíli mlčky se sklopeným k zemi zrakem jako kající hříšníce.

Náhle zvedla hlavu a dívajíc se matce důvěrně do očí s přízvukem srdečné radosti připomenula:

„Ah, ty mne máš, milá matinko, přece jen radši nežli otec."

„Nevěř, dušinko, nevěř!" odmítá matka pochvalu, hladíc Anušku něžně po tváři.

„Tys mne nikdy netrestala," pokračuje dívka rozhodně, „nikdy neplísnila . . ."

„Pravda," odpověděla macecha upřímně; „ale jen proto, poněvadž jsem vůbec nesměla. — Kdybych tak byla jednou učinila, byl by se otec hněval . . . Však — abych ti dokázala, že tě má otec rovněž tak rád, jako Mansveta" — při tom ukázala na verandu — „podívej se!"

„Anuška pohlédla směrem, kterýmž matka ukazovala, a udiveně se optala:

„Jak to míníš, matinko?"

„Připravil ti příjemné překvapení," odtušila matka. „Což pak nevidíš?"

Teprve nyní všimla si dívka dvou velkých lepenkových škatul, ležících v jednom koutě verandy.

„Škatule?!" zvolala překvapena. — „Vidím, vidím . . ."

„Počkej, přinesu je!" podotkla matka, obracejíc se k verandě.

„Ne, ne — já sama!" vykřikla ochotně Anuška a dala se do útěku jako druhdy, dokud v ní vřela skotačivá krev.

„Anuško!“ zvolala Eliška tónem napomínavým.

Anuška se zastavila a obrátila.

Spatřila macechu s laskavým úsměvem v tváří, jak jí hrozí prstem. Porozuměla a ubírala se na verandu krokem volným.

Octnuvši se u škatul, popadla je a spěšně se vrátila ku stolu pod košatým bukem, kam byla matka zatím poodstoupila, a položila obě škatule na stůl.

V tváři její jevila se dětinská dychtivost a zvědavost.

„Poslice přinesla škatule sice z nádraží od dopoledního vlaku již v poledne,“ připomenula matka, „ale otec tě chtěl překvapiti, až dojde telegram od Mansveta.“

„A když telegram došel, samou radostí zapomněl,“ zvolala dívka, nemohouc potlačiti svou zvědavost.

„Nu — nic, pranic nevadí... Ale — prosím tě, matinko — co je v nich?“ dodala netrpělivě.

„Otevřme především tuto!“ praví matka, ukazujíc prstem na škatuli menší.

Anuška na povel ten ruče nazvedla víko a s největší dychtivostí nahlédla do vnitř. Leč v bezprostředně následujícím okamžiku prudce sebou škubla, couvla a upřela zrak svůj s výrazem skoro hněvného zklamání na matku.

„Matinko?!“ zvolala po chvíli vyčítavě a zajikla se.

„Co pak, dušinko, co?“ ptá se matka tónem nejněžnější důvěry, usmívajíc se.

Tón i výraz matčiny tváře dívku poněkud pomátly.

„Podívej se!“ zvolala přitlumeně a nesměle.

Matka Anuščinu přání váhavě vyhověla. Nahnuvši se nad otevřenou škatuli, vytáhla velkou loutku v pestrých šatečkách a husarském kožíšku.

Chvíli loutku prohlíží, po té ji podává Anušce, která se upejpavě zdráhá loutku přijmouti.

„Ale vždyť je to husarka!" pobízí ji matka, tvářic se vážně.

„Nechci ji — nechci!" odpovídá Anuška skoro zpurně. Leč po chvíli se přece pamatuje a polo chtíc, polo nechtíc vztahuje ruku po loutce.

Sotva však byla loutku vzala, již ji klade nevrle na stůl a tvář její křiví se k pláči.

„Ne, ne, matinko!" vzlyká zajikavě. „Takový žert — viď, že to pouhý žert?! Já — já — —"

„Proč pak žert, milá Anuško?" táže se matka opravdově; ale hned také sama odpovídá:

„Soudíš předčasně. Loutka ta nepatří tobě!"

„Jakže?" vzkřikla udobřená Anuška. „Mně — že nepatří?!... A komu, prosím tě — komu?"

„Pamatuješ se ještě," vykládá matka, „na poslední svůj trest, nežli jsem se stala tvou matkou?"

„Jak jsem si ještě hrála na vojáky," opáčila Anuška, „a zkrvácela Horouškovu Barušku?"

Matka přikývla.

„Otec totiž myslí," pokračovala, „abys nyní, když už dávno skutku svého lituješ, dala něco Barušce na památku a zároveň ji — odprosila."

„Ah, s radostí, matinko, s radostí!" zajásala Anuška. „My už jsme se dávno zase smířily..."

Sáhla pak po loutce a prohlížela ji se zálibou, polo pro sebe hučíc:

„Ah, ta bude mít radost!"

„Toť se rozumí," míní matka; leč ihned dodává: „Ale vždyť snad je ve škatuli také ještě něco pro tebe!"

„Myslíš?" táže se Anuška táhle, odkládá loutku na stůl a nahýbá se nad otevřenou škatuli.

„Aj! kniha — knihy!" vzkřikla radostně.

A vytáhla ze škatule pěknou vázanou knihu.

„Aj, povídky!" zvolala a vyňavši druhou knihu, dodává: „A zde básně!"

Chvíli knihy prohlíží a pak se obrací k matce:

„Ah, matinko, teď budu pilně číst — celý den — celý večer..."

„Nu, tak vidíš, že na tebe otec také něčím příjemným pamatoval," připomenula s mírně vyčítavým tónem matka.

„Ah, to nebyl otec," odpírá dobrodušně Anuška. „Tos byla ty, matinko... Ty a ty — a nikdo jiný."

„Nikoli, dušinko," opravuje matka srdečně. „Knihy jsou od otce. Já ti připravila potěšení jiné."

„Jakže?! Ty také?" zvolala dívka.

Matka byla zatím odklopila víko druhé, velké škatule a Anuška odloživši knihy na stůl, zvědavě nahlédla do vnitř škatule.

Tvář její zahořela radostí, oči se rozjiskřily. Zatleskala v ruce a jásavě vykřikla:

„Nový klobouk — nový letní klobouček!"

Ruče sahá pro klobouk a vytáhnuvši jej, několik okamžiků jej zkoumavě prohlíží, ale hned na to si jej dává na hlavu a obrací se k matce:

„Sluší mně, matinko — sluší?"

„Jak pak by neslušel," míní matka. „Teď jsi jako dáma — učiněná dáma."

„Zrcadlo!“ vzkřikla náhle Anuška a pohnula sebou, jakoby chtěla odkvapit do letohrádku.

„Počkej,“ zdržuje ji matka. „Zatím se, ty zálibný diblíčku, podívej na ostatní věci!“

Anuška ani okamžik nelení. Majíc nový klobouček na hlavě, vytahuje ze škatule nové letní šaty.

„Jemináčku — nové šaty!“ volá jásavě.

„Celá letní toiletta,“ dokládá Eliška.

„A jupička!“ švitoří Anuška, vytahujíc ji ze škatule. „A šáteček!“ dodává, vytahujíc hedbávný šáteček, jejž si ihned přehazuje přes sebe a švitořivě hovoří:

„Ach, bože, bože! — ta radost!... Matinko — ta radost!... Mansvet mne nepozná. Uvidíš, matinko, že mne nepozná!“

„Jak pak by tě poznal,“ přisvědčuje matka. „Vždyť teď budeš, jak už jsem pravila, učiněná dáma.“

Náhle Anuška zvážněla.

„Nemyslíš, matinko,“ obrátila se k matce, upírajíc na ni rozradostněný zrak, a po chvíli váhavě dodala: „— abych se převlékla hned?“

„Toť se rozumí,“ míní matka, vědouc zcela dobře, že ani jinak býti nemůže.

„Abys viděla, jak mi to všechno bude slušet,“ opodstatňuje děvče své přání, skládajíc vyndané šaty, jupičku, šátek a klobouk ruče a přece opatrně zase do velké škatule.

Náhle si vzpomněla.

„Ah, matinko — hubinku!“ zvolala a hned padla matce kolem krku. „Tak, tak,“ štěbetá. „Hned jsem zase zpět — hned!“

A popadnuvši škatuli se šaty, chvátá do letohrádku.

Při tom setkala se s otcem, který se opět k nim vracel.

„Tatínku! Můj zlatý tatínku!“ vykřikla radostně, ale zároveň klopýtla a upustila škatuli na zem. Okamžik byla na rozpacích, co počít; po té poskočila k otci — objala a políbila jej — zvedla pak škatuli se země a jako vyplašená srnka uháněla k letohrádku...

Otec i matka dívali se za rozradostněným dítětem, až zmizelo.

„Posud přece ještě pouhé dítě,“ připomenul plukovník, když byl došel až k Elišce.

„Ale již jen v okamžicích nestřežených nebo když převládá bezprostřednost citu živé letory,“ míní macecha. „Jinak by se mi byla asi sotva jako před chvílí přiznala, že miluješ Mansveta více nežli ji.“

„Klam ten jest přirozený,“ snaží se vyložiti plukovník. „Uvaž: dítě, které bylo ještě do nedávna nutno stále napomínati, kárati, ba trestati — a skoro již úplně vyspělý muž, který by mohl začasté vlastního otce pokárati.“

„Z jaké příčiny?“ optala se Eliška dychtivě.

„Z nejedné,“ odpovídá chladně plukovník. „Především proto, že otec v pokročilém již věku — —“

Nedořekl však, zaraziv se, jakoby byl chtěl něco pronésti, co by Eliška nerada slyšela.

„Jen dolož, milý Roberte!“ vybízí Eliška s nejsladším úsměvem.

A plukovník doložil:

„Že přivedl otec synovi novou matku, aniž by se ho byl dříve otázal, může-li právě této matce býti synem v pravém toho slova smyslu.“

„V tom ohledu můžeš býti, milý Roberte, úplně bez starosti,“ konejšila Eliška. „Styky moje s Mansvetem nebyly sice časty, ale vždy — obzvláště pak, když mne posledně po tvém přání doprovázel na nádraží — choval se ke mně s tak ostýchavou úctou, jakoby tušil, že stanu se jeho matkou.“

„Bude však přece jen, milá Eliško, záhodno,“ ujímá se slova plukovník, „abys se k Mansvetovi chovala obezřele, abys s taktuplnou něžností, jaké jsi vůbec schopna, zapudila i nejnepatrnější stín možné nedůvěřivosti — —“

„Spolehni se, milý Roberte, úplně!“ vpadla Eliška. „Nezavdámť nejmenší příčiny. Budu —“

V tom upoutal nápadný ruch a šum, zaznívající od letohrádku její pozornost, že věty nedokončila. Přicházelť dav svátečně oděných lidí: mužů, mladíků, žen a dívek.

Plukovník poznal svou čeládku, v jejímž čele kráčel obstarožný poklasný. V pozadí bylo viděti družičku, nesoucí v ruce velkou kytici s dlouhými červeno-bílými fábory.

Poklasný oznámil plukovníkovi, že přicházejí požádat o dovolení, aby směli mladého pána slavnostně uvítat a podat mu onu kytici.

Plukovník zdráhal se přivoliti, dokládaje, že Mansvet nenávidí takových titěrností.

Ale když se Eliška za ně přimluvila, svolil přece a jen důtklivě dodal:

„Ale bez hluku — rozumíte?“

Potěšený dav děkoval oběma a šumně valil se parkem ku vjezdu.

„Dobrý lid!“ připomenul plukovník po jich odchodu.

*

„Předobrý,“ přisvědčila Eliška. „Ochota jeho však mi připomenula, že jsme přece jen něco opomenuli — —“

„Míníš-li zvláštní nějaké přípravy k uvítání,“ vpadl plukovník, „buď bez starosti! Mansvet podobného nemiluje... Ostatně,“ dodal po krátké pomlčce, „můžeme za dva měsíce — v den tvých narozenin — uspořádati malou rodinnou slavnost a pozvati —“

„Souhlasím,“ přikývla Eliška.

V tom bylo slyšeti rachot blížícího se povozu.

Plukovník rychlým krokem popošel k verandě, vystoupil po schůdkách a zadíval se do dáli.

„Jede, jede!“ zvolal vraceje se zase.

Eliška, která jej byla volným krokem následovala, setkala se s ním na prvním schůdku verandy.

„A což já?“ optala se klidně.

„Zůstaň jen na verandě,“ zní chvatná odpověď, „až já sám — —“

„Jak ti libo!“ odtušila Eliška a vystoupivši pomalu na verandu, zadívala se týmž směrem, kterýmž se byl před chvílí díval plukovník.

Tento chvatným krokem ubírá se parkem ku vjezdu.

Z verandy k silnici se dívající Eliška vidí, jak úprkem přijíždějící kočár zahýbá se do stinného stromořadí před parkem.

Náhle zahnul kočár za husté křoví a zmizel její zrakům.

Několik vteřin dívala se bezúčelně, po té popošla ke stolku, usedla a nevědouc patrně, co počíti, začala se baviti ledabylým přestavováním figur na šachovnici. Od vjezdu do parku zaznívá však do-

posud vždy více se blížící rachot kočáru a dusot koní.

Náhle obé umlklo a vzduch rozvlnil se přitlumeným radostným voláním:

„Sláva! Sláva mladému pánu!"

Eliška nadzvedla k prsům nachýlenou hlavu, vstala a zadívala se poznovu směrem ku vjezdu; leč po chvíli zase usedla ke stolu a bavila se dále šachovými figurkami.

Tvář její byla sice klidná; ale v duši bylo jí přece jaksi teskně.

Byla sice již před svým sňatkem všechny možné následky kroku toho uvažovala, byla vůbec na všechno připravena; leč před rozhodným okamžikem, kdy se měla setkati s posledním členem rodiny, bylo jí přece skoro až úzko.

Nejrůznější myšlenky vířily jí mozkem. Některá zdála se jí být pošmurná, jiná hrozivá — chaos jejich měl účinek skličující...

Náhle však šlehla mozkem myšlenka naprosto uspokojivá.

„Vždyť je mi mladík ten upřímně nakloněn," pomyslila si. „A když už jsem se dovedla vyvarovati všem konfliktům až po dnes, není ani možno, aby — —"

Poslední tato myšlenka její přerušena rupotem blížících se kroků a po chvíli objevili se otec a syn na hlavní cestě, živě spolu hovoříce.

„Tedy zdráv?" bylo slyšeti hlas plukovníkův.

„Úplně, milý otče!" zní odpověď synova.

Náhle se oba zastavili.

Otec změřil syna od hlavy k patě pátravým pohledem a úsečně, ale s přízvukem uspokojení připomenul:

„Zmužnils hochu — zmužnils!"

Opět popošli několik kroků.

„A také tě již slunce jak náleží ožehlo," pokračuje otec ve svých poznámkách.

„Není divu," odpovídá syn; leč náhle si připomíná: „Ale kde je Anuška?"

Při tom se poněkud poohlédl a ubírá se s otcem dále.

V témž právě okamžiku vystoupila Anuška z letohrádku a rychle, ale důstojně blíží se nepozorovaně k otci a k bratrovi.

Je úplně oblečena v nové letní šaty sirkové barvy, jupičku, hedbávný šáteček a má i nový klobouček se spuštěným závojem na hlavě. V ruce nese jednu z knih, jež byla před chvíli dostala.

„Játˇ myslil," připomenul Mansvet, když se blížil s otcem ku stolu pod bukem, „že skotačivý diblíček první přiběhne, by mne uvítal..."

V tom shlédl na stole ležící loutku a dodal:

„Aj! Tady zůstavila Anuška po sobě stopu."

Vzav pak loutku se stolu, prohlíží ji a libuje si:

„Pěkná, hezoučká to hračka!"

Ale hned ji zase klade na stůl...

V tom zpozoroval Anušku, která se byla zatím připlížila a nyní zdvořile se uklání.

Ve tváři Mansvetově kmitlo cosi jako mírné rozpaky, kdežto otec klidně se syna na Anušku pohlížel.

Avšak Anuška sama nemohla se déle zdržeti a odhrnula závoj.

„Anuško! Má drahá Anuško!" vykřiknul Mansvet radostně a obejmul a zlíbal ji srdečně.

Po chvíli ji pustil a zkoumavě ji prohlíží... Vidí sice tutéž smavou krásnou tvářinku, tatáž černá šibalská očka, ale přece nemůže jinak, nežli pronésti slůvko: „K nepoznání!"

„Nepoznal — nepoznal mne!" vysmívá se Anuška s nejdobromyslnějším přízvukem.

„Jakž pak bych — prosím tě — takovou dámu!" tváří se vážným Mansvet.

Náhle však, jakoby si byl něco závažného připomenul, obrací se k otci a skoro nesměle zašeptnul:

„A — matinka?"

Otec beze slova obrátil se k verandě, kde sedí Eliška v růžovém reflexu zapadlého slunce a mile se usmívajíc prostý výjev pozoruje.

Mansvet otočil se k zahradě se sklopeným zrakem a také tak popošel několik kroků.

Otec i Anuška jej následují.

Eliška zatím vstala a jde jim v ústrety...

V tom zvedl Mansvet oči a zaraženě stanul.

V tváři jeho jevilo se svrchované překvapení.

„Madonna Eliška!" vzkřikl náhle přitlumeným hlasem a sklesnuv na jedno koleno, zastřel si oběma rukama tvář.

V jediném výkřiku tom spočívalo vše: překvapení, udivení i vyplnění nejvroucnějšího přání... Poznalť v Elišce čarokrásný fantom svých horečných snů — — —

Mansvet vzmužil se v několika vteřinách, když Eliška, sestoupivši k němu, promluvila první slova:

„Budiž vítán, synu můj!"

Vztyčil se, chvíli se jí díval do krásného oka, načež beze slova se nahnul a vtiskl chvějícíma se rtoma první políbení na podanou mu ruku.

— — —

*   *
*

Návratem Mansvetovým v utěšených nyní poměrech rodiny plukovníkovy pranic se nezměnilo, leda, že přibyl nový popud ku vzájemnému závodu v předstihování se ve všech úkonech, podmiňujících rodinné štěstí.

Mezi všemi členy panovala nejvzornější harmonie. Každý byl šťasten sám o sobě a ještě šťastnější v štěstí ostatních.

Mansvet ovšem nebyl více tím, čím býval před svým odjezdem.

Vrátilť se nepoměrně snivější, zamlklejší, zádumčivější, nežli býval druhdy v dobách nejstísněnějších. Vyhledával samotu, byl nesmělý, ostýchavý, ba často se mu zdálo, že jest i bázlivý.

Změna ta byla sice v ohledu pathologickém vysvětlena děsnou chorobou, kterouž byl postižen.

Nicméně otec i matka, ačkoli sobě netajili, co jsme byli právě připomenuli, domnívali se tušiti, že jest příčinou změny Mansvetovy sladké nějaké tajemství; ale ani otec, tím méně matka nepokoušeli se tajemství toho poodhaliti...

Jinak ovšem byl Mansvet doposud týmže vzorným synem otci jako dříve a po několikadenním odpočinku začal vésti týž pravidelný život jako před svým odjezdem.

K matce choval se se zbožnou ostýchavostí, ba úctou.

Jako otci, byl i jemu za nedlouho každý její pokyn, každý pohled rozkazem.

Zdálo se, jakoby číhal na každé její slůvko, by jí mohl vyhověti. Plížíval se za ní jako stín — ale jen z povzdálí, jakoby se bál, aby jí svým krokem nebo snad pouhým dechem nevyrušil...

Octnul-li se náhodou matce na blízku a tváří v tvář, dívával se jí do krásných jasnomodrých očí tak snivě a pátravě, jakoby chtěl uhodnouti i její myšlenky.

Matka splácela mu stejnou měrou. Bylať k němu rovněž tak laskava a něžna jako k Anušce.

Každé osvědčení oddanosti a příchylnosti synovské splácela po přání otcově nejsladším úsměvem, nebo je odměňovala i povzbuzujícím slovem.

Tak míjel v blaženosti i v klidu den po dni, týden po týdnu — až přiblížil se den Eliščiných narozenin, na který ustanovena, jak víme, malá rodinná slavnost.

Přípravy vykonány pod dozorem domácí paní, která byla s tímto druhem společenských nezbytností a lidských zbytečností již z domu své tety obeznámena, se vzornou pečlivostí.

Pozvání rozeslána — a poněvadž bylo právě léto, červenec, rozhodnuto, aby hostina uspořádána byla v parku. Jenom pro případ nepohody připravena byla i prostorná jídelna v letohrádku.

Jinak nezměněno v letohrádku pranic.

I salon zůstal, jakým byl již za nebožky plukovníkovy.

Ovšem dbáno pečlivě o to, by bylo vše v pořádku a nic nezavdalo příčinu k sebe nepatrnějšímu pohoršení salonní úzkostlivosti; neboť mezi pozva-

nými byla i paní Klementina Rokosová se svými dcerami a někteří jiní z domácích přátel jejich.

Poměr mezi Eliškou a paní Klementinou byl sice, jak z vylíčeného stavu věcí přirozeně plyne, po nějaký čas poněkud napjatý.

Paní Klementina, odbyvši si svou očistu nejprudšího vzrušení mysli, uznala za dobré potlačiti každou zjevnou nevoli, a chovala se k Elišce, nežli nadešel den sňatku, nepoměrně úlisněji nežli dříve; Eliška pak, tonouc v době té v pravém slova smyslu v štěstí, prominula tetě i sestřenkám svým vše, čím jí druhdy vědomě nebo snad i nevědomě ublížily.

Nezapomněla-li na vše, nutno to klásti jen na účet lidské přirozenosti, která často vzdoruje i nejpevnější vůli, neřku-li vůli slabé a křehké ženy, jakou při všech svých výtečných vlastnostech byla i Eliška.

Paní Klementina naopak nezapomněla ničeho. Vše tanulo jí tak živě na mysli, jakoby se právě před jejíma očima dálo; ale vše: představy, kombinace a důslednosti z toho plynoucí, zůstalo jejím tajemstvím.

Od Eliščina sňatku nebyla paní Klementina s dcerami svými navštívila Elišku nežli jednou, a to před příjezdem Mansvetovým.

Přes to vše věděla — jak také u ženy jejích schopností a intencí ani jinak býti nemůže — o všem, co se v letohrádku plukovníkově dělo, ba skoro co si lidé v něm bydlící, o které se interessovala, i myslí.

Poslednější ovšem byly jen pouhé domněnky, ale nikoli pravdě nepodobné; neboť paní Klementina uměla na základě jednotlivých fakt výborně

kombinovati a dospívala mnohdy k výsledkům přímo překvapujícím.

Že vpravila se Eliška tak brzy a tak znamenitě v nové poměry, že byla svrchovaně šťastnou a zároveň oblažovala i jiné, paní Klementinu hnětlo a jenom zázrakem se stalo, že bledá závist, která ji občas zakalila zrak, nesvedla ji k nějaké neprozřetelnosti.

V dobách normálních ovšem se kojila přirozeným průběhem všeho pozemského. Vědělať, že nic netrvá věčně a proto byla jista, že i nezkalené dosud štěstí rodiny plukovníkovy, tudíž i Eliščino, vezme dříve nebo později přece jen za své nebo se docela zvrhne v pravý svůj opak.

Pozviklání pevných pilířů štěstí toho očekávala na jisto od návratu Mansvetova. Bylať sice i o jeho povaze, názorech a zvycích výborně instruována; leč mladistvá matka a syn téhož asi stáří jsou i v nejpříznivějších poměrech přece jen čímsi, co kalívá v rodinách mír a štěstí nejdříve.

A proto byla, jak přirozeno, nemálo překvapena, když ji po návratu Mansvetově téměř den co den docházely informace, že harmonie mezi macechou a synem jest přímo vzorná.

V první době jí to bylo skoro nevysvětlitelno; leč později, když ji docházely zprávy vždy důvěrnější, když ji vylíčeno již dříve naznačené chování Mansvetovo, domnívala se míti klíč k celému tajemství:

Bylať přesvědčena, že mezi synem a matkou utkává se hříšný poměr — — —

Za takových poměrů nadešel den Eliščiných narozenin.

Slunce vyhouplo se nad obzor jako obrovský rubín. Okolí plukovníkova letohrádku oživlo hlasy přírody, v letohrádku samém panoval však hrobový klid.

A přece byli plukovník i syn jeho po svém zvyku již dávno vzhůru a procházeli se v nejzazších partiích parku.

Eliška a Anuška ještě spaly...

Náhle zaduněla ranním tichem střelná rána. Eliška procitla.

Napadlo jí, že plukovník i syn jeho střílívají často časně z rána v parku z revolverů do terče, a více na to nemyslila.

Zbudila Anušku a jala se upravovati svou toilettu.

Minula hodina, ba dvě, tři, aniž by se bylo v okolí letohrádku něco změnilo, leda že v čeledníku, v kuchyni a jinde zavládl obvyklý ruch a šum, s jakými jsou spojeny přípravy ku každé slavnůstce.

Salon, v němž jsme skoro před dvěma lety rodinu plukovníkovu a paní Rokosovou s oběma jejími dcerami poprvé spatřili, jest v plném jasu slunce, jež vniká do vnitř nejen okny s otevřenými žaluziemi, nýbrž i hlavními, do kořán otevřenými dveřmi, vedoucími do parku.

Kolkolem panuje hluboké ticho, rušené jen temným crkavým šplouchaním vodometů v parku, zpěvem i cvrlíkáním ptáků a šviřením hmyzu.

Náhle jednotvárné toto chaos přitemnělých zvuků vzrušeno zvukem novým, jako když ocel o ocel se odráží.

Zpočátku zaznívá chřestivě cinkavý zvuk ten

z dáli; ale blíží se vždy více — až zní již v bezprostředním blízku salonu...

A teprve teď lze rozeznati, že to nevylíčitelný chřest šavlí nebo kordů.

Občas zazní úsečně i lidské hlasy — a kdo zná hlas plukovníkův a Mansvetův, nebyl by ani okamžik na rozpacích, kdo z nich to neb ono nesrozumitelné slovo pronáší.

Nebylo žádné pochybnosti, že otec a syn v parku šermují, a některý z nich couvá k salonu.

Po několika minutách objevil se přede dveřmi salonu plukovník s kordem v ruce — zády ku dveřím obrácen a couvající.

Hned po té objevil se i Mansvet — taktéž s kordem v ruce a na otce ohnivě dorážející...

Oba chvíli šermují mlčky.

Otec odráží sečné rány synovy s obratností muže, jenž s kordem nebo šavlí v ruce jest v pravém svém živlu; syn pak doráží na otce s veškerou neohrožeností bujného soupeře, který stůj co stůj chce překonati svého mistra.

„Výborně!" vykřikl náhle otec, libuje si výtečné vedení synova kordu bodmo; ale hned na to zase napomíná: „Pozor!" a zase si libuje: „Tak, tak!..."

Přes to jest nucen couvati přes práh salonu.

„A přece ustupuješ!" — připomíná drkotavě Mansvet vždy ohnivěji šermující.

„Kryju si záda!" vysvětluje otec a zase napomíná: „Klid, hochu, klid! Pozor!"

A odraziv prudkou ránu sečmo vedenou, zase couvnul a šermuje dále s klidem muže vítězstvím úplně jistého.

V tom otevřely se z lehka poboční dvéře, vedoucí na chodbu ku komnatám Eliščiným a na prahu objevila se Eliška v černých hedvábných šatech, ozdobených krajkovím.

Stanuvši dívá se na šermující, kteří se byli zatím tak otočili, že jest Mansvet k Elišce na polo obrácen zády, plukovník pak taktéž jen na polo tváří.

„Znamenitě!" vzkřikl po chvíli otec odraziv synovu ránu bodmo. „Výborně vedena!" libuje si. Ale hned zase opravuje: „Ale příliš prudce..." A opět si libuje volaje: „Tak, tak!"

A přece zase couvá...

„Necouvej," volá syn.

„Není pomoci!" omlouvá se otec...

V tom shlédl Elišku a jediný pohled ten stačil, aby opomenul odraziti vášnivě vedenou synovu ránu bodmo.

Mansvet bodnul otce přímo do prsou a spustiv rapír vítězoslavně, ač skoro již bez dechu zvolal: „Konečně!"

„A tamo příčina!" odtušil s ledovým klidem otec, spustiv rapír podobně jako syn a ukázav ku postranním dveřím.

Mansvet se poohlédl a se rtů splynulo mu slůvko: „Matinka!?"

Teprve nyní ujala se slova Eliška.

„Střelbou z revolveru jste mne probudili," pravila tónem dobrosrdečné výčitky.

„Odpusť, matinko!" vpadl Mansvet omlouvavě. „Otec vystřelil jen jednou do terče — —"

„A Mansvet mne upozornil, že snad ještě spíš," doložil otec. „Viz!" Po té vytáhl a ukazuje Elišce

revolver. „Zbraň je dosud nabita a jenom jedna rána vystřelena.“

„A řinkotem kordů mne vítáte,“ pokračuje Eliška týmž tónem jako dříve, nedbajíc žertem omluvy plukovníkovy a synovy, „když v den svých narozenin vcházím mezi vás?“

„A otec, nejlepší šermíř, podlehl synovi právě jen proto, že poohlédl se k tobě, milá matinko,“ připomenul Mansvet něžně místo dalšího omlouvání se.

„Budiž ti pro budoucnost výstrahou!“ obrátil se otec k synovi a odloživ rapír i revolver na stůl, popošel k Elišce, která učinila také několik kroků.

„Jak jsi dnes sličná, milá Eliško!“ oslovil plukovník svou choť, zatím co syn ukládal rapíry do kouta za stolek, na němž ležela alba.

Eliška podala choti svému ruku.

„Myslím, že nemůžeme si dnes vzájemně jiného přáti,“ pokračoval plukovník, „než — aby shoda mezi námi potrvala...“

„A štěstí a blaženost posavadní,“ vpadla Eliška, „zůstaly nám na vždy věrny.“

Plukovník se poněkud nahnul a políbil sličnou žínku svou na čelo.

Po té se poohlédl a spatřiv Mansveta klidně stojícího a k nim pohlížejícího, pravil:

„Prosím — ulož také revolver, aby snad Anuška — —“

V tom zaznělo z dáli zapísknutí lokomotivy.

„Vlak vjíždí právě do nádraží,“ obrátil se plukovník zase k choti své. „Nemyslíš, Eliško, abych vyšel hostům v ústrety?“

„Myslím, že nebude ani třeba,“ odtušila Eli-

ška. „Dle všeho přijíždí tímto vlakem pouze tetinka a sestřenky."

„Ale což kdyby snad přece i jiný nějaký host?" namítl plukovník.

„Jak ti libo!" odpověděla Eliška.

Plukovník obrátil se k odchodu a volným krokem odcházel.

Zatím byl Mansvet popošel ke stolu, vzal revolver a zavěsil jej na hřebík na stěnu.

V tom však ozvala se za postranními dveřmi Anuška, před kterouž zbraň právě uložena, volajíc:

„Matinko, matinko!"

A dříve, než se kdo poohlédl, otevřely se dvéře a Anuška v nových svých šatech rychle spěchá k matce.

„Jak se ti líbím, matinko?" švitoří, zálibně před matkou se kroutíc.

„Jako andělíček," připomíná s uspokojením matka, sedajíc do křesla.

„A což tobě, tatínku?" volá Anuška za otcem. „A tobě, Mansvete? Podívej se!"

„Jako princeznička," odpovídá Mansvet, kdežto otec se jen zastavil a ohlédl.

Anuška však běží k zrcadlu a koketně se v něm shlíží.

Otec se obrátil zase k odchodu.

„Tatínku, tatínku!" volá za ním Anuška. „Já s tebou nemohu?"

„I můžeš," odpovídá otec již na prahu.

Anuška jako srnka pospíchá za ním.

Po několika vteřinách byl Mansvet — poprvé po svém návratu — s matkou svou o samotě.

Byltě zatím poodstoupil k pianu a dívá se nyní upřeně, ale přece snivě k matce.

Eliška sedí v křesle s rukama v klíně skříženýma a dívá se před sebe na podlahu.

Tvář jeví klidnou blaženost a právě tím jest svůdnější než kdy jindy.

Oba chvíli mlčeli.

Po té Eliška nadzvedla k ňadrům nachýlenou hlavu a obrátivši se napolo k Mansvetovi, přerušila mlčení.

„Otec, Mansvete, jest přece jen zvláštní, podivný muž," pravila přemýšlivě.

„Proč tak soudíš, matinko?" optal se Mansvet, aniž by se byl pohnul.

„V protivenstvích a v boji s krutým osudem jako žula, — v lásce však — —"

„Drolivý pískovec," doložil Mansvet klidně.

Po těchto slovech se oba odmlčeli.

„A ty snad jsi jiný, Mansvete?" přerušila po chvíli mlčení Eliška.

„Pochybuji, milá matinko," odpověděl pološeptmo Mansvet po krátké pomlčce, učiniv nesměle krok ku předu.

„Pojď jen blíže, milý Mansvete!" ozvala se matka, pozorujíc, jak nesměle byl ten krok učinil.

Mansvet vyzvání tomu vyhověl; připlížilť se jako stín a upřel snivý zrak svůj na matku.

„Skoro se mi zdá, milý Mansvete," ujala se tato slova, „jako bys se mi vyhýbal, ba jako bys se mne bál..."

„Ne, ne — nevyhýbám se ti, nebojím se tě!" vpadl Mansvet s nesmělou roztoužeností. „Vždyť víš, jak často jsem na tebe v cizině vzpomínal.

A sám jsem ti již vypravoval, že obraz tvůj i v horečných snech mých — —"

Eliška, mávnuvši odmítavě rukou, přerušila další jeho řeč. Po chvíli však mlčky ukázala na malou stoličku u svých nohou.

Mansvet ostýchavě usedl a zadíval se matce upřeně do očí.

„Ani bys nevěřil, milý Mansvete," ujala se po chvíli Eliška slova nejněžnějším tónem, „jak jsem nyní ve vašem kruhu šťastna a blažena. Sama jsem se nenadála, že to vůbec možné... Ctím, vážím si a miluji vzorného otce — miluji Anušku — —"

„A mne, matinko?" vpadl se zatajeným dechem naslouchavší syn, dívaje se v divuplné oko matčino s nevylíčitelnou něhou.

„I tebe, milý Mansvete," odpověděla s nejlaskavějším úsměvem matka, „vzorného, upřímného, láskyhodného — syna..."

A bílá ručka její pohladila jej po tváři.

„Prahnul jsem po návratu," počal Mansvet.

„Aniž bys byl tušil, kdo stal se tvojí matkou," vpadla Eliška. „A když jsi se vrátil, když jsi déle dvou měsíců doma a přesvědčil se, jakou matkou jsem, chováš se, jako bys se mne bál."

„Promiň, matinko!" zašeptal Mansvet a hlas jeho zněl jako sladké zaúpění. „Nejsem nesmělý, věř!" pokračoval po chvíli rozhodněji. „Znáš mne... Ale tobě neodvážil jsem se již ani po druhé ruku políbiti."

Eliška mu podala ruku skoro jen mechanicky.

Chopil ji chvatně a nesměle políbil; ale zároveň ve své podržel.

Chvíli se díval matce něžně do očí, jakoby

nevěděl, co pronésti; po té splynula s jeho rtů prostinká prosba...

„A na čelo," zašeptal s nevylíčitelnou něhou, „na sněhobílé čílko tvé, matinko, jsem tě posud také ještě nikdy nepolíbil..."

Matka se s nejmilostnějším úsměvem nahnula, nabízejíc čelo své k synovskému políbení.

Mansvet se prudce, ba vášnivě vztyčil; ale jakoby se byl hned zase vzpamatoval — políbil chvějícíma se rtoma matčino čelo ostýchavě a bázlivě, jakoby líbal ledové čelo mrtvoly...

Po té couvnul a zadíval se matce v krásné oko, jakoby jedině z oka toho kynula spása jeho duše.

V tom objevil se na prahu dveří z parku — otec... Stanul a byl svědkem i toho, co bezprostředně následovalo...

Mansvet po chvíli vášnivě se pohnul a objav divoce matčinu šíji, vpil se jí na několik okamžiků v sladké, přežádoucí žhavé rtíky.

Matka to strpěla...

A s nejsladším, nejvábnějším, nejsvůdnějším úsměvem se naň dívala, když se po chvíli vztyčil a zaúpěv zakryl si oběma rukama tvář, jakoby se byl dopustil nepromíjitelného hříchu.

Ve tváři plukovníkově, jenž byl výjevu toho svědkem, ani sval se nezachvěl.

Viděl a pochopil vše.

Leč v okamžiku, když se Mansvet vztyčil a zakryl si tvář, otec couvnul a zmizev za zdí, jal se hlasitě volati:

„Anuško! Anuško!"

Mansvet, spustiv obě ruce, poohlédl se s výra-

*

zem leknutí ku dveřím; neshlédnuv tam nikoho, obrátil se k matce, sepjal ruce a vroucně zašeptal:

„Odpusť, matinko!“

Matka, která se byla na plukovníkovo volání sice také, ale klidně ke dveřím poohlédla, při posledních slovech Mansvetových pouze se pousmála, jakoby prosil za něco, co jest již dávno prominuto.

V tom bylo slyšeti opět otcův hlas, jakoby napolo k sobě mluvil, že Anuška neslyší. A teprve nyní objevil se plukovník zase na prahu a vstoupil do salonu.

„Pomysli, milá Eliško,“ pravil klidným tónem, blíže se k žínce. „I člověku, jako jsem já, může se státi nehoda...“

„Nehoda — tobě?“ vpadla Eliška poněkud úzkostlivě.

„Ovšem jen komická,“ zaplašil plukovník ženinu starostlivost. „Zaslechnuv zapísknutí lokomotivy, domníval jsem se, že to vlak od Prahy — a teprve u vjezdu do parku jsem zpozoroval, že to vjela do nádraží z opačné strany reservní lokomotiva.“

„Nepodíval jsi se na hodinky,“ připomenula upokojená Eliška.

„Nepodíval,“ odvětil plukovník; „ale dopolední vlak od Prahy přijíždí teď o celé tři hodiny dříve nežli druhdy a proto —“

Z dáli zaznělo opětné písknutí lokomotivy a plukovník suše doložil:

„Ale teď vlak přijíždí!“

Obrátiv se pak k Mansvetovi, upřel naň zkoumavý zrak a chtěl něco pronésti; ale byl vyrušen.

Z parku zazněl Anuščin hlas volající: „Tatínku, tatínku.“

Hned po té objevila se dívčinka na prahu.

„Tys mne volal, tatínku! Přeješ si snad něčeho?“ optala se úslužně.

„Ah, ničeho,“ odtušil otec, „leda — nechceš-li jíti zase se mnou?“

„Chci, chci!“ odpověděla Anuška živě.

„Pojďme tedy!“ děl otec a obrátil se k odchodu.

Však dříve nežli dospěl ke dveřím, zastoupena mu cesta prvními hosty, kteří se byli dostavili vozmo a sice podmračeným misantropem Žežulou a setníkem-auditorem Roháčkem.

„Aj, kamaráde!“ zvolal Žežula důvěrně. „Teď nám neuklouzneš! Kdo si pozve staré přátele —“

„Vítám vás!“ pravil srdečně plukovník, podávaje jednomu po druhém ruku.

„Avšak pro okamžik,“ ujal se opět slova Žežula, „o tebe, kamaráde, nestojíme! My — vlastně přítel Roháček, si především přeje milost paní —“

Nedokončil, nýbrž vzav přítele Roháčka za ruku, postoupil blíže k domácí paní.

Tato, zaslechnuvši poslední slova, byla vstala a pohlédla na Roháčka, jehož tvář doposud jevila tak zřejmé stopy po strašné chorobě, že budila soustrast i v duši otužilé.

„Už zdráv, pane Roháčku?“ oslovila domácí paní vlídně, ba srdečně hosta, o němž víme, že jí druhdy nebyl právě žádným přítelem.

Přiblblá tvář osloveného zkřivila se k bolestnému úsměvu.

Chtěl něco promluviti; ale zablábolil jen slůvko „ne, ne,“ načež snažil se myšlenky své nejapně znázorniti mimikou.

„Úplně zdráv doposud není,“ vyložil Žežula. „Jazyk jest ochromen.“

„Lituji vás, pane Roháčku!“ připomenula domácí paní tónem upřímného soucitu.

„Já — já — nezaslu — —“ zakoktal blábolivě Roháček.

„On chce totiž říci,“ přispěl mu Žežula ku pomoci, „že nezasluhuje, aby byl litován... Požádalť mne, abych zde byl jeho mluvčím — i přímluvčím zároveň.“

„Proč přímluvčím?“ optala se domácí paní.

„Mám totiž,“ pokračoval Žežula, „poprositi vás, milostivá paní, jeho jménem za odpuštění — —“

Roháček přikyvoval ku slovům přítelovým s bolestně prosebným výrazem.

Uzardělá Eliška dala mu pohledem na jevo, že všechno odpouští, a chtěla odpuštění to i slovy projeviti, když ji v tom vyrušil ruch a šum, jejž působily rychle se blížící ženštiny.

Pozornost všech obrácena k parku, odkud šum ten zazníval: paní Klementina přicházela s oběma dcerami.

Eliška popošla tetince v ústrety až na práh.

Tetinka, přiblíživši se, objala ji s výkřikem.

„Eh, Eliško — drahá, předrahá Eliško!“

Po té objala Eliška i obě sestřenky a uvedla je do salonu.

Ostatní byli všeho toho němými svědky. Teprve v salonu došlo k obvyklým úklonám a pozdravům.

První uklonila se paní Klementina Mansvetovi, jenž se byl již dříve odplížil k pianu a opíraje se o ně, nezdál se míti pro jiné smyslu, nežli pro Elišku. Bystré oko jinak výborně informované paní Klementiny postřehlo to v několika vteřinách.

Plukovník se omluvil obvyklou frásí, proč ne-

přišel hostům v ústrety, a nabídl místa; leč osoby v saloně seskupily se nahodile.

Roháček couvnul do pozadí, jakoby ku společnosti ani nepatřil.

Adéla zůstala státi skoro u dveří a pokukuje koketně k Mansvetovi, jenž stojí nepohnutě u piana. Žežula přitočil se k Arnoštce a tiše s ní hovoří. Anuška stojí skromně na blízku dveří.

Jenom Eliška s paní Klementinou po jedné a s manželem svým po druhé straně postoupila do prostřed salonu.

Jako vždy jindy převzala hlavní slovo i tentokráte paní Klementina.

„Šťastna? Spokojena?" obrátila se úsečně k Elišce.

„Nevýslovně, tetinko!" odpověděla tato s nelíčenou upřímností.

„Slyšely jsme — slyšely," dotvrzuje tetinka. „A věříme na slovo..."

„A ty, tetinko?" optala se Eliška.

„Díky, jsme spokojeny!" odpovídá ledabyle paní Klementina, rozhlížejíc se nonchalantně po saloně a věrna své methodě přeskakovati s předmětu na předmět pokračuje:

„Doposud ještě vše, jako když jsme tu byly poprvé. Dobře, že zachováváte památku nebožky paní plukovníkové... Však odpusťte! Kde máte Anušku — andělského diblíčka?"

Anuška, zaslechnuvši své jméno, vytratila se do parku, kdežto paní Klementina, obrátivši se zase k Elišce, s výrazem přemoudřelosti doložila:

„Doslýcháme, žes provedla na dítěti pravý div vychovatelský..."

„Prosím tě, tetinko!" odmítá Eliška pochvalu. „Vlastní zásluhu má matka příroda."

„Teď jest jen ještě na vás, pane plukovníku," obrátila se paní Klementina k tomuto, „abyste se podobně vyznamenal jako Eliška."

„Co tím míníte, milostivá paní?" optal se plukovník s chladnou dvorností.

„Abyste totiž," vyložila paní Klementina se sarkastickým pohledem a důvěrně upřímným přízvukem, „nebyl tak egoistickým — promiňte, prosím, mé upřímnosti! — a oblažil co nejdříve i pana syna jako sama sebe..."

„Míníš, tetinko —?" vpadla Eliška, nechápajíc temný smysl jasných slov.

„Aby totiž pan otec pana syna — oženil!" doložila paní Klementina, zamžouravši zchytrale očima.

„Toť přec výhradně jen záležitost synova," připomenul suše plukovník.

„Pravda, pravda," přikývla paní Klementina, leč ihned odpírala: „Ale jen z části — tak asi z polovice. Druhá polovice, ne-li větší část náleží na váš účet, ctěný pane plukovníku..."

Plukovník chtěl něco namítnouti; ale paní Klementina popustivši uzdu své žvavé, začasté impertinentní, ba zlomyslné lžiupřímnosti, živě pokračovala:

„Což pak myslíte, že my o vás praničeho nevíme? Lidé mají bystré oči — —"

„Ah, co ti napadá, tetinko!" odpírala Eliška. Paní Klementina — jednou v proudu — nedala se másti.

„Ale pověst, dobrá pověst rodiny jest ohrožena!" spustila tónem káravé blahosklonnosti. „Od-

pusťte, prosím, pane plukovníku, mé upřímnosti, na kterouž nyní jako vaše blízká příbuzná mám právo!... Což pak jste až dosud skutečně ničeho nezpozoroval — ničeho nezaslechl?"

A nahnuvši se k němu, polo žertem a polo opravdově a přece s jízlivým přízvukem zašeptala:

„Ani že pan syn — jak se již dávno povídá — nezdá se míti pro jiného smyslu nežli pro — Elišku?"

Plukovník, jenž se jí klidně díval do očí, ani nezamrkal; ve tváři jeho ani sval se nezachvěl.

Eliška naproti tomu poohlédla se rozpačitě k Mansvetovi a zraky jejich se setkaly.

Paní Klementina však ani plukovníka, ni Elišku nepřipustila k slovu. Odbočilať od původní řeči poznovu, řkouc:

„Leč odpusťte! Nebyla bys, milá Eliško, tak laskava — abychom si mohly upraviti toilettu —?!"

Elišce byl obrat ten vítaný.

„Prosím, tetinko," pravila živě, ukazujíc ochotně na dvéře, vedoucí k jejím komnatám.

„Adélo! Arnoštko!" zavolala paní Klementina.

Po obvyklých úklonách vzdálily se dámy i s Eliškou; v saloně nastalo trapné ticho.

Bývalý setník-auditor, jenž se po příchodu paní Klementiny a jejích dcer odplížil do pozadí, byl si tam usedl a jeví apathii.

Mansvet stojí doposud u piana, dívaje se snivě v neurčité prázdno.

Plukovník stojí vzpřímen a nepohnutě uprostřed salonu, upíraje skoro ztrnule zrak svůj na dvéře, jimiž byly dámy odešly.

Jen Žežula byl doprovodil Arnoštku, která se vzdálila nejposlednější, až ku dveřím a obrátiv se

pak, nemálo se podivil ztrnulé situaci, v jakéž přítomné postřehl.

„Co se stalo?“ uklouzlo mu mimoděk.

„Nic,“ odpověděl lakonicky plukovník.

„Totě — jakoby z čista jasna —“ pokračoval Žežula, učiniv několik kroků k plukovníkovi a dívaje se udiveně s jednoho na druhého.

„A přece se nic — pranic — nesběhlo!“ ujišťoval chladně plukovník, jevě zase obvyklé klidné vzezření.

„Mně je, věř mi, kamaráde,“ oslovil Žežula úšklebně plukovníka, „ženská společnost doposud ještě tak protivna, jako bývala...“

Plukovník chtěl odpovědít: „A přece jsi se před chvílí bavil s dámou;“ ale mimoděk mu uklouzlo bezmyšlenkovitě:

„Věřím!“

„Raději,“ pokračoval Žežula s nelíčeným egoismem, „kdybys nám byl, hned jak jsme přišli, ukázal své konírny.“

„Přejete-li si?“ odtušil ochotně plukovník a obrátiv se k synovi zvolal:

„Mansvete, buď tak laskav!“

Ale Mansvet jakoby neslyšel.

„Neslyšels?“ ozval se plukovník hlasitěji.

„Slyšel,“ odpověděl Mansvet a popošel.

Nyní zvedl se i Roháček.

Plukovník doprovodil všechny tři až na práh dveří vedoucích do parku a chvíli se za nimi díval.

Po té se obrátil a volným, ale pevným krokem popošel až do prostřed salonu, kde stanul a zadíval se upřeně před sebe.

Tvář jeho jeví sice týž ledový klid jako jindy

a jenom občas zachvívá se kolem rtů sotva pozorovatelné křečovité poškubávání.

Z toho, co se bylo před chvílí sběhlo a čeho byl bezděčným očitým svědkem, lze se domysliti, že byl duševní jeho stav nejmírněji řečeno — abnormální; avšak z výrazu tváře jeho nebylo by ani oko nejbystřejšího pozorovatele vyčtlo žádného zvláštního hnutí mysli.

Náhle sebou prudce pohnul — z temna zaúpěl a se rtů splynula mu sotva slyšitelná slova:

„Probůh... Co se to se mnou děje?... Bdím či sním?..."

A po chvíli dodal hlasitěji a rozhodněji:

„Ne, ne — to nemůže býti..."

Ale hned zase zaúpěl:

„A přece — přece — —"

Náhle vykřikl hlasem příkře velitelským:

„Klid, klid — leďový klid, starý hochu — jako druhdy v dobách nejkritičtějších!"

Po té prudce popošel ku dveřím, kterýmiž byly dámy odešly, ale stanul — vrátil se a u křesla, v kterém byla před tím Eliška seděla, chvíli postál — pak sklesl do křesla a zastřel si oběma rukama mramorovou tvář...

Tak setrval po několik minut bez hnutí.

Náhle spustil ruce a upřeně před sebe se dívaje, pronesl temně a sotva slyšitelně několik z pola souvislých slov, označujících ráz myšlenek, jež mozkem jeho vířily.

„A přece, přece jest vše tak jasné, že není nejmenší pochybnosti..." zamumlal. „Ano, ano — jako vdovec byl bych mravně zahubil dítě — — a teď, když je dítě zachráněno — teď, ano, teď — syn — —"

Po té se prudce vztyčil, přešel na příč přes salon a zase se vrátil ke křeslu.

„Přebytečným jsi, starý hochu!" zamumlal s přízvukem sardonickým. „Překážíš a proto —"

Poslední slovo pronesl s mužným důrazem a sklesl poznovu do křesla...

Po chvíli uklouzla pevně sevřeným rtům jen slova:

„Aj — klid se vrací — —"

Ale i po té zastřel si zase tvář oběma rukama, jakoby přemítal...

Tak setrval opět bez hnutí po několik minut, až byl vyrušen.

Anuška, připlíživši se z parku ku dveřím salonu, nahlédla zvědavě do vnitř a vidouc tam otce zvolala:

„Tatínku, tatínku!"

Plukovník spustil obě ruce a poohlédl se k Anušce; ale tato byla skokem u něho.

Anuška pohlédla otci do tváře.

„Tys tak smutný, tatínku!" zašveholila s dětinskou starostlivostí. „Je ti něco?"

Otec neodpověděl. Vzal však hlavinku děvčete něžně do obou dlaní a zadíval se mu upřeně do očí.

„Ubohé dítě!" zašeptnul potom tak tiše, že slov těch ani Anuška nepostihla. Na to políbil dítě na čelo; ale náhle vstal a zamumlal:

„Rozhodnuto!"

„Co, tatínku — co?" ozvalo se děvče skoro bezstarostně.

„Musím od vás — na cestu —" odpověděl otec.

„Dnes? Teď?" vyptává se děvče a žebroní:

„Nechoď — prosím tě — nemusíš-li . . .“
„Musím,“ zní temná odpověď.
„A matinka už ví?“ ptá se děvče.
„Neví,“ odpovídá otec. „Zavolej ji! A chceš-li, zavolej i Mansveta, abychom se rozloučili.“
„Hned, hned!“ odpovídá ochotně děvče.
Zaskočivši ku dveřím, vedoucím k matčiným komnatám, otvírá je a volá:
„Matinko! Na okamžik!“
A zavřevši zase dvéře, chvátá do parku, by oznámila Mansvetovi, čeho si otec přeje.

Plukovník zůstal jen několik vteřín o samotě.

Eliška objevila se na prahu . . .
„Musíme se rozloučit, milá Eliško,“ oslovil ji plukovník s obvyklým svým klidem, popošed jí několik kroků v ústrety.
„Rozloučit?“ zadivila se.
„Ano — musím vás opustit — —“
„Ty — nás?“ vpadla živě. „Na cestu —?“
„Na dalekou,“ zní temná odpověď.
„A kdy, prosím?“
„Hned.“
„Není možno!“ diví se choť. „Co se stalo?“
„Nic — pranic — —“
„Leč proč tak náhle?“ vyzvídá Eliška, nemohouc se probrati z udivení.
„Neptej se, prosím!“ odpovídá rozhodně plukovník. „Dozvíš se — Musím . . .“
„Ale vždyť přece nedošla žádná depeše,“ namítá žínka. „Vůbec nic se nestalo — —“
„A přece musím . . . A Mansvet — —“
„Mansvet také?“ ptá se Eliška jevíc svrchované udivení.

„Ano," zní lakonická odpověď. „Musí mne doprovodit."

V tom vešel Mansvet s Anuškou chvatně do salonu.

„Otče! Ty prý na kvap odjíždíš?" zvolal Mansvet již mezi dveřmi.

„A ty musíš s ním," připomenula Eliška.

„Já?" zadivil se nyní Mansvet. „A kam?"

„Hned se dozvíš," odpovídá otec. „Rozlučme se!"

Na slova ta padla Eliška plukovníkovi do náručí.

Plukovník ji přitiskl k srdci a políbil; po té se jemně vyvinul z jejího náručí, objal i Anušku a chvíli ji líbal.

Na to obrátil se k synovi, jenž stoje opodál smutně se dívá na loučícího se otce.

„Rozluč se i ty!" pravil otec.

Mansvet popošel, objal a políbil Anušku, načež podával ruku Elišce.

„Tak chladně se loučíš s matkou?" připomenul otec.

Po tváři Eliščině, jevící truchlivost, přelétl bolestný úsměv.

„Obejmi matku, Mansvete!" vyzval otec syna.

Syn uposlechl a objal matku.

„A ty, Eliško — tvůj syn," pokračoval plukovník a šeptmo dodal:

„Políbení!"

Eliška syna políbila...

„A teď," obrátil se plukovník k choti a Anušce, „zůstavte nás, prosím, o samotě! Musíme se ještě

o něčem shodnouti... Ty, Eliško milá, učiň, prosím, čeho jest třeba. Omluv nás ve společnosti, že tak nepředvídaně —"

„Spolehni se, milý Roberte!" odtušila Eliška ochotně. „Vynasnažím se, by si hosté nestýskali na dlouhou chvíli. Především je provedu parkem..."

Podala mu ještě jednou ruku. On však ji přivinul k srdci a políbil na čelo.

Po té objal a políbil ještě jednou i Anušku a doprovodil obě až ke dveřím, kterými byla Eliška vešla.

Anuška zmizela okamžitě.

Eliška se na prahu zastavila a poohlédla. Zrak její setkal se s pohledem Mansvetovým a tvář její přelétl sotva pozorovatelný bolestný úsměv. Po té zmizela i ona...

Plukovník u dveří chvíli naslouchal, až vzdalující se rupot Eliščiných kroků na chodbě ztichl úplně.

Po té otočil ruče klíčem a pohlédl k Mansvetovi, kterýž s truchlivým výrazem ve tváři stojí nepohnutě na témže místě a dívá se v neurčité prázdno, jakoby myšlenky jeho bůh ví kde těkaly.

Beze slova popošel plukovník i k druhým dveřím a zavírá i ty.

Teprve nyní všimnul si toho syn.

„Proč zavíráš, otče?" ozval se.

„Rád bych s tebou promluvil několik slov beze svědků a bez vyrušení," odpovídá otec.

Zamknuv i druhé dvéře na klíč, vrátil se k synovi a zadíval se mu zpytavě do tváře.

„Přeješ si, otče?" optal se po chvíli syn.

Otec, nespouštěje zraku s tváře synovy, odpověděl teprve po několika vteřinách, řka:

„Rozumíš mi, co ti chci říci?“

Mansvet zavrtěl lehce hlavou.

„Po krátkém, ale krutém boji jsem se rozhodnul,“ připomenul po chvíli temně otec.

„K čemu?“ optal se syn.

„Ty tedy — vůbec ani netušíš?“ opáčil otec.

Mansvet poznovu zavrtěl hlavou.

„Nebyli jsme si, milý hochu,“ počal otec, „nikdy přátely licoměrnými — —“

„Vím, vím, otče!“ vpadl syn s vřelou oddaností.

„A proto — jen několik slov!“ pokračoval plukovník živěji. „Můžeš sobě připomenouti, cos mi byl zde“ — při tom ukázal na křeslo — „přísahal u vychládající mrtvoly své matky?“

Mansvet, jenž se byl až dosud upřeně otci do očí díval, teprve nyní pochopil. Zaúpěv sklopil zrak a svěsil hlavu.

„Tak ne, hochu!“ zvolal otec přísným tónem. „Hlavu vzhůru!“ velel. „Směle zvedni hlavu, jak se sluší muži, když byl nejsvětější cit — —“

„Oh!“ zaúpěl Mansvet, nadzvednuv hlavu; ale tato ihned zase klesá k prsům.

„Vzmuž se, vzmuž!“ povzbuzuje plukovník. „Neboť jen tak jest možno, aby ti byl otec přísným, ale spravedlivým soudcem.“

V tváři synově zračí se krutý duševní boj. Po několika vteřinách se vzmužil. Vztyčiv hlavu, zadíval se s výrazem němé zoufalosti otci do očí.

„Tak, tak, hochu!“ libuje si otec a po chvíli dodával:

„A teď jen ještě jediné slovo: „Jsi vinen?“

Poslední slovo však pronesl tak temně, že je syn sotva postřehl.

Po několik vteřin zůstal Mansvet jako v ztrnutí; po té se rty jeho zachvěly a splynulo s nich zcela zřetelně slůvko:

„Jsem.“

Ale hned na to s prosebným výrazem živě, skoro vášnivě dodal:

„Leč odpusť, otče — srdci!... Nemohlť jsem jinak.“

„Promíjím vše,“ odtušil otec klidně, ale hned po té zajásal:

„Na moje prsa!“

Objav syna políbil jej; ale hned na to vyvinul se mu z náručí, couvnul a zadíval se mu do očí.

Syn mračného nyní pohledu otcova nesnesl. Sklopil zrak a svěsil hlavu...

„Rozumíš, co ti chci říci nyní?“ ozval se plukovník s ledovou přísností.

„Rozumím,“ odtušil syn váhavě a temně, ale hned rozhodně doložil:

„Budiž! Buď mi tedy přísným a spravedlivým soudcem!“

Po té se plaše rozhlédl po salonu a zrak jeho utkvěl na revolveru, jejž byl po přání otcovu před půl hodinou zavěsil na hřebík na stěně.

„Leč ne, ne!“ vykřikl náhle vášnivě. „Já sám!“

A rychle postoupil ku stěně, strhl revolver a namířil si jej proti čelu.

„Zadrž — zbabělče!“ zahřměl otec, jenž nebyl postřehl, že Mansvet v zmatku opomenul natáhnouti kohoutek u revolveru, hlasem tak velitel-

ským, že syn spustiv ruku zadíval se s nerozhodným studem na otce.

„Na svůj život nemáš žádného práva,“ pokračoval otec nyní zase s ledovým klidem.

„A kdo by je měl,“ optal se syn temně.

„Já,“ zní kategorická odpověď.

Syn jen z temna zaúpěl.

„Přistup!“ velí otec po krátké pomlčce.

Mansvet váhavě uposlechl.

„Odlož zbraň!“ káže otec.

Syn uposlechl i nyní, položiv mechanicky revolver na stůl.

Otec sáhnuv po zbrani, zkoumal, je-li nabita; pak natáhl kohoutek.

„Teď rozumím!“ zvolal rozhodně Mansvet a po krátké pomlčce dodal:

„Nuže — budiž mi tedy, otče — přísným a spravedlivým soudcem ty sám!“

„Máš dosti zmužilosti dívati se v ústí revolveru, nežli vypálím?“ optal se otec s ostrým přízvukem.

„Mám,“ zní úsečná odpověď pevným hlasem.

„Nuže tedy!“ zvolal plukovník, nadzvednuv zbraň.

„Zadrž, otče!“ vykřikl náhle syn.

„Máš snad ještě nějaké přání?“ optal se ledově otec, spustiv zbraň.

„Nemám,“ odtušil Mansvet; „ale tys zavřel dvéře — —“

„Pravda,“ přisvědčil plukovník, uhodnuv, co syn míní. „Mohlo by se souditi, že jsme se přepadli jako zákeřníci — —“

I popošel ke dveřím vedoucím do parku a

otevřel je do kořán, Mansvet pak otočil klíčem u dveří druhých.

Na to se oba vrátili zase do prostřed salonu a zadívali se jeden druhému do očí.

„Nuže, otče!“ upomenul temně Mansvet. „Čas kvapí...“

Otec beze slova zvedl zbraň a chladnokrevně namířil synovi mezi oči.

V tom syn, opět zaúpěv, sklesl na kolena a chvějícím se hlasem zašeptal:

„Milost, otče!“

„Ty prosíš o milost?“ zvolal plukovník s drsnou úšklebností, spustiv zbraň a couvnul.

„Ne, ne! Jen jediné přání!“ zaúpěl syn.

„Jaké?“

„Měř k srdci!“

„Budiž!“

Mansvet vstav připravil se k osudné ráně.

Otec nazvednuv revolver namířil synovi po jeho přání k srdci, ale zadíval se mu upřeně do očí.

„Ne, ne — nemohu!“ zvolal náhle bolestně, spustiv zbraň. „Já tvého pohledu přece jen nesnesu...“

„Prosím, otče!“ poprosil syn.

„Obrať se!“ velí otec po chvíli.

„Jako zbabělec?“ namítl syn.

„Pravda,“ přisvědčil otec a po chvíli váhavě a trhaně dodal:

„Ale tvůj pohled probodá mi — srdce —“

„Namiř a odvrať zrak sám!“ radí Mansvet pevným hlasem.

„Ne, ne!“ vzpírá se otec a namířil přece zase

*

synovi k srdci. Náhle však, jakoby mu byla šlehla mozkem spásná myšlenka, velí:

„Zastři si oči!"

Mansvet pomalu zvedá ruku a zastírá si oči.

V tom otec prudce se pohnuv, obrátil revolver k vlastním prsům — a rána zahřměla...

Mansvet spustil ruku a vidí otce potáceti se ku křeslu.

„Pro milosrdenství boží! — Otče!" vykřikl zoufale, spěchaje otci ku pomoci.

Plukovník upustiv revolver, sklesl do křesla — — —

Mansvet poklekl k otci a s výrazem bezměrné žalosti dívá se mu v sinající, ale doposud ještě jako mramorovou tvář...

Eliška, provázející s Anuškou paní Klementinu a sestřenky své po zahradě, zaslechnuvši ránu z revolveru, pospíšila ustrašena do salonu.

Ostatní chvátaly za ní.

„Probůh, co se stalo?" vykřikla na prahu.

Mansvet vztyčiv se, pohlédl s němou zoufalostí na Elišku a ukázav na otce v křesle, pouze zaúpěl. —

„Odpusť, milá Eliško," promluvil matným hlasem plukovník. „Žula — se drolí — —"

V tom veběhla i Anuška. Shlédnuvši hrozný výjev, sklesla i ona s děsným výkřikem před otcem a skryla tvář svou v jeho klín.

Za Anuškou dostavila se i paní Klementina se svými dcerami.

„Pro bůh, co se stalo?" optala se úzkostlivě.

Plukovník zaslechnuv její hlas, matně odpověděl:

„Náhodou — nešťastnou náhodou — —“

Mansvet porozuměv, zaúpěl...

Paní Klementina i obě její dcery stojí chvíli opodál v němém úžasu.

„Ne, ne!“ zvolala náhle paní Klementina. „Já jediná chápu...“

A s výrazem zdrcení vrávorá k nejbližší židli a jako bez vlády na ni klesá.

Obě dcery chvátají k ní, by jí přispěly ku pomoci...

„Roberte! srdce nejšlechetnější!“ vzkřikla náhle Eliška, vztyčivši se.

Ale plukovník, jevě již poslední zápas, promluvil již jen trhaně a sotva slyšitelným hlasem:

„Odpusť!... Podnikám poslední cestu sám... A poprvé v životě oko mé vlhne... A ty, Mansvete,“ — na to slovo sklesl zdrcený syn zase na kolena — „buď Anušce otcem a Elišce — Elišce —“

Poslední slova zaslechl již jen Mansvet a snad i Anuška...

Otec namáhavě napolo se vztyčil, ale hned zase sklesl nazpět. Zvlhlé oko zůstalo do prázdna upřeno...

Byl mrtev.

Anuška propukla v křečovitý pláč.

Mansvet se vztyčil s výrazem zoufalé bolesti. Eliška klesla mu zdrcena na prsa —

— — —

* *
*

Velkodušná oběť, kterouž byl otec přinesl lásce svého syna, byla však přece jen marna.

Z nejvroucnějších přání plukovníkových vyplněno jen jediné: Eliška zůstala i na dále Anušce vzornou matkou a Anuška Elišce vzornou dcerou.

Mansvet, jenž jediný znal pravou příčinu otcovy smrti, byl zdrcen na vždy.

Snivá zádumčivost jeho změnila se znenáhla v naprostou apathii, z které se více neprobral. I Anuška, ba i Eliška přestaly mu býti, čím mu bývaly!... Otupělť...

OBSAH.

Strana:

Poslední škamna 9
Zpuchřelá nitka 79
Jedna z těch, které mě zajímaly 99
Bílé svatební šaty 125
Blíženci 139
Rodinné drama 153

Tiskem »Unie« v Praze.